



**ŽUPANIJSKA RAZVOJNA STRATEGIJA
VIROVITIČKO-PODRAVSKE ŽUPANIJE
2011.-2013.**

Virovitica, svibnja 2011.

Sadržaj

| | | |
|--|---|-----------|
| UVODNA RIJEČ ŽUPANA | | 5 |
| PREDGOVOR | | 6 |
| SAŽETAK | | 8 |
| 1. dio: UVOD | | 10 |
| 1.1. | Namjena i struktura „Temeljne analize“ | 10 |
| 1.2. | Metodologija izrade analize | 11 |
| 1.3. | Osnovne informacije o Virovitičko-podravskoj županiji | 13 |
| 2. dio: POLOŽAJ, ZNAČAJ I POSEBNOSTI ŽUPANIJSKOG PODRUČJA U ODNOSU NA PROSTOR | | 16 |
| 2.1. | Osnovni podaci o stanju u prostoru | 16 |
| | Geografska lokacija Županije | 16 |
| | Geoprometni položaj | 17 |
| | Upravno-teritorijalni ustroj | 19 |
| | Stanovništvo i naseljenost | 21 |
| | Područja posebne državne skrbi | 23 |
| | Pogranična područja | 26 |
| | Međuregionalna suradnja | 27 |
| 2.2. | Prirodna obilježja | 27 |
| 2.3. | Prirodne vrijednosti i zaštićena prirodna i graditeljska baština | 29 |
| 2.4. | Zaključno o prostoru Županije | 31 |
| 3. dio: PRIRODNI POTENCIJALI ŽUPANIJE I KORIŠTENJE RESURSA | | 32 |
| 3.1. | Zemljište | 32 |
| 3.2. | Šume | 34 |
| 3.3. | Životinjski svijet | 34 |
| 3.4. | Vodeni resursi | 35 |
| 3.5. | Mineralne sirovine | 36 |
| 3.6. | Zaključno o prirodnim potencijalima i korištenju resursa Županije | 36 |
| 4. dio: STANOVNIŠTVO ŽUPANIJE | | 38 |
| 4.1. | Kretanje stanovništva | 38 |
| 4.2. | Demografska analiza stanovništva | 40 |
| | Rodna struktura stanovništva | 40 |
| | Dobna struktura stanovništva | 40 |
| 4.3. | Društveno-ekonomska analiza stanovništva | 41 |
| | Obrazovna struktura stanovništva | 41 |
| | Struktura stanovništva prema aktivnosti | 45 |
| 4.4. | Zaključno o stanovništvu Županije | 48 |
| 5. dio: GOSPODARSTVO ŽUPANIJE | | 50 |
| 5.1. | Osnovne informacije o gospodarstvu | 50 |
| | Gospodarski rast | 50 |
| | Konkurentnost gospodarstva | 50 |
| 5.2. | Poslovna efikasnost Županije | 52 |
| | Broj i dinamika kretanja poslovnih subjekata | 52 |
| | Poslovna snaga gospodarstvenika | 53 |
| | Financijska uspješnost poslovanja | 55 |
| 5.3. | Intra-županijska gospodarska specijalizacija | 58 |
| | Aktivni poslovni subjekti | 58 |

| | | |
|--|---|------------|
| | Zaposlenost u poslovnim subjektima | 63 |
| | Bruto dodana vrijednost | 67 |
| | Razina diverzificiranosti gospodarstva | 67 |
| | Financijski rezultati poslovanja po djelatnostima | 68 |
| 5.4. | Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov | 70 |
| | Poljoprivreda | 70 |
| | Vlasnička i organizacijska struktura poljoprivrednog gospodarstva i zemljišta | 70 |
| | Biljna i stočarska proizvodnja i lovstvo | 72 |
| | Šumarstvo | 79 |
| | Slatkovodno ribarstvo | 79 |
| 5.5. | Industrijska proizvodnja | 79 |
| | Obrtništvo | 84 |
| 5.6. | Turizam | 85 |
| 5.7. | Gospodarstvo Županije u međunarodnom okruženju | 88 |
| | Vanjskotrgovinska suradnja Županije i inozemstva | 88 |
| | Izravna inozemna ulaganja | 91 |
| 5.8. | Uloga sektora malog gospodarstva u razvoju Županije | 93 |
| 5.9. | Zadugarstvo | 94 |
| 5.10. | Zaključno o gospodarstvu Županije | 95 |
| 6. dio: PROMET I KOMUNALNA INFRASTRUKTURA | | 99 |
| 6.1. | Promet | 99 |
| 6.2. | Vodoopskrba i odvodnja | 100 |
| | Vodoopskrba | 100 |
| | Kanalizacija i odvodnja | 104 |
| 6.3. | Opskrba električnom energijom | 106 |
| 6.4. | Plinoopskrba | 108 |
| 6.5. | Zbrinjavanje otpada i zaštita okoliša | 108 |
| 6.6. | Zaključno o prometu i komunalnoj infrastrukturi | 110 |
| 7. dio: DRUŠTVENI RAZVOJ ŽUPANIJE | | 112 |
| 7.1. | Lokalna i područna (regionalna) samouprava | 112 |
| | Županijski proračun | 112 |
| | Razvojna institucija i programi Županije | 115 |
| | VIDRA-agencija za regionalni razvoj Virovitičko-podravske županije | 115 |
| | Program gospodarenja poljoprivrednim zemljištem | 116 |
| | Programi poticanja poljoprivredne proizvodnje | 117 |
| | Programi poticanja gospodarstvenika | 120 |
| | Poduzetnička infrastruktura | 124 |
| | Sajmovi | 124 |
| 7.2. | Obrazovanje | 124 |
| | Predškolsko, osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje | 124 |
| | Visoko obrazovanje i cjeloživotno obrazovanje | 127 |
| 7.3. | Zdravstvo i socijalna skrb | 129 |
| | Zdravstvo | 129 |
| | Socijalna skrb | 130 |
| 7.4. | Kultura | 133 |
| 7.5. | Civilno društvo | 136 |
| 7.6. | Zaključno o društvenom razvoju Županije | 138 |

| | | |
|---|---|------------|
| 8. dio: ZAKLJUČAK | | 141 |
| 9. dio: REZULTATI PROVOĐENJA PRIJAŠNJIH STRATEGIJA | | 142 |
| 9.1. | Razvojni programi i planovi Virovitičko-podravske županije | 142 |
| 9.2. | Županijska razvojna strategija Virovitičko-podravske županije 2007.- 2013. | 143 |
| 9.3. | Strateški programi razvoja jedinica lokalne samouprave | 144 |
| 9.4. | Glavni razvojni projekti Virovitičko-podravske županije | 145 |
| 10. dio: SWOT ANALIZA VIROVITIČKO-PODRAVSKE ŽUPANIJE | | 147 |
| 11. dio: VIZIJA I STRATEŠKI CILJEVI RAZVOJA VIROVITIČKO-PODRAVSKE ŽUPANIJE | | 151 |
| 11.1. | Usklađenost ciljeva županijske razvojne strategije Virovitičko-podravske županije sa strategijom regionalnog razvoja Republike Hrvatske | 152 |
| 11.2. | Strateški ciljevi razvoja Virovitičko-podravske županije | 154 |
| 11.3. | Prioriteti razvoja | 162 |
| 11.4. | Prioriteti i njihove mjere | 168 |
| 11.5. | Razvojni učinak mjera | 171 |
| 12. dio: POLITIKA ŽUPANIJE PREMA POSEBNIM PODRUČJIMA | | 172 |
| 12.1. | Ruralna područja | 172 |
| 12.2. | Pogranična područja | 172 |
| 12.3. | Potpomognuta područja | 172 |
| 13. dio: FINANCIJSKI PLAN | | 174 |
| 14. dio: PROVEDBA STRATEGIJE | | 177 |
| 14.1. | Virovitičko-podravska županija | 179 |
| 14.2. | VIDRA-agencija za regionalni razvoj Virovitičko-podravske županije | 179 |
| 14.3. | Javni sektor | 180 |
| 14.4. | Civilni sektor | 180 |
| 14.5. | Privatni sektor | 180 |
| 14.6. | Odgovornosti za provedbu | 181 |
| 15. dio: PRAĆENJE I IZVJEŠTAVANJE | | 183 |
| Dodaci | | 185 |
| Popis tablica | | 208 |
| Popis karti | | 211 |
| Popis grafikona | | 212 |
| Popis slika | | 212 |

Uvodna riječ župana

Županijska razvojna strategija Virovitičko-podravske županije za razdoblje 2011.-2013. koja je pred vama, krovni je dokument za utvrđivanje i provedbu gospodarskog i društvenog razvoja županije. Izrađena je sukladno Zakonu o regionalnom razvoju Republike Hrvatske i Strategiji regionalnog razvoja Republike Hrvatske, a prema zahtjevima i metodologiji kojom se koristi i Europska Unija u pripremi programsko-planske dokumentacije.



Strategiju shvaćamo i koristimo kao sredstvo koje bi trebalo pomoći pri usmjeravanju razvojnih procesa u našoj županiji za poboljšanje uvjeta za održivi razvoj, za povećanje konkurentnosti gospodarstva Županije te za postizanje više kvalitete života i zadovoljstva svih naših građana.

Polazeći od razvojnih potreba, ali i mogućnosti naše Županije, ovom se strategijom utvrđuju vizija, strateški ciljevi, prioriteti i mjere, što predstavlja okvir i neophodnu osnovu za pripremu, financiranje i provedbu razvojnih projekata, koji predstavljaju ključni pokretač promjena u gospodarstvu i društvu u cjelini.

Priliku za financiranje razvojnih projekata u okviru ove strategije daju fondovi Europske Unije koji su sada na raspolaganju, ali i daleko veće mogućnosti s punopravnim članstvom Republike Hrvatske u Europskoj Uniji. Korištenje ovih sredstava ali i sredstava iz Državnog proračuna Republike Hrvatske kroz prijavljene projekte, zahtijeva njihovu usklađenost sa županijskom razvojnom strategijom te trebaju doprinijeti razvojnim ciljevima, prioritetima i mjerama definiranim u strategiji.

Osobito važan dio ove razvojne strategije predstavlja sustav za praćenje i vrednovanje provedbe, za ocjenu razvojnih rezultata i učinaka svakog razvojnog projekta, a time i uspješnosti i učinkovitosti ostvarivanja strategije. Ovaj sustav omogućuje da se strategija kontinuirano preispituje i revidira, kako bi se moglo brzo odgovoriti na promjene u bližem i širem okružju.

Budući da razvojna strategija nije samo dokument već proces, način mišljenja i djelovanja svih uključenih u razvoj naše županije, njezino usvajanje nije završetak jednog pothvata, nego tek prvi korak u zajedničkom naporu prema ostvarivanju ciljeva koje želimo, koje možemo i koje trebamo ostvariti. U tome, osim nositelja razvoja, predstavnika javnog, privatnog i civilnog sektora okupljenih u Partnerskom vijeću Virovitičko-podravske županije, a kojima ovim putem iskreno i s poštovanjem zahvaljujem na aktivnoj ulozi u stvaranju ovog dokumenta, izuzetno važnu ulogu imaju i svi građani naše županije.

Virovitičko-podravski župan

Tomislav Tolušić, dipl.iur.

PREDGOVOR

Zakonom o regionalnom razvoju Republike Hrvatske koji je usvojen 29. prosinca 2009. godine definirani su svi ključni dionici i njihove uloge u regionalnom razvoju Republike Hrvatske. Zakonom je predviđeno da svaka županija donese svoju razvojnu strategiju koja će doprinijeti ukupnom razvoju Republike Hrvatske i biti usklađena sa Strategijom regionalnog razvoja Republike Hrvatske 2010.-2013. Strategija obuhvaća ukupan socio-ekonomski razvoj, što znači da se odnosi na široki krug ljudi odnosno skupina. *Županijska razvojna strategija Virovitičko-podravске županije 2011.-2013.* izrađena je sukladno zahtjevima i metodologijom kojom se koristi Europska Unija u pripremi programsko-planske dokumentacije. Virovitičko-podravska županija je kroz proces izrade i provedbe svoje prve Županijske razvojne strategije za razdoblje 2007.-2013. godine, prihvaćenoj od strane Županijske skupštine 24. listopada 2004. godine, kao i Master planom turizma 2009.-2019. godine, prihvaćenog 19. prosinca 2008. godine, stekla važna znanja vezana za izradu i provedbu strateških dokumenata. Strategija koja se nalazi pred vama izravan je nastavak i nadogradnja postojećih dokumenata, temeljem iskustava stečenih u njihovoj pripremi i provedbi te promjena predviđenih Zakonom o regionalnom razvoju. *Županijska razvojna strategija Virovitičko-podravске županije 2011.-2013.* krovni je strateški dokument čija je osnovna svrha usmjeravanje razvojnih procesa u Virovitičko-podravskoj županiji s ciljem da se osiguraju uvjeti za održivi rast i razvoj te da se u konačnici postigne viša kvaliteta života svih stanovnika. Strateški dokumenti poput županijske razvojne strategije ključni su alati za utvrđivanje razvojnih potreba na temelju kojih se određuju dugoročni ciljevi koji se nastoje postići, te prioritete i mjere za njihovo ostvarivanje. Iznimno važan dio ove strategije odnosi se na postavljanje sustava za praćenje provedbe, što omogućuje procjenu njezine uspješnosti temeljene na konkretnim i mjerljivim pokazateljima. Svaka strategija prije svega treba biti provediv dokument, što u najvećoj mjeri ovisi o dostupnosti financijskih sredstva za kvalitetno provođenje planiranih mjera. Stoga se izvori financiranja u ovoj strategiji oslanjaju na javni proračun, i to ne samo na državni i proračun Županije, već i na proračune svih gradova i općina Virovitičko-podravске županije.. S obzirom da su identificirane potrebe mnogo veće nego što je moguće ostvariti kroz javne proračune, znatnu priliku predstavljaju fondovi Europske Unije, kako pretpristupni, tako i Strukturni fondovi koji će nam biti na raspolaganju ulaskom Republike Hrvatske u Europsku Uniju. Svi projekti koji se kandidiraju na natječaje za sredstva iz fondova Europske Unije moraju biti usklađeni sa Županijskom razvojnom strategijom. *Županijska razvojna strategija Virovitičko-podravске županije 2011.-2013.* veliku važnost pridaje razvoju ljudskih potencijala, prvenstveno sa stajališta obrazovanja, koje je nužni preduvjet za razvoj konkurentnog gospodarstva u regiji. Nadalje, kako bi se osigurala maksimalna iskoristivost sredstava raspoloživih iz fondova Europske Unije, izuzetno je važno posvetiti mnogo pažnje organizaciji regionalnog razvoja. Brze promjene tjeraju nas da budemo proaktivni, što postaje posebni izazov za organizaciju i upravljanje razvojnim procesima. Budući da većina razvojnih projekata zahtijeva višegodišnju pripremu i provedbu, sustavno i dobro planiranje postaje ključno. Vjerujem da smo ovom *Županijskom razvojnom strategijom Virovitičko-podravске županije županije 2011.-2013.* napravili još jedan važan korak prema uspješnoj provedbi i ostvarivanju željene vizije za dobrobit stanovnika naše županije. Posebna zahvala svim djelatnicima Virovitičko-podravске županije, VIDRA-e agencije za regionalni razvoj Virovitičko-podravске županije i članovima Partnerskog vijeća koji su dio svojih radnih aktivnosti ugradili u ovu strategiju.

Ravnateljica:

Sanja Bošnjak, univ.spec.oec.

I. TEMELJNA ANALIZA

SAŽETAK

Glavna je svrha ove „Temeljne analize“ omogućiti dubinsko sagledavanje i razumijevanje društveno-ekonomskog razvoja Virovitičko-podravske županije, njezinih razvojnih snaga, ali i slabosti te uočenih razvojnih tendencija. Njihovo razumijevanje kvalitetna je osnovica za prepoznavanje i ocjenu postojećih, ali i željenih razvojnih trajektorija, tj. pravaca razvoja, te definiranje njezine vizije i razvojnih ciljeva.

Analiza društveno-ekonomskog razvoja Virovitičko-podravske županije uključila je analizu položaja, značaja i posebnosti njezinog područja u odnosu na prostor, analizu njezinih prirodnih potencijala i njihovog korištenja kao resursa, analizu njezinog stanovništva, gospodarstva, prometa i komunalne infrastrukture te njezinog društvenog razvoja (lokalne i područne samouprave, obrazovanja, zdravstva i socijalne skrbi, kulture i civilnog društva).

Analize navedenog su bazirane primarno na statističkoj analizi podataka prikupljenih iz različitih službenih dokumentacijskih izvora. Sama analiza komprimirala je dva pristupa: prvo, deskriptivni, pomoću kojeg je izvršena bitka rekonstrukcija prošlosti županije, dijagnoza postojeće situacije i identifikacija i prognoze razvojnih trajektorija; te drugo, komparativni, koji je obuhvatio intra i makro-županijsku usporedbu relevantnih i raznovrsnih indikatora (koji su naglasili makro položaj Županije, intra-županijsku specijalizaciju i neravnotežu te omogućili identifikaciju njezinih komparativnih društveno-ekonomskih potencijala i ograničenja) te vrednovanje progressa tijekom vremena, kao i progressa ostvarenog u implementiranju različitih programa usmjerenih ubrzanju ekonomskog rasta, otvaranju novih radnih mjesta, uklanjanju različitih dispariteta i ostvarenju razvojnih društveno-ekonomskih potreba gospodarstvenika, a također i građana Virovitičko-podravske županije.

Rezultati su ukazali da Virovitičko-podravska županija raspolaže određenim resursima, tj. znanjima, vještinama, kapacitetima i vrijednostima koje su njezina imovina i koje predstavljaju njezin razvojni potencijal i motornu snagu za brži i kvalitetniji rast i razvoj. Pri tome je u prvom redu riječ o naslijeđenoj imovini, ali i o stvorenoj imovini čija je baza upravo naslijeđena imovina. Prije svega, riječ je o prostoru, vodama, okolišu, brojnim vrijednostima prirodne, povijesne, kulturne i graditeljske baštine, a koji su preduvjeti razvoju različitih oblika turizma i na njima podržanih djelatnosti. Zatim je tu kvalitetno poljoprivredno zemljište, šume i minerali koji pogoduju razvoju poljoprivredne proizvodnje i na komercijalnom valoriziranju tih prirodnih resursa razvijene industrije, primarno prehrambene, drvne i proizvoda za graditeljstvo. Ipak, ključni je razvojni potencijal Županije njezino stanovništvo.

Međutim, analiza je pokazala da se stanovništvo Županije nalazi u dubokoj starosti, niže je obrazovne razine od prosjeka Hrvatske, poduzetnički je neaktivnije i ne pokazuje veliku motiviranost za uključivanjem u programe cjeloživotnog obrazovanja te u rad nevladinih organizacija. Dakle, analiza je ukazala da su upravo postojeća znanja i vještine, uz nerazvijen socijalni kapital, nepoduzetnički mentalitet i nesklonost ka inoviranju i moderniziranju županije njezin glavni ograničavajući čimbenik.

Posljedično, u hrvatskom kontekstu Virovitičko-podravska županije je ispodprosječno razvijena županija, a prisutne su tendencije daljnjeg intenziviranje razlika u društveno-ekonomskoj razvijenosti unutar same županije te županije unutar Hrvatske.

Međutim, mogućnosti za razvoj Virovitičko-podravska županija definitivno ima. Hoće li ih realizirati i ostvariti pozitivne razvojne pomake te preokrenuti nepovoljne u povoljne razvojne tendencije i time ubrzati svoj društveno-ekonomski razvoj, ovisi o tome koliko posvećeno, odgovorno, motivirano, konzistentno i skladno u tom procesu budu sudjelovali svi subjekti i elementi peterostruke uzvojnice, odnosno koliko umješno budu obrazovne institucije, gospodarstvo, područna samouprava i lokalne uprave te javnost znanje i inovacije stavljali u funkciju održivog razvoja i socijalne ekologije.

1. UVOD

1.1. Namjena i struktura Temeljne analize

Analiza je uvijek kritični element svakog procesa planiranja pa i izrade županijske razvojne strategije. Njezin je zadatak vrednovati te potom integrirati ekonomske, prostorne, društvene, povijesne, kulturne, institucionalne i mnoge druge elemente koji doprinose društveno-ekonomskom rastu i razvoju nekog područja, u ovom slučaju Virovitičko-podravske županije, u jednu cjelinu. Ta cjelina treba podržati ne samo optimalnu alokaciju ograničenih i rijetkih resursa među sektorima i djelatnostima, geografskim područjima i među populacijom na način koji će osigurati ekonomski rast, socijalnu koheziju i zaštitu okoliša Virovitičko-podravske županije, već i identifikaciju njezinih razvojnih snaga i potencijala.

Namjena je ove „Temeljne analize“ omogućiti dubinsko sagledavanje i razumijevanje društveno-ekonomskog razvoja Virovitičko-podravske županije, njezinih razvojnih snaga, ali i slabosti te razvojnih tendencija. Njihovo poznavanje pružit će kvalitetnu osnovicu za prepoznavanje i ocjenu postojećih, ali i željenih razvojnih trajektorija, tj. pravaca razvoja, te definiranje njezine vizije i razvojnih ciljeva.

„Temeljna analiza“ je stoga polazišni dokument iz čijih rezultata treba proizaći ocjena gospodarskog i društvenog stanja u Županiji, zaključci o mogućim pravcima razvoja, kao i sadržaji mjera za unaprjeđenje njezinog razvoja.

Sama je „analiza“ koncipirana u osam dijelova. Prvi je dio uvodni. Drugi dio pozicionira Virovitičko-podravsku županiju u geografskom kontekstu te identificira osnovne elemente njezinog prostora: površinu, prometnu povezanost, stanovništvo, naseljenost, prirodna obilježja i vrijednosti, te zaštićenu prirodnu i graditeljsku baštinu.

Treći dio bavi se prikazom osnovnih karakteristika prirodnih potencijala Virovitičko-podravske županije: zemljišta, šuma, životinjskog svijeta, vodenih resursa i mineralnih sirovina, nastojeći ih pri tome inkorporirati u aktualne gospodarske tijekove i moguće razvojne trajektorije.

U četvrtom dijelu analizirano je stanovništvo Virovitičko-podravske županije. Poseban je naglasak pri tome pridan analizi fizičkih i kvalitativnih obilježja stanovništva s obzirom da ona određuju i objašnjavaju ne samo dosadašnji društveno-ekonomski razvoj te županije, već i njezin budući razvoj, kako u pogledu mogućih razvojnih trajektorija, tako i u pogledu razvojne dinamike.

Peti je dio posvećen analizi gospodarstva Virovitičko-podravske županije, njegove konkurentnosti, ostvarenja i nositelja, a u kontekstu nacionalnog gospodarstva i međunarodnih poslovnih odnosa. S obzirom na značaj koji poljoprivreda i industrija imaju u razvoju Županije, obje djelatnosti su detaljnije analizirane, kao i turizam za koji se očekuje da bi mogao povećati svoju važnost i doprinos razvoju županije.

Šesti dio bavi se analizom fizičke infrastrukture, i to prometne i komunalne, s obzirom da je kvaliteta te infrastrukture važan preduvjet ne samo u kreiranju i

podržavanju takvog poslovnog okruženja koje je poticajno za ulaganja, ekonomski rast i otvaranje novih radnih mjesta, već i za uravnotežen i održiv društveno-ekonomski razvoj Virovitičko-podravske županije.

Društveni razvoj Virovitičko-podravske županije središte je interesa sedmog dijela „Temeljne analize“. U tom je dijelu istražena uloga javne i područne samouprave u razvoju same županije, kao i obrazovanja, kulture, zdravstva i socijalne skrbi. Cijeli je taj dio zaokružen britkom analizom civilnog društva Virovitičko-podravske županije.

„Temeljna analiza“ završava zaključcima o stanju društveno-ekonomskog razvoja Virovitičko-podravske županije s aspekta njezinih snaga i slabosti te na taj način otvara prostore za identifikaciju željene trajektorije njezinog razvoja.

1.2. Metodologija izrade analize

„Temeljna analiza“ podloga je za izradu strategije razvoja Virovitičko-podravske županije. Ona je bazirana primarno na statističkoj analizi podataka prikupljenih iz različitih dokumentacijskih izvora, i to:

Državnog zavoda za statistiku (DZS) Republike Hrvatske; Ureda državne uprave u Virovitičko-podravskoj županiji; Hrvatske gospodarske komore (HGK), Županijske komore Virovitica; Grada Virovitica, Hrvatske obrtničke komore (HOK), Obrtničke komore Virovitičko-podravske županije; Hrvatskog zavoda za poljoprivredno savjetodavnu službu (HZPSS), Podružnica Virovitičko-podravske županije; Upravnog odjela za gospodarstvo; Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (HZZ), Područne službe Virovitica; Hrvatske narodne banke (HNB); Financijske agencije (Fina); Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi; Ureda za katastarsko-geodetske poslove Virovitičko-podravske županije; Županijskog ureda za prostorno uređenje, Upravnog odjela za društvene djelatnosti Virovitičko-podravske županije, i mnogim drugim.

Fokusiranost na analizu statističkih podataka je i glavni ograničavajući čimbenik ove analize. Četiri su primarna razloga tome: 1) raspoloživost podataka, 2) aktualnost podataka, 3) nekonzistentnost podataka i 4) promjene u metodologiji.

Statistička baza podataka u Hrvatskoj je veoma siromašna u usporedbi sa zemljama Europske unije ili s drugim razvijenim zemljama. Taj se problem drastično potencira na nižim administrativno-teritorijalnim razinama: mnogi od podataka koji su raspoloživi na razini Hrvatske, nisu raspoloživi na razini županija, a niti na nižim teritorijalnim razinama. Da bi se stekla kompletna slika o društveno-ekonomskom¹ razvoju nekog područja, potrebna je znatno šira statistička osnovica koja bi uključivala znatno veći i raznovrsniji broj podataka, odnosno indikatora. Posebice je taj problem oskudnosti podataka prisutan kod analize društvenog razvoja.

Nadalje, postoji veliko kašnjenje u publiciranju statističkih podataka. Primjerice, podaci o bruto domaćem proizvodu na županijskim razinama postali su dostupni

¹ Pojmovi ekonomski, gospodarski ili privredni upotrebljavaju se u ovoj „Temeljnoj analizi“ kao sinonimi.

javnosti za 2008. godinu tek 11.02.2011. godine. Podaci o bruto domaćem proizvodu, pri tome, nisu usamljeni slučaj. Zastarjeli podaci otežavaju dubinsko razumijevanje promjena koje su se dogodile u međuvremenu te uočavanje razvojnih trendova. Recesija i ukupna društveno-gospodarska kriza koja je osobito teško pogodila Hrvatsku od 2009. godine jedan je takav primjer čije će se posljedice dugo osjećati, a na koje mnogi raspoloživi statistički podaci na županijskoj razini niti ne upućuju jer još nisu objavljeni.

Nekonzistentnost podataka onemogućava preciznu detekciju stanja u Županiji. Različite institucije na lokalnoj razini, ali i lokalnoj i nacionalnoj raspolažu s različitim podacima o istim pojavama; primjerice, o strukturi zemljišnih površina, cestovnoj mreži, broju naselja i slično. S jedne strane, to je i razumljivo. Naime, kada je riječ, primjerice, o strukturi zemljišnih površina, sa svakom izmjenom i dopunom prostornog plana jedinica lokalne samouprave, struktura površina se mijenja jer čim se neko građevinsko područje poveća, automatski se smanjuju poljoprivredne površine, ili ako se izgradi neka retencija, povećavaju se vodne površine na račun šumskih i slično. Isto tako, od ukupnih površina nisu oduzete primjerice ceste, a one negdje prolaze kroz poljoprivredne površine, a negdje kroz šume. S točnim podacima o strukturi zemljišnih površina zapravo nitko ne raspolaže. U katastru isto nemaju ažurnu situaciju jer oni i dio građevinskog područja vode pod oznakom oranice i sl. Stoga se u samoj „Temeljnoj analizi“ mogu susresti različiti podaci za istu pojavu. Ipak, treba naglasiti kako oni nisu drastično različiti i kako ne mijenjaju odnose promatranih veličina.

Promjene u metodologiji prikupljanja i obuhvata podataka otežavaju usporedbu i izvođenje zaključaka o analiziranoj pojavi. Jednu takvu promjenu čini i promjena Nacionalne klasifikacije djelatnosti u 2007. godini, a koja onemogućava direktnu usporedbu djelatnosti po različitim obilježjima u razdoblju prije i nakon te godine.

Izuzev statističke analize podataka, „Temeljna analiza“ rezultat je primjene standardnih metoda istraživačkog rada, kakve su metode indukcije i dedukcije, analize i sinteze, komparacije i sličnih drugih. U suštini, analiza sažima u sebi dva pristupa:

1) deskriptivni – koji obuhvaća:

- bitku rekonstrukciju prošlosti Virovitičko-podravske županije kroz analizu relevantnih informacija i podataka u različitim vremenskim točkama i razdobljima promatranja;
- dijagnozu postojeće situacije, a u sklopu nje intra-županijsku društveno-ekonomsku razvojnu i sektorsku specijalizaciju i neravnotežu te razvojne potencijale i ograničenja;
- identifikaciju i prognoze razvojnih trajektorija, temeljeno na različitim skupovima statističkih podataka te razvojnih pretpostavki;

2) komparativni, koji obuhvaća:

- intra i makro-županijsku usporedbu relevantnih i raznovrsnih indikatora, a koji naglašavaju makro položaj Županije, intra-županijsku specijalizaciju i neravnotežu te identifikaciju njezinih komparativnih društveno-ekonomskih potencijala i ograničenja;

- vrednovanje progresa tijekom vremena, kao i progresa ostvarenog u implementiranju različitih programa usmjerenih ubrzavanju ekonomskog rasta, otvaranju novih radnih mjesta, uklanjanju različitih dispariteta i ostvarenju razvojnih društveno-ekonomskih potreba gospodarstvenika, a potom i građana Virovitičko-podravske županije.

1.3. Osnovne informacije o Virovitičko-podravskoj županiji

Virovitičko-podravska županija (u nastavku Virovitičko-podravska županija, VPŽ ili Županija) je kroz svoje dosadašnje strategijske razvojne dokumente (kakvi su primjerice Županijska razvojna strategija 2007.-2013., Master plan turizma Virovitičko-podravske županije za razdoblje 2009.-2019., Prostorni plan VPŽ) i razvojne programe (kakvi su primjerice programi potpora i poticanja razvoja poduzetništva na području VPŽ) iskazala težnju ka razvijanju u gospodarski i infrastrukturno razvijenu i konkurentnu županiju koja će osigurati blagostanje njezinim građanima na razini prosječnog hrvatskog građana uz istovremeno očuvanje njezinog prirodnog, kulturnog i povijesnog naslijeđa. Realizacija takve vizije i ciljeva pretpostavlja, u suštini, dobro poznavanje sadašnje situacije u kojoj se Županija nalazi, prošlih trendova koji su vodili takvoj situaciji, zatim dobro poznavanje njezinih razvojnih potencijala, ali i prepreka i ograničenja koje stoje na putu toj realizaciji.

Virovitičko-podravska županija zauzima 3,57% površine Republike Hrvatske (u nastavku Republika Hrvatska, Hrvatska ili RH). Prema gustoći naseljenosti (koja iznosi 46 stanovnika na km²) jedna je od rjeđe naseljenih hrvatskih županija; po njoj zauzima 16. mjesto u Hrvatskoj. Nadalje, sa 31.578 kućanstava i 93.389 stanovnika, što čini 2,1% od ukupnog stanovništva Hrvatske, zauzima 19. mjesto u Hrvatskoj.²

Međutim, njezin je udio u stvaranju bruto domaćeg proizvoda (BDP) Hrvatske manji od njezinog demografskog potencijala, tj. udjela u ukupnom hrvatskom stanovništvu (vidjeti tablicu 1.1).

Tablica 1.1: Kretanje BDP-a u razdoblju 2000.-2008. u Županiji i RH
(tekuće cijene)

| Godina | BDP, u mil. eura | | Udio VPŽ u RH, % | BDP pc, u eurima | | Indeks (HR = 100) | BDP pc, rang VPŽ |
|--------|------------------|-----|------------------|------------------|------|-------------------|------------------|
| | RH | VPŽ | | RH | VPŽ | | |
| 2000. | 23146 | 378 | 1,63 | 5229 | 4045 | 77,4 | 15. |
| 2001. | 25538 | 434 | 1,70 | 5752 | 4654 | 80,9 | 11. |
| 2002. | 28112 | 465 | 1,65 | 6331 | 5016 | 79,2 | 15. |
| 2003. | 30011 | 478 | 1,59 | 6759 | 5176 | 76,6 | 15. |
| 2004. | 32759 | 493 | 1,50 | 7379 | 5410 | 73,3 | 17. |
| 2005. | 35724 | 497 | 1,39 | 8042 | 5485 | 68,2 | 19. |
| 2006. | 39102 | 584 | 1,49 | 8807 | 6497 | 73,8 | 16. |
| 2007. | 42833 | 616 | 1,44 | 9656 | 6923 | 71,7 | 17. |
| 2008. | 47370 | 661 | 1,40 | 10682 | 7485 | 70,1 | 17. |

² Izvor podataka: DZS, Popis stanovništva 2001.

Izvor: Državni zavod za statistiku, Priopćenje, br. 12.1.5. od 3.07.2009. za podatke od 2000. do 2006.; Priopćenje, br. 12.1.2. od 1.03.2010. za 2007.; Priopćenje, br. 12.1.2. od 11.02.2011.

Napomena: udjeli VPŽ u RH i rangovi – izračuni autora. Svi izračunati udjeli u drugim tablicama, kao i rangovi, također su izračuni autora. Stoga to neće biti posebno istaknuto u sljedećim tablicama.

pc = per capita (po glavi stanovnika)

U razdoblju od 2000. do 2008. godine prosječni udio Županije iznosio je 1,55%. BDP pokazuje ukupno iskazanu tržišnu vrijednost finalne proizvodnje ostvarenu u kalendarskoj godini na nekom području, a ako je njegova vrijednost podijeljena s brojem stanovnika, tada ona indikativno ukazuje na životni standard tog područja. Podaci tablice 1.1 pokazuju da je životni standard Županije bio manji od hrvatskog prosjeka u cijelom promatranom razdoblju. Unutar 20 hrvatskih županija i Grada Zagreba, VPŽ je zauzimala u promatranom razdoblju od 11. do 19. mjesta. Potrebno je uočiti da iako je vrijednost finalne proizvodnje kontinuirano rasla, kao i njezin BDP per capita, Županija je zapravo zaostajala u svom razvoju. To je stoga što su se druge hrvatske županije razvijale brže i ravnomjernije. Stoga se i njezin udio u stvaranju ukupnog hrvatskog BDP-a od 2001. godine kontinuirano smanjivao.

Prema Odluci o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti (NN 89/10.), Virovitičko-podravska županija je zajedno s ostalim županijama NUTS II regije Središnje i Istočne (Panonske) Hrvatske razvrstana u I. skupinu s indeksom razvijenosti manjim od 75% prosjeka Republike Hrvatske. Podaci o razvijenosti njezinih gradova i općina (razvrstanih unutar I., II. ili III. skupine) ukazuju na neravnomjerni razvoj unutar same Županije (vidjeti tablicu 2.5), a što predstavlja njezin dodatni razvojni problem.

Razvijenost Županije u velikoj mjeri korespondira njezinoj konkurentnosti, ukazujući time da se razvijenost može poboljšati unaprjeđenjem konkurentnosti. Prema Regionalnom indeksu konkurentnosti iz 2007. godine, Županija je zauzela 17. mjesto među hrvatskim županijama i Gradom Zagrebom.³ Takav je rang, mjeran statističkim pokazateljima, više rezultanta slabije efikasnosti poslovnog sektora (19. mjesto) od kvalitete poslovnog okruženja (17. mjesto). Indikativna je velika razlika koja postoji između statističkog ranga i ranga Županije u Hrvatskoj ustanovljenog na temelju percepcija ispitanika: 9. mjesto prema efikasnosti poslovnog sektora i 13. mjesto prema kvaliteti poslovnog okruženja. Dakle, perceptivne ocjene konkurentnosti znatno su bolje od ocjena temeljem statističkih indikatora. To može biti motivirajuće i poticajno ako se Županija percipira kao dobro mjesto za poslovanje, ali može biti i zavaravajuće i u tom smislu nepoticažno. Naime, ako se nerealno procjenjuje situacija i ne vide stvarni problemi s kojima se suočavaju gospodarstvenici, tada to može postati nepoticažno i smanjiti osjećaj nužnosti pokretanja promjena, a onda i konkretne aktivnosti koje bi vodile onim pozitivnim.

U nastavku ove analize bit će detaljno razrađeni razlozi ovakve situacije u kojoj se Županija nalazi, definirani razvojni problemi i ograničenja, ali i istaknute njezine razvojne snage na kojima može graditi svoj budući razvoj. A budući razvoj Županije,

³ Izvor: Program Ujedinjenih naroda za razvoj, Nacionalno vijeće za konkurentnost: Regionalni indeks konkurentnosti Hrvatske, Zagreb, 2008., str. 19.

kao i ostalih hrvatskih županija, ovisi o tome koliko aktivno i predano budu u kreiranju i življenju razvoja sudjelovale sve interesne skupine, tj. u kojoj mjeri postoji konsenzus, želja i volja za promjenom, te znanje o tome kako promjene realizirati na najefikasniji način. Nužni su dobro osmišljeni i umreženi programi koji mogu generirati i multiplicirati pozitivne učinke te biti uzoriti primjeri djelovanja modela peterostruke uzvojnice (poznate pod nazivom „quintuple helix model“), tj. efikasnih interakcija koje se razvijaju između obrazovnih institucija, gospodarstva, lokalne uprave i područne samouprave te javnosti, a koje znanje i inovacije stavljaju u kontekst održivog razvoja i socijalne ekologije.

2. POLOŽAJ, ZNAČAJ I POSEBNOSTI ŽUPANIJSKOG PODRUČJA U ODNOSU NA PROSTOR

U nastavku će biti sagledana temeljna obilježja prostora Županije, i to ona koja omogućavaju stvaranje osnovne slike o stanju u prostoru (geografska lokacija, geoprometni položaj, upravno-teritorijalni ustroj, stanovništvo i naseljenost, područja posebne državne skrbi, pogranična područja, međuregionalna suradnja), zatim ona vezana uz prirodna obilježja te uz prirodne vrijednosti i zaštićenu prirodnu i graditeljsku baštinu.

2.1. Osnovni podaci o stanju u prostoru

Geografska lokacija Županije

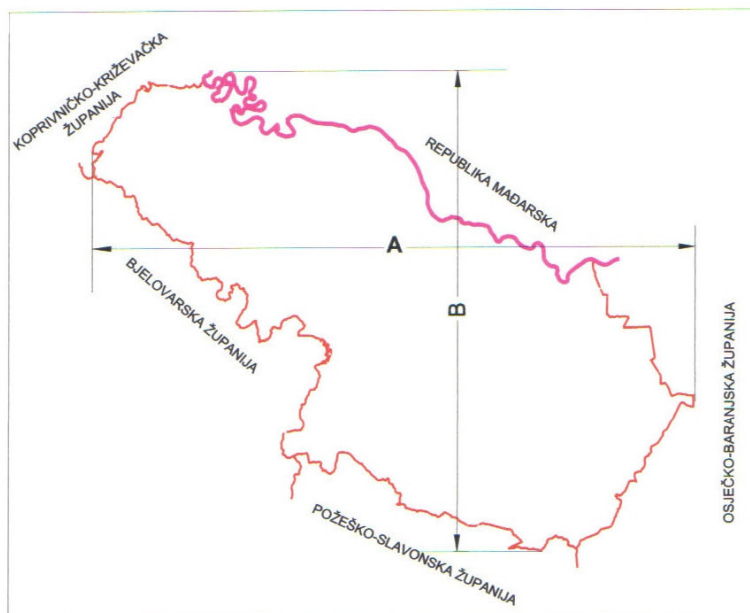
Virovitičko-podravška županija nalazi se u kontinentalnom dijelu Republike Hrvatske na prostoru dodira Središnje i Istočne Hrvatske. Njezin položaj u Republici Hrvatskoj i okolnim susjednim zemljama prikazan je kartom 2.1.

Karta 2.1: Položaj Virovitičko-podravške županije u Hrvatskoj



Na Županiju otpada oko 5% hrvatske granice, i to na sjeveru s Mađarskom. Udaljenosti točaka sjever-jug i istok-zapad, prikazanih na karti 2.2, su 58 km, odnosno 74 km. Prema Uredu za katastarsko-geodetske poslove Virovitičko-podravske županije, Županija se prostire na površini od 2.022,03 km².

Karta 2.2: Prostorni obuhvat Virovitičko-podravske županije



Geoprometni položaj

Prema prirodno-geografskim obilježjima zapadni dio Županije nalazi se na prostoru Bilogorske, a istočni dio Županije na prostoru Slavonske Podravine, s time da u prometnom smislu kroz nju prolazi trasa podravskog prometnog koridora koji povezuje Središnju i Istočnu Hrvatsku.

Prostor Županije karakterizira izdužen oblik u pravcu istok-zapad i jasna reljefna podjela na sjeverni prostor podravske nizine i južni brdsko-planinski prostor koji obuhvaća sjeverne padine Bilogore i Papuka. On ima određeno prometno značenje koje proizlazi primarno iz priključnog transverzalnog smjera koridoru E-73. Naime, potrebno je istaknuti da se osnovni prometni koridori koji povezuju Hrvatsku sa svim dijelovima Europe (vidjeti kartu 2.3) podudaraju s europskim cestovnim longitudinalnim koridorima smjera istok - zapad, koji pak preko hrvatskih prostora vežu Zapadnu i Sjeverozapadnu Europu s Istočnom i Jugoistočnom Europom, i s transverzalnim koridorima smjera sjever - jug koji, opet preko Hrvatske, povezuju prostore Sjeverne Europe (Baltika i Skandinavije) s Južnom Europom (Mediteranom).

Karta 2.3: Glavni prometni pravci za Hrvatsku



Riječ je o nekoliko transverzalnih koridora smjera sjever – jug, i to:

1. osnovni jadransko-podunavski smjer E-65, TEM I Rijeka - Zagreb - Budimpešta – Kijev;
2. pyhrnski i zagorsko-dalmatinski smjer E-59, E-71;
3. neretvansko-slavonski i panonski smjer E-73, TEM II Ploče - Sarajevo - Osijek - Budimpešta – Gdanjsk.

Korisno za Županiju je to što uz ta tri glavna transverzalna koridora smjera sjever-jug postoji, iz hrvatskog i europskog motrišta, kao priključni transverzalni smjer:

4. moslavački i zapadnobosanski smjer E-661 Split - Banja Luka - Virovitica – Balaton.

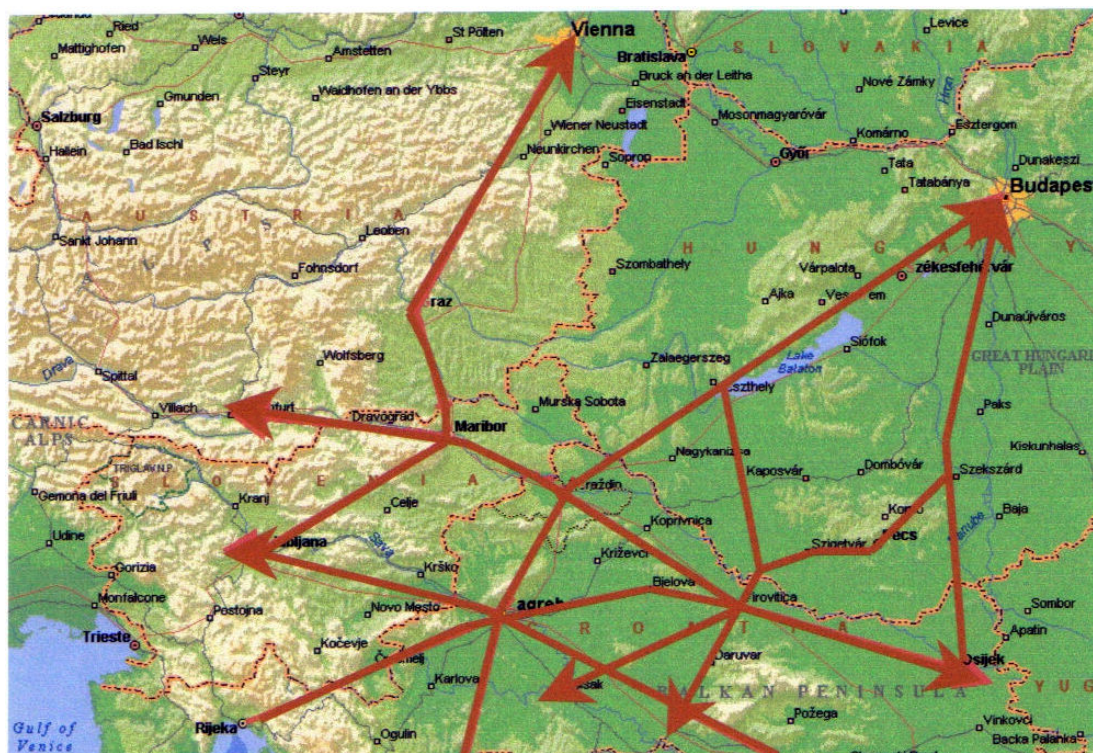
Longitudinalni koridori koji prolaze kroz Hrvatsku smjera istok – zapad su:

5. posavski smjer E-70 Milano - München - Ljubljana - Zagreb - Beograd - Bukurešt, Atena i Carigrad (Istanbul);
6. jadranski smjer E-65, E-80 Trst - Rijeka - Split - Dubrovnik - Tirana i Atena.

Tim glavnim longitudinalnim koridorima smjera zapad - istok treba dodati, iz hrvatskog i europskog motrišta, kao priključni longitudinalni smjer:

7. srednjobosanski i hercegovački smjer E-661 s dva kraka koji se odvajaju od smjera Zagreb - Bihać i dalje u smjeru Bihać - Sarajevo - Goražde te Bihać - Livno – Mostar. Svi navedeni kopneni prometni koridori važni su za Hrvatsku, a za Županiju posebice oni koji ju s priključnim smjerom (npr. E-661) povezuju s ostatkom Hrvatske i Europom. Karta 2.4 prikazuje glavne cestovne pravce za Županiju.

Karta 2.4: Glavni cestovni pravci za Virovitičko-podravsku županiju



Upravo taj položaj Virovitičko-podravске županije u hrvatskom prostoru daje joj određenu važnost u geoprometnom značenju pa njegovo puno korištenje uz aktiviranje mikro lokacijskih i demografskih potencijala može biti određen čimbenik budućeg razvoja.

Upravno-teritorijalni ustroj

Prema Zakonu o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj (NN, 10/97), Virovitičko-podravska županija ima u svom sastavu:

- tri grada: Viroviticu, koja je i sjedište Županije te Orahovicu i Slatinu,
- 13 općina: Crnac, Čačinci, Čađavica, Gradina, Lukač, Mikleuš, Nova Bukovica, Pitomača, Sopje, Suhopolje, Špišić Bukovica, Voćin i Zdenci, koje gravitiraju prema ključnim žarištima razvoja, tj. gradovima, pa predstavljaju potencijalne lokalitete razvojnih projekata te
- 188 naselja.⁴

Geografski položaj gradova i općina prikazan je kartom 2.5, dok su položaj gradova i općina te broj stanovnika koji živi u njima prikazani tablicom 2.1.

1. ⁴ Izvor: DZS: Statistički ljetopis Hrvatske 2010, Zagreb, prosinac 2010.

Karta 2.5: Teritorijalna podjela Virovitičko-podravske županije



Tablica 2.1: Površina i broj stanovnika u gradovima i općinama u 2001. godini

| R. br. | Grad | Općina | Površina km ² | Broj stanovnika, Popis | |
|--------|------------|-----------------|-----------------------------|------------------------|--------|
| | | | | 1991. | 2001. |
| 1. | Virovitica | | 169,81 | 22.931 | 22.618 |
| 2. | Slatina | | 166,75 | 15.844 | 14.819 |
| 3. | Orahovica | | 123,67 | 6.262 | 5.792 |
| 4. | | Crnac | 79,13 | 2.141 | 1.772 |
| 5. | | Čačinci | 145,02 | 4.528 | 3.308 |
| 6. | | Čađavica | 90,60 | 3.011 | 2.394 |
| 7. | | Gradina | 120,90 | 5.297 | 4.485 |
| 8. | | Lukač | 83,32 | 4.543 | 4.276 |
| 9. | | Mikleuš | 35,29 | 2.291 | 1.701 |
| 10. | | Nova Bukovica | 76,43 | 2.522 | 2.096 |
| 11. | | Pitomača | 158,14 | 11.106 | 10.465 |
| 12. | | Sopje | 117,80 | 3.407 | 2.750 |
| 13. | | Suhopolje | 166,65 | 8.962 | 7.524 |
| 14. | | Špišić Bukovica | 107,94 | 4.928 | 4.733 |
| 15. | | Voćin | 295,80 | 4.152 | 2.421 |
| 16. | | Zdenci | 84,88 | 2.700 | 2.235 |
| 17. | UKUPNO: | | 2022,23 | 104.625 | 93.389 |

Izvor: Ured za katastarsko-geodetske poslove Virovitičko-podravske županije i DZS: Popis stanovništva 2001.

Prema površini na kojoj se prostire, VPŽ zauzima 14. mjesto u Republici Hrvatskoj. Njezini udjeli po pitanju gradova, općina, naselja, stanova i broja članova kućanstava prikazani su tablicom 2.2.

Tablica 2.2: Naselja i stanovništvo Županije u nacionalnom kontekstu u 2001. godini

| R.br. | Pokazatelji | Hrvatska | Županija | Županija u Hrvatskoj, % |
|-------|-------------------------|-----------|----------|-------------------------|
| 1. | Broj gradova | 122 | 3 | 2,46 |
| 2. | Broj općina | 424 | 13 | 3,07 |
| 3. | Broj naselja | 6.767 | 190* | 2,81 |
| 4. | Broj kućanstava | 1.477.377 | 31.578 | 2,14 |
| 5. | Broj stanova | 1.877.126 | 36.435 | 1,94 |
| 6. | Broj članova kućanstava | 3,0 | 2,9 | |

Izvor: Ured državne uprave u Virovitičko-podravskoj županiji: Županija u brojkama 2004. godine

Napomena: * Tek od 2006. godine, kada je došlo do spajanja četiri naselja, broj naselja u Županiji je smanjen na 188.

Udjeli Županije u Hrvatskoj kreću se u rasponu od 2 do 3%, s tim da je najveći udio prisutan kod broja općina, a najmanji kod broja stanova. Županija ima sličan odnos po urbanizaciji i ustrojstvu općina kakav, prema stanju u Hrvatskoj, ima po broju stanovnika. Tako je i u pogledu broja kućanstava, no njih je manje od prosjeka u državi.

Stanovništvo i naseljenost

Prema Popisu stanovništva 2001. godine na prostoru Županije živjelo je ukupno 93.389 stanovnika; od toga u tri grada: Virovitici, Orahovici i Slatini 43.229 ili 46,3%, a 53,7% u selima i zaseocima organiziranim u 13 općina. S obzirom da više od 50% stanovništva živi u ruralnom području, područje Županije može se klasificirati kao ruralno.

Na području Županije nalazilo se ukupno 190 naselja 2001. godine, od čega je 16 imalo više od 1.000 stanovnika, a što je činilo 53.855 stanovnika ili 51,47% ukupnog stanovništva Županije. Ostalih oko 40.000 stanovnika, ili oko 48% stanovništva, živjelo je u 174 naselja pa je svako bilo s prosječno 230 stanovnika.

Dakle, koncentracija stanovništva, osim u Virovitici, Slatini, Pitomači i Orahovici, nije značajna što pokazuju podaci prikupljeni Popisom stanovništva 2001. godine, a prikazani tablicom 2.3.

Tablica 2.3: Koncentracija stanovništva po naseljima u 2001. godini

| Broj stanovnika | Broj naselja | Udio naselja u ukupnom broju % |
|---------------------|--------------|--------------------------------|
| Do 200 | 78 | 41,1 |
| Od 200 do 500 | 66 | 34,7 |
| Od 500 do 1.000 | 30 | 15,8 |
| Ukupno do 1.000 | 174 | 91,6 |
| Od 1.000 do 3.500 | 8 | 4,2 |
| Od 3.500 do 10.000 | 5 | 2,6 |
| Od 10.000 do 15.000 | 2 | 1,1 |
| Više od 15.000 | 1 | 0,5 |
| Ukupno: | 190 | 100,0 |

Izvor: Ured za katastarsko-geodetske poslove VPŽ i DZS: Popis stanovništva 2001. godine

Naseljenost Županije je znatno manje gustoće nego u Hrvatskoj jer prosječno u Županiji na 1 km² boravi 46 stanovnika, dok u Hrvatskoj 78. Stoga je učešće Županije u ukupnom broju stanovnika Hrvatske manje (2,1%) nego je učešće njezine površine (3,57%). Sudeći prema gustoći naseljenosti, područje VPŽ je rijetko napućeno, a uzimajući u obzir neravnomjerni razmještaj stanovništva i razlike u razvijenosti (vidjeti tablicu 2.5), takva gustoća naseljenosti nije njezina prednost niti razvojni poticaj.

Razmještaj stanovništva u bilo kojem prostoru rezultanta je međupovezanosti i zavisnosti demografskih procesa i društveno-gospodarskog razvoja. Ono je posljedica stanja u prošlosti, a ukazuje na situaciju u sadašnjosti te signalizira buduću. Prisutna koncentracija stanovništva u manjem broju naselja i nastavak urbanizacijskih procesa, koji ostavljaju na ruralnim prostorima starije i neproduktivnije stanovništvo, rezultiraju pratećim nepovoljnim procesima, od kojih su osobita opasnost za Županiju procesi izumiranja ruralnih prostora i intenziviranja razlika u društveno-ekonomskoj razvijenosti. Nadalje, takva situacija proizvodi probleme povezivanja naselja s općinskim i gradskim središtima, zatim u obrazovanju, a isto tako i u robnoj razmjeni na relaciji selo-grad te mnogi drugi. Uz to, povećani su troškovi obrazovanja, socijalne skrbi i zdravstva.

Sva naselja s više od 1.000 stanovnika posebno su značajna za daljnji razvoj Županije jer imaju određene razvojne potencijale koji mogu zadovoljiti potrebe gospodarstvenika. O kojim mjestima i njihovim mogućnostima je riječ, vidljivo je u tablici 2.4.

Na području navedenih 10 naselja živi ukupno 47.724 stanovnika, što čini 51,1% ukupnog stanovništva Županije. Primjetno je da je svako od ovih naselja potencijalno mjesto organiziranja gospodarskih aktivnosti i da za tu svrhu raspolaže dovoljnim zemljišnim površinama koje se mogu koristiti za izgradnju gospodarskih, odnosno poduzetničkih zona i na njima proizvodnih i uslužnih objekata. K tome, za sva navedena naselja karakterističan je određeni stupanj urbanizacije, što svakako predstavlja dodatnu razvojnu prednost i daje im investicijsku privlačnost.

Tablica 2.4: Razvojna funkcija naselja s više od 1.000 stanovnika

| R. br. | Naziv naselja | Broj stanovnika | Građevinsko zemljište (ha) | Mogućnosti* | Stupanj urbaniziranosti |
|--------|-----------------|-----------------|----------------------------|------------------|---|
| 1. | Virovitica | 15.589 | 1540,5 | Region. sred. | Gradsko naselje |
| 2. | Slatina | 10.920 | 1065,0 | Manje r. sred | Gradsko naselje |
| 3. | Orahovica | 4.262 | 676,9 | Manje r. sred | Prijelazno-jače urbanizirano naselje |
| 4. | Pitomača | 5.712 | 606,0 | Manje r. sred | Gradsko naselje |
| 5. | Suhopolje | 2.865 | 467,0 | Malo raz. sr. | Prijelazno-jače urbanizirano naselje |
| 6. | Čačinci | 2.349 | 269,0 | Malo raz. sr. | |
| 7. | Špišić Bukovica | 1.871 | 240,0 | Inicij. raz. sr. | Prijelazno-slabije urbanizirana naselje |
| 8. | Milanovac | 1.654 | 155,0 | Lokal. raz. sr. | |
| 9. | Voćin | 1.161 | 278,0 | Inicij. raz. sr. | |
| 10. | Rezovac | 1.341 | 120,0 | Inicij. raz. sr. | |

Izvor podataka: DZS: Popis stanovništva 2001. godine i Prostorni plan VPŽ

Napomena: * Tipologija izvršena prema Strategiji prostornog uređenja RH iz 1997. godine Ministarstva prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja, Zavoda za prostorno planiranje, 1997.

Naime, kada je riječ o posebnostima županijskog područja u odnosu na prostor, potrebno je naglasiti važnost urbanizacije. Pojam urbanizacije se može odnositi kako na gradove (u smislu razvoja gradskih funkcija i prostorno-fizičkih struktura), tako i na sela (u smislu podizanja seoskih naselja na razinu gradske organiziranosti, funkcionalne složenosti i načina gradnje). Ako se kao kriterij za tipizaciju urbaniziranosti naselja uzme ukupni broj stanovnika, tada je naselja iz tablice 2.4 moguće klasificirati na gradska naselja (≥ 5.000 stanovnika), prijelazno-jače urbanizirana naselja (≥ 2.000) i prijelazno-slabije urbanizirana naselja (≥ 1.000).

U gradskim naseljima na području Županije (točnije Virovitici, Slatini i Pitomači) živjelo je prema Popisu 2001. 32.221 stanovnika, što čini 34,50% od ukupnog broja stanovnika. Gradska naselja predstavljaju centre urbanizacije i osobito su važna za njezin razvoj. Prijelazna ili urbanizirana naselja doživjela su određeni stupanj društveno-ekonomske preobrazbe. U skupini jače urbaniziranih naselja, sa izraženijom tendencijom transformacije stanovništva iz primarnog u druge sektore, mogu se izdvojiti četiri naselja s ukupno 9.476 stanovnika, što čini 10,15% ukupnog stanovništva Županije. Među njima tri su općinska središta, a jedan je grad (Orahovica). U grupu prijelaznih-slabije urbaniziranih naselja razvrstana su četiri naselja s ukupno 6.027 stanovnika, što čini 6,45% ukupnog stanovništva Županije. Od toga su četiri općinska središta. Transformacija naselja u urbanizirana ili prijelazna proces je koji traje godinama.

Područja posebne državne skrbi

Jedna od specifičnosti prostora Županije su područja posebne državne skrbi, što znači područja posebne državne brige i zaštite, koja je takvima odredio Zakon o područjima

posebne državne skrbi (NN 26/03., pročišćeni tekst). Prema navedenom zakonu (čl. 3), područja posebne državne skrbi podijeljena su u tri skupine, i to prva i druga skupina prema štetama prouzročnim agresijom na Republiku Hrvatsku, a treća skupina prema četiri kriterija: kriteriju ekonomske razvijenosti, kriteriju strukturnih poteškoća, demografskom kriteriju i posebnom kriteriju.

U drugu skupinu takvih područja spadaju općine Čačinci, Mikleuš i Voćin te naselja Ivanbrijeg, Golenić i Lukavac u gradu Slatini i Jasenaš u Gradu Virovitici, jer su za vrijeme Domovinskog rata bila okupirana. U treću skupinu spadaju općine Gradina, Sopje, Suhopolje, Crnac i Čađavica jer zaostaju u razvoju u odnosu na druge dijelove Hrvatske na temelju kriterija ekonomske razvijenosti, strukturnih poteškoća, demografskih kriterija i posebnih kriterija za granične općine.

Spomenutim zakonom predviđene su i mjere za ubrzanje njihovog razvoja i naseljavanja. Međutim, one nisu dostatne da bi se riješili svi problemi pa su gospodarski, demografski i socijalni problemi na tim područjima veći i kompleksniji nego na drugim dijelovima Županije.

Međutim, donošenjem Zakona o regionalnom razvoju Republike Hrvatske i donošenjem Odluke Vlade Republike Hrvatske o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti (Odluka donesena 15.7.2010. a stupa na snagu s 1.1. 2011.), Virovitičko-podravska županija je zajedno s ostalim županijama NUTS II regije Središnje i Istočne (Panonske) Hrvatske razvrstana u I. skupinu s indeksom razvijenosti manjim od 75% prosjeka Republike Hrvatske. Sukladno navedenom Zakonu o regionalnom razvoju i Odluci o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti, jedinice lokalne samouprave Županije svrstane su u sljedeće skupine:

- I. skupinu jedinica lokalne samouprave čija je vrijednost indeksa razvijenosti manja od 50% prosjeka Republike Hrvatske: općine Gradina, Mikleuš, Sopje i Voćin;
- II. skupinu jedinica lokalne samouprave čija je vrijednost indeksa razvijenosti između 50% i 75% prosjeka Republike Hrvatske: općine Crnac, Čačinci, Čađavica, Lukač, Nova Bukovica, Pitomača, Suhopolje, Špišić Bukovica, Zdenci;
- III. skupinu jedinica lokalne samouprave čija je vrijednost indeksa razvijenosti između 75% i 100% prosjeka Republike Hrvatske: gradovi Orahovica, Slatina, Virovitica.

Tablica 2.5 sadrži podatke iz kojih je vidljivo na temelju kojih kriterija je izvršena navedena kategorizacija same županije, kao i jedinica lokalne samouprave.

Tablica 2.5: Kategorizacija lokalnih jedinica prema indeksu razvijenosti

| | Vrijednost osnovnih pokazatelja | | | | | Vrijednost standardiziranih pokazatelja u odnosu na nacionalni prosjek | | | | | Indeks razvijenosti i skupine | |
|-----------------|---------------------------------|--------------------------------------|--------------------------------|-----------------------|--|--|--------------------------------------|--------------------------------|-----------------------|--|-------------------------------|----------------|
| | Prosječni dohodak per capita | Prosječni izvorni prihodi per capita | Prosječna stopa nezaposlenosti | Kretanje stanovništva | Udio obrazovanih u stanovništvu 16-65 godina | Prosječni dohodak per capita | Prosječni izvorni prihodi per capita | Prosječna stopa nezaposlenosti | Kretanje stanovništva | Udio obrazovanih u stanovništvu 16-65 godina | Indeks razvijenosti | Skupine |
| | 2006-2008 | 2006-2008 | 2006-2008 | 2001-1991 | 2001. | 2006-2008 | 2006-2008 | 2006-2008 | 2001-1991 | 2001. | | |
| RH | 26.280 | 3.613 | 13,80% | 93,9 | 67,30% | 100,00% | 100,00% | 100,00% | 100,00% | 100,00% | 100,00% | |
| max | 39.687 | 6.939 | 23,60% | 110,6 | 80,30% | | | | | | | |
| min | 16.963 | 1.290 | 5,90% | 65,1 | 49,40% | | | | | | | |
| VPŽ | 17.704 | 1.566 | 23,00% | 90,8 | 51,30% | 7,95% | 11,87% | 5,84% | 89,41% | 10,53% | 20,51% | <75% |
| Virovitica | 24.307 | 2.032 | 17,20% | 100,3 | 65,00% | 89,60% | 59,80% | 93,80% | 107,60% | 95,50% | 89,95% | 75-100% |
| Slatina | 19.034 | 1.725 | 22,90% | 95,4 | 61,30% | 61,90% | 50,00% | 83,60% | 101,80% | 88,40% | 76,57% | 75-100% |
| Orahovica | 22.778 | 1.528 | 17,30% | 93,2 | 67,10% | 81,60% | 43,70% | 93,60% | 99,20% | 99,50% | 84,83% | 75-100% |
| Voćin | 14.828 | 798 | 41,60% | 59,8 | 25,40% | 39,80% | 20,40% | 50,20% | 59,60% | 19,40% | 39,92% | <50% |
| Gradina | 10.563 | 689 | 33,90% | 86,3 | 37,40% | 17,30% | 17,00% | 64,00% | 91,00% | 42,50% | 46,09% | <50% |
| Sopje | 10.824 | 636 | 28,10% | 81,5 | 30,40% | 18,70% | 15,30% | 74,40% | 85,30% | 29,00% | 46,44% | <50% |
| Mikleuš | 12.421 | 727 | 34,00% | 76,4 | 41,20% | 27,10% | 18,20% | 63,70% | 79,30% | 49,80% | 47,99% | <50% |
| Čadavica | 11.670 | 760 | 29,80% | 80,2 | 44,10% | 23,20% | 19,30% | 71,40% | 83,80% | 55,50% | 50,98% | 50-75% |
| Špišić Bukovica | 11.352 | 563 | 26,30% | 97,3 | 32,60% | 21,50% | 13,00% | 77,50% | 104,00% | 33,20% | 51,14% | 50-75% |
| Nova Bukovica | 13.071 | 939 | 33,00% | 85,8 | 43,60% | 30,50% | 24,90% | 65,50% | 90,50% | 54,30% | 52,74% | 50-75% |
| Suhopolje | 13.858 | 641 | 29,20% | 87,7 | 41,80% | 34,70% | 15,50% | 72,40% | 92,70% | 51,00% | 54,25% | 50-75% |
| Lukač | 13.781 | 745 | 26,40% | 95,7 | 42,40% | 34,30% | 18,80% | 77,40% | 102,10% | 52,20% | 57,73% | 50-75% |
| Crnac | 13.286 | 1.329 | 22,20% | 83,6 | 36,90% | 31,70% | 37,40% | 84,90% | 87,80% | 41,50% | 58,39% | 50-75% |
| Pitomača | 14.446 | 1.049 | 24,40% | 94,7 | 37,10% | 37,80% | 28,40% | 81,00% | 100,90% | 42,00% | 59,43% | 50-75% |
| Zdenci | 16.395 | 1.132 | 19,90% | 83,5 | 49,60% | 48,00% | 31,10% | 89,00% | 87,70% | 66,00% | 66,42% | 50-75% |
| Čačinci | 18.849 | 724 | 16,30% | 74,5 | 55,50% | 60,90% | 18,10% | 95,50% | 77,00% | 77,30% | 69,74% | 50-75% |
| Max u RH | 39.687 | 42.379 | 69,60% | 188,7 | 85,00% | | | | | | | |
| Min u RH | 7.267 | 156 | 1,40% | 9,4 | 15,30% | | | | | | | |

Izvor: Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva, <http://www.mrrsvg.hr/default.aspx?id=656>

Napomena: skupine za županije: I. < 75%; II. 75-100%; III. 100-125%, IV. > 125%

Skupine za gradove, odnosno općine unutar županija: I. < 50%; II. 50-75%; III. 75-100%; IV. 100-125%; V. > 125%

Podaci tablice jasno oslikavaju svu težinu problema s kojima se, kada je riječ o razvijenosti, suočava Županija. Moguće je uočiti kako:

- gledajući u cjelini, razvijenost Županije je ispod prosjeka Hrvatske;
- niti jedno naselje, uključujući sva tri grada, po razvijenosti se ne nalazi iznad prosjeka Hrvatske;
- unutar same Županije prisutna je naglašena razvojna neravnoteža (prosječni dohodak per capita u razdoblju 2006.-2008. u najnerazvijenijoj općini, općini Gradina, je za 2,3 puta manji od najrazvijenijeg naselja, grada Virovitice);
- najnerazvijenije općine (Voćin, Gradina, Sopje i Mikleuš) bilježe ujedno najveću stopu nezaposlenosti i najmanji udio visokoobrazovanog stanovništva u stanovništvu starom 16-65 godina;
- čak niti Virovitica, kao najrazvijenije naselje, nema udio obrazovanog stanovništva veći od prosjeka Hrvatske.

Potreba promoviranja i osmišljavanja ubrzanog, ravnomjernog i održivog gospodarskog rasta i društveno-ekonomskog razvoja kroz unaprjeđenje obrazovne razine stanovništva te razvoja i unaprjeđenja konkurentnosti svih njezinih dijelova i sektora pojavljuje se kao polazna sugestija ove „Temeljne analize“.

Pogranična područja

Virovitičko-podravska županija graniči s Republikom Mađarskom. Njezinih šest općina s 13 naselja su granična područja. To su općine Pitomača, Špišić Bukovica, Lukač, Gradina, Sopje i Čađavica. To pogranično područje raspoređeno na 167 km², što je 8,25% površine Županije. Među najslabije je naseljenim njenim prostorima. Ima samo oko 4.000 stanovnika, što je 4,3% stanovništva Županije.

Nacrtom Strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske predviđen je, kao posebni instrument njenog razvoja, a što je dobro za Županiju, posebni program za prekograničnu i međuregionalnu suradnju. To upućuje na potrebu posebnih mjera razvojne prirode koje bi provodila Županija. One bi se trebale odnositi na poticaje sudionicima u razvoju da zajedno s odgovarajućim prekograničnim partnerima sudjeluju u razvojnim aktivnostima i prevladavanju razvojnih nedostataka. Naime, kao dio Hrvatske i Virovitičko-podravska županija prisiljena je svoj razvoj tražiti i u društvenom i gospodarskom povezivanju sa susjednim prekograničnim regijama.

Prioritetno je to u brizi za zajednički riječni sliv rijeke Drave i potrebu rješavanja problematike površinskih i podzemnih voda, posebice u izradi tzv. RBM (River Basin Management) planova što je zajednička obveza iz Okvirne direktive o vodama (WFD - Water Framework Directive).

Takva suradnja je uspostavljena između određenih institucija Slatine, Orahovice, Virovitice, Pitomače s mađarskim partnerima, najvećim dijelom kroz projekte INTERREG-a, a naročito IPA CBC HU-HR programa. Taj program kroz projekte omogućuje povezivanje svih važnih dionika u razvoju regija.

Međuregionalna suradnja

Međuregionalna, kao i prekogranična suradnja, pretpostavlja ostvarivanje koordinacije i suradnje s partnerima iz susjednih zemalja i drugih regija kako bi se smanjio negativan utjecaj granica na razvoj i ostvarila društveno-gospodarska kohezija.

Prijedlogom Strategije regionalnog razvitka predviđa se, uz Program razvitka županija i širih regija te Program za područja s razvojnim teškoćama, također i Program za prekograničnu i međuregionalnu suradnju.

Takvu suradnju Virovitičko-podravska županija već ostvaruje sa susjednim hrvatskim regijama i regijama susjednih zemalja. Primjera radi, već 1997. uspostavljena je suradnja s mađarskom županijom Somogy; nadalje, 2000. je Županija postala članica Euroregionalne suradnje Drava-Dunav-Sava, od 2005. članica je Skupštine europskih regija (AER) i Instituta europskih regija (IRE), te je iste godine pristupila Sporazumu o razvoju gospodarskih subjekata Štajerske i hrvatskih županija Koprivničko-križevačke, Krapinsko-zagorske, Varaždinske i Međimurske. Ovome treba dodati suradnju u Savezu udruga Dravske lige i Dunavskog ekološkog foruma, kao i to da je od 2010. godine potpisala Sporazum o suradnji s Nitranskim samoupravnim krajem u Republici Slovačkoj.

2.2. Prirodna obilježja

Prirodna obilježja Županije bit će ukratko razmotrena kroz njezina obilježja reljefa, hidrografska obilježja, klimatska obilježja, temperature, padaline i vlažnost zraka. Detaljnije informacije raspoložive su u Prostornom planu Županije.

Obilježja reljefa. Virovitičko-podravska županija smještena je između sjevernih obronaka Bilogore, Papuka i Krndije na južnom, te rijeke Drave na sjevernom dijelu Županije uz granicu s Mađarskom. Stoga njeno područje čine dvije reljefno različite cjeline: ravničarski dio (dravska podolina) i brdski dio (Bilogora i Papuk).

Ravničarski dio je na sjeveru Županije i predstavlja ga nizina uz rijeku Dravu, dok južni dio čine sjeveroistočni, osojni obronci lanca Bilogore, Papuka i Krndije, presijecani poprečnim udolinama vodotokova. Tako je u Županiji pretežit nizinski i brežuljkasti reljef, a u manjoj mjeri gorski reljef kojeg čine brda i gore Papuka visoke i do 850 m. Tablica 2.6 prikazuje podatke o reljefu prostora Županije.

Ova slika reljefa je obogaćena nizom promjena koje čine blage kosine i promjene visina na južnom dijelu, kao i promjene širine same ravnice. Prostor Županije čine i dijelovi izoliranih dolina uz Čađavicu, Voćinsku rijeku i Čeralnicu te slivovi prema

Dravi: Josine rijeke, Lendave, Odenice, Dabrovice, Brežnice, Čađavičke, Vodeničke i Voćinske rijeke, Vučice i brojnih manjih potoka.

Rijeka Drava je regulirana i plovna od Terezinog Polja gdje je premoštena za promet s Mađarskom. U tom prostoru izgrađeni su i kanali (Županijski), a ima i jedan veći ribnjak komercijalne svrhe (Grudnjak koji se nalazi u sklopu PP Orahovica).

Tablica 2.6: Reljef prostora Županije

| R.br. | Visinski pojas | km ² | % | Status |
|-------|----------------|-----------------|-------|--------|
| 1. | 0 - 100 m | 135 | 6,67 | nizina |
| 2. | 100 - 120 m | 840 | 41,52 | nizina |
| 3. | 120 - 160 m | 515 | 25,46 | nizina |
| 4. | 150 - 200 m | 175 | 8,65 | pobrđe |
| 5. | preko 200 m | 357 | 17,70 | gorje |

Izvor: Županijski zavod za prostorno uređenje: Prostorni plan 2004. godine

Hidrografska obilježja. Vodne površine u Virovitičko-podravskoj županiji su na 3.767 ha i čine oko 2% njene ukupne površine. Veći vodotoci su Drava, Karašica, Vučica, Vojlovica - Voćinka, Voćinska Drava i Slatinska Čađavica, Županijski kanal, Brežnica, Odenica, Lendava i Sladojevačka Čađavica. Dužina njihovih tokova je oko 350 km, od toga Drave 72,5 km.

Klimatska obilježja. Prostor Virovitičko-podravske županije pripada geografskom području Podravine, koje je jednim dijelom prostor Središnje Hrvatske, a drugim dijelom Istočne Hrvatske.

Budući da je taj prostor na prijelazu prema Istočnohrvatskoj ravnici, to i klimatske osobine pokazuju prijelazni karakter prema svježijoj i hladnijoj klimi Središnje Hrvatske, pa su klimatske osobine ovog prostora svježja klima kontinentalnog tipa.

Temperature. Prosječne godišnje temperature zraka kreću se od sjeverozapada prema jugoistoku od 10°C do 10,7°C, s time da su prosječne temperature ljeti oko 20°C, a zimi je prosjek oko -0,3°C.

Padaline. Godišnja količina padalina varira od 552-1.114 mm ili prosječno 815 mm godišnje, a mjesečno od 45 (u veljači) do 90 mm (u lipnju), s time da su dva maksimuma u lipnju i studenome, a minimumi su u kasno ljeto, početak jeseni i tijekom zime.

Vlažnost zraka. Područje Virovitičko-podravske županije relativno je bogato vlagom tijekom cijele godine. Prosječne mjesečne vrijednosti relativne vlage zraka su iznad 70%.

Najučestaliji vjetrovi su iz jugo i sjeverozapadnog smjera, a zimi jugoistočnog smjera, dok su tijekom proljeća i jeseni vjetrovi iz jugozapadnog pravca.

Pojave oblačnosti najčešće su u jesenskim i zimskim mjesecima. Relativno velika količina padalina i prosječno mala oblačnost u vegetacijskom razdoblju označavaju pljuskovit karakter padalina.

2.3. Prirodne vrijednosti i zaštićena prirodna i graditeljska baština

Prirodne vrijednosti su dijelovi prirode koji zavređuju posebnu zaštitu radi očuvanja biološke i krajobrazne raznolikosti, svoje osjetljivosti, znanstvenog, kulturološkog, estetskog, obrazovnog, gospodarskog ili drugog javnog interesa.

Prema Zakonu o zaštiti prirode (NN 70/05, NN 139/08), zaštićene prirodne vrijednosti su prirodne vrijednosti proglašene zaštićenima i upisane u Upisnik zaštićenih prirodnih vrijednosti, a odnose se na zaštićene kategorije:

- a) zaštićena područja: strogi rezervati, nacionalni parkovi, posebni rezervati, parkovi prirode, regionalni parkovi, spomenici prirode, značajni krajobrazi, park-šume i spomenici parkovne arhitekture;
- b) zaštićene svojte: strogo zaštićena divlja svojta, zaštićena divlja svojta, zaštićena zavičajna udomaćena svojta, zaštićeni minerali, sigovine i fosili.

Zaštićene prirodne vrijednosti raspoređuju se u razrede od međunarodnog značaja, državnog značaja te lokalnog značaja. Utvrđuje ih Ministarstvo kulture (tj. Uprava za zaštitu prirode) na temelju stručnog vrednovanja zaštićene prirodne vrijednosti.

Na području Virovitičko-podravske županije nalaze se vrijedni spomenici povijesne, kulturne i prirodne baštine. Riječ je o arheološkim, profanim, etnološkim i sakralnim spomenicima, spomenicima parkovne arhitekture, dvorcima, perivojima, parku prirode, park šumi, itd. Riječ je o 368 spomenika kulture evidentiranih, preventivno i definitivno zaštićenih, te o 15 zaštićenih prirodnih vrijednosti.

Prema Zakonu o zaštiti prirode zaštićeni su sljedeći dijelovi prirode:

- u kategoriji posebnih rezervata šumske vegetacije: Sekulinačke planine na Papuku;
- u kategoriji parkova prirode: Park prirode Papuk;
- u kategoriji regionalnih parkova: Regionalni park Mura –Drava
- u kategoriji spomenika prirode: Dva hrasta kitnjaka u Parku prirode Papuk;
- u kategoriji geoloških spomenika prirode: Majdan Rupnica kod Voćina;
- u kategoriji zaštićenih krajobraza: Križnica, Jelkuš, Vir i Širinski otok;
- u kategoriji park-šuma: Šuma Jankovac na Papuku i Šuma Turski grad kod Medinaca (preventivna zaštita);
- u kategoriji spomenika parkovne arhitekture: Parkovi u Virovitici i Suhopolju;
- u kategoriji pojedinačnih spomenika parkovne arhitekture - Skupina stabala u Noskovačkoj Dubravi i Stablo Mamutovac u Slatini.

Osim navedenih zaštićenih prirodnih vrijednosti u Županiji postoje i drugi vrijedni i interesantni lokaliteti kao što su potočna dolina Rakitovac, arboretum Lisičine, područje oko Ružica grada i manastira Sv. Nikolaja, rezervat šumske vegetacije Mrtvi dol.

Od brojnih registriranih spomenika kulture i povijesti vrijedno je istaknuti da su to: srednjovjekovni grad Ružica pokraj Orahovice, prapovijesno i srednjovjekovno naselje Gradina, prapovijesna nekropola Sijenjak u Novoj Bukovici, srednjovjekovni grad Turski grad u Sopju, srednjovjekovni grad Ivanac u Orešcu, dvorac grofa Jankovića u Suhopolju, Pejačevića u Virovitici, prapovijesno naselje Lenije u Macutama, rezidencija franjevačkog samostana u Virovitici, itd.

Prema navedenom je nedvojbeno da je područje Virovitičko-podravske županije prostor bogatog povijesnog i prirodnog naslijeđa. Kao takav zahtijeva obnovu, zaštitu i valorizaciju te promidžbu u turističke svrhe, a što bi moglo pridonijeti razvijanju turizma u značajnu djelatnost u Županiji. Naravno, uz to treba raditi na ekološkoj edukaciji, izobrazbi o održivom razvoju i promicanju aktivnosti ekoloških društava i turističkih zajednica.

Potrebno je napomenuti da su prirodne vrijednosti Županije sustavno vrednovane uglavnom 1960-tih godina i uvedene u Upisnik zaštićenih prirodnih vrijednosti Republike Hrvatske. Tijekom godina, zaštićene prirodne vrijednosti Županije, kao i one predviđene za zaštitu po prostornim planovima županije, općina i gradova, uglavnom su bile prepuštene zanemarivanju i u mnogim slučajevima propadanju, a ne obnavljanju. Stoga je osnovana Javna ustanova za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima Virovitičko-podravske županije. Njezine su glavne stručne aktivnosti: sređivanje i izrada potrebne dokumentacije (projekata zaštite i projekata obnove, pravilnika o unutarnjem redu za pojedina zaštićena područja) i pokretanje postupaka obnove godinama zapuštenih prirodnih vrijednosti Virovitičko-podravske županije, kao i uključivanje u turističke i edukativne sadržaje.

Od 2006. godine Javna ustanova je izradila 10-ak projekata zaštite i obnove prirodnih vrijednosti Virovitičko-podravske županije kao i četiri pravilnika o unutarnjem redu s mjerama zaštite. Po pitanju zaštite novih područja u tijeku je zaštita Arboretuma Lisičine (za koji je dobivena i suglasnost Ministarstva kulture za proglašenje zaštite početkom 2008. godine). 2008. godine šumica "Turski grad" kod Slatine preventivno je zaštićena po rješenju Ministarstva kulture RH u kategoriji park šume.

U svjetlu pristupa Hrvatske Europskoj uniji, intenzivirale su se aktivnosti zaštite prirode. Vlada Republike Hrvatske je donijela Uredbu o proglašenju Nacionalne ekološke mreže (NN 109/07) i tako doprinijela ekološkoj mreži Europske unije NATURA 2000, zatim uskladila zakonodavstvo s relevantnim direktivama i uredbama EU (Direktivom o staništima, Direktivom o pticama, CITES Uredbama, itd.).

2.4. Zaključno o prostoru Županije

Mnoga obilježja prostora ostaju nepromijenjena ili barem ostaju takva tijekom dugog vremenskog razdoblja. Geografska pozicija Županije je zadana veličina, a prirodna obilježja izrazito se sporo mijenjaju (osim u slučaju velikih prirodnih nepogoda ili posljedica egzogenih šokova prouzročenih ljudskom rukom, a kakvi su, primjerice, ratovi). Nadalje, naseljenost, a posebice stupanj urbaniziranosti i razvijenosti nekog područja veličine su koje se sporije mijenjaju, ali se ipak mijenjaju. To je dobro jer upravo na njima Županija mora poraditi kako bi spriječila daljnje procese depopulacije i ekonomskog zaostajanja županije. Pogranična područja se također ne mijenjaju, ali se mijenja pogranična i međugranična suradnja. Prirodne i krajobrazne vrijednosti, kao i graditeljsku baštinu treba očuvati i ostaviti najmanje nepromijenjenu, ako ne i unaprijeđenu za buduće generacije.

Virovitičko-podravska županije je smještena u kontinentalnom dijelu Republike Hrvatske i zauzima 3,58% njezinog teritorija. Na sjeveru graniči s Republikom Mađarskom. Prema gustoći naseljenosti jedna je od rjeđe naseljenih hrvatskih županija, a prema stupnju razvijenosti razvrstana je u I. skupinu s indeksom razvijenosti manjim od 75% prosjeka Republike Hrvatske. Neka njezina naselja i područja razvrstana su u skupine s indeksom razvijenosti manjim od 50% prosjeka Hrvatske. Ta situacija nameće potrebu ubrzanja gospodarskog rasta Županije te ravnomjernijeg razvoja svih njezinih područja i naselja.

Prema urbaniziranosti, tj. broju stanovništva, naselja Županije se mogu podijeliti na gradska naselja, prijelazno-jače i slabije urbanizirana naselja. Prema navedenom kriteriju samo tri naselja (Virovitica, Slatina i Pitomača) imaju status gradskih naselja, tj. urbanih i razvojnih žarišta. U njima živi 34,50% stanovništva. Ipak, svi gradovi i općine raspoložu s odgovarajućim zemljišnim površinama koje se mogu iskoristiti za gospodarske aktivnosti.

Prirodna obilježja, uključujući obilježja reljefa, hidrografska i klimatska obilježja, temperature, padaline i vlažnosti zraka pogoduju razvoju poljoprivrede i industrije zasnovane na finalizaciji poljoprivrednih proizvoda. Postojanje brojnih i raznolikih prirodnih vrijednosti te zaštićena prirodna i graditeljska baština dobra su osnovica za razvoj različitih oblika turizma, kao i pripadajućih uslužnih i komplementarnih proizvodnih djelatnosti.

Pogranična i međugranična suradnja pruža dodatne mogućnosti integriranja Županije u međunarodne društveno-ekonomske aktivnosti i prelijevanja know-how u Županiju, a što može otvariti nove razvojne prilike. Dodatno, korištenje programa poput INTERREG-a osigurava i dodatna nedostajuća sredstva za financiranje razvoja.

3. PRIRODNI POTENCIJALI ŽUPANIJE I KORIŠTENJE RESURSA

3.1. Zemljište

Prema podacima Prostornog plana Virovitičko-podravske županije (Sl. gl. 7a/00, 1/04, 5/07 i 1/10) od ukupno 202.203 ha na kojoj se proteže Županija oko 2,3% otpada na područja za razvoja naselja, 0,2% na izgrađene strukture ukupno van građevinskih područja, oko 60% na poljoprivredne površine, oko 32 do 33% na šumske površine, oko 4% na ostale poljoprivredne i šumske površine ukupno, te oko 2% na vodne površine. Ako se obradivo zemljište Županije stavi u odnos prema korištenoj poljoprivrednoj površini Hrvatske koja je iznosila 1.299.582 ha⁵, udio Županije u Hrvatskoj iznosi značajnih 8,99%.

Struktura zemljišnih površina prikazana je tablicom 3.1, dok je namjena poljoprivrednih obradivih površina prikazana tablicom 3.2.

Tablica 3.1: Struktura zemljišnih površina

| Namjena | Površina, km ² | Udio, % |
|-----------------------|---------------------------|---------|
| Obradivo zemljište | 1168 | 57,76 |
| Šumsko zemljište | 663 | 32,79 |
| Građevinsko zemljište | 145 | 7,17 |
| Vodne površine | 46 | 2,27 |
| Ukupno | 2.022 | 100,00 |

Izvor: Županijski zavod za prostorno uređenje: Prostorni plan 2010. godine

Tablica 3.2: Namjena obradivih površina zemljišta

| Namjena | Površina, km ² | Udio, % |
|-------------------|---------------------------|---------|
| Oranice i vrtovi | 1013 | 86,7 |
| Voćnjaci | 13 | 1,1 |
| Vinogradi | 21 | 1,8 |
| Livade i pašnjaci | 121 | 10,4 |
| Ukupno | 1.168 | 100,0 |

Izvor: Županijski zavod za prostorno uređenje: Prostorni plan 2010. godine

1. Glavnina obradivih površina u Županiji je namijenjena uzgoju ratarskih kultura (vidjeti tablicu 3.2). Slična je i situaciju u Hrvatskoj, iako je udio površine zemljišta za tu namjenu značajno manji; primjerice, u 2009. godini, od ukupno 1.299.582 ha

⁵ Izvor podatka za Hrvatsku: DZS: Statistički ljetopis 2010., Zagreb, prosinac 2010 (Tablica 15.3 i grafikon G-15.1, str. 257)

korištene poljoprivredne površine, na oranice i vrtove je otpadalo 66,4%, na voćnjake 2,8%, vinograde 2,6%, trajne travnjake (livade i pašnjake) 26,5%.⁶

2. Bitno obilježje poljoprivrednog zemljišta u Županiji je njegova fragmentiranost sa i dalje prisutnom tendencijom usitnjavanja zemljišta.

Fragmentiranost zemljišta. Poljoprivredno zemljište u Županiji je, slično kao i u drugim županijama, fragmentirano u veliki broj zemljišnih čestica-parcela. Prema Popisu obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava 2003. godine, njih 19.062 raspolaže sa 65.441 ha koje se sastoje od 64.137 parcela (tablica 3.3). To znači da je prosječna površina jedne parcele nešto veća od jednog hektara, ali i također da samo 489 domaćinstava u Županiji ima svako po 20 i više hektara zemljišta. Međutim, ta se površina sastoji od 6.317 čestica ili parcela, što dalje znači da svako takvo kućanstvo ima svoje zemljište u 13 parcela ili čestica.

Tablica 3.3: Veličina posjeda kućanstava i broj parcela u 2003. godini

| Površina | Broj kućanstava | Raspoloživa površina, ha | Broj parcela |
|-------------------|-----------------|--------------------------|--------------|
| Do 0,10 ha | 1.473 | 93,03 | 1.307 |
| Od 0,11 do 0,50 | 5.408 | 1.463,14 | 7.582 |
| Od 0,51 do 1,00 | 2.716 | 1.958,04 | 5.463 |
| Od 1,01 do 2,00 | 2.622 | 3.756,43 | 7.134 |
| Od 2,01 do 3,00 | 1.475 | 3.622,94 | 5.229 |
| Od 3,01 do 5,00 | 1.888 | 7.364,60 | 8.611 |
| Od 5,01 do 10,00 | 2.034 | 12.805,08 | 13.382 |
| Od 10,01 do 20,00 | 957 | 12.976,82 | 9.112 |
| 20,00 i više ha | 489 | 20.069,63 | 6.317 |
| Ukupno | 19.062 | 65.441,12 | 64.137 |

Izvor: Ured državne uprave u VPŽ: Županija u brojkama 2004. godine

Daljnje usitnjavanje posjeda. Podaci tablice 3.4 ukazuju na tendenciju daljnjeg usitnjavanja posjeda u Županiji.

Naime, u usporedbi 2005. i 2010. godine, udio broja gospodarstava sa zemljištem veličine do 3 ha je povećan više (sa 37,44% u 2005. na 39,55% u 2010. godini) nego što je povećan udio gospodarstva sa zemljištem veličine 20 ha i više (sa 26,01% na 26,33%). Riječ je o nepovoljnoj tendenciji jer suvremena i rentabilna poljoprivredna proizvodnja zahtijeva okrupnjavanje posjeda i smanjivanje rascjepkanosti posjeda na velik broj malih čestica.

⁶ Izvor podatka za Hrvatsku: DZS: Statistički ljetopis 2010., Zagreb, prosinac 2010 (Tablica 15.3, str. 257)

Tablica 3.4: Kretanje broja gospodarstava prema veličini u razdoblju 2005. – 2010.

| Veličina | Broj gospodarstava | | | | | |
|---------------|--------------------|-------|-------|-------|-------|-------|
| | 2005. | 2006. | 2007. | 2008. | 2009. | 2010. |
| 0-1 ha | 1.885 | 2.045 | 2.180 | 2.262 | 2.442 | 2.251 |
| 1-3 ha | 1.236 | 1.303 | 1.374 | 1.428 | 1.582 | 1.723 |
| 3-5 ha | 907 | 876 | 845 | 849 | 901 | 1.012 |
| 5-10 ha | 1.237 | 1.131 | 1.078 | 1.025 | 985 | 998 |
| 10-20 ha | 645 | 612 | 618 | 613 | 599 | 573 |
| 20-50 ha | 257 | 270 | 294 | 390 | 473 | 478 |
| iznad 50 ha | 86 | 94 | 133 | 220 | 219 | 234 |
| bez zemljišta | 2.082 | 2.135 | 2.101 | 2.056 | 1.852 | 1.809 |
| UKUPNO | 8.335 | 8.466 | 8.623 | 8.843 | 9.053 | 9.078 |

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, studeni 2010.

3.2. Šume

Uz zemljište šume su u Virovitičko-podravskoj županiji najznačajnije prirodno bogatstvo. Pod šumama je oko 33% površine Županije (663 km²), a to znači da u Hrvatskoj ona sudjeluje s 3% površina pod šumama.

Značaj šuma proizlazi iz činjenice što su ona osnovica za razvoj drvne industrije i izvor toplinske energije za brojna, posebno poljoprivredna kućanstva. Nadalje, šume su važan čimbenik i regulator hidroloških uvjeta i prepreka eroziji tla u brdskim predjelima, te što je bitno za daljnji razvoj Županije, one su i temelj razvitka turističke i lovne djelatnosti. Kao takve su izuzetno značajne za zdravlje ljudi, ali i u gospodarskom smislu.

Osobine reljefa odredile su i vrste šuma. U brdskim predjelima najveća je zastupljenost bukve, hrasta kitnjaka i jele, dok je u nizinskim predjelima najveća zastupljenost hrasta.

Šume, kao osobito značajno nacionalno bogatstvo, predstavljaju obnovljivo dobro od općeg interesa koje zahtijeva posebne uvjete očuvanja, zaštite i razvoja.

3.3. Životinjski svijet

Prostor koji zauzima Virovitičko-podravska županija izražava osobine brdskog i nizinskog prostora omeđenog rijekom Dravom i ispresijecanog brdskim vodotokovima, pošumljenog, nepošumljenog, sa šumarcima, živicama i močvarnim područjima. Ono predstavlja staništa različite divljači, ptica i gmazova. Osobito vrijedna područja su Predrijevačka, Sopjanska i druge bare s autohtonom močvarnom vegetacijom značajnom za gniježđenje ptica selica, kao i rijetkih i ugroženih vrsta.

3.4. Vodni resursi

Vode zauzimaju oko 2% površine Županije, što iznosi 46 km². Voda, kao jedan od najvažnijih prirodnih resursa i temeljni preduvjet općeg razvoja, zahtijeva kontinuiranu i potpunu brigu. Očekuje se da će nacionalna Strategija upravljanja vodama (2009.) tome pridonijeti jer pruža strateška opredjeljenja i smjernice razvoja vodnoga gospodarstva, podloga je reforme vodnog sektora kako bi se dostigli europski standardi u upravljanju vodama, a također je okvir za upravljanje vodama na regionalnoj razini, kao i za pripremu strategija i planova prostornog uređenja, zaštite okoliša, zaštite prirode i razvoja ostalih sektora koji ovise o vodama ili utječu na stanje voda (poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo, industrija, energetika, promet, turizam, javno zdravstvo i drugo). U Županiji briga oko upravljanja vodama iskazana je također u strateškim dokumentima (vidjeti nacrt Studije zaštite voda u VPŽ u suradnji s Hrvatskim vodama i Plan i program razvitka vodoopskrbe na području Virovitičko-podravske županije, 2007. Hidroprojekt-Ing, Zagreb). S obzirom da u Županiji voda nije ravnomjerno zastupljena na njezinom prostoru, ta je briga od strateške važnosti za razvoj Županije.

Drava, kao dominantni vodotok cijelog prostora, predstavlja jednu cjelinu, dok drugu cjelinu čine brdsko-ravničarski vodotoci sa snježno-kišnim režimom i obiljem protoka vode u hladnom dijelu godine. Stoga je južni, brdsko-planinski dio Županije bogat oborinama, ali u manjem dijelu podzemnim vodama, pa to određuje način njenog korištenja. U nizinskom dijelu se koriste vodonosne zalihe, a u brdskom dijelu gorski izvori malih kapaciteta te je to ograničavajući čimbenik razvoja tih područja.

Glavnina vodnih tokova Županije pripada slivnom području Drave kojim upravljaju vodna gospodarstva Karašica-Vučica, Županijski kanal i Bistra.

Na području Županije postoje četiri vodocrpilišta koja su u Virovitici, Slatini, Orahovici i Pitomači, a koja su zaštićena odgovarajućim pravilnicima i odlukama Županijske skupštine. Ostali dijelovi Županije opskrbljuju se pitkom vodom iz bušenih ili kopanih bunara ili kaptiranih malih brdskih izvora.

Vodni potencijal Županije omogućuje korištenje vode za dobivanje električne energije, no njene eksploatacije za tu svrhu još nema. Upotreba vode za navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta simbolična je, a problemi za poboljšanje tog stanja su veliki jer treba izgraditi sustave za navodnjavanje. Virovitičko-podravska županija je inzistirala na izgradnji sustava za navodnjavanje jer se samo navodnjavanje ne provodi u onolikoj mjeri koliko je potrebno za ovo područje.

Na temelju Vodnogospodarskog plana navodnjavanja za područje Virovitičko-podravske županije, kojim su utvrđeni postojeći prirodni uvjeti, zemljišni fond i poljoprivredna proizvodnja, analizirana potreba za vodom, te predložena struktura moguće poljoprivredne proizvodnje u uvjetima navodnjavanja, izrađen je Pilot projekt navodnjavanja „Kapinci Vaška“, a smješten je u središnjem sjevernom području Županije, u općinama Sopje i Gradina, na dijelovima katastarskih općina Sopje, Kapinci, Novaki i Vaška. Osnovni cilj navedenog projekta je osigurati kroz navodnjavanje potrebne količine vode za sjemensku proizvodnju i proizvodnju povrća na zemljištu u ukupnoj neto površini od 1.260 ha, a što bi trebalo osigurati povećanje proizvodnje kvalitetne hrane i konkurentnosti domaće proizvodnje.

Uređenost vodotokova je loša zbog neodržavanja, a također nije potpun sustav za obranu od poplava brdskih voda. To je uzrokovalo velike poplave 2009. godine sa štetom procijenjenom na 87.032.544,22 kuna.

Na širem području Slatine zabilježeni su izvori geotermalne vode visoke energetske učinkovitosti, na dubini 3.000 – 5.000 metara, s temperaturnim rasponom od 130 do 183 C. Postoje naznake o postojanju mineralno-termalnih i geotermalnih voda (u blizini Virovitice, Slatine, Pitomače i Zdenci (Obradovci). Ispitivanja u organizaciji Odbora za zdravstveni turizam i prirodne ljekovite činitelje Akademije medicinskih znanosti Hrvatske su pokazala da je na području Zdenaca, lokacija Obradovci, nalazište natrijeve (NA)-kloridne (Cl), izoterme (36° C).

Mali dio vodnih površina upotrijebljen je za ribnjačarstvo. Riječ je o jednom ribnjaku površine oko 700 ha Grudnjak .

3.5. Mineralne sirovine

Prostor Županije je po geomorfološkim karakteristikama višeznačan. Istraživanja upućuju na nalazišta pretežito nemetalnih mineralnih sirovina: pijeska, šljunka, kamena i gline, ali i drugih minerala kao što su grafit, feldšpat, kvarcit i sl. Nalazišta i eksploatacija kvarcnog pijeska je na lokacijama Hercegovačka kosa, Zvečevo i Humljani. Kamenolomi su Voćin, Jovanovica, Trešnjevica, Đedovica, Radlovac, Hercegovac, Oršulica kosa, Žervanjska, Zajednica, Točak-Bremzberg i Duzluk. Glina se eksploatira za potrebe Keramičke industrije Orahovica, ciglana u Sladojevcima, Slatini i Virovitici.

Uz eksploataciju tih mineralnih sirovina na istočnim i zapadnim krajevima Županije su naftna polja Obradovci i Mali Rastovac, odnosno više polja u području Podravine, dok je plinsko polje Pepelane južno od Suhopolja. Donesena je i Studija gospodarenja mineralnim i energetskim sirovinama na području Virovitičko-podravske županije u 2009. godini.

3.6. Zaključno o prirodnim potencijalima i korištenju resursa Županije

Među prirodnim resursima i potencijalima Županije posebno se ističu zemljište, šume, životinjski svijet, vodeni resursi i mineralne sirovine.

Zemljište, a posebice poljoprivredno zemljište je izuzetno važan prirodni resurs Županije. Udio obradive površine Županije u korištenim poljoprivrednim površinama Hrvatske iznosio je 9% u 2009. godini. Većinom se obradive površine koriste za uzgoj ratarskih kultura, što je u situaciji kada cijene hrane na svjetskim tržištima rastu neproporcionalno rastu količina, a posebice onih s prefiksom ekoloških, izuzetno važno. Međutim, ograničenje daljnjem značajnom povećanju proizvodnje i samoj

rentabilnijoj proizvodnji čini fragmentiranost zemljišta i tendencija njegovog daljnjeg usitnjavanja te nerazvijen sustav navodnjavanja i obrane od poplave.

Uz zemljište, šume su u Županiji najznačajnije prirodno bogatstvo; njihov udio u Hrvatskoj iznosi 3%. One su ne samo osnovica za razvoj drvne industrije i turizma, već i važan regulator hidroloških uvjeta i prepreka eroziji tla u brdskim predjelima. One stvaraju uvjete, zajedno s mnogobrojnim životinjskim svijetom kojem je Županija prirodno stanište, za uravnoteženiji život ljudi s prirodom.

Vodeni resurs također je važan za razvoj Županije. Stoga je u Županiji posvećena i posebna briga oko očuvanja tog resursa. Ona se ogleda i kroz zakonsku regulativu, ali i kroz strateško promišljanje o upravljanju tim resursom. Problemi u korištenju tog resursa postoje, posebice se odnose na područje poljoprivredne proizvodnje zbog neizgrađene mreže sustava za navodnjavanje i obranu od poplava. Na tome se u Županiji radi, primjerice kroz pilot projekt „Kapinci Vaška“. Međutim, situacija nije zadovoljavajuća i zahtijeva cjelovito osmišljene programe. Vodeni resurs Županije je i važan potencijalni resurs za proizvodnju električne energije, razvoj turizma (posebice zdravstvenog), kao i razvoj ribnjačarstva.

Potencijal Županije glede mineralnih sirovina značajan je pa predstavlja određeni razvojni potencijal koji se koristi i na osnovi kojeg su u Virovitičko-podravskoj županiji izgrađeni veliki industrijski kapaciteti za proizvodnju građevinskog materijala i proizvoda za graditeljstvo.

4. STANOVNIŠTVO ŽUPANIJE

Stanovništvo je najvažniji resurs svake zemlje pa i Virovitičko-podravske županije. On je i nedjeljivi dio njezinog prostora, a razvija se kroz međusobne interakcije prostora i njegovih obilježja te društveno-gospodarske situacije.

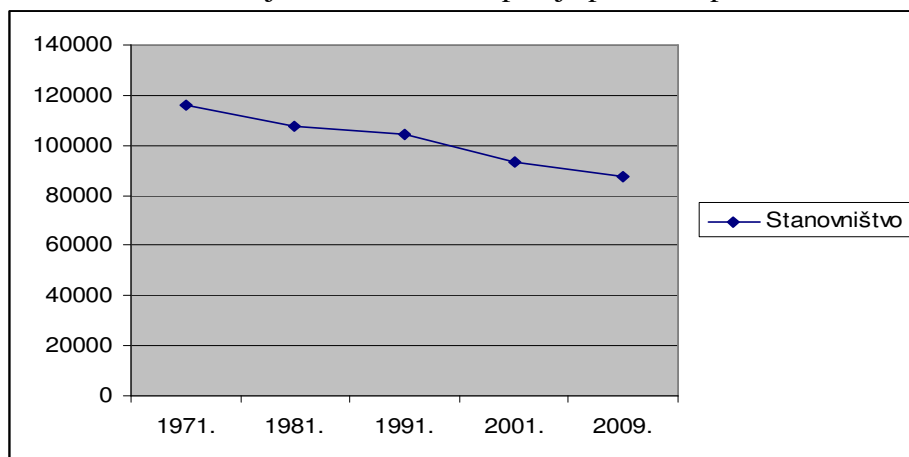
Analiza stanovništva Županije treba omogućiti bolje sagledavanje i stvaranje potpunije slike o postojećem stanju, ali i njezinoj budućnosti. Naime, demografski procesi su uvijek određen pokazatelj i refleksija prošlosti, ali i pokazatelj budućih kretanja, kako u segmentu društvenog, tako i ekonomskog razvoja. Razumijevanje tih procesa zahtijeva ne samo analizu fizičkih karakteristika stanovništva, kakve su natalitet, mortalitet, migracije i slično, već i analizu njegovih kvalitativnih dimenzije kakva je obrazovanje. Stoga će u nastavku stanovništvo biti analizirano s aspekta njegovog kretanja, rodne i dobne strukture te različitih društveno-ekonomskih obilježja.

4.1. Kretanje stanovništva

Prema procjeni DZS-a za sredinu 2009. godine, u Županiji je živjelo ukupno 87.596 stanovnika. U usporedbi s rezultatima Popisa iz 1971. godine, to je čak za 28.718 stanovnika manje. Prosječna godišnja stopa promjene u sukcesivnim vremenskim točkama popisa stanovništva (vidjeti grafikon 4.1), izračunata kao geometrijska sredina, iznosi -6,84%, a što je zabrinjavajući podatak.

Kretanje stanovništva u Županiji ispoljava se kao tendencija kontinuiranog smanjivanja (grafikon 4.1).

Grafikon 4.1: Kretanje stanovništva Županije prema Popisima



Izvor podataka: DZS, Statistički ljetopis 2010., Tablica 5-21. i 5-22. (str. 121-122)

Napomena: za 2009. godinu riječ je o procjeni stanovništva sredinom 2009. godine.

Ta je tendencija posljedica primarno gospodarskog zaostajanja područja i smanjenja njegove atraktivnosti za življenje i poslovanje, te sukladno tome emigracijskih procesa prema ostalim županijama, odnosno gradovima (primarno Gradu Zagrebu kao

gospodarskom, političkom, kulturnom i inom središtu RH), ali i prema inozemstvu. Nadalje, posljedica je i negativnog prirodnog prirasta stanovništva, kao i ljudskih gubitaka prouzročenih tijekom Domovinskog rata (1991.-1995.). Tablica 4.1 prikazuje prirodni prirast i migracijski saldo u Županiji i Hrvatskoj u razdoblju 2005.-2009. godine.

Tablica 4.1: Pokazatelji fizičkih karakteristika stanovništva Županije i RH u razdoblju 2005.-2009.

| | Godina | Prirodni prirast | Migracijski saldo među županijama | Vanjske migracije - saldo | Vitalni indeks |
|-----|--------|------------------|-----------------------------------|---------------------------|----------------|
| RH | 2005. | -9 298 | 0 | 8218,00 | 82,0 |
| | 2006. | -8 932 | 0 | 7286,00 | 82,3 |
| | 2007. | -10 457 | 0 | 5620,00 | 80,0 |
| | 2008. | -8 398 | 0 | 7053,00 | 83,9 |
| | 2009. | -7 837 | 0 | -1472,00 | 85,0 |
| VPŽ | 2005. | - 358 | -313 | 19 | 71,8 |
| | 2006. | - 386 | -407 | -32 | 67,9 |
| | 2007. | - 416 | -365 | -46 | 67,1 |
| | 2008. | - 413 | -266 | 49 | 67,6 |
| | 2009. | -377 | -192 | -538 | 69,7 |

Izvor podataka: Državni zavod za statistiku: Statistički ljetopis 2009., tablica 5-23 za prirodni prirast i vitalni indeks; tablica 5-24 za migracijski saldo; za podatke 2009.: Prirodni prirast: Statističko priopćenje, Zagreb, 19.07.2010., br. 7.1.1., tablica 2; za vanjske migracije: Priopćenje od 26.05.2010., broj 7.1.2., tablica 5.

Napomena: migracijski saldo je izračunat kao razlika između doseljenih i odseljenih u svakoj godini.

Nepovoljan prirodni prirast stanovništva i nepovoljan migracijski saldo (vanjskih ili unutarnjih migracija) ukazuju na održivost izraženih depopulacijskih procesa u Županiji i daljnje pogoršanje vitalitetne strukture stanovništva. U Županiji su oba navedena procesa izraženiji nego u Hrvatskoj. Tome u prilog govori i vitalni indeks koji mjeri broj živorođenih na 100 umrlih, a koji ima manju vrijednost od onog na RH razini (tablica 4.1). Nadalje, ukazuje na očekivane nepovoljne društvene i gospodarske posljedice u budućnosti koje će se očitovati između ostalog i kroz nestašicu radnog sposobnog stanovništva i povećanja broja starog stanovništva, a što će povratno imati nepovoljni učinak na gospodarske aktivnosti i životni standard.

Izražen proces depopulacije stanovništva Županije, kao i emigracijski procesi se neće preokrenuti ukoliko ne dođe do promjena u demografskoj politici i/ili snažnijih imigracijskih procesa. Međutim, oboje je usko povezano s gospodarskim stanjem, a emigracijski procesi posebno s očekivanjima o njegovom budućem razvoju. Recesija u Hrvatskoj koja se osobito teško ispoljila u 2009. i 2010. godini drastično je doprinijela usporavanju gospodarske dinamike i u Županiji kroz zatvaranje radnih mjesta, slabo otvaranje novih, smanjenje investicija i uopće širenje pesimizma i oportunističkog djelovanja u društvu. Ta situacija objašnjava tako nagli skok u broju emigranata u inozemstvu u 2009. godini u Županiji.

4.2. Demografska analiza stanovništva

U provođenju demografske analize stanovništva Županije kritičnu važnost ima analiza rodne i dobne strukture stanovništva. Naime, poznavanje rodne i dobne strukture stanovništva nekog područja pruža temeljne informacije nužne za razumijevanje svih ostalih procesa koji se odvijaju u nekom području.

Rodna struktura stanovništva

Rodna struktura stanovništva pod utjecajem je bioloških čimbenika i migracijskih procesa. Istraživanja pokazuju da se u pravilu više rađa muške djece nego ženske, ali s obzirom da žene dulje žive, odnos spolova se izjednačuje poslije 35 godine, a nakon toga se više mijenja u korist žena. Iako migracijski procesu mogu biti prouzročeni brojnim čimbenicima, obično se ističu ekonomski i politički. U pravilu, muškarci su skloniji emigriranju, a što utječe na rodnu strukturu, kao i izaziva brojne i dalekosežne društvene i ekonomske posljedice.

U Županiji, prema podacima DZS-a, rodna struktura stanovništva je iskazana u korist žena. Primjerice, prema Popisu 2001. godine udio muškaraca je iznosio 48,20%, dok je prema procjeni sredinom 2009. godine, njihov udio iznosio 48,02%. Takva struktura odgovara hrvatskoj rodnoj strukturi. Sljedeći podaci to potvrđuju: u 2001. godini njihov je udio u RH iznosio 48,13%, dok je prema procjeni iz 2009. iznosio 48,23%.

Dobna struktura stanovništva

Što se tiče dobne strukture stanovništva Županije, ona iskazuje nepovoljnu tendenciju koja se ogleda u smanjenju broja mlađeg stanovništva i povećanja broja starijeg (vidjeti tablicu 4.2.). Zasiurno je da su znanstveni napredak, posebice u području medicine i farmakologije, te bolji uvjeti života doprinijeli produženju ljudskog vijeka. Međutim, doprinijeli su kroz ubrzanje životne i poslovne dinamike i sličnih pojava smanjenju udjela najmlađeg stanovništva.

Tablica 4.2: Dobna struktura stanovništva Županije i RH u 2001. i 2009. godini

| | 0 – 19 | | 20 – 44 | | 45 – 64 | | 65 + | | Nepoznato | |
|-------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|--------|---------|-----------|---------|
| | Broj | Udio, % | Broj | Udio, % | Broj | Udio, % | Broj | Udio, % | Broj | Udio, % |
| RH | | | | | | | | | | |
| 2001. | 1053240 | 23,74 | 1546235 | 34,84 | 1125140 | 25,35 | 703540 | 15,85 | 19305 | 0,44 |
| 2009. | 932721 | 21,06 | 1509025 | 34,07 | 1204990 | 27,21 | 763149 | 17,23 | 19193 | 0,43 |
| VPŽ | | | | | | | | | | |
| 2001. | 23548 | 25,21 | 31863 | 34,12 | 22367 | 23,95 | 15063 | 16,13 | 548 | 0,59 |
| 2009. | 19901 | 22,72 | 28872 | 32,96 | 23541 | 26,87 | 14735 | 16,82 | 547 | 0,62 |

Izvor podataka: za 2001. godinu: DZS, Tablica 1: Stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima, Popis 2001., www.dzs.hr; za 2009. DZS: Statistički ljetopis Hrvatske 2010., Tablica 5-22.: Procjena stanovništva sredinom 2009. prema dobnim skupinama i spolu

Taj izražen proces starenja stanovništva Županije, čak i više od onog prisutnog na razini Hrvatske (tablica 4.2.), može imati, ukoliko se tendencija nastavi ili intenzivira, ozbiljne negativne posljedice po daljnju ekonomsku aktivnost te županije i njezin sveukupni društveno-ekonomski razvoj. Naime, manji udio fiziološki sposobnog za rad stanovništva od hrvatskog udjela ukazuje na moguću nestašicu adekvatne radne snage na tržištu rada, povećanja broja uzdržavanog stanovništva, veće izdatke za zdravstvenu zaštitu i socijalnu skrb te povećanje pritiska na proračun ne samo države, već i lokalne i područne samouprave. Smanjenje stanovništva najmlađe dobne skupine ukazuje na nastavak tog nepovoljnog trenda u budućnosti.

Indeks starosti, koji pokazuje brojčani odnos starog (60 i više) i mladog (0-19) stanovništva, tj. broj starih na 100 mladih, iznosi 75,3% što pokazuje da se stanovništvo Županije nalazi u dubokoj demografskoj starosti. Naime, stanovništvo se već smatra starim, ako je udio dobne skupine "60 i više" u ukupnom stanovništvu 12%. Posljedično tome, može se očekivati i nastavak pada prirodnog prirasta.

4.3. Društveno-ekonomska analiza stanovništva

Društveno-ekonomska struktura stanovništva Županije determinirana je, prije svega, obrazovnom strukturom, a potom i strukturom stanovništva prema aktivnosti.

Obrazovna struktura stanovništva

Suvremeni globalizacijski uvjeti koji intenziviraju konkurentne pritiske u svim područjima života i rada ljudi, pojačavaju pritiske za akumuliranjem i stalnim unaprjeđenjem znanja i kreativnosti ne samo društva u cjelini, već i njegove ukupne radne snage, kao i svake individue.

Adekvatno obrazovana i spremna na cjeloživotno učenje radna snaga postala je tako kritičan čimbenik stvaranju i održavanju dinamičnog lokalnog gospodarstva i ključan element izgradnje lokalne konkurentnosti. O znanjima, sposobnostima i vještinama radne snage u nekom području ovisi u kojoj će mjeri poduzeća, lokalna uprava i samouprava, kao i druge institucije i organizacije biti u stanju minimizirati interna ograničenja i eksterne prijetnje, identificirati i iskoristiti svoje razvojne potencijale i povoljne prilike te jačati svoju jedinstvenu kombinaciju resursa (inovativnosti i kreativnosti, znanja, tehnologije, povijesnog i kulturnog nasljeđa, prirodnih resursa, geostrateške pozicije, tolerancije, socijalnih mreža, povjerenja, odgovornosti, itd.).

Prema Popisu stanovništva 2001., od stanovništva Županije starijeg od 10 godina, bez škole je čak 2,16% osoba (tablica 4.3.), što je gotovo za 0,49 postotna poena više nego u Hrvatskoj. Tom velikom broju nepismenih osoba osobito doprinose žene; naime, u ukupnom broju osoba koje nisu završile osnovnu školu, a starije su od 10 godina, udio žena iznosi čak 3,23%. Sukladno udjelu nepismenih, nepovoljnije stanje

iskazuju i ostali podaci obrazovne strukture prikazani tablicom 4.3. Tako je udio osoba s niskim obrazovanjem u stanovništvu starijem od 15 godina veći, a udio osoba s tercijarnim obrazovanjem, kao i onih uključenih u daljnje obrazovanje manji od udjela na hrvatskoj razini.

Tablica 4.3: Stanovništvo Županije i RH prema nekim osnovnim pokazateljima obrazovne strukture i spolu u 2001. godini

| | Udio nepismenih u stanovništvu starom 10+ | Udio osoba s niskim obrazovanjem u stanovništvu starom 15+ | Udio osoba s tercijarnim obrazovanjem u stanovništvu starom 15+ | Udio osoba starih 18-24 koje pohađaju školu u stanovništvu starom 18-24 |
|------------|---|--|---|---|
| RH | | | | |
| Ukupno | 1,77 | 40,65 | 11,97 | 37,45 |
| Muški | 0,67 | 32,22 | 12,78 | 33,80 |
| Ženski | 2,77 | 48,27 | 11,25 | 41,26 |
| VPŽ | | | | |
| Ukupno | 2,16 | 56,84 | 5,79 | 25,54 |
| Muški | 0,98 | 46,60 | 6,79 | 23,92 |
| Ženski | 3,23 | 66,07 | 4,89 | 27,30 |

Izvor: DZS, Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31.04.2001.; Stanovništvo prema obrazovnim obilježjima, Statističko izvješće I200, Zagreb, 2004., Tablica K

Takvu nepovoljnu situaciju po pitanju obrazovanja dopunjuju podaci o stanovništvu starom 15 i više godina prema završenoj školi, a prikazani tablicom 4.4.

Tablica 4.4: Stanovništvo Županije i RH staro 15 i više godina prema spolu i završenoj školi u 2001. godini

| | VPŽ | | Hrvatska | |
|-----------------------------|-------|---------|----------|---------|
| | Broj | udio, % | Broj | udio, % |
| Ukupno | 93389 | 100,00 | 3682826 | 100,00 |
| Bez škole | 11494 | 12,31 | 105332 | 2,86 |
| 1.-3. razreda osnovne škole | 7941 | 8,50 | 166371 | 4,52 |
| 4.-7. razred osnovne škole | 16860 | 18,05 | 414008 | 11,24 |
| Osnovna škola | 23778 | 25,46 | 801168 | 21,75 |
| Srednja škola | 28340 | 30,35 | 1733198 | 47,06 |
| Viša škola | 1713 | 1,83 | 150167 | 4,08 |
| Fakultet | 2596 | 2,78 | 267885 | 7,27 |
| Magisterij | 63 | 0,07 | 12539 | 0,34 |
| Doktorat | 19 | 0,02 | 7443 | 0,20 |
| Nepoznato | 585 | 0,63 | 24715 | 0,67 |

Izvor: Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr

Podaci tablice 4.4. ponovo ukazuju na nepovoljniju situaciju u pogledu završene škole u Županiji u odnosu na Hrvatsku. Njezina je temeljna karakteristika manji broj visokoobrazovanog stanovništva, a veći broj manje obrazovanog stanovništva. Obrazovna struktura određuje brzinu i kvalitetu gospodarskog rasta. Ona će to činiti i u buduće. Ta činjenica umanjuje intelektualni potencijal Županije te njegovu sposobnost u brzem i kvalitetnijem preokretanju negativnih gospodarskih trendova u pozitivne i progresivne. Istovremeno nameće zahtjeve za mijenjanjem postojeće situacije i ponašanja na strani građana Županije, poduzeća i lokalnih autoriteta.

Tablica 4.5 prikazuje kretanje broja učenika, odnosno studenata u školskoj godini 2005./2006. i 2009./2010. godini u Republici Hrvatskoj i Županiji. Nepovoljno je smanjenje broja učenika uključenih u osnovno obrazovanje, a što je posljedica nepovoljnih demografskih procesa. To smanjenje morat će se odraziti u smanjenju broja učenika uključenih u srednje i visoko obrazovanje u narednom razdoblju. Pozitivno je povećanje broja upisanih i diplomiranih studenata u Županiji, kao i njihovog udjela u Republici Hrvatskoj.

Tablica 4.5: Broj učenika, odnosno studenata uključenih u obrazovanje u šk.g. 2005./2006. i 2009./2010.

| | Osnovno obrazovanje | | Srednje obrazovanje | | Studenti upisani u zimski semestar prema prebivalištu | | | | | | Diplomirani studenti prema prebivalištu | | | | | |
|---------|---------------------|--------------|---------------------|--------------|---|--------------|----------------|--------------|--------------------|--------------|---|--------------|----------------|--------------|--------------------|--------------|
| | | | | | Ukupno | | Stručni studij | | Sveučilišni studij | | Ukupno | | Stručni studij | | Sveučilišni studij | |
| RH | Broj | Udio u RH, % | Broj | Udio u RH, % | Broj | Udio u RH, % | Broj | Udio u RH, % | Broj | Udio u RH, % | Broj | Udio u RH, % | Broj | Udio u RH, % | Broj | Udio u RH, % |
| 2005/6 | 387952 | | 189661 | | 129645 | | 44099 | | 85546 | | 17767 | | 8251 | | 9516 | |
| 2009/10 | 361052 | | 180582 | | 141343 | | 46244 | | 95099 | | 29474 | | 9727 | | 19747 | |
| VPŽ | 8939 | 2,30 | 3835 | 2,20 | 1951 | 1,50 | 748 | 1,70 | 1203 | 1,41 | 176 | 0,99 | 70 | 0,85 | 106 | 1,11 |
| 2009/10 | 7952 | 2,20 | 3762 | 2,21 | 2300 | 1,63 | 976 | 2,11 | 1324 | 1,39 | 382 | 1,30 | 124 | 1,31 | 258 | 1,31 |

Izvor: Za 2005./6. godinu: DZS, Statistički ljetopis Hrvatske (SLJH), Tablica 48-1; za 2009./10. godinu: DZS, SLJH 2010, Tablica 26-26

Napomena: Podaci o djeci odnosno učenicima u osnovnom i srednjem obrazovanju odnose se na polaznike škola koje se nalaze na području pojedine županije. Podaci o visokim učilištima odnose se na županiju u kojoj se nalaze visoka učilišta odnosno njihovi dislocirani studiji, centri ili studijske jedinice. Podaci o studentima odnose se na županiju prebivališta pojedinog studenta, a ne na županiju u kojoj student studira. Prikazani su samo studenti s prebivalištem u Republici Hrvatskoj.

Međutim, gotovo dvostruko manji broj osoba s tercijarnim obrazovanjem u stanovništvu starom 15 i više godina (tablica 4.3) ukazuje da je nedostatak visokoobrazovanih ljudi razvojni problem Županije i kritično ograničenje njezinog ubrzanijeg rasta i ravnomjernijeg ekonomskog razvoja.

Struktura stanovništva prema aktivnosti

Aktivnost stanovništva uobičajeno se iskazuje kroz tri modaliteta: zaposlenost, nezaposlenost i neaktivnost. Prema službenoj definiciji zaposleni su sve osobe koje su zasnovale radni odnos s poslodavcem, na određeno ili neodređeno vrijeme, neovisno o duljini radnog vremena i vlasništvu pravne osobe. U zaposlene su uključeni pripravnici (vježbenici), osobe na porodnom dopustu i bolovanju te osobe koje su iz bilo kojeg razloga odsutne s posla do prekida radnog odnosa. Zaposlenima pripadaju i osobe koje rade u vlastitom trgovačkom društvu, poduzeću, obrtu ili slobodnoj profesiji. Nezaposlenom osobom, prema Zakonu o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti (NN, br. 80/08. od 2. srpnja 2008.), smatra se osoba sposobna ili djelomično sposobna za rad koja je evidentirana u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje kao nezaposlena osoba u dobi od 15 do 65 godina, nije u radnom odnosu i redovito se prijavljuje te ako ispunjava dodatne uvjete propisane zakonom. Neaktivne su one osobe koje nisu navršile 15 godina i one osobe koje su dio radno sposobnog stanovništva, a koje nisu zaposlene ili nezaposlene. Dakle, radno sposobno stanovništvo čine osobe starije od navršениh 15 godina.

Prema Popisu stanovništva 2001. godine, Županija je bilježila veći broj neaktivnog od aktivnog stanovništva, čak više od hrvatskog prosjeka. Pri tome je osobito bila izražena neaktivnost žena. Kod žena u Županiji je ujedno bila zabilježena veća nezaposlenost, ponovo veća od hrvatskog prosjeka. U strukturi aktivnog stanovništva, 20% je bilo nezaposlenih, dok je zaposlenih bilo 80%. Taj je odnos u Županiji konzistentan s hrvatskim prosjekom. Podaci tablice 4.6 te navode brojčano argumentiraju.

Tablica 4.6: Stanovništvo Županije i RH prema aktivnosti u 2001. godini

| | Ukupno | Neaktivno stanovništvo | | Aktivno stanovništvo | | | | | | Nepoznato |
|------------|---------|------------------------|-------------|----------------------|--------------|-------------|--------------|----------------|-------------|-----------|
| | | Broj | % u ukupnom | Zaposleni | % u aktivnom | Nezaposleni | % u aktivnom | Aktivni ukupno | % u ukupnom | |
| RH | | | | | | | | | | |
| Ukupno | 4437460 | 2475654 | 55,79 | 1553643 | 79,57 | 398976 | 20,43 | 1952619 | 44,00 | 9187 |
| Muški | 2135900 | 1045892 | 48,97 | 871054 | 80,27 | 214083 | 19,73 | 1085137 | 50,80 | |
| Ženski | 2301560 | 1429762 | 62,12 | 682589 | 78,69 | 184893 | 21,31 | 867482 | 37,69 | |
| VPŽ | | | | | | | | | | |
| Ukupno | 93389 | 54086 | 57,91 | 31214 | 79,84 | 7884 | 20,16 | 39098 | 41,87 | 205 |
| Muški | 44846 | 21140 | 47,14 | 19167 | 81,23 | 4430 | 18,77 | 23597 | 52,62 | |
| Ženski | 48543 | 32946 | 67,87 | 12047 | 77,72 | 3454 | 22,28 | 15501 | 31,93 | |

Izvor podataka: DZS, Popis 2001., postotni udjeli: izračuni autora

Povećanje broja radno aktivnog stanovništva ostvaruje se povećanjem broja najmlađe populacije (0 – 19) koja će prirodnom staranjem stasati i prijeći u tu dobnu skupinu stanovništva, imigracijskim procesima, ali i ponovnim povratkom u tu kategoriju neaktivnog stanovništva koje je iz nje izašlo iz različitih razloga (npr. odustajanja od aktivnog traganja za poslom zbog obeshrabrenja, potrebe brige za malodobnu djecu, teške bolesti, i sličnih razloga) ili uopće nije bilo njezin dio (npr. kućanice koje bi počele raditi).

Kada je u pitanju Županija, tada se ne može fizički očekivati povećanje aktivnog stanovništva zbog rasta najmlađe populacije jer ona bilježi pad (vidjeti tablicu 4.2), a ne može se očekivati niti zbog imigracijski procesa jer je Županija tradicionalno emigrativno područje (vidjeti tablicu 4.1). Recesivno stanje hrvatskog gospodarstva vrši pritisak na prijelaz iz neaktivnog u aktivno stanje zbog velike zaduženosti stanovništva, smanjenih prihoda, zatvaranja poduzeća ili smanjenja poslovnih aktivnosti te u cjelini neizvjesnije budućnosti. Međutim, ne pruža u skorijoj budućnosti realne izgleda da velik dio neaktivnog stanovništva Županije prijeđe u zaposleni dio aktivnog stanovništva. Naprotiv, izgledi su suprotni. Županijski i lokalni programi poticanja na poduzetničke aktivnosti mogu imati pozitivni učinak; međutim, ne smije se zaboraviti, a na što svjetska istraživanja ukazuju, da su obrazovaniji spremniji na poduzimanje poduzetničkih aktivnosti uslijed uočenih prilika te da je kod njih vjerojatnost uspješnog poslovanja veća. A poduzetništvo pokrenuto uočenim prilikama pravi je generator gospodarskog rasta.

U 2001. godini, kada se Popis stanovništva obavljao, nezaposlenost je bila izrazito izražena, kako u Županiji, tako i u Hrvatskoj. Da je situacija i dalje alarmantna kada je u pitanju radna snaga, tj. aktivno stanovništvo pokazuju podaci tablice 4.7. Stopa nezaposlenosti, koja je 31.12.2005. godine iznosila 29,6% prema podacima HZZ-a, počela je u 2009. godini ponovo rasti. Prema stopi nezaposlenosti, Županija zauzima već dugi niz godina 19. mjesto; što znači da goru situaciju po pitanju nezaposlenosti imaju još jedino Vukovarsko-srijemska i Sisačko-moslavačka županija. Nezaposlenost je stoga drastično veći problem u Županiji nego što je u prosjeku u Hrvatskoj.

Tablica 4.7: Aktivno stanovništvo u Županiji i RH prema administrativnim izvorima

| Status | 2007. | | 2009. | |
|----------------------|---------|--------|---------|--------|
| | HR | VPŽ | HR | VPŽ |
| Zaposleni | 1516909 | 24.424 | 1498784 | 22.597 |
| Nezaposleni | 1212221 | 8.600 | 263174 | 8.343 |
| Ukupno | 1781357 | 33.024 | 1761958 | 30.940 |
| Stopa nezaposlenosti | 14,8 | 25,0 | 14,9 | 27,9 |

Izvor: za VPŽ: HZZ – Područna služba Virovitica, Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje; za HR: HZZ, Godišnjak 2009. i 2007. (godišnji prosjek)

U Županiji je 2009. godine stopa nezaposlenosti iznosila 27,9%, što je u istoj godini znatno veće od prosjeka za Hrvatsku, tj. od 16,1%. To je i razumljivo s obzirom na nižu obrazovnu razinu stanovništva, usporeniju poduzetničku dinamiku, i uopće nižu razinu razvijenosti.

Nepovoljna kvalifikacijska, tj. obrazovna struktura nezaposlenih ne pruža puno optimizma u mijenjanje statusa te kategorije radne snage ili kroz zapošljavanje, ili kroz samozapošljavanje.

Naime, u ukupno nezaposlenim osobama na dan 31.1.2010. dominiraju nezaposleni s nižom obrazovnom razinom; među njima su osobito zastupljene žene (vidjeti tablicu 4.8).

Tablica 4.8: Kvalifikacijska struktura nezaposlenih, stanje 31.1.2010.

| Školska sprema | Ukupno | Žene | Udio žena u ukupnoj nezaposlenosti, % | Udio žena u školskoj spremi, % |
|--------------------------|--------|-------|---------------------------------------|--------------------------------|
| Nezavršena osnovna škola | 643 | 331 | 3,53 | 51,48 |
| Osnovna škola | 3.014 | 1.788 | 19,04 | 59,32 |
| KV i VKV | 3.405 | 1.609 | 17,14 | 47,25 |
| SSS | 2.053 | 1.238 | 13,18 | 60,30 |
| VS | 151 | 81 | 0,86 | 53,64 |
| VSS | 124 | 57 | 0,61 | 45,97 |
| Ukupno | 9.390 | 5.104 | 54,36 | |

Izvor: HZZ-Područna služba Virovitica: Statistički bilten 1/10.

Osim osoba s nižom stručnom spremom, već tradicionalno je izraženija nezaposlenost kod starijih osoba, žena te osoba s manje radnog iskustva. Podaci tablice 4.8 i 4.9 govore tome u prilog.

Tablica 4.9: Nezaposlenost po starosti i radnom stažu, stanje 31.3.2010.

| Starosna skupina | Nezaposleni ukupno | Udio, % | Nezaposleni bez staža | Udio, % |
|------------------|--------------------|---------|-----------------------|---------|
| Do 19 god. | 607 | 6,47 | 427 | 24,58 |
| Od 20 – 29 | 2.830 | 30,14 | 661 | 38,05 |
| Od 30 – 39 | 1.957 | 20,84 | 272 | 15,66 |
| Od 40 – 49 | 1.959 | 20,86 | 228 | 13,13 |
| Više od 50 god. | 2.037 | 21,67 | 149 | 8,58 |
| Ukupno: | 9.390 | 100,0 | 1.737 | 100,0 |

Izvor: HZZ, Statistički bilten 1/10.

Nezaposlenost je izuzetno veliki ekonomski problem koji generira brojne i dalekosežne negativne posljedice kako za samo društvo, tako i za pojedince. Osobito su pri tome izražene one ekonomske, tj. gubitak dohotka i outputa, kako na individualnoj, tako i na društvenoj razini, koje bi nezaposlene osobe da su radile i ostvarile te smanjenje ljudskog kapitala, tj. znanja i vještina koje bi nezaposlene osobe da su radile stjecale i dalje unaprjeđivale. Time se otvara nepovoljna spirala za nezaposlene osobe koja zahtijeva ciljem njenog prekida kreiranje i implementiranje kvalitetne politike zapošljavanja, a u sklopu nje programa aktivnih mjera zapošljavanja. To je posebice potrebno kod najugroženijih kategorija stanovništva.

4.4. Zaključno o stanovništvu Županije

Stanovništvo je najvažniji resurs i najvažniji potencijal Županije bez obzira na uočene nepovoljne tendencije i slabosti. Ljudi su ti koji donose strateške planove i sve razvojne

odluke. Ljudi su ponovo ti koji implementiraju planove, provode mjere i aktivnosti te odlučuju i izabiru pravu kombinaciju inputa za stvaranje nove vrijednosti. Nešto postaje resursom tek kada ljudi prepoznaju neku mogućnost njegovog korištenja. Svjetska iskustva pokazuju da obilje prirodnih resursa nije garancija izgradnje visoko konkurentne zemlje i ostvarenja blagostanja za sve građane, već su to inovacije i kreativnost te mudri strateški izbori koje čine ljudi.

Naravno, obilježja stanovništva determiniraju kojom će se brzinom, u kojem smjeru i koliko ravnomjerno ostvarivati ekonomski rast, a potom i razvoj društva. Potom povratno, ekonomski rast i razvoj determiniraju kretanje i obilježja stanovništva. Kada je u pitanju Županija, provedena analiza njezinog stanovništva je omogućila uočavanje niza okolnosti i tendencija koje će dalekosežno i uglavnom nepovoljno utjecati na razvoj te županije, a koje prilikom definiranja strategije treba akceptirati. Posebno se mogu uočiti sljedeće:

- povoljni proces: povećanje broja diplomiranih studenata;
- nepovoljni procesi: naglašeni depopulacijski procesi kao rezultat kontinuiranog negativnog prirodnog prirasta i emigracijskih procesa, pogoršanje vitalitetne strukture stanovništva, te starenje stanovništva i smanjenje radno aktivnog dijela stanovništva;
- slabosti: duboka starost stanovništva, loša obrazovna struktura stanovništva, nepovoljan položaj žena: žene su neobrazovanije od muškaraca, i više je nezaposlenih žena od muškaraca, manji udio zaposlenih u aktivnom stanovništvu i manji udio aktivnog stanovništva u radnom kontingentu, te velik broj nezaposlenih osoba u radno aktivnom stanovništvu i uzdržavanih osoba.

Preokretanje nepovoljnih tendencija u povoljne zahtijeva duže vremensko razdoblje te dobro strateški osmišljenu, konzistentnu i primijenjenu demografsku politiku (migracijsku i reproduktivnu), obiteljsku i zdravstvenu politiku.

Pretvaranje slabosti u prednosti zahtijeva k tome i mudru i strateški promišljenu politiku obrazovanja i zapošljavanja. I jedno i drugo bi bilo lakše ostvariti u ekonomski snažnom gospodarstvu. Daljnja analiza će pokazati da to Županija nije. Međutim, ako postoje kreativnost i inovativnost, motiviranost, želja za pozitivnim promjenama i posvećenost svih sudionika i elemenata peterostruke uzvojnice ka njihovom ostvarenju, tada je transformacija slabosti u prilike realno ostvariva, kao što je realno stvaranje novih razvojnih prilika.

5. GOSPODARSTVO ŽUPANIJE

5.1. Osnovne informacije o gospodarstvu Županije

Do prve ocjene stanja gospodarstva Županije može se najbrže doći prostorno-vremenskom komparativnom analizom podataka o BDP-u kao i o konkurentnosti.

Gospodarski rast

Već su podaci tablice 1.1 ukazali na temeljno obilježje gospodarskog rasta Županije, a to je usporen rast. Naime, u razdoblju za koje su raspoloživi statistički podaci o ukupnoj vrijednosti finalne proizvodnje, tj. od 2001. do 2008. gospodarstvo je kontinuirano raslo. Međutim, mnoge su druge županije bilježile brže stope rasta i povećavale svoj udio u ukupnom hrvatskom BDP-u zbog čega je, realno, gospodarstvo Županije zaostajalo. Primjerice, dok je prosječna godišnja stopa rasta bruto domaćeg proizvoda u razdoblju 2000.-2008. za Hrvatsku iznosila 9,37%, za Županiju u istom je razdoblju iznosila 7,24%. Ili, dok je udio Županije u stvaranju hrvatskog BDP-a u 2000. godini iznosio 1,63%, u 2008. godini je iznosio 1,4%.

U 2008. godini u Županiji je bilo proizvedeno u ukupnoj vrijednosti finalne proizvodnje od 661 mil. eura, a BDP je bio na razini od 70,1 hrvatskog BDP-a. U odnosu na 2000. godinu, to znači kako smanjenje udjela županijskog BDP-a u hrvatskom, tako i njegovo daljnje zaostajanje. Podaci o BDP po glavi stanovnika ilustriraju također taj jaz u razvijenosti, ali i o životnom standardu: 2008. godine BDP per capita je u Županiji iznosio 7.485 eura, dok je na razini Hrvatske iznosio 10.682 eura. Isto ilustriraju i podaci o regionalnom indeksu konkurentnosti (vidjeti tablicu 2.5).

Konkurentnost gospodarstva

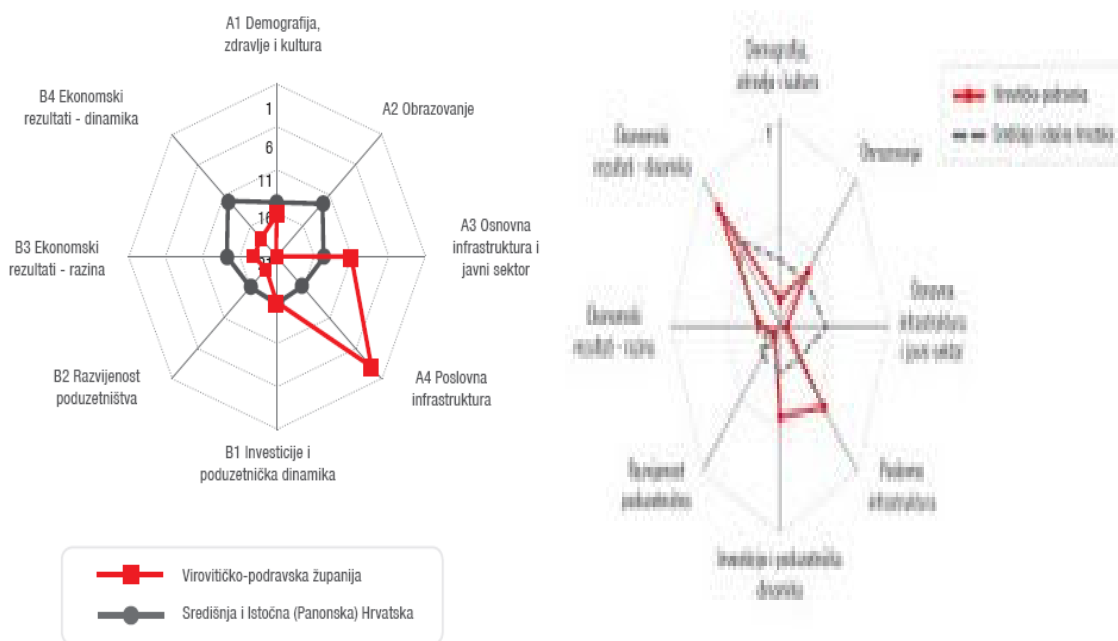
Takva gospodarska situacija obilježena usporenim gospodarskim rastom i zaostajanjem posljedica je, kako je već navedeno, nedovoljne konkurentnosti Županije. A ispodprosječna konkurentnost (u odnosu na Hrvatsku) posljedica je niza međusobno isprepletenih, međuvjetovanih i višeslojnih čimbenika. Istraživanje Nacionalnog vijeća za konkurentnost⁷, koje je pozicioniralo Županiju prema regionalnom indeksu konkurentnosti na 17. mjesto među hrvatskim županijama i Gradu Zagrebu, ukazalo je na moguće razloge tome. U kojim su stupovima konkurentnosti, odnosno glavnim skupinama ti razlozi pozicionirani, moguće je vidjeti na mrežnom dijagram, tj. grafikonu 5.1.

Osam stupova konkurentnosti podijeljeno je u dvije glavne skupine: poslovno okruženje (koje obuhvaća stupove A1-A4) i poslovni sektor (koje obuhvaća stupove B1-B4). Na grafikonu 5.1 uspoređen je konkurentski profil Županije s profilom administrativne regije kojoj pripada – Središnjom i Istočnom (Panonskom) Hrvatskom. Radi dobivanja potpunije slike, potrebno

⁷ Izvor: Program Ujedinjenih naroda za razvoj, Nacionalno vijeće za konkurentnost: Regionalni indeks konkurentnosti Hrvatske, Zagreb, 2008.

je istaknuti kako je ta regija među sveukupno tri hrvatske administrativne regije na NUTS II razini pozicionirana na posljednje mjesto prema konkurentnosti. Njezine su ocjene kvalitete svih faktora konkurentnosti izrazito niže u odnosu na preostale dvije hrvatske regije: Sjeverozapadnu i Jadransku Hrvatsku.

Grafikon 5.1: Profil konkurentnosti Županije, 2007. i 2010. godina



Izvor: Program Ujedinjenih naroda za razvoj, Nacionalno vijeće za konkurentnost: Regionalni indeks konkurentnosti Hrvatske, Zagreb, 2008., str. 49. i 2010. god.str.83.

Grafikon 5.1 jasno ukazuje na svu dubinu problema s kojim se Županija susreće kada je u pitanju konkurentnost. Njezini su stupovi konkurentnosti gotovo svi još na nižim razinama vrijednosti od onih koje ima Središnja i Istočna Hrvatska. Posebice su zabrinjavajuće konkurentnosti dva stupa A2 – obrazovanja, a na kojeg je već analiza stanovništva u ovom radu ukazala, i B2 – razvijenost poduzetništva. Ti bi stupovi trebali predstavljati motorne snage razvoja svakog društva; u Županiji tu ulogu zasigurno nemaju. To su, stoga, i područja u kojima su potrebna dodatna ulaganja i koordinirane aktivnosti županijske i lokalnih vlasti, kao i ostalih subjekata peterostruke uzvojnice, kako bi se kroz različite ali konzistentne poticajne i razvojne programe ostvario pozitivan razvojni pomak. Svijetlu točku u Županiji ima konkurentnost infrastrukture, posebice poslovne, a po kojoj se Županija nalazi pri samom vrhu hrvatskih županija. Ekonomski rezultati (stupovi B3 i B4) također su problem.⁸ U usporedbi s 2007. godinom značajna poboljšanja su ostvarena u području ekonomskih rezultata (kako razine, tako i dinamike). Vjerojatno je to djelomično posljedica investiranja i ubrzanja poduzetničke dinamike, kao i zadržavanja kvalitete poslovne infrastrukture. U području ekonomskih rezultata, i to dinamike, zabilježeni su bolji rezultati u odnosu na

⁸ S obzirom da je svaki stup konkurentnosti baziran na mnoštvu različitih statističkih indikatora, to svaki od njih okuplja one na kojima je Županija u prednosti ili u nedostatku. Detaljnije informacije o tome su raspoložive u citiranoj publikaciji Nacionalnog vijeća za konkurentnost „Regionalni indeks konkurentnosti Hrvatske“ objavljenog 2008. godine.

regiju - Panonsku Hrvatsku. Ostali pokazatelji ostali su isti.

5.2. Poslovna efikasnost Županije

Regionalna analiza konkurentnosti Hrvatske ukazala je da je rang Županije prema konkurentnosti više rezultanta slabije efikasnosti poslovnog sektora od kvalitete poslovnog okruženja. Stoga će u nastavku biti analizirana poslovna efikasnost Županije. A nju je korisno započeti analizom stanja i dinamike kretanja poslovnih subjekata.

Broj i dinamika kretanja poslovnih subjekata

Na području Županije, na dan 31.12.2010. godine, djelovalo je ukupno 4.190 poslovnih subjekata⁹; od toga je bilo ustrojbeno kao pravne osobe 71,36%. Ostatak se odnosio na obrte i slobodna zanimanja. U odnosu na 2005. godinu, registrirano je 5,65% više poslovnih subjekata. Međutim, udio poslovnih subjekata Županije u poslovnim subjektima Hrvatske je smanjen; sa 1,22% u 2005. na 1,14% u 2010. Podaci tablice 5.1 to pokazuju, kao i izvor tih podataka.

Tablica 5.1: Poslovni subjekti u Županiji i RH u 2005. i 2010. godini na dan 31.12.

| | VPŽ | | Hrvatska | |
|--|-------|-------|----------|--------|
| | 2005. | 2010. | 2005. | 2010. |
| Registrirani pravne osobe + obrti i slobodna zanimanja | 3966 | 4190 | 323961 | 368877 |
| Aktivne pravne osobe | 1036 | 1513 | 97643 | 141482 |
| Udio aktivnih u registriranim, % | 26,12 | 36,11 | 30,14 | 38,35 |
| Udio registriranih u RH, % | 1,22 | 1,14 | | |
| Udio aktivnih u RH, % | 1,06 | 1,07 | | |

Izvor: Statističko priopćenje: za 2005.: br. 11.1.2/2 od 7.02.2006.; za 2010.: br. 11.1.2/2 od 14.02.2011.

Kada je riječ o pravnim osobama, važno je praviti razliku između registriranih i aktivnih pravnih osoba. Registrirane pravne osobe jesu jedinice upisane u Registar poslovnih subjekata, dok su aktivne pravne osobe jedinice upisane u Registar poslovnih subjekata za koje je status aktivnosti određen prema podacima Registra poreznih obveznika (godišnja prijava poreza na dobit) i podacima Registra godišnjih financijskih izvještaja Fine (godišnji financijski izvještaj). Drugim riječima, aktivne pravne osobe su tzv. "živuća" poduzeća koja predajom izvješća potvrđuju svoju poslovnu aktivnost tijekom godine.

⁹ Prema definiciji Držanog zavoda za statistiku (DSZ), poslovni subjekti jesu pravne osobe i fizičke osobe koje obavljaju djelatnost u skladu s propisima te tijela državne vlasti i tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Fizičke osobe su jedinice koje obavljaju djelatnost u skladu s propisima, a odnose se na obrt i raznovrsne oblike slobodnih zanimanja. Pravne osobe jesu jedinice upisane u Registar poslovnih subjekata DZS-u, a odnose se na trgovačka društva, poduzeća, ustanove, zadruge, udruge, političke stranke i ostale neusklađene jedinice koje su imale pravni subjektivitet prema prije važećim zakonima, tijela državne vlasti i tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Udio aktivnih poduzeća Županije u registriranim je manji od udjela kojeg imaju aktivne pravne osobe u registriranim pravnim osobama Hrvatske, što je nepovoljno za Županiju. Međutim, u usporedbi tog razdoblja, u Županiji je prisutna tendencija rasta udjela aktivnih poduzeća u ukupno registriranim poduzećima. To je izuzetno pozitivno jer samo aktivna poduzeća mogu biti ona koja će stvarati novostvorenu vrijednost i zapošljavati ljude te time doprinositi ukupnom razvoju svog područja.

Međutim, nemaju sva aktivna poduzeća takav pozitivan i razvojni doprinos svom području. Kakav će biti doprinos, ovisi i o uspješnosti njihovog poslovanja. U sljedećem će poglavlju biti analizirana financijska uspješnost poslovanja gospodarstvenika Županije. Prije toga, korisno je u osnovnim crtama razmotriti poslovnu snagu gospodarstvenika Županije.

Poslovna snaga gospodarstvenika

Osnovne naznake o poslovnoj snazi gospodarstvenika Županije mogu se iščitati iz tablice 5.2 koja prikazuje poziciju Županije u Hrvatskoj po određenim indikatorima. Potrebno je napomenuti da su podaci na temelju kojih se donose ocjene o poslovnoj, odnosno financijskoj uspješnosti, utemeljeni na podacima koje prikuplja, obrađuje i publicira Financijska agencija (FINA). FINI su obvezni dostavljati svoja godišnja financijska izvješća sve aktivne pravne osobe na hrvatskom teritoriju. Naravno, kao što to pokazuje tablica 5.1, u Županiji je registrirano znatno više poduzeća; međutim, njihova izvješća ne bi značajno promijenila ukupne financijske rezultate i pokazatelje, a niti stanje koje će biti analizirano u nastavku, a koje se temelji upravo na tim izvješćima o poslovanju.

Tablica 5.2: Rangovi pokazatelja poslovne snage županijskog gospodarstva u nacionalnom kontekstu

| R.br. | Pokazatelji | Rang 2004. | Rang 2007. |
|-------|--------------------|------------|------------|
| 1. | Ukupan prihod | 20. | 19. |
| 2. | Dobit | 16.-19 | 19 |
| 3. | Gubitak | 19. | 19. |
| 4. | Broj poduzeća | 17. | 19. |
| 5. | Imovina | 19. | 19. |
| 6. | Ukup.prih./zaposl. | 17. | 17. |
| 7. | Prosječna plaća | 17. | 21. |
| 8. | BDP/stanovnik | 17. | 17. |

Izvor: FINA - Analiza financijskih rezultat poslovanja poduzetnika po županijama za 2004. i 2007. godinu

Navedeni indikatori pozicioniraju Županiju pri dnu ljestvice hrvatskih županija. Prema prosječnoj plaći ona se čak nalazi na samom dnu. To je s jedne strane slabost jer je odraz ostvarenih malih prihoda gospodarstvenika, poslovanja s gubicima, niske vrijednosti imovine s kojom raspoložu poduzetnici i niske kupovne moći stanovništva (koja je pak posljedica niskih plaća). S druge strane, niske plaće mogu biti i prednost, posebice za investitore motivirane niskim troškovima rada. Međutim, Županija ne smije dozvoliti da niski troškovi rada ili prirodna bogatstva budu njezini najjači atraktori za privlačenje investitora jer je

izgradnja konkurentnosti i razvoja na takvim osnovama dugoročno neodrživa i neisplativa. U 2007. godini, Županija nije poboljšala svoju poziciju u usporedbi s 2004. godinom.

Opisana situacija se može promotriti i iz perspektive pokazatelja uspješnosti poslovanja. U tablici 5.3 prikazani su podaci za 2004. i 2008. godinu.

Tablica 5.3: Pokazatelji uspješnosti poslovanja Županije i RH u 2004. i 2008. godini

| Pokazatelji | 2004. | | | 2008. | | |
|----------------------|-------------|----------|------|--------------|----------|------|
| | Hrvatska | Županija | Rang | Hrvatska | Županija | Rang |
| Prihodi/rashodi | 1,029 | 0,994 | 17. | 1,035 | 1,009 | 19. |
| Prihod/zaposlenik | 596.000 | 377.000 | 17. | 760.000 | 511.000 | 17. |
| Dobit/zaposlenik | 28.000 | 10.000 | 19. | 18.000 | 3.000 | 17. |
| Imovina/zaposlenik | 875.000 | 569.000 | 19. | 875.000 | 569.000 | 19. |
| Investicije (000 kn) | 49.918.000 | 327.641 | 21. | 63.717.000 | 343.000 | 20. |
| Saldo VT razmjene | -8,565.015* | 61.615 * | 4. | -16.603.293* | 61.916 * | 3. |

Izvor: za 2004.: HGK - Neki aspekti gospodarskih gibanja, Zagreb, XI/05.; za 2008.: FINA – Analiza financijsko rezultata poslovanja poduzetnika po županijama za 2008.

* Iznosi su iskazani u tisućama USD.

Napomena: VT razmjena = vanjskotrgovinska razmjena

Vidljive su očigledne razlike u prihodima i dobiti po zaposlenom koje ostvaruju gospodarstvenici Županije i RH, ali i imovini koju koriste za svoju proizvodnu aktivnost. Posebno je zabrinjavajuća pozicija koju ima Županija s obzirom na investicije. Investicije su izvorište konkurentnosti i budućeg rasta jer poduzeća koja investiraju stvaraju sebi uvjete za povećanje produktivnosti rada i efikasnije poslovanje. Podaci tablice 5.4 ukazuju na slabu investicijsku aktivnost gospodarstvenika Županije, te sukladno tome na izuzetno mali udio koje investicije u Županiji, prema bilo kojem obilježju, imaju u odnosu na investicije u Hrvatskoj.

Tablica 5.4: Investicije u dugotrajnu imovinu prema sjedištu investitora i lokaciji investicijskih objekata u 2008. u Županiji i RH

| Investicije | | RH | VPŽ | Udio VPŽ U RH, % | |
|----------------------------------|--|-----------------------------|----------|------------------|------|
| Prema sjedištu investitora | Isplate za investicije u dugotrajnu imovinu | 82327967 | 442604 | 0,54 | |
| | Ostvarene investicije u dugotrajnu imovinu | ukupno | 83729423 | 453362 | 0,54 |
| | | nova dugotrajna imovina | 73056155 | 408443 | 0,56 |
| | | rabljena dugotrajna imovina | 10673268 | 44919 | 0,42 |
| | prodaja dugotrajne imovine | 7424250 | 41053 | 0,55 | |
| | dugoročna imovina ustupljena leasingom | 7150731 | 0 | 0,00 | |
| | dugotrajna imovina nabavljena fin. leasingom | 2750887 | 39663 | 1,44 | |
| Prema namjeni i lokaciji objekta | | 73056155 | 560347 | 0,77 | |

Izvor: DZS, Statističko izvješće, brz. 1424, 2008., Tablica 11

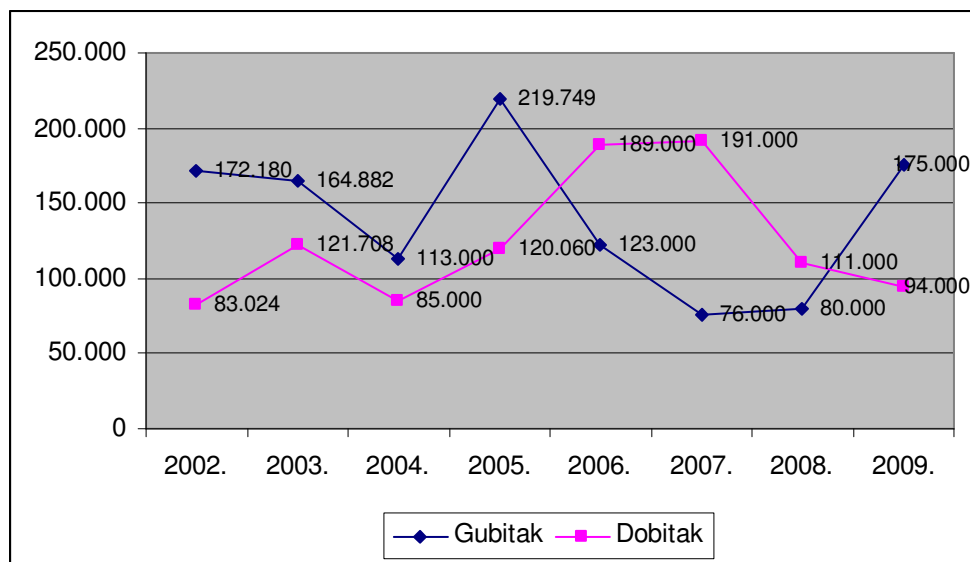
Takva situacija se mora odraziti nepovoljno na buduću aktivnost gospodarstvenih subjekata te na njihove rezultate.

Svijetla točka Županije svakako je vanjskotrgovinska razmjena, a na što ukazuje tablica 5.3. Za razliku od Hrvatske koja kontinuirano bilježi negativan saldo, Županija je ostvarila u obje razmatrane godine pozitivan saldo. O tome će biti više riječi u poglavlju 5.7.

Financijska uspješnost poslovanja

Financijski rezultati poslovanja gospodarstvenika Županije uglavnom su nepovoljni. Naime, već niz godina gospodarstvo Županije ostvaruje veće gubitke od dobitaka, a na što ukazuje grafikon 5.2 i tablica 5.5, a potvrđuju grafikon 5.3 i tablica 5.6.

Grafikon 5.2: Osnovni financijski rezultati poduzetnika (u 000 kn)



Izvor: Neki aspekti gospodarskih gibanja, Zagreb, XI/2005. godine; FINA, Izvještaj: Osnovni financijski rezultati poslovanja poduzetnika u 2009., studeni 2010.

Financijska snaga Županije, mjerena prihodima trgovačkih društava, je mala. U prihodima trgovačkih društava Hrvatske Županija sudjeluje sa skromnih 0,7%. Manji udio od nje ima samo gospodarstvo Požeško-slavonske županije (0,6%), te gospodarstvo Ličko-senjske županije (0,3%).

Tablica 5.5: Gospodarstvenici koji su poslovali s dobitkom i gubitkom u razdoblju 2006.-2009.

| Status | 2006. | Udio, % | 2007. | Udio, % | 2008. | Udio, % | 2009. | Udio, % |
|------------------------|-------|---------|-------|---------|-------|---------|-------|---------|
| Poduzetnici s dobitkom | 481 | 70,9 | 480 | 72,0 | 514 | 71,7 | 506 | 66,5 |
| Poduzetnici | 197 | 29,1 | 187 | 28,0 | 203 | 28,3 | 255 | 33,5 |

| | | | | | | | | |
|------------|--|--|--|--|--|--|--|--|
| s gubitkom | | | | | | | | |
|------------|--|--|--|--|--|--|--|--|

Izvor: FINA, Informacija o rezultatima poslovanja poduzetnika - trgovačkih društava

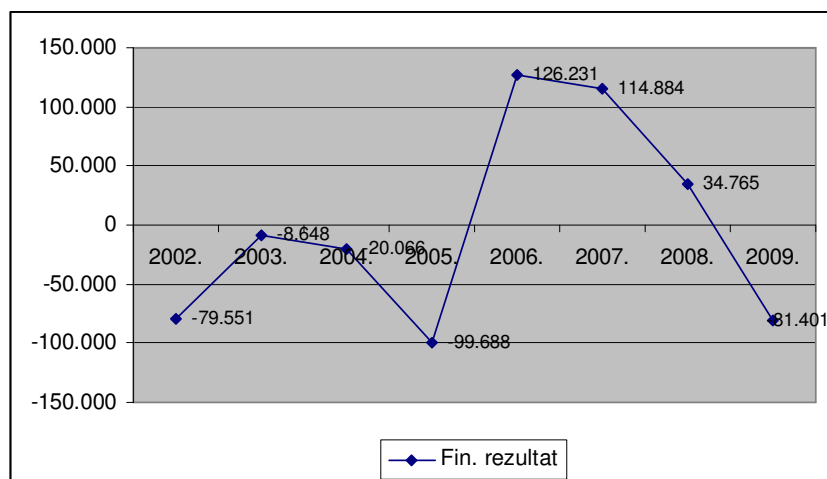
Kretanje financijskog rezultata u razdoblju 2002.-2009. prikazan je tablicom 5.6 i grafikonom 5.3.

Tablica 5.6: Osnovni financijski rezultati poduzetnika u razdoblju 2002.-2009.

| | (000 kn) | | | | | | | |
|-------------|----------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|
| Pokazatelji | 2002. | 2003. | 2004. | 2005. | 2006. | 2007. | 2008. | 2009. |
| Dobit | 83.024 | 121.708 | 85.000 | 120.060 | 189.000 | 191.000 | 111.000 | 94.000 |
| Gubitak | 172.180 | 164.882 | 113.000 | 219.749 | 123.000 | 76.000 | 80.000 | 175.000 |
| Saldo | -89.156 | -43.174 | -28.000 | -99.688 | 66.000 | 115.000 | 31.000 | -81.000 |

Izvor: Neki aspekti gospodarskih gibanja, Zagreb, XI/2005. godine; Izvor: FINA, Izvještaj: Osnovni fin. rezultati poslovanja poduzetnika u 2006., 2007., 2008., 2009.

Grafikon 5.3: Financijski rezultat poslovanja gospodarstvenika Županije u razdoblju 2002.-2009.



Značajan financijski oporavak gospodarstva Županije, započet 2006. godine, bio je potpomognut intenziviranjem vanjskotrgovinske razmjene. Međutim, uslijed svjetske recesije koja je započela već 2007. godine i smanjenja inozemne platežno sposobne potražnje, nagomilavanja unutarnjih neučinkovitosti i neizvršenih reformi, oporavak gospodarstvo nije dugo trajao. Pozitivni financijski rezultat se smanjivao da bi 2009. godinu gospodarstvenici Županije ponovo završili s negativnim financijskim rezultatom.

Međutim, dugotrajna imovina poduzetnika Virovitičko-podravske županije u stalnom je rastu; u razdoblju od 2002. do 2009. rasla je po prosječnoj stopi od 7,90%, dok je kratkoročna imovina povećana za 5,30%. Podaci tablice 5.7 to pokazuju.

Tablica 5.7: Sredstva i izvori sredstava poduzetnika u razdoblju 2002.-2009.

Imovina

(000 kn)

| Vrste | 2002. | 2003. | 2004. | 2005. | 2006. | 2007. | 2008. | 2009. | 2009./2002. |
|--------------------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-------------|
| Dugotrajna | 1.741.354 | 1.815.449 | 2.194.701 | 2.000.141 | 2.113.830 | 2.427.731 | 2.785.373 | 2.964.930 | 170 |
| Kratkotrajna | 1.957.968 | 1.799.696 | 1.996.998 | 2.233.542 | 2.462.723 | 2.980.887 | 3.239.504 | 2.810.839 | 143 |
| Vremenska razgran. | 4.722 | 5.542 | 8.471 | 10.305 | | | 18.754 | 23.102 | 489 |
| Gubitak iznad kap. | 446.178 | 733.723 | 845.912 | 392.760 | 136.994 | 146.303 | 117.736 | 168.404 | 37 |
| UKUPNO | 4.150.223 | 4.354.411 | 5.046.081 | 6.636.750 | 4.720.583 | 5.562.706 | 6.161.392 | 5.967.290 | 143 |

Izvori imovine

(000 kn)

| Vrste | 2002. | 2003. | 2004. | 2005. | 2006. | 2007. | 2008. | 2009. | 2009/2002 |
|--------------------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|
| Kapital i rezerve | 1.395.383 | 1.636.613 | 1.712.590 | 1.657.783 | 1.862.569 | 2.134.545 | 2.036.210 | 2.223.080 | 159 |
| Dugoročne obveze | 647.795 | 557.412 | 738.075 | 930.959 | 1.004.142 | 1.012.596 | 1.465.423 | 1.432.819 | 221 |
| Kratkoročne obveze | 2.004.267 | 2.069.302 | 2,499.148 | 1.918.260 | 1.692.620 | 2.192.433 | 2.368.213 | 1.999.301 | 99 |
| Vremenska razgran. | 102.777 | 91.083 | 96.267 | 129.746 | 161.252 | 223.132 | 200.448 | 226.713 | 220 |
| UKUPNO | 4.150.223 | 4.354.411 | 5.046.081 | 4.636.750 | 4.720.583 | 5.562.706 | 6.161.392 | 5.967.913 | 143 |

Izvor: FINA - Podružnica Bjelovar: Informacija o rezultatima poslovanja poduzetnika VPŽ 2002.-2009. godine

Virovitičko-podravska županija ima manje učešće dugotrajne imovine nego što ima u imovini svih hrvatskih poduzetnika (44,8:60,7% u 2008. godini). To je posljedica drugačije gospodarske strukture i manjeg investiranja u Županiji. Suprotno tome, županijsko poduzetništvo ima nešto veće učešće kratkotrajne imovine (52,8:35,5%). Gubitak iznad kapitala sudjeluje u Županiji sa 2,1%, što je gotovo na razini Hrvatske koji iznosi 3,0%.

Županijsko gospodarstvo financira se iz sljedećih izvora sredstava: vlastitim kapitalom u jednoj trećini tj. 33,0%, 23,3% dugoročnim obvezama, a 39,2% s kratkoročnim izvorima. Ukupno hrvatsko gospodarstvo financira se vlastitim sredstvima sa 40,7%, dugoročnim obvezama sa 23,6%, dok kratkoročne obveze sudjeluju sa oko 32,3%. Bitna razlika je što gubitak iznad kapitala sudjeluje u Županiji sa čak 17%, dok je to u Hrvatskoj tek 3,5%.

Županijsko gospodarstvo financira se iz nepovoljnih izvora sredstava: vlastitim kapitalom u jednoj trećini, 15% dugoročnim obvezama, a u polovini sa kratkoročnim izvorima. Ukupno hrvatsko gospodarstvo financira se vlastitim sredstvima sa 48%, dugoročnim obvezama sa 21%, dok kratkoročne obveze sudjeluju sa oko 28%.

Navedeni financijski podaci ukazuju na nepovoljnu financijsku poziciju Županije. Koje su djelatnosti doprinijele tome, a koje ne, pokazat će analizaintra-županijske gospodarske specijalizacije.

5.3. Intra-županijska gospodarska specijalizacija

Intra-županijska specijalizacija Županije može se analizirati pomoću brojnih mjera, od kojih su, s obzirom na raspoloživu statističku osnovicu, izabrane sljedeće:

- broj registriranih poslovnih subjekata u okviru svake djelatnosti
- broj zaposlenih u okviru svake djelatnosti
- financijski podaci o uspješnosti poslovanja gospodarstvenika u okviru svake djelatnosti.

Aktivni poslovni subjekti

Tablica 5.8 prikazuje podatke o aktivnim pravnim osobama prema aktivnosti i područjima Nacionalne klasifikacije djelatnosti (NKD) 2002. u Županiji i Hrvatskoj u 2005. i 2008. godini.

Tablica 5.8: Broj aktivnih pravnih osoba u Županiji i RH prema aktivnosti i područjima NKD-a 2002., stanje 31.12.

| Šifra | Djelatnost | 2005. | | | | | 2008. | | | | |
|-------|---|-------|-----------------------------|-------|----------------------------|-----------------------------|-------|-----------------------------|-------|----------------------------|---------------------------|
| | | VPŽ | Udio VPŽ u djelatn. u HR, % | HR | Udio HR u djelatn. u HR, % | Udio VPŽ u djelatn. u HR, % | VPŽ | Udio VPŽ u djelatn. u HR, % | HR | Udio HR u djelatn. u HR, % | Udio VPŽ u HR djelatn., % |
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 |
| A | Poljoprivreda, lov i šumarstvo | 97 | 9,36 | 1755 | 1,80 | 5,53 | 133 | 9,82 | 2697 | 2,04 | 4,93 |
| B | Ribarstvo | | 0,00 | 218 | 0,22 | 0,00 | | 0,00 | 276 | 0,21 | 0,00 |
| C | Rudarstvo i vadenje | 5 | 0,48 | 218 | 0,22 | 2,29 | 5 | 0,37 | 281 | 0,21 | 1,78 |
| D | Prerađivačka industrija | 119 | 11,49 | 11101 | 11,37 | 1,07 | 144 | 10,64 | 14148 | 10,70 | 1,02 |
| E | Opskrba el. energijom, plinom i vodom | 3 | 0,29 | 195 | 0,20 | 1,54 | 7 | 0,52 | 319 | 0,24 | 2,19 |
| F | Građevinarstvo | 59 | 5,69 | 8088 | 8,28 | 0,73 | 74 | 5,47 | 12268 | 9,28 | 0,60 |
| G | Trgovina na veliko i na malo | 274 | 26,45 | 30651 | 31,39 | 0,89 | 341 | 25,18 | 36417 | 27,53 | 0,94 |
| H | Hoteli i restorani | 27 | 2,61 | 3858 | 3,95 | 0,70 | 46 | 3,40 | 6122 | 4,63 | 0,75 |
| I | Prijevoz, skladištenje i veze | 21 | 2,03 | 4504 | 4,61 | 0,47 | 32 | 2,36 | 5943 | 4,49 | 0,54 |
| J | Financijsko posredovanje | 5 | 0,48 | 887 | 0,91 | 0,56 | 5 | 0,37 | 1016 | 0,77 | 0,49 |
| K | Poslovanje nekretninama | 75 | 7,24 | 16743 | 17,15 | 0,45 | 115 | 8,49 | 27016 | 20,43 | 0,43 |
| L | Javna uprava i obrana | 45 | 4,34 | 1449 | 1,48 | 3,11 | 40 | 2,95 | 1406 | 1,06 | 2,84 |
| M | obrazovanje | 39 | 3,76 | 2536 | 2,60 | 1,54 | 43 | 3,18 | 2822 | 2,13 | 1,52 |
| N | Zdravstvena zaštita i soc. skrb | 48 | 4,63 | 1869 | 1,91 | 2,57 | 58 | 4,28 | 2393 | 1,81 | 2,42 |
| O | Ostale društvene, soc. i osobne uslužne djelatnosti | 219 | 21,14 | 13570 | 13,90 | 1,61 | 311 | 22,97 | 19134 | 14,47 | 1,63 |
| P | Privatna kućanstva | 0 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | | 0,00 | | 0,00 | 0,00 |

| | | | | | | | | | | | |
|---|--|------|--------|-------|--------|------|------|--------|--------|--------|------|
| | izvanteritorijalne organizacije i tijela | | | | | | | | | | |
| Q | Izvanteritorijalne organizacije i tijela | 0 | 0,00 | 1 | 0,00 | 0,00 | | 0,00 | | 0,00 | 0,00 |
| | Ukupno / udio | 1036 | 100,00 | 97643 | 100,00 | 1,06 | 1354 | 100,00 | 132258 | 100,00 | 1,02 |

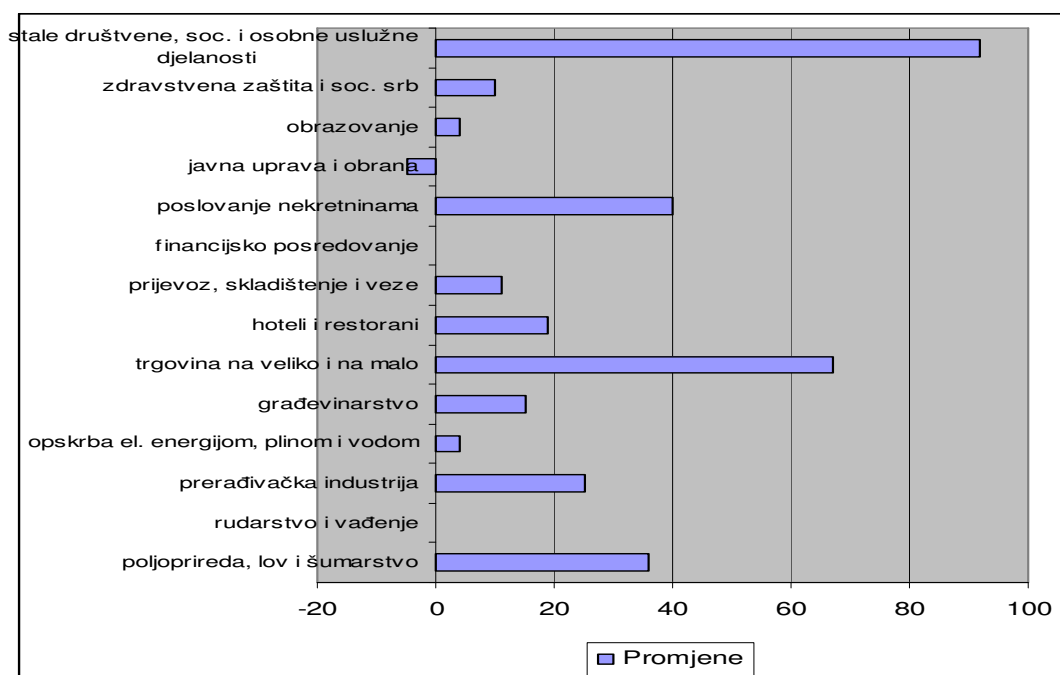
Izvor: DZS, Priopćenje, za 2005.: br. 11.1.2/2. od 7.02.2006.; za 2008.: br. 11.1.2/2. od 10. veljače 2009.

Podaci o broju pravnih osoba prikazanih tablicom 5.8 u Županiji omogućavaju uočavanje intra-županijske specijalizacije. U strukturi pravnih osoba s jednom četvrtinom udjela dominiraju pravne osobe iz djelatnosti G - trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikla te predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo; slijede ih pravne osobe iz djelatnosti O – ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti. Treće mjesto zauzima prerađivačka industrija (šifra D) s udjelom nešto većim od 10%, a poljoprivreda, lov i šumarstvo (šifra A) se nalaze na 4. mjestu.

Moguće je uočiti:

- u te četiri dominantne djelatnosti (prema broju aktivnih pravnih osoba) djeluje oko 2/3 svih aktivnih pravnih osoba Županije;
- odnosi strukture učešća pravnih osoba u pojedinim djelatnostima Županije ostali su nepromijenjeni u usporedbi između 2005. i 2008. godine;
- među prve četiri djelatnosti prema broju pravnih osoba Županije, jedino su poljoprivreda, lov i šumarstvo te ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti povećale svoje učešće u promatranim godinama;
- povećanje broja aktivnih pravnih osoba zamjećuje se kod svih djelatnosti izuzev javne uprave i obrane; najdinamičniji rast je zabilježen kod ostalih društvenih, socijalnih i osobnih uslužnih djelatnosti te hotela i trgovine (vidjeti grafikon 5.4);

Grafikon 5.4: Promjene u broju aktivnih pravnih osoba u Županiji na dan 31.12.2008. i 2005.



- iako porast broja aktivnih pravnih osoba Županije ukazuje na ubrzanje poduzetničke dinamike, usporedba udjela te kategorije osoba s hrvatskim ukazuje ponovo da to ubrzanje nije dostatno; postoje druge županije s izraženijom poduzetničkom dinamikom. Naime, udio aktivnih pravnih osoba Županije u aktivnim pravnim osobama RH se blago smanjio u promatranim godinama;
- u ukupnom broju aktivnih pravnih osoba svake djelatnosti RH ponaosob, Županija sudjeluje s najvećim udjelom (oko 5%) kod poljoprivrede, lova i šumarstva (stupac 7 i

12 tablice 5.8); udio od oko 3% u RH zabilježen je u 2008. godini jedino još kod djelatnosti javna uprava i obrana.

S obzirom da je došlo do promjene u metodologiji klasificiranja djelatnosti, nije moguće izvršiti direktno usporedbu stanja u 2005. ili 2008. godini sa stanjem u 2010. godini. Podaci tablice 5.9, koji pokazuju stanje aktivnih pravnih osoba prema djelatnostima u 2010. godini, i dalje ukazuju na dominaciju trgovine, ostalih uslužnih djelatnosti, prerađivačke industrije i trgovine u ukupnim pravnim osobama Županije.

Tablica 5.9: Aktivne pravne osobe u Županiji i RH prema NKD-u 2007, stanje 31.12.2010.

| Oznaka | Djelatnosti | VPŽ | RH | Udio, % | | |
|--------|--|------|--------|-----------------|-------------|-------------------|
| | | | | u ukupno VPŽ, % | VPŽ u HR, % | RH u ukupno RH, % |
| A | Poljoprivreda | 145 | 3002 | 9,58 | 4,83 | 2,12 |
| B | Rudarstvo i vađenje | 4 | 300 | 0,26 | 1,33 | 0,21 |
| C | Prerađivačka industrija | 160 | 13779 | 10,58 | 1,16 | 9,74 |
| D | Opskrba el. energijom | 14 | 368 | 0,93 | 3,80 | 0,26 |
| E | Opskrba vodom | 12 | 678 | 0,79 | 1,77 | 0,48 |
| F | Građevinarstvo | 98 | 15781 | 6,48 | 0,62 | 11,15 |
| G | Trgovina na veliko i malo | 350 | 36195 | 23,13 | 0,97 | 25,58 |
| H | prijevoz i skladištenje | 34 | 4246 | 2,25 | 0,80 | 3,00 |
| I | Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane | 54 | 7003 | 3,57 | 0,77 | 4,95 |
| J | Informacije i komunikacije | 21 | 4886 | 1,39 | 0,43 | 3,45 |
| L | Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja | 7 | 1210 | 0,46 | 0,58 | 0,86 |
| M | Poslovanje nekretninama | 9 | 5488 | 0,59 | 0,16 | 3,88 |
| N | Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti | 111 | 15944 | 7,34 | 0,70 | 11,27 |
| O | Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti | 6 | 4496 | 0,40 | 0,13 | 3,18 |
| P | Javna uprava i obrana | 39 | 1237 | 2,58 | 3,15 | 0,87 |
| Q | Obrazovanje | 49 | 2971 | 3,24 | 1,65 | 2,10 |
| R | Djelatnosti zdravstvene zaštite i soc. skrbi | 46 | 2355 | 3,04 | 1,95 | 1,66 |
| S | Umjetnost, zabava i rekreacija | 131 | 6776 | 8,66 | 1,93 | 4,79 |
| T | Ostale uslužne djelatnosti | 223 | 14767 | 14,74 | 1,51 | 10,44 |
| U | Djelatnosti kućanstava kao poslodavaca | 0 | 0 | 0,00 | 0,00 | 0,00 |
| | Ukupno / udio | 1513 | 141482 | 100,00 | 1,07 | 100,00 |

Izvor: DZS, Priopćenje, br. 11.1.2/2. od 14.02.2011.

Podaci tablica 5.9 ukazuju na razlike koje postoje u županijskoj i hrvatskoj strukturi – područje Županije je pogodnije zbog svojih prirodnih osobitosti poljoprivrednoj proizvodnji; stoga je i učešće u aktivnim poslovnim subjektima veće kod te djelatnosti nego te djelatnosti u Hrvatskoj. Potrebno je naglasiti i veći udio Županije u djelatnosti S – umjetnost, zabava i rekreacija u ukupnom broju pravnih osoba u Županiji u odnosu na isti u RH, a što može biti

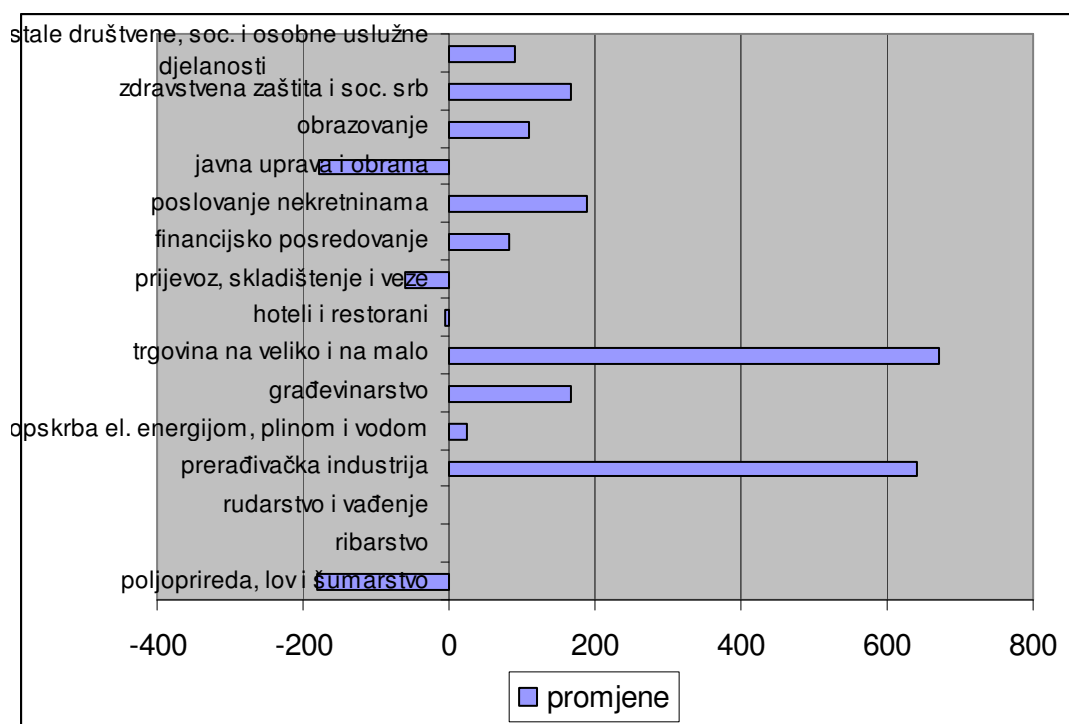
dobro. Naime, suvremena istraživanja ukazuju i na važnost koju umjetnost, zabava i rekreacija, a koje pripadaju toj djelatnosti imaju na kvalitetu života i atraktivnost mjesta za življenje i poslovanje.

Zaposlenost u poslovnim subjektima

Prema podacima DZS-a, broj zaposlenih u pravnim osobama iskazao je porast u 2008. godini u odnosu na 2005. godinu; sa 15.303 u 2005. godini na 17.021 u 2008., da bi u 2009. godini zbog teške situacije u kojoj se našlo županijsko, kao i ukupno hrvatsko gospodarstvo zabilježio pad zaposlenosti (na 15.760 zaposlenika).

S obzirom na promjene u metodologiji klasifikacije djelatnosti, izvršena je usporedba zaposlenosti između 2005. i 2008. godine na dan 31.04. Slika prikazuje promjene koje su se dogodile u te dvije točke promatranja zaposlenosti. Najveće povećanje zaposlenosti realizirano je u trgovini te prerađivačkoj industriji.

Grafikon 5.5: Promjene u zaposlenosti kod pravnih osoba prema NKD-u 2002. na dan 31.4.2008. i 2005.



Izvor podataka: za 2005.: DZS, Priopćenje, br. 9.2.4. od 23.03.2006.; za 2008.: Priopćenje, br. 9.2.4. od 24.03.2009.

Međutim, u 2009. godini došlo je upravo u tim djelatnostima do velikog pada zaposlenosti; točnije u prerađivačkoj industriji je izgubljeno 777 radnih mjesta, dok u trgovini 508. Ipak, najviše zaposlenih na dan 31.04.2009. godine u Županije, kako to pokazuju podaci tablice 5.10 bilo je u djelatnostima prerađivačke industrije (28,71%) i trgovini (13,97%), te potom u obrazovanju (10,32%) i poljoprivredi (9,24%). Udio zaposlenih u svim ostalim djelatnostima

je manji od 9%. Te četiri djelatnosti zapošljavaju ukupno 62,24% ukupno zaposlenih u Županiji. Usporedbe radi, te četiri djelatnosti zapošljavaju 47,17% zaposlenika u Hrvatskoj.

Tablica 5.10: Zaposleni u pravnim osobama u Županiji i RH prema NKD-u 2007., stanje 31.04.2009.

| | Djelatnosti | VPŽ | HR | Udio, % | | |
|---|--|-------|---------|-----------------|---------------|----------|
| | | | | VPŽ djel. u VPŽ | RH djel. u RH | VPŽ u RH |
| A | Poljoprivreda | 1456 | 24766 | 9,24 | 2,12 | 5,88 |
| B | Rudarstvo i vađenje | 104 | 8571 | 0,66 | 0,73 | 1,21 |
| C | Prerađivačka industrija | 4525 | 232811 | 28,71 | 19,90 | 1,94 |
| D | Opskrba el. energijom | 236 | 16786 | 1,50 | 1,43 | 1,41 |
| E | Opskrba vodom | 324 | 21179 | 2,06 | 1,81 | 1,53 |
| F | Građevinarstvo | 812 | 100825 | 5,15 | 8,62 | 0,81 |
| G | Trgovina na veliko i malo | 2202 | 191215 | 13,97 | 16,34 | 1,15 |
| H | prijevoz i skladištenje | 658 | 64113 | 4,18 | 5,48 | 1,03 |
| I | Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane | 173 | 38098 | 1,10 | 3,26 | 0,45 |
| J | Informacije i komunikacije | 77 | 30334 | 0,49 | 2,59 | 0,25 |
| L | Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja | 379 | 37561 | 2,40 | 3,21 | 1,01 |
| M | Poslovanje nekretninama | 56 | 5123 | 0,36 | 0,44 | 1,09 |
| N | Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti | 370 | 47677 | 2,35 | 4,08 | 0,78 |
| O | Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti | 42 | 30878 | 0,27 | 2,64 | 0,14 |
| P | Javna uprava i obrana | 1383 | 105707 | 8,78 | 9,04 | 1,31 |
| Q | Obrazovanje | 1626 | 103077 | 10,32 | 8,81 | 1,58 |
| R | Djelatnosti zdravstvene zaštite i soc. skrbi | 1166 | 79778 | 7,40 | 6,82 | 1,46 |
| S | Umjetnost, zabava i rekreacija | 97 | 19675 | 0,62 | 1,68 | 0,49 |
| T | Ostale uslužne djelatnosti | 74 | 11796 | 0,47 | 1,01 | 0,63 |
| U | Djelatnosti kućanstava kao poslodavaca | | | | | |
| | | 15760 | 1169970 | 100,00 | 100,00 | 1,35 |

Izvor: DZS: Zaposlenost i plaće u 2009., br. 1419 od 30.07.2010.

Udio svih zaposlenih u pravnim subjektima Županije u zaposlenima RH iznosio je na dan 31.04.2005. godine 1,39%, dok je na isti dan u 2009. iznosio 1,35%.

Zamjetna je izvjesna korespondencija između strukture Županije prema broju pravnih osoba s strukturom prema broju zaposlenih u pravnim osobama, što je i razumljivo. Top četiri djelatnosti po broju zaposlenih su i top četiri djelatnosti prema broju aktivnih pravnih subjekata.

U strukturi zaposlenih u pravnim osobama Županije s udjelom od 48,34% dominira srednja stručna sprema, a što je vidljivo iz tablice 5.11. Takva situacija je konzistentna s obrazovnom strukturom Županije gdje također dominira stanovništvo sa srednjom stručnom spremom.

Znanjem najintenzivnije djelatnosti su obrazovanje s udjelom od 35,94% visoko zaposlenih u ukupno zaposlenima te djelatnosti; slijede javna uprava i obrana, obvezno socijalno osiguranje s udjelom od 14,38%, zatim prerađivačka djelatnost s 11,01%. Sve ostale djelatnosti imaju manje od 10% visokoobrazovanih zaposlenika u ukupno zaposlenima. Najmanje visokoobrazovanih zaposlenika zabilježeno je u poslovanju nekretninama (svega 0,10%), prijevozu i skladištenju (0,30%) i djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (0,45%).

Podaci tablice 5.11 (zadnji stupac - ukupno) ukazuju na izrazito nepovoljnu obrazovnu strukturu zaposlenih u Županiji, što zasigurno ima odraza na dodanu (novostvorenu) vrijednost svake djelatnosti.

Tablica 5.11: Zaposleni u pravnim osobama prema NKD-u 2007. i stupnju stručnog obrazovanja u VPŽ, stanje 31.3.2009. godine

| Šifra | Ukupno | Visoka | | | Viša | Srednja | Niža | VKV | KV | PKV | NKV | Udio visoke u ukupnim, % |
|-------|--------|--------|---------|----------|------|---------|------|-----|------|-----|-----|--------------------------|
| | | ukupno | doktori | magistri | | | | | | | | |
| A | 1456 | 135 | | 7 | 54 | 590 | 183 | 9 | 272 | 20 | 193 | 6,69 |
| B | 104 | 11 | | | 2 | 22 | 1 | | 59 | 9 | | 0,55 |
| C | 4525 | 222 | | 5 | 146 | 2159 | 209 | 52 | 771 | 241 | 725 | 11,01 |
| D | 236 | 25 | | | 14 | 71 | 1 | 17 | 83 | 3 | 22 | 1,24 |
| E | 324 | 22 | | 1 | 12 | 149 | 14 | 3 | 60 | 20 | 44 | 1,09 |
| F | 812 | 21 | | | 29 | 286 | 45 | 20 | 198 | 135 | 78 | 1,04 |
| G | 2202 | 101 | | | 63 | 1526 | 77 | 12 | 284 | 18 | 121 | 5,01 |
| H | 658 | 6 | | | 26 | 362 | 63 | 11 | 160 | 3 | 27 | 0,30 |
| I | 173 | 9 | | | 6 | 99 | 10 | 1 | 29 | 3 | 16 | 0,45 |
| J | 77 | 13 | | 1 | 9 | 53 | 1 | | 1 | | | 0,64 |
| K | 379 | 86 | | 3 | 40 | 238 | 3 | | 5 | | 7 | 4,26 |
| L | 56 | 2 | | | | 41 | 10 | 1 | 2 | | | 0,10 |
| M | 370 | 101 | 3 | 2 | 23 | 159 | 3 | 3 | 45 | 7 | 29 | 5,01 |
| N | 42 | 16 | | | 6 | 20 | | | | | | 0,79 |
| O | 1383 | 290 | | 3 | 171 | 851 | 40 | 2 | 13 | 6 | 10 | 14,38 |
| P | 1626 | 725 | 1 | 8 | 436 | 258 | 58 | 7 | 40 | 6 | 96 | 35,94 |
| Q | 1166 | 192 | 1 | 7 | 98 | 643 | 36 | 1 | 50 | 16 | 130 | 9,52 |
| R | 97 | 28 | 1 | | 10 | 50 | 4 | | | | 5 | 1,39 |
| S | 74 | 12 | | 1 | 6 | 41 | | 2 | 6 | | 7 | 0,59 |
| Σ | 15760 | 2017 | 6 | 38 | 1151 | 7618 | 758 | 141 | 2078 | | 487 | 1510 |

Izvor: Statistička izvješća, br. 1419, 2010., tablica: 2.5.

Oznake: Područje A – poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo; B – rudarstvo i vađenje; C - prerađivačka industrija; D – opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija; E – opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša; F – građevinarstvo; G – trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila i motocikala; H – prijevoz i skladištenje; I – djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane; J – informacije i komunikacije; K – financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja; L – poslovanje nekretninama; M – stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti; N – administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti; O – javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje; P – obrazovanje; Q – djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalna skrb; R – umjetnost, zabava i rekreacija; S – ostale uslužne djelatnosti

Bruto dodana vrijednost

Podaci na temelju kojih se mogu donijeti ocjene o ekonomskoj snazi ukupnog gospodarstva, ali i njegovih djelatnosti čine podaci o novostvorenoj – dodanoj vrijednosti te podaci o financijskoj uspješnosti. Ti se podaci mogu koristiti i kao mjera produktivnosti svake djelatnosti. Tablica 5.12 prikazuje podatke o bruto dodanoj vrijednosti po djelatnostima NKD-a 2002. u 2005. i 2008. godini.

Tablica 5.12: Bruto dodana vrijednost po djelatnostima NKD-a 2002. u 2005. i 2008.

(Tekuće cijene, mil. kuna)

| Djelatnosti (oznaka) | 2005. | | | | 2008. | | | |
|-------------------------|-------|--------|--------------|-------------|-------|--------|--------------|-------------|
| | VPŽ | RH | Udio, % | | VPŽ | RH | Udio, % | |
| | | | VPŽ u VPŽ | VPŽ u RH | | | VPŽ u VPŽ | VPŽ u RH |
| A, B | 792 | 14725 | 25,15 | 5,38 | 1116 | 19011 | 27,08 | 5,87 |
| C, D, E | 676 | 47293 | 21,47 | 1,43 | 859 | 59753 | 20,84 | 1,44 |
| F | 224 | 16736 | 7,11 | 1,34 | 237 | 24659 | 5,75 | 0,96 |
| G | 232 | 29254 | 7,37 | 0,79 | 320 | 36122 | 7,77 | 0,89 |
| H | 42 | 9712 | 1,33 | 0,43 | 69 | 12791 | 1,67 | 0,54 |
| I | 166 | 20561 | 5,27 | 0,81 | 226 | 25480 | 5,48 | 0,89 |
| J, K | 496 | 48630 | 15,75 | 1,02 | 704 | 67743 | 17,08 | 1,04 |
| L, M, N, O, P | 520 | 39273 | 16,51 | 1,32 | 590 | 49870 | 14,32 | 1,18 |
| Ukupno | 3149 | 226184 | 99,97 | 12,52 | 4121 | 295429 | 100,00 | 12,80 |

Izvor: Državni zavod za statistiku, Priopćenje, br. 12.1.5. od 3.07.2009. za 2005.; Priopćenje, br. 12.1.2. od 11.02.2011. za 2008.

Napomena:

A, B: Poljoprivreda, lov, šumarstvo i ribarstvo; C, D, E: Rudarstvo i vađenje, prerađivačka industrija, opskrba el. energijom, plinom i vodom; F: Građevinarstvo; G: Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala te predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo; H: Hoteli i restorani; I: Prijevoz, skladištenje i veze; J, K: Financijsko posredovanje, poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge; L, M, N, O, P: Javna uprava i obrana; socijalno osiguranje, obrazovanje, zdravstvena zaštita i soc. skrb, ostale društvene, soc. i osobne uslužne djelatnosti i aktivnosti kućanstava

Najveći udio u stvorenoj bruto dodanoj vrijednosti Županije ima poljoprivreda, lov, šumarstvo i ribarstvo. Slijede djelatnosti rudarstva i vađenja, prerađivačke industrije, opskrbe električnom energijom, plinom i vodom te djelatnosti koje pripadaju kvartalnom sektoru.

Ista je situacija i kada se promatra udio županijske bruto dodane vrijednosti u nacionalnoj. Tada je, primjerice, uočljivo kako upravo poljoprivreda, lov, šumarstvo i ribarstvo imaju najveći udio u RH te kako su povećali svoj udio u usporedbi 2005. i 2008. godine.

Razina diverzificiranosti gospodarstva

Sektorska kompozicija ekonomskih aktivnosti u Županiji je dobar indikator razine diverzificiranosti ili koncentracije županijskog gospodarstva, a može se mjeriti tzv. „tress“ indeksom. Vrijednost „tress“ indeksa se može kretati u rasponu od 0 do 100. Izračunava se tako da se razlika između ukupne ponderirane vrijednosti i minimalne potencijalne

ponderirane vrijednosti podijeli s nazivnikom. Nazivnik se izračunava tako da se razlika između najviše i najniže potencijalne ponderirane vrijednosti podijeli sa 100. Ako indeks ima vrijednost 0, tada je to gospodarstvo totalno diverzificirano. Naprotiv, što su mu vrijednosti bliže 100, to je koncentriranije, a time i osjetljivije i izloženije različitim poremećajima čije su ishodište egzogeni čimbenici (npr. nepovoljni klimatski uvjeti, potresi, tržišne fluktuacije i promjene cijena dobara i slično). Nepovoljne promjene mogu prouzročiti kod koncentriranijih gospodarstva značajniji pad zaposlenosti, prihoda i BDP-a.

Povećanje vrijednosti „tress“ indeksa reflektira povećanje ovisnosti lokalne ekonomije o jednoj ili manjem broju djelatnosti.

Na temelju podataka tablice 5.12, tj. udjela koju svaka grupa djelatnosti ima ukupno ostvarenoj bruto dodanoj vrijednosti, izračunata je vrijednost „tress“ indeks u 2005. i 2008. godini. Izračun je prikazan u tablici 5.13.

Tablica 5.13: Razina diverzificiranosti gospodarstva u 2005. i 2008. godini

| Djelatnost (oznaka) | Udio u ukupno stvorenoj bruto dodanoj vrijednosti, % | | Ponder | | Ponderirana vrijednost | |
|------------------------|---|--------|--------|-------|------------------------|--------------|
| | 2005. | 2008. | 2005. | 2008. | 2005. | 2008. |
| A, B | 25,15 | 27,08 | 8 | 8 | 201,21 | 216,65 |
| C, D, E | 21,47 | 20,84 | 7 | 7 | 150,27 | 145,91 |
| F | 7,11 | 5,75 | 3 | 3 | 21,34 | 17,25 |
| G | 7,37 | 7,77 | 4 | 4 | 29,47 | 31,06 |
| H | 1,33 | 1,67 | 1 | 1 | 1,33 | 1,67 |
| I | 5,27 | 5,48 | 2 | 2 | 10,54 | 10,97 |
| J, K | 15,75 | 17,08 | 5 | 6 | 78,76 | 102,50 |
| L, M, N, O, P | 16,51 | 14,32 | 6 | 5 | 99,08 | 71,58 |
| Ukupno | 99,97 | 100,00 | | | 592,00 | 597,6 |
| „tress“ indeks | | | | | 40,57 | 42,17 |

Vrijednost „tress“ indeksa iznosi u 2005. 40,57 (tj. $((592-450)/3,5)$), a za 2008. godinu 42,17 (tj. $((597,6-450)/3,5)$). Izračunati indeks ukazuje da je gospodarstvo Županije nešto diverzificiranije nego što je koncentriranije, što znači da bi trebalo biti sposobnije u apsorpiranju negativnih fluktuacija na parcijalnim tržištima. Ta sposobnost raste što su grane unutar djelatnosti diverzificiranije. Ali, vrijednosti indeksa ukazuju na tendenciju smanjenja diverzificiranosti.

Financijski rezultati poslovanja po djelatnostima

Dok su 2008. godinu gospodarstvenici Županije još financijski pozitivno poslovali, 2009. su završili s negativnim konsolidiranim financijskim rezultatom. Dezagregacija po djelatnostima pruža važnu informacije o tome kako su pojedine djelatnosti tome doprinijele. Osnovni financijski pokazatelji o uspješnosti poslovanja po djelatnostima prikazani su tablicom 5.14.

Tablica 5.14: Podaci o broju poduzetnika i razlici ukupnih prihoda i rashoda prema djelatnosti u 2008. i 2009. godini

u kn

| | Djelatnosti | 2008. | | 2009. | |
|---|--|------------------|------------------|------------------|------------------|
| | | Broj poduzetnika | Razlika - UP-UR* | Broj poduzetnika | Razlika - UP-UR* |
| A | Poljoprivreda | 102 | -25.343.750 | 99 | 18.029.000 |
| B | Rudarstvo i vađenje | 3 | 19.398.586 | 3 | 2.849.000 |
| C | Prerađivačka industrija | 115 | 26.966.325 | 115 | -99.906.000 |
| D | Opskrba el. energijom | 3 | 216.048 | 6 | -49.000 |
| E | Opskrba vodom | 6 | 2.620.340 | 8 | -718.000 |
| F | Građevinarstvo | 56 | 2.369.888 | 64 | 3.037.000 |
| G | Trgovina na veliko i malo | 238 | 22.382.492 | 253 | 11.275.000 |
| H | Prijevoz i skladištenje | 28 | 1.685.145 | 24 | 872.000 |
| I | Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane | 29 | -808.159 | 36 | -1.644.000 |
| J | Informacije i komunikacije | 13 | 443.562 | 13 | -380.000 |
| L | Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja | 6 | -370.695 | 4 | -9.000 |
| M | Poslovanje nekretninama | 8 | 330.520 | 10 | -776.000 |
| N | Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti | 71 | -2.906.709 | 77 | 4.721.000 |
| O | Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti | 3 | -55.616 | 3 | 10.000 |
| P | Javna uprava i obrana | 1 | 245.212 | | |
| Q | Obrazovanje | 8 | -191 | 7 | -49.000 |
| R | Djelatnosti zdravstvene zaštite i soc. skrbi | 13 | 571.332 | 16 | 492.000 |
| S | Umjetnost, zabava i rekreacija | 4 | -552.575 | 5 | -1.113.000 |
| T | Ostale uslužne djelatnosti | 10 | -146.022 | 15 | -261.000 |
| | Ukupno VPŽ | 717 | 47.045.733 | 758 | -65.818.000 |

Izvor: HGK, Županijska komora Virovitica, Karakteristike gospodarstva VPŽ u 2008. i 2009. godini

Napomena: *razlika ukupnog prihoda (UP) i ukupnog rashoda (UR)

Podaci tablice 5.13 jasno ukazuju da je:

- pet djelatnosti uspješno poslovalo u obje promatrane godine (rudarstvo i vađenje, trgovina na veliko i malo, građevinarstvo, prijevoz i skladištenje, te djelatnosti zdravstvene zaštite i soc. skrbi),
- pet djelatnosti neuspješno poslovalo u obje promatrane godine (djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja, obrazovanje, umjetnost, zabava i rekreacija, te ostale uslužne djelatnosti), dok su
- ostale, njih devet djelatnosti (uključujući i poljoprivredu i prerađivačku industriju), poslovale u jednoj godini pozitivno, a u drugoj negativno.

U 2009. godini najveći pozitivni rezultat ostvaren je u poljoprivredi, lovu i šumarstvu te trgovini na veliko i malo. Recesija je osobito teško pogodila prerađivačku industriju; dok je u

2008. godini ta industrija ostvarila najveći pozitivni rezultat, u 2009. je ostvarila najveći negativni rezultat.

5.4. Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo

Poljoprivreda

Nesumnjivo je da je poljoprivreda zbog raspoloživih poljoprivrednih površina prirodni resurs od strateške važnosti za daljnji gospodarski razvoj područja Županije. Poljoprivredne površine u Županiji prostiru se na 116.800 ha, a obuhvaćaju 58% ukupnih zemljišnih površina županije.¹⁰ Time Županija ima nužne pretpostavke da postane jedna od važnijih županija u hrvatskoj poljoprivredi.

Poljoprivredna djelatnost je značajna djelatnost Virovitičko-podravske županije zbog povoljne klime i nizinsko-brežuljkastog prostora, a koji omogućavaju visoke urode, posebno žitarica, industrijskog (šećerna repa, duhan) i aromatičnog bilja, uljarica, povrća, voća i grožđa. Posljedično, ta je djelatnost, uz lov, ribolov i šumarstvo, a u usporedbi s ostalim djelatnostima, ima najveći udio u ukupnoj novostvorenoj vrijednosti Županije, kao i najveći udio u ukupnoj novostvorenoj vrijednosti te djelatnosti na hrvatskoj razini (vidjeti tablicu 5.12).

Riječ je o djelatnosti koja se nalazi na 5. mjestu među županijskim djelatnostima prema broju zaposlenih visokoobrazovanih zaposlenika (vidjeti tablicu 5.11). To je i djelatnost koja zapošljava gotovo 10% svih zaposlenih radnika u Županiji, ali i koja je nakon financijski neuspješne 2008. godine uspjela recesijsku 2009. godinu završiti s pozitivnom razlikom između ukupnih prihoda i rashoda (tablica 5.14). Što više, ta je pozitivna razlika u usporedbi s ostalim djelatnostima najveća.

Vlasnička i organizacijska struktura poljoprivrednog gospodarstva i zemljišta

Većina poljoprivredne proizvodnje ostvaruje se u obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima (OPG). Njih je 2003. godine bilo registrirano ukupno 19.062. Prema podacima Županija u brojkama Državne uprave u Virovitičko-podravskoj županiji, a iz Popisa obavljenog u poljoprivrednim kućanstvima godine 2003., ona su raspolagala sa 65.441 ha zemljišnih površina koje su se sastojale od 64.137 parcela (vidjeti tablicu 5.15). To znači da je prosječna površina zemljišta poljoprivrednog gospodarstva iznosila 3,4 ha i da se sastojala od 3,3 parcele.

Tablica 5.15: Polazne veličine u poljoprivredi, Popis poljoprivrede 2003. godine

| Polazne veličine | Podaci |
|---------------------------------------|---------------|
| Broj kućanstava | 19.062 |
| Ukupno raspoloživa površina zemljišta | 65.441 ha |
| Korišteno poljoprivredno zemljište | 58.862 ha |
| Oranice i vrtovi | 51.686 ha |

¹⁰ Izvor: Županijski zavod za prostorno uređenje: Prostorni plan 2010. godine

| | |
|----------------------------|----------|
| Povrtnjaci | 254 ha |
| Livade | 4.102 ha |
| Pašnjaci | 1.275 ha |
| Voćnjaci | 920 ha |
| Vinogradi | 607 ha |
| Rasadnici i košaraška vrba | 17 ha |
| Ostalo zemljište | 6.579 ha |
| Broj parcela | 64.137 |

Izvor: Ured državne uprave u Virovitičko-podravskoj županiji, Služba za gospodarstvo, Županija u brojkama, Virovitica 2008. godina

Podaci tablice 5.16 ukazuju na nadmoć obiteljskih gospodarstva u organizacijskoj strukturi Županije. Primjerice, u 2010. godini njihov je udio iznosio visokih 96% u ukupnim pravnim subjektima u djelatnosti poljoprivrede. Sudeći prema stopi promjene, zadruge postaju sve zanimljiviji organizacijski oblici.

Tablica 5.16: Broj gospodarstava prema tipu na području Županije

| Tip | 2005. | 2006. | 2007. | 2008. | 2009. | 2010. | Promjena, 2010./2005., % |
|-------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|--------------------------|
| Obiteljsko gospodarstvo | 8.137 | 8.269 | 8.409 | 8.595 | 8.813 | 8.997 | 10,57 |
| Obrt | 113 | 124 | 124 | 131 | 136 | 138 | 22,12 |
| Trgovačko društvo | 99 | 103 | 110 | 119 | 119 | 122 | 23,23 |
| Zadruga | 27 | 34 | 39 | 46 | 49 | 52 | 92,59 |
| Ostali | 19 | 19 | 19 | 19 | 22 | 22 | 15,79 |
| Ukupno | 8.395 | 8549 | 8.701 | 8.910 | 9.139 | 9.331 | 11,15 |

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, studeni 2010.

Fragmentiranost i prevelika usitnjenost parcela problem je Županije (vidjeti tablicu 5.17). Naime, u 2009. godini registrirana su samo 3 poljoprivredna gazdinstva koja raspolažu sa više od 1.500 ha zemljišta (svega 0,03% od ukupnih gazdinstva). Prevladavaju gazdinstva sa 3 i manje hektara. Takva struktura gospodarstva i zemljišta nije posebice pogodna za primjenu suvremene tehnologije i isplativu poljoprivrednu proizvodnju, kako je već i istaknuto u poglavlju 3.1.

Vlasnička struktura gospodarstava i zemljišta ukazuje da je riječ o pretežito privatnom vlasništvu (77%), te da je 65% u vlasništvu obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Ostale površine (23%) su u vlasništvu gospodarskih subjekata i drugih osoba. Ovo je značajno jer je koncept razvitka poljoprivredne proizvodnje oslonjen na privatno vlasništvo nad zemljom i izgradnju suvremenih poljoprivrednih gospodarstava sa 50 i više hektara obradivih zemljišnih površina.

Tablica 5.17: Struktura gospodarstva i zemljišta u posjedu u 2009. godini u Županiji i RH

| | | Razredi (ha) | | | | | Ukupno |
|-----|--------------------------------|--------------|----------|------------|---------------|---------|---------|
| | | < 3 | ≤ 3 < 20 | ≤ 20 < 100 | ≤ 100 < 1.500 | ≥ 1.500 | |
| RH | Broj PG | 120230 | 63707 | 6060 | 653 | 22 | 190672 |
| | ha | 103680 | 424719 | 238654 | 149047 | 91860 | 1007960 |
| VPŽ | Broj PG | 5771 | 2472 | 644 | 63 | 3 | 8953 |
| | ha | 3834 | 18857 | 25909 | 15481 | 12545 | 76626 |
| | Udio VPŽ u ukupno VPŽ, % | | | | | | |
| | Broj PG | 64,46 | 27,61 | 7,19 | 0,70 | 0,03 | 100,00 |
| | ha | 5,00 | 24,61 | 33,81 | 20,20 | 16,37 | 100,00 |
| | Udio VPŽ u RH istog razreda, % | | | | | | |
| | Broj PG | 4,80 | 3,88 | 10,63 | 9,65 | 13,64 | 4,70 |
| | | 3,70 | 4,44 | 10,86 | 10,39 | 13,66 | 7,60 |

Izvor podataka: Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja: Hrvatska poljoprivreda, Zagreb, 2009., www.hzpss.hr

Najznačajnije tvrtke u poljoprivrednoj djelatnosti u Županiji su: Poljoprivredno poduzeće (PP) Orahovica, Diba Suhopolje, Hrvatski duhani Virovitica, Jan-spider Pitomača, Farma Senkovac.

Nestabilnost otkupnih cijena predstavlja velik problem jer otežava planiranje i upravljanje poljoprivrednom proizvodnjom. Dodatni problem su zakašnjeli poticaji i kompenzacije gnojivima, što dovodi do toga da se površine zasijavaju bez ikakve gnojidbe i sa merkantilnim sjemenom (oko 40% je bilo takvih površina u 2009 godini).¹¹

Biljna i stočarska proizvodnja i lovstvo

Na oranicama Županije koje čine najveći dio obradivih poljoprivrednih površina (tablica 3.2) prevladavaju žitarice te uljano sjemenje i plodovi. Ostatak obradivih površina zasijano je, kako to prikazuje tablica 5.18, krmnim biljem, duhanom, cvijećem, aromatičnim i ostalim biljem te šećernom repom.

Moguće je uočiti vrlo visok udio koji Županija ima u Hrvatskoj u zasijanim površinama namijenjenim proizvodnji duhana te cvijeća, aromatičnog i ostalog bilja. Međutim, dok se udio duhana povećao u 2007. u odnosu na 2005., udio cvijeća, aromatičnog i ostalog bilja se smanjio, iako je i dalje značajan (34,4%). Uzgoj tih kultura pozitivan je napor Županije usmjeren pronalaženju konkurentske niše u poljoprivrednoj proizvodnji te općenito promjeni i dopuni poljoprivrednog asortimana proizvoda u korist tržišno i dohodovno atraktivnijih kultura. To se posebice odnosi na proizvodnju cvijeća, aromatičnog i ostalog bilja. Značajan udio ima i u zasijanim površinama namijenjenim proizvodnji uljanog sjemenja i plodova.

Međutim, među važnijim izdvojenim hrvatskim usjevima, najveći udio Županija ima u Hrvatskoj u proizvodnji soje (13,66%) te suncokreta (9,55%). Značajniji udio ima također u proizvodnji pšenice, kukuruza i šećerne repe. Podaci tablice 5.19 govore tome u prilog.

¹¹ Izvor: HZPSS Izvješće o radu područnog odjela HZPSS VPŽ za 2009. godinu

Tablica 5.18: Korištenje oraničnih površina u Županiji i RH, stanje 1.06.2005. i 2007.

| Kultura | 2005. | | | | | 2007. | | | | |
|-------------------------------------|-------|--------|---------------|--------------|--------------------|-------|--------|---------------|--------------|--------------------|
| | VPŽ | RH | Udio u VPŽ, % | Udio u RH, % | Udio u VPŽ u RH, % | VPŽ | RH | Udio u VPŽ, % | Udio u RH, % | Udio u VPŽ u RH, % |
| Žitarice | 48228 | 557223 | 60,54 | 65,66 | 8,66 | 49064 | 558590 | 59,21 | 67,23 | 8,78 |
| Uljano sjemenje i plodovi | 15701 | 120241 | 19,71 | 14,17 | 13,06 | 11289 | 82093 | 13,62 | 9,87 | 13,75 |
| Duhan | 3471 | 5146 | 4,36 | 0,61 | 67,45 | 4371 | 6005 | 5,27 | 0,72 | 72,79 |
| Šećerna repa | 2387 | 29916 | 3,00 | 3,53 | 7,98 | 3047 | 34316 | 3,68 | 4,13 | 8,88 |
| Krmno bilje | 4285 | 96063 | 5,38 | 11,32 | 4,46 | 6669 | 105862 | 8,05 | 12,73 | 6,30 |
| Cvijeće i aromatično i ostalo bilje | 2900 | 4954 | 3,64 | 0,58 | 58,54 | 2369 | 6878 | 2,86 | 0,83 | 34,44 |
| Krumpir, mahunasto i ostalo povrće | 2689 | 35077 | 3,38 | 4,13 | 7,67 | 6058 | 37355 | 7,31 | 4,49 | 16,22 |
| Ukupno | 79661 | 848620 | 100,00 | 100,00 | 9,39 | 82867 | 831099 | 100,00 | 99,99 | 9,97 |

Izvor: za 2005.: DZS, Statistički ljetopis Hrvatske 2009, tablica 39-1.

Za 2007.: Poljoprivredna proizvodnja u 2007., Statistička izvješća, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2008.

Tablica 5.19: Proizvodnja važnijih usjeva u Županiji i RH u 2005. i 2007. godini

| Usjev | 2005. | | | | | | | 2007. | | | | | | |
|--------------|------------|-----------------|------------|-----------------|--------------------|----------------|----------|------------|-----------------|------------|-----------------|--------------------|----------------|----------|
| | VPŽ | | RH | | Udio proizv. (u %) | | | VPŽ | | RH | | Udio proizv. (u %) | | |
| | Proizv., t | prirod po ha, t | Proizv., t | prirod po ha, t | VPŽ u ukupno VPŽ | RH u ukupno RH | VPŽ u RH | Proizv., t | prirod po ha, t | Proizv., t | prirod po ha, t | VPŽ u ukupno VPŽ | RH u ukupno RH | VPŽ u RH |
| | | | | | | | | | | | | | | |
| pšenica | 51566 | 3,85 | 601748 | 4,11 | 13,84 | 13,03 | 8,57 | 80113 | 4,25 | 812347 | 4,64 | 25,14 | 19,07 | 9,86 |
| kukuruz | 183758 | 6,59 | 2206729 | 6,92 | 49,31 | 47,79 | 8,33 | 87724 | 3,8 | 1424599 | 4,94 | 27,52 | 33,44 | 6,16 |
| krumpir | 3916 | 14,81 | 273409 | 14,43 | 1,05 | 5,92 | 1,43 | 8807 | 17,2 | 296302 | 17,03 | 2,76 | 6,95 | 2,97 |
| soja | 16337 | 2,02 | 119602 | 2,48 | 4,38 | 2,59 | 13,66 | 11437 | 1,75 | 90637 | 1,95 | 3,59 | 2,13 | 12,62 |
| suncokret | 7451 | 1,88 | 78006 | 1,57 | 2,00 | 1,69 | 9,55 | 4390 | 2,02 | 54303 | 2,63 | 1,38 | 1,27 | 8,08 |
| šećerna repa | 109622 | 46,53 | 1337750 | 45,55 | 29,42 | 28,97 | 8,19 | 126238 | 41,43 | 1582606 | 46,12 | 39,61 | 37,14 | 7,98 |
| | 372650 | | 4617244 | | 100 | 100 | | 318709 | | 4260794 | | 100 | 100 | |

Izvor: za 2005.: DZS, Statistički ljetopis Hrvatske, tablica 39-2.; Za 2007.: Ured državne uprave u Virovitičko-podravskoj županiji, Služba za gospodarstvo, Županija u brojkama, Virovitica, 2008.

Među izdvojenim važnijim usjevima, najveći prirod Županija je ostvarila u proizvodnji šećerne repe i krumpira. Dok je Županija zadržala veći prirod u proizvodnji krumpira u obje promatrane godine, kod šećerne repe je on znatno smanjen u 2007. godini. Proizvodni učinci u proizvodnji ostalih promatranih usjeva niži su od hrvatskih što upućuje na tehnološku zaostalost, koja uz druge razloge (primjerice usitnjenost posjeda) onemogućuju postizanje većih proizvodnih učinaka.

Žitarice. Kako to podaci tablice 5.18 pokazuju, u Županiji preteže proizvodnja žitarica (pšenice, kukuruza, ječma i zobi). Sa žitaricama je zasijano oko 60% obradivih površina, a udio Županije u proizvodnji žitarica u Hrvatskoj iznosi oko 9%.

Industrijsko bilje. Posebna karakteristika poljoprivredne proizvodnje u Županiji je velika zastupljenost industrijskog bilja: soje, uljane repice (15-20% hrvatske proizvodnje), suncokreta, duhana čak 82%, ali šećerne repe tek 14%. Krmno bilje i krumpir su manje zastupljeni, ali je značajna zastupljenost aromatičnog bilja (primjerice, 2003. godine kamilicom je bilo zasijano oko 1.600 ha).

Povrtlarstvo. Značajna je zastupljenost proizvodnje povrća. U 2007. godini udio krumpira, mahunastog i ostalog povrća u ukupnoj proizvodnji na oraničnim površinama Županije iznosio je 7,31% (tablica 5.18), što je povećanje udjela u odnosu na 2005. godinu za 3,93 postotna poena. Povećanje udjela Županije u proizvodnji te vrste kulture primjetno je i na hrvatskoj razini; sa 4,13% u 2005. na 4,5% u 2007. godini.

Izvjerno je da povrtlarstvo zauzima značajno mjesto u Županiji. Njezin zapadni dio naročito je poznat po proizvodnji paprike. U cilju dalje promocije i poticanja uzgoja paprike, u kolovozu 2009. otvorena je cesta u tom dijelu Županije pod nazivom „Putevima paprike“. Paprika se proizvodi na oko 530 ha što čini gotovo 55% ukupnih površina pod povrćem sa prinosom od 15 do 60 t/ha, a što ovisi o vrsti paprike. Nakon paprike po količini slijede: krastavci na 108 ha, luk na 66 ha, kupusnjače na 63 ha, rajčica na 44 ha, dinja i lubenica na 44 ha, mrkva 39 ha, cikla na 38 ha, te ostale povrtlarske kulture sa znatno manjim udjelom površine.

Veliki iskorak u povrtlarstvu napravljen je u plasteničkoj proizvodnji jer je samo tijekom 2009. godine u zapadnom dijelu Županije podignuto gotovo 6,5 ha novih plastenika.¹²

Voćarstvo, vinogradarstvo i vinarstvo. Zastupljenost voćarske proizvodnje u Županiji je značajna jer je u Županiji, u 2002. bilo zasađeno u odnosu na Hrvatsku: 3% stabala jabuka, 4% šljiva i oraha, 5% krušaka, bresaka 2,5%, a čak 9% višanja. Grožđe, s obzirom na klimu, sudjeluje u Hrvatskoj sa značajnim udjelom, preko 2,2%.¹³ Prema podacima DZS (SLJH 2009, tablica 39-3), u 2005. godini povećan je udio Županije u proizvodnji jabuka (iznosi 4,48%), šljiva (4,68%), ali je i smanjen u proizvodnji grožđa (s 3.540t udio je iznosio 1,96%).

¹² Izvor: Hrvatski zavod za poljoprivredno-savjetodavnu službu (HZPSS): Izvješće o radu područnog odjela HZPSS VPŽ

¹³ Izvor: Županijska razvojna strategija 2007.-2013.

Grožđe najviše uzgaja PP Orahovica koja je i jedan od najpoznatijih slavonskih proizvođača vina, posebno zelenog silvanca.

U Županiji je i najveća plantaža lješnjaka u Hrvatskoj, godišnje proizvodnje 370 - 380 tona. Za potrebe voćara i povrtlara je izgrađena hladnjača za skladištenje voća i povrća kapaciteta 2.200 tona čime su stvoreni uvjeti za veću proizvodnju i ostvarivanje povoljnijih financijskih efekata.

Stočarstvo. Stočarska proizvodnja nije izrazitije zastupljena; čak prema dostupnim podacima iz 2003. i 2005. godine može se uočiti i smanjenje te proizvodnje kod tova svinja, ovaca, konja i peradi (tablica 5.20).

Tablica 5.20: Stoka i perad u 2003. i 2005. godini

| Vrste | (kom) | | | |
|---------------|--------------|-------------|--------------|-----------|
| | Ukupno 2003. | OPG * 2003. | Ukupno 2005. | OPG 2005. |
| Goveda uk. | 15.534 | 10.230 | 16.427 | 12.893 |
| Krave i junad | 6.418 | 5.936 | 9.289 | 9.052 |
| Svinje uk. | 81.668 | 40.637 | 77.902 | 48.406 |
| Krmače | 12.302 | 6.365 | 13.401 | 9.502 |
| Ovce-ukupno | 16.186 | 14.910 | 8.491 | 7.063 |
| Ovce-rasplod | 10.390 | 9.198 | 4.602 | 3.619 |
| Konji | 130 | 92 | 215 | 170 |
| Perad | 361.816 | 361.816 | 356.700 | 356.400 |

Izvor: Ured državne uprave u VPŽ: Županija u brojkama za 2003.-2005. godine

* Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo

Najveću proizvodnju tovine stoke ostvarili su Interprodukt Pitomača, Poljoprivredno dobro Gradina u tovu junadi te Farma Senkovac i Poljoprivredno poduzeće Orahovica u tovu svinja.

Govedarstvo. Kada je riječ o govedarstvu, udio Županije u Hrvatskoj kreće se u rasponu od 2 do 10% (tablica 5.21). Pri tome, u usporedbi 2006. i 2008. godine zamjetan je blagi pad udjela.

Tablica 5.21: Goveda – odnos RH i VPŽ u 2006. i 2008. godini

| Goveda | kom | | | | | |
|-----------------------------------|---------|--------|---------|--------|------------------|-------|
| | 2006. | | 2008. | | Udio VPŽ u RH, % | |
| | RH | VPŽ | RH | VPŽ | 2006. | 2008. |
| mlada goveda do 1 godine | 147.425 | 6.204 | 140.721 | 5.652 | 4,21 | 4,02 |
| goveda od 1 do 2 godine | 65.257 | 4.426 | 62.410 | 3.805 | 6,78 | 6,10 |
| junice starije od 2 godine | 27.140 | 1.027 | 22.464 | 818 | 3,78 | 3,64 |
| krave | 241.084 | 5.908 | 225.594 | 5.314 | 2,45 | 2,36 |
| ostala goveda starija od 2 godine | 1.999 | 212 | 2.366 | 220 | 10,61 | 9,30 |
| goveda ukupno | 482.905 | 17.777 | 453.555 | 15.809 | 3,68 | 3,49 |

Izvor: Poljoprivredna proizvodnja u 2009/2006/2007/2008., Statistička izvješća, Zagreb, 2010.

Operativni program za razvoj govedarstva u Županiji je do 2009. omogućio preustroj poljoprivredne proizvodnje od izrazito sirovinke baze ostalim županijama do proizvodnje mlijeka u znatnim količinama. Izgrađeno je 16 farmi muznih krava s ukupno 974 grla stoke i ukupne vrijednosti od 42.970.000,00 kn. U visokoj fazi pripreme je još 8 farmi.

U Virovitičko-podravskoj županiji povećava se broj muznih krava kao rezultat provedbe Operativnog programa za razvoj govedarstva putem kojeg je do 2010. godine podignuto 24 farme sa ukupno 1665 komada muznih krava u vrijednost preko 80.000.000,00 kuna. Poljoprivrednici Županije se sve više specijaliziraju i intenziviraju način stočarenja što podrazumijeva proizvodnju s većim brojem grla i većom proizvodnjom po grlu. Prema podacima Hrvatskog zavoda za poljoprivrednu savjetodavnu službu (HZPSS) Podružnice Virovitičko-podravske županije u Županiji, kao i u cijeloj Hrvatskoj, smanjuje se broj proizvođača, a povećava broj grla upravo zbog podizanja velikih farmi gdje jedan proizvođač uzgaja i više od stotinu muznih krava. Time dolazi do velike koncentracije proizvodnje mlijeka kod manjeg broja jednog proizvođača.

Svinjogojstvo. Na području Županije zastupljeno je pet pasmina svinja: veliki jorkšir, švedski landras, njemački landras, pietren i durok. Uzgojno-seleksijski rad u svinjogojstvu od 2003. godine doživio je određene promjene zbog bržeg ostvarivanja genetskog napretka. Na nivou Hrvatske poljoprivredne agencije (HPA) postavljeni su regionalni koordinatori za uzgojno seleksijski rad. Odabrana su gospodarstva na kojima će se proizvoditi nukleus stada iz kojih će se onda moći nabavljati kvalitetne nazimice za proizvodnju u čistoj pasmini ili za križanje u svrhu dobivanja kvalitetnog tovnog materijala (korištenje heterozis efekta u F1 generaciji). Detaljne informacije su raspoložive u Izvješću o radu HPA - Županijski ured Virovitica za 2009. godinu.

U uzgoju svinja, Županija je u 2008. godini povećala svoj udio u Hrvatskoj u odnosu na 2006. godinu, iako je smanjena njihova proizvodnja. Podaci tablice 5.22 to argumentiraju.

Tablica 5.22: Svinjogojstvo – odnos RH i VPŽ u 2006. i 2008. godini

| Svinje | 2006. | | 2008. | | Udio VPŽ u RH, % | |
|------------------------------|-----------|--------|-----------|--------|------------------|-------|
| | RH | VPŽ | RH | VPŽ | 2006. | 2008. |
| Odojci do 20 kg | 397.121 | 35.165 | 285.149 | 25.592 | 8,85 | 8,97 |
| Svinje od 20 do 50 kg | 377.190 | 17.854 | 282.704 | 12.017 | 4,73 | 4,25 |
| Svinje preko 50 kg | 515.509 | 29.820 | 373.966 | 24.762 | 5,78 | 6,62 |
| Nazimice i suprasne nazimice | 31.129 | 1.645 | 28.405 | 1.678 | 5,28 | 5,91 |
| Krmače i suprasne krmače | 161.519 | 9.259 | 128.872 | 7.987 | 5,73 | 6,20 |
| Nerasti | 6.020 | 231 | 4.786 | 43 | 3,84 | 0,90 |
| Svinje ukupno | 1.488.488 | 93.974 | 1.103.882 | 72.079 | 6,31 | 6,53 |

Izvor: Poljoprivredna proizvodnja u 2006/2007/2008/2009., Statistička izvješća, Zagreb, 2010.

Peradarstvo. Kada se uspoređuju podaci iz 2006. i 2008. godine (vidjeti tablicu 5.23), zamjetan je pad proizvodnje jaja, kao i peradi u Županiji. Slična se situacija događa i u Hrvatskoj. Međutim, smanjenje je zamjetnije u Županiji, zbog čega dolazi i do smanjenja udjela Županije u Hrvatskoj.

Tablica 5.23: Perad i proizvodnja kokošnjih jaja – odnos u RH i VPŽ u 2006. i 2008. godini

| | 2006. | | 2008. | | Udio VPŽ u RH, % | |
|-----------------------------------|------------|---------|------------|---------|---------------------|-------|
| | RH | VPŽ | RH | VPŽ | 2006. | 2008. |
| ukupno peradi | 10.087.724 | 358.829 | 10.014.601 | 281.520 | 3,56 | 2,81 |
| kokoši nesilice | 5.757.811 | 244.081 | 5.486.401 | 194.220 | 4,24 | 3,54 |
| proizvodnja jaja tis. Kom | 845.600 | 33.859 | 787.304 | 22.934 | 4,00 | 2,91 |
| prosječan broj jaja po 1 nesilici | 147 | 139 | 144 | 118 | | |

Izvor: Poljoprivredna proizvodnja u 2009/2006/2007/2008., Statistička izvješća, Zagreb, 2010.

Pčelarstvo. U Virovitičko-podravskoj županiji pčelarstvo je vrlo značajna djelatnost. Prema podacima Saveza pčelara Virovitičko-podravske županije na području Županije smješteno je oko 20.000 do 22.000 košnica (velika većina pčelara ima preko 100 košnica/pčelaru). Godišnje se proizvodi od 1000 do 1100 tona meda, što iznosi oko 20% ili 1/5 proizvedenog meda u Republici Hrvatskoj. Na području Virovitičko-podravske županije najviše se proizvodi med od bagrema, lipe, repice, te cvjetni med (za ostale vrste pčelari odlaze na područja drugih županija). Od ukupne proizvodnje meda 2/3 se izvozi izvan Hrvatske. Cilj je razviti med proizveden u Županiji u brand s obzirom na čistoću prirode iz koje je nastao.

2009. godine osnovan je Savez pčelara Virovitičko-podravske županije. Njegove su članice udruge pčelara; ukupno ih je četiri: Pčelarska udruga BAGREM Pitomača, Udruga pčelara LIPA Slatina, Udruga pčelara VIROVITICA Virovitica i Udruga pčelara PAPUK Voćin. Navedene udruge broje oko 350 članova pčelara, iako prema njihovoj procjeni ostaje još 50-100 neudruženih pčelara, s manjim brojem košnica.

Lovno gospodarstvo. Županija raspolaže s ukupno 198.141 ha zemljišta za lovišta, od kojeg je 118.423 ha za zajednička lovišta, a 79.718 ha državnih lovišta. Sukladno Zakonu o lovstvu zajedničkim lovištima upravlja regionalna uprava, a državnim lovištima Republika Hrvatska putem Ministarstva regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva Uprava za lovstvo. Na području Virovitičko-podravske županije ustanovljeno je 21 zajedničko lovište i 13 državnih lovišta.

Županija raspolaže, kako je navedeno, sa 198.141 ha zemljišta za lovišta, od čega je preko 60 tisuća pod šumom sa 20 lovačkih domova. Sve zajedno čini uvjete za razvoj lovnog gospodarstva i turističke ponude.

Integrirana i ekološka poljoprivreda. Stanje ekološke poljoprivredne proizvodnje u Županiji polako pokazuje trend tasta. U 2009. godini u Upisniku je zabilježeno ukupno 30 proizvođača (za razliku od samo 14 u 2007. godini), od čega su 2 d.o.o, 2 obrta i 26 OPG-a. Većina ekoloških proizvođača (95%) bavi se proizvodnjom ljekovitog bilja, i to primarno kamilicom. Pokazuje se povećanje interesa za ovaj oblik proizvodnje i kroz povećanje površina višegodišnjih nasada kao što su orah i lijeska, kao i interes prijelaza komercijalnih gospodarstava na ekološku poljoprivrednu proizvodnju. Broj educiranih za ovu proizvodnju u blagom je porastu, a tome doprinosi prosječno 30% veći poticaji u odnosu na komercijalnu proizvodnju, kao i poticaji što ih daje Županija. U 2009. godini još nema uključenih

proizvođača u integriranu proizvodnju, koja predstavlja kombinaciju filozofije biološkog uzgoja i osobito pažljive upotrebe brzo razgradivih i nesintetskih kemijskih preparata u borbi protiv štetnika. Više o tome u HZPSS-ovom Izvješće o radu područnog odjela HZPSS VPŽ za 2009. godinu.

Šumarstvo

U Županiji je gotovo trećina površine pod šumama. To je 66.300 ha šumskih površina od čega je 97% lišćara. Pretežito su državno vlasništvo (92%). Godišnje se posiječe cca 250 tisuća m³, a pošumi oko 35 ha.

Šume u Virovitičko-podravskoj županiji su temelj razvitka drvne industrije, ali isto takvu ulogu mogu imati i u razvitku turističke i lovne privrede.

Slatkovodno ribarstvo

Proizvodnja konzumne ribe iskazuje od 1998. godine, kada je proizvedeno 327 tona, tendenciju smanjivanju. Podaci tablice 5.24 pokazuju da je u 2007. godini uzgojeno čak 170,35% manje konzumne ribe nego u 2006. godini.

Tablica 5.24: Proizvodnja slatkovodne ribe u ribnjacima pravnih osoba u 2006. i 2007. godini

| | Proizvodnja u kg | |
|-----------------|------------------|---------|
| | 2006. | 2007. |
| KONZUMNA RIBA - | | |
| UKUPNO | 216.261 | 79.992 |
| šaran | 168.827 | 57.292 |
| štuka | - | - |
| som | 2.655 | 1.859 |
| smuđ | 426 | - |
| amur bijeli | 34.095 | 16.659 |
| ostale ribe | 10.258 | 4.182 |
| pastrva | - | - |
| RIBLJA MLAĐ | 154.357 | 178.565 |
| jednogodišnja | 15.980 | 31.099 |
| dvogodišnja | 138.377 | 147.466 |

Izvor: Ured državne uprave u Virovitičko-podravskoj županiji, Služba za gospodarstvo, Županija u brojkama, 2007. i 2008. godina

Glavni proizvođač konzumne ribe i ribljeg mlađa je PP Orahovica.

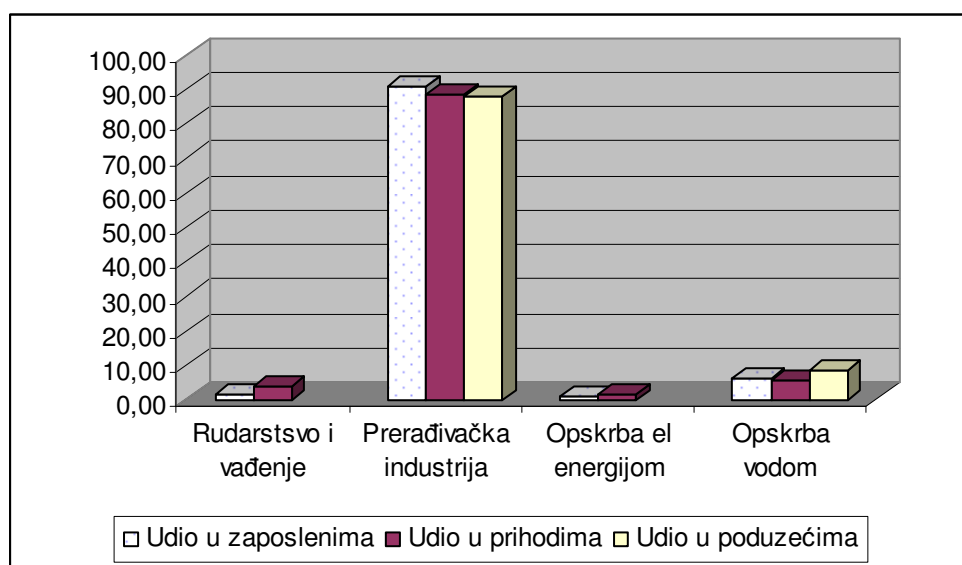
5.5. Industrijska proizvodnja

Izuzetno važnu ulogu za daljnji razvoj Županije ima industrijska proizvodnja. Industrijska proizvodnja realizira se u okviru četiri djelatnosti: rudarstvo i vađenje (djelatnost A), prerađivačka industrija (B), opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija (C) te opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom, djelatnosti sanacije

okoliša (djelatnost D). Važnost te proizvodnje u Županiji proizlazi iz broj zaposlenih koja ta djelatnost zapošljava (oko 1/3 ukupno zaposlenih u Županiji, vidjeti tablicu 5.10), zatim aktivnih poslovnih subjekata koji se njome bave (11.53% od svih poslovnih subjekata te Županije u 2008., vidjeti tablicu 5.8 i 5.9), te ostvarenom bruto dodanom vrijednošću (koja je veća od 21%. vidjeti tablicu 5.12).

U strukturi ukupne industrijske proizvodnje dominira prerađivačka industrija. Grafikon 5.6 to grafičkim putem ilustrira, dok podaci tablice 5.25 pružaju detaljniji uvid u strukturu industrijske proizvodnje prema različitim obilježjima.

Grafikon 5.6: Struktura industrije prema zaposlenima, ukupnim prihodima i broju poduzeća



Izvor podataka: DZS, Statistička izvješća 1376, 2009.

O snazi prerađivačke industrije govore sljedeći podaci (vidjeti tablicu 5.25). Prerađivačka industrija u okvirima Županije:

- zapošljava 90,94% svih zaposlenih u industrijskim poduzećima;
- 82,72% svih poduzeća osnovani su u njoj;
- ostvaruje 88,66% prihoda od prodaje u ukupno ostvarenim prihodima od prodaje industrijskih poduzeća;
- jedina je koja generira prihode od prodaje u inozemstvu.

U nacionalnom kontekstu, prerađivačka industrija Županije ima udio od 1,52% u ukupno ostvarenim izvoznim prihodima, 1,74% u ukupno zaposlenima, 1,45% u registriranim poduzećima i 1,10% u ukupno generiranim prihodima Hrvatske.

U ukupnoj industrijskoj proizvodnji Hrvatske Županija ima mali udjel; kreće se po promatranim obilježjima u tablici 5.25 u rasponu od 1 do 2%. Udio prihoda ostvarenih u inozemstvu je nešto veći od udjela ukupnih prihoda, ali o tome će biti više riječi u poglavlju 5.7. Potrebno je istaknuti da su prosječne godišnje bruto plaće i nadnice po zaposlenom niže

od hrvatskog prosjeka, što predstavlja manje opterećenje po tom pitanju po ukupne troškove poslovanja.

Tablica 5.25: Industrijska i neindustrijska poduzeća prema Registru poslovnih subjekata koja imaju industrijsku proizvodnju 2008. godini

| Djelatnost | Industrijska poduzeća prema RPS koja imaju ind. proizvodnju | | | | | | Prosječne god. bruto plaće i nadnice po zaposlenom, kn |
|--|---|------------------|----------------------------|---------------|------------------------------|------------------------|--|
| | Broj poduzeća | Broj zaposlenih | Prihodi od prodaje, 000 kn | | | ostali prihodi, 000 kn | |
| | | godišnji prosjek | Ukupno | Od toga izvoz | od preprodaje dobra i usluga | | |
| Rudarstvo i vađenje | z | 93 | 77086 | 0 | 2572 | 77 | 89000 |
| Prerađivačka industrija | 50 | 4919 | 1690434 | 762932 | 412015 | 38865 | 51475 |
| Opskrba energijom | z | 70 | 30135 | 0 | 0 | 0 | 56671 |
| Opskrba vodom | 5 | 327 | 108888 | 0 | 3089 | 73 | 70905 |
| Ukupno VPŽ | 57 | 5409 | 1906543 | 762932 | 417676 | 39015 | 53362 |
| Ukupno HR | 3456 | 282988 | 154220646 | 50044092 | 18867377 | 1745804 | 79522 |
| Udio VPŽ u HR, % | 1,65 | 1,91 | 1,24 | 1,52 | 2,21 | 2,23 | |
| Neindustrijska poduzeća koja imaju industrijsku proizvodnju | | | | | | | |
| Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo | 3 | 847 | 215841 | 10948 | 51214 | 13493 | |

Izvor podataka: DZS, Statistička izvješća 1376, 2009.

Napomena: z = DZS nije objavio podatak zbog povjerljivosti; RPS = registar poslovnih subjekata

Unutar prerađivačke industrije osobitu razvojnu važnost imaju proizvodnja prehrambenih proizvoda (s udjelom od 43% u ukupnim prihodima) i proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda (13% udjela), a što je vidljivo u tablici 5.26. Od svih ostalih grana koje imaju manji udio od 10% u ukupnim prihodima industrije, posebno se može istaknuti proizvodnja duhanskih proizvoda, proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim strojeva i opreme te prerada drva i proizvoda od drva i pluta, osim namještaja.

Tablica 5.26: Poduzeća iz prerađivačke djelatnosti prema Registru poslovnih subjekata koja imaju industrijsku proizvodnju u 2008. godini

| Gane | Broj poduzeća | Broj zaposlenih | Prihodi od prodaje, 000 kn | | | | Udio grane, u % | |
|---|---------------|-----------------|----------------------------|---------------|------------------------------|----------------|----------------------|---------------------|
| | | | Ukupno | Od toga izvoz | od preprodaje dobra i usluga | ostali prihodi | u ukupno zaposlenima | u ukupnim prihodima |
| Prerađivačka industrija ukupno | 50 | 4919 | 1690434 | 762932 | 412015 | 38865 | | |
| Proizvodnja prehrambenih proizvoda | 17 | 1074 | 724678 | 261926 | 309168 | 5269 | 21,83 | 42,87 |
| proizvodnja pića | z | 29 | 6593 | 0 | 0 | 1573 | 0,59 | 0,39 |
| proizvodnja duhanskih proizvoda | z | 244 | 143075 | 50306 | 0 | 31227 | 4,96 | 8,46 |
| proizvodnja odjeće | z | 14 | 1604 | 0 | 0 | 0 | 0,28 | 0,09 |
| proizvodnja kože i srodnih proizvoda | z | 165 | 6416 | 5142 | 0 | 0 | 3,35 | 0,38 |
| prerada drva i proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja proizvoda od smale i pletarskih materijala | 7 | 328 | 101788 | 39782 | 0 | 62 | 6,67 | 6,02 |
| tiskanje i umnožavanje snimljenih zapisa | z | 22 | 6551 | 0 | 0 | 0 | 0,45 | 0,39 |
| proizvodnja proizvoda od gume i plastike | z | 12 | 5127 | 38 | 0 | 13 | 0,24 | 0,30 |
| proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda | 4 | 763 | 215786 | 119485 | 95869 | 290 | 15,51 | 12,77 |
| proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim strojeva i opreme | 9 | 393 | 111258 | 22151 | 0 | 415 | 7,99 | 6,58 |
| proizvodnja strojeva i uređaja, d.n. | z | 15 | 4665 | 73 | 0 | 0 | 0,30 | 0,28 |
| Proizvodnja namještaja | 5 | 1860 | 362893 | 264029 | 6978 | 16 | 37,81 | 21,47 |

Izvor podataka: DZS, Statistička izvješća 1376, 2009.

Napomena: z = DZS nije objavio podatak zbog povjerljivosti

Prema OECD-ovoj klasifikaciji industrijskih grana prema tehnološkoj razini,¹⁴ prerađivačka industrija može se razvrstati na četiri razine:

1. visoko tehnološka razina, koja uključuje proizvodnju uredskih strojeva i računala te proizvodnju RTV i komunikacijskih aparata i opreme;
2. viša srednja tehnološka razina, koja uključuje: proizvodnju kemikalija i kemijskih proizvoda, proizvodnju strojeva i uređaja, proizvodnju električnih strojeva i aparata, proizvodnju medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata te satova, proizvodnju motornih vozila, prikolica i poluprikolica, te proizvodnju ostalih prijevoznih sredstava;
3. niža srednja tehnološka razina, koja uključuje: proizvodnju koksa, naftnih derivata i nuklearnog goriva, proizvodnju proizvoda od gume i plastike, proizvodnju ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda, proizvodnju metala, proizvodnju proizvoda od metala, osim strojeva i opreme, proizvodnju namještaja, ostala prerađivačka industrija;
4. niža tehnološka razina, koja uključuje: proizvodnju hrane i pića, proizvodnju duhanskih proizvoda, proizvodnju tekstila, proizvodnju odjeće; obradu i bojenje krzna, štavljenje i obradu kože; proizvodnju kovčega i torbi, ručnih torbica, sedlarskih i remenarskih proizvoda i obuće, preradu drva, proizvodnju proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnju predmeta od slame i pletarskih materijala, proizvodnju celuloze, papira i proizvoda od papira, izdavačku i tiskarsku djelatnost, te umnožavanje snimljenih zapisa.

Primjenjujući tu klasifikaciju na ukupno ostvarene prihode od prodaje i broj zaposlenih u prerađivačkoj industriji Županije u 2008. godini, a ne na podatke o proizvodnji s obzirom da oni nisu dostupni, moguće je razotkriti njezinu približnu tehnološku strukturu.

Tablica 5.27: Klasifikacija industrijskih grana prema tehnološkoj razini u 2008. godini

| Tehnološke razine | Prihodi | Udio, % | Broj zaposlenih | Udio, % |
|--------------------------------|----------------|----------------|------------------------|----------------|
| Niža tehnološka razina | 1353598 | 80,07 | 3736 | 75,95 |
| Niža srednja tehnološka razina | 332171 | 19,65 | 1168 | 23,74 |
| Viša srednja tehnološka razina | 4665 | 0,28 | 15 | 0,30 |
| Ukupno | 1690434 | 100,00 | 4919 | 100,00 |

Napomena: prihodi su izraženi u 000 kn; broj zaposlenih – godišnji prosjek

U strukturi gospodarstva Županije dominiraju industrijske grane niske tehnološke razine. U 2008. godini te grane zapošljavaju 75,95% svih zaposlenih u prerađivačkoj industriji te ostvaruju 8,07% prihoda od prodaje. Takva struktura industrijskih grana refleksija je blizine izvora sirovina, jeftinije i neobrazovanije radne snage te blizine središta industrijske dinamike. Ipak, Županija ima tradiciju i dobro iskustvo u nekim industrijskim granama koje spadaju u višu srednju tehnološku razinu (proizvodnja strojeva i uređaja), te u granama iz niže srednje tehnološke razine, a što treba kontinuirano inovirati, modernizirati, tj. iskoristiti i potencirati u razvojnom smislu.

¹⁴ "Revision of the High-Technology Sector and Product Classification", OECD, 1997., iz studije "Inovacije u hrvatskim poduzećima 2001-2003", Ekonomski institut, Zagreb, 2004.

Najznačajnija, a istodobno i među najvećim u Hrvatskoj, su sljedeća trgovačka društva:

- u drvoprerađivačkoj industriji (namještaj, parket, piljena građa): TVIN Virovitica, Gaj FM Slatina, Ciprijanović d.o.o.Orahovica; Pan parket d.o.o. Orahovica
- u prehrambenoj industriji (šećer, konzerviranje povrća, mlinski proizvodi): Viro Virovitica, Zadruga Eurovoće Orahovica, Silosi VTC Virovitica;
- u industriji građevinskog materijala (keramičke pločice, opeka): KIO Orahovica, IGM Sladojevci, Opeco Virovitica i IGM Radlovac Orahovica;
- također u preradi duhana Hrvatski duhani i Agroduhan Slatina.

Industrijski kapaciteti smješteni su uglavnom u gradovima Virovitici, Slatini i Orahovici, a odnose se na kapacitete nastale u predratnom vremenu. Osim u ovim gradovima prerađivačkih kapaciteta ima i u 9 od 13 općina.

Obrtništvo

Broj obrtnika promatran u razdoblju 2002.-2009. (tablica 5.28) relativno je stabilna veličina. Međutim, broj zaposlenih koji je rastao do 2005. godine prateći broj osnovanih obrta, počeo se smanjivati. To smanjenje je osobito izraženo u 2009. godine. Kako bi preživjeli recesiju i razdoblje smanjenja kupovne moći stanovništva i posljedično platežne potražnje, obrtnici su drastično otpustili radnike.

Tablica 5.28: Kretanje broja obrta i zaposlenih u razdoblju 2003.-2009.

| Naziv | 2003. | 2004. | 2005. | 2006. | 2007. | 2008. | 2009. |
|----------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|
| Obrti i slobodne profesije | 1.474 | 1.524 | 1.563 | 1.540 | 1.510 | 1.510 | 1.389 |
| Broj zaposlenih | 2.322 | 2.611 | 2.746 | 2.649 | 2.712 | 2.790 | 2.491 |

Izvor: HOK, Obrtništvo u brojkama 2003.- 2005.; HOK, Obrtnička komora Virovitičko-podravske županije: Podaci o obrtima za 2008. i 2009. godinu, od 02.12.20010, Virovitica; HOK, Obrtnička komora Virovitičko-podravske županije: Podaci o obrtima za 2005.,2006 i 2007. godinu, od 07.12.20010, Virovitica

Na temelju podatka Županijske obrtničke komore proizlazi da je u jednom obrtu zaposleno prosječno dva djelatnika. Nadalje, prema podacima Županijske obrtničke komore, obrti su poslovali u niže navedenim djelatnostima (cehovima).

Tablica 5.29: Struktura obrtničkih djelatnosti u 2008. i 2009. godini

| R.br. | Djelatnost (cehovi) | 2008. | | 2009. | |
|-------|----------------------------|-------------|-------------|-------------|-------------|
| | | Broj obrta | Zaposleno | Broj obrta | Zaposleno |
| 1. | Proizvodnja | 197 | 474 | 175 | 424 |
| 2. | Usluge | 491 | 1225 | 356 | 766 |
| 3. | Trgovina | 320 | 402 | 273 | 338 |
| 4. | Ugostiteljstvo | 180 | 393 | 183 | 363 |
| 5. | Prijevoz | 122 | 133 | 114 | 108 |
| 6. | Graditeljstvo | | | 130 | 314 |
| 6. | Poljop. i prehr. indust. | 131 | 55 | 92 | 72 |
| 7. | Frizer | 69 | 108 | 66 | 106 |
| 8. | U mirovanju | 46 | | 57 | 57 |
| 9. | Ukupno aktivno | 1510 | 2790 | 1389 | 2491 |
| 10. | Ukupno registrirano | 1556 | | 1446 | |

Izvor: HOK, Obrtnička komora Virovitičko-podravske županije: Podaci o obrtima za 2008. i 2009. godinu

Evidentiran je veliki pad broja obrta i zaposlenih u obrtu kod ceha uslužnih obrta koji je nastao zbog formiranja novog ceha graditeljskog obrt. Temeljem toga dio iz ceha uslužnog obrta prešao je u ceh graditeljskog obrta. Prema podacima 2008. i 2009. godine evidentiran je pad broja obrta za 7,6%, a broja zaposlenih u obrtu za 12,1%.

Tablica 5.30: Obrtništvo Županije u nacionalnom kontekstu

| Opis | 2002. | 2009. | 2009./2002. |
|-------------------|---------|---------|-------------|
| Hrvatska | 220.124 | 227.550 | 1,03 |
| Županija | 3.346 | 3.927 | 1,17 |
| % učešća Županije | 1,52 | 1,73 | |
| 2002. = 100 | 100 | 114 | |

Izvor: Obrtnička komora VPŽ, Podaci o obrtima 2008. i 2009.

Iako broj obrta iskazuje tendenciju smanjenje od 2007. godine, raste udio broja obrta Županije u Hrvatskoj. Nadalje, udjel županijskog obrtništva u hrvatskom obrtništvu veći je od udjela trgovačkih društava. Obrtništvo je zapravo dio tradicije ove Županije, i jedan je od pravaca njenog gospodarskog razvoja. Izvjesno je da u ovom području postoje ogromne neiskorištene mogućnosti, u turizmu primjerice, kao i u funkciji postojećih velikih gospodarskih subjekata, također i u području novih uslužnih djelatnosti koje producira informatizacija, a za kojima ima potrebe postojeće i novo poduzetništvo.

5.6. Turizam

Uzimajući u obzir broj aktivnih poslovnih subjekata u djelatnosti turizma (vidjeti tablicu 5.8 i 5.9), broj zaposlenih (tablica 5.10), stvorenu dodanu vrijednost (tablica 5.12) i ostvaren financijski rezultat (tablica 5.14), te obrazovnu strukturu zaposlenih u turizmu (tablica 5.11), turizam ne predstavlja značajnu djelatnosti u VPŽ. Međutim, Županija iskazuje interes za

unaprjeđenjem te djelatnosti i ostvarenjem kako većih prihoda, tako i zaposlenosti od nje. Izrađen Master plan turizma Virovitičko-podravske županije za razdoblje 2009.-2019. i poduzete aktivnosti županijske i lokalne vlasti govore tome u prilog.

Taj interes i namjera počiva na poznavanju prirodnih resursa, a i geoprometnog položaja koji Županiji omogućava razvoj turizma. To se odnosi i na brojno kulturno-povijesno naslijeđe, brojna lovna područja s bogatim fondom divljači, rijeku Dravu, ribnjake i akumulacije za lov, ribolov i rekreacijski turizam, na šumska planinska izletišta i park prirode, pogodne za razvoj izletničkog turizma, te ruralne prostore privlačne za seoski turizam.

Virovitičko područje pogodno je za razvoj tranzitnog, izletničkog, sportsko-rekreacijskog i kulturno-edukativnog turizma jer sadrži značajne kulturno-povijesne sadržaje, a blizu je i Bilogora s bogatstvom divljači i akumulacijama vode, što je pretpostavka za lovno, ribolovni, izletnički i planinski turizam.

Područje Gradine uz Dravu pogoduje razvoju lovnog, ribolovnog, sportsko-rekreacijskog i seoskog turizma. Isto tako i područje Slatine, sa sadržajima kulture i povijesti upućuje na razvoj izletničkog i tranzitnog turizma.

Grad Orahovica posebno je značajan turistički potencijal radi srednjovjekovnog grada Ružice, umjetnog jezera, vinogradskog područja i vinarske tradicije, što pretpostavlja izletnički i rekreacijski turizam i kupališni lokalitet.

Drugi značajni turistički lokaliteti su planinarsko izletište Park prirode Papuk s park-šumom Jankovac, umjetna jezera i planinski krajolik područja Voćina s gotičkom crkvom Bl. Djevice Marije iz 15. stoljeća, arboretum Lisičine s preko 1.500 biljnih vrsta, itd.

U turistički interesantna područja može se ubrojiti i Pitomača zbog bogate kulturne tradicije, područja dravskih i bilogorskih šuma s bogatim fondom divljači, vinogradskim područjima, tranzitnim položajem i sl.

Ne treba izostaviti da značajnu perspektivu ima i seoski turizam za kojeg može biti obilje ponude s obzirom na sve veći broj seoskih obiteljskih kućanstava koja se ne koriste, a mogu se namijeniti turističkoj ponudi. Unatoč tome, u turističkoj ponudi i broju turista Virovitičko-podravska županija ne bilježi značajnije pokazatelje u toj djelatnosti, na što upućuju podaci iz tablice 5.31.

Tablica 5.31: Dolasci i noćenja turista na području Županije u 2009. godini

| | | Ukupno | Domaći | Strani |
|--------------------------------|---------|---------------|---------------|---------------|
| Republika Hrvatska | dolasci | 10 934 474 | 1 599 652 | 9 334 822 |
| | noćenja | 56 299 647 | 5 799 030 | 50 500 617 |
| Virovitičko-podravska županija | dolasci | 14 395 | 12 140 | 2 255 |
| | noćenja | 39 219 | 34 324 | 4 895 |
| Orahovica | dolasci | 5 234 | 4 885 | 349 |
| | noćenja | 22 086 | 21 409 | 677 |
| Slatina | dolasci | 1 218 | 886 | 332 |
| | noćenja | 3 342 | 2 696 | 646 |

| | | | | |
|-----------------|---------|-------|-------|-------|
| Virovitica | dolasci | 2 076 | 1 732 | 344 |
| | noćenja | 5 154 | 4 421 | 733 |
| Čačinci | dolasci | 3 534 | 3 302 | 232 |
| | noćenja | 3 534 | 3 302 | 232 |
| Pitomača | dolasci | 65 | 40 | 25 |
| | noćenja | 143 | 71 | 72 |
| Sopje | dolasci | 1 187 | 713 | 474 |
| | noćenja | 2 896 | 1 404 | 1 492 |
| Špišić Bukovica | dolasci | 763 | 446 | 317 |
| | noćenja | 1 432 | 758 | 674 |
| Voćin | dolasci | 318 | 136 | 182 |
| | noćenja | 632 | 263 | 369 |

Izvor: DZS, Statistička izvješća, br. 1408/2010., tablica: 2.12.

Moguće je uočiti i vrlo mali udio koji Županija ostvaruje u ukupnim hrvatskim dolascima i noćenjima. Taj se udio kreće na razini od 0,1%, ali i pokazuje blagi porast (tablica 5.32).

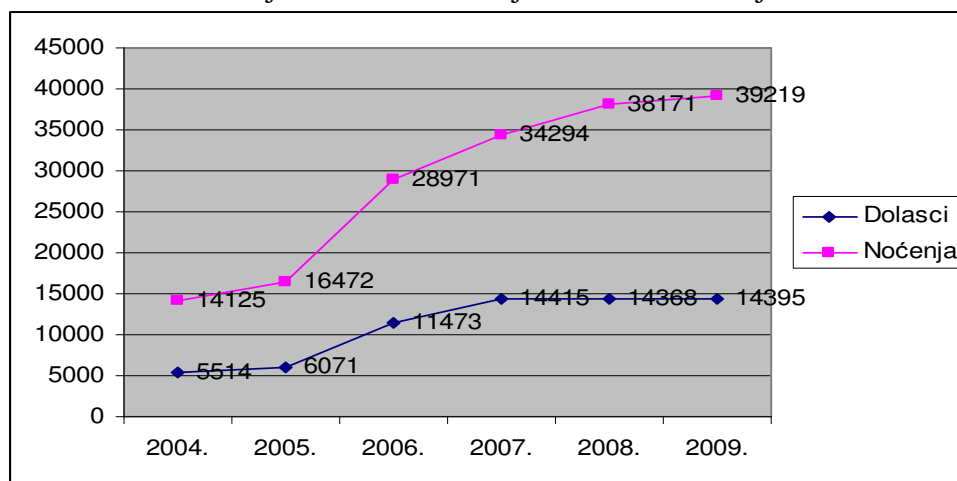
Tablica 5.32: Udjeli Županije u RH u dolascima i odlascima u 2005. i 2009. godini

| | | Ukupno | Domaći | Strani |
|--------------------|---------|--------|--------|--------|
| | | 2005. | | |
| Udio VPŽ u RH, u % | dolasci | 0,06 | 0,32 | 0,01 |
| | noćenja | 0,03 | 0,26 | 0,01 |
| 2009. | | | | |
| Udio VPŽ u RH, u % | dolasci | 0,13 | 0,76 | 0,02 |
| | noćenja | 0,07 | 0,59 | 0,01 |

Izvor podataka za izračun udjela: za 2005.: DZS, Priopćenje za turizam, br. 4.4.2/11 od 6.02.2006., tablica 5, za 2009.: DZS, Statistička izvješća, br. 1408/2010., tablica: 2.12.

Tendencija rasta i po pitanju dolazaka i noćenja u Županiji je prisutna, kao što se može uočiti na grafikonu 5.7.

Grafikon 5.7: Kretanje dolazaka i noćenja u VPŽ u razdoblju 2004.-2009.



Izvor podataka: DZS, Statističke informacije 2007. i 2010., Zagreb

Dosadašnji razvitak turističko-ugostiteljskih kapaciteta, kako brojem, tako i raznovrsnošću, nije zabilježio značajniji razvitak, nego je ostao na lokalnoj razini kao što je to u većini kontinentalnih područja. Vrijedno je spomenuti da postoje određeni smještajni kapaciteti, u Orahovici dva hotela, na Jankovcu, hotel Višnjica i u Špišić Bukovici.

Na području Županije, prema podacima Turističke zajednice Virovitičko-podravske županije iz prosinca 2010. evidentirano je ukupno 211 soba sa 459 ležajeva u 22 smještajna objekta, kako slijedi:

- hoteli: ukupno ležajeva – 118, ukupno soba – 63
- moteli: ukupno ležajeva – 17, ukupno soba 6
- privatni smještaj: ukupno ležajeva – 43, ukupno soba – 26
- ostalo (sobe, prenoćišta, planinarski domovi): ukupno ležajeva – 281, ukupno soba – 116.

Iako Virovitičko-podravska županija ima ozbiljne pretpostavke za razvitak turizma, trebat će puno učiniti na povećanju te ponude, podizanju kvalitete smještaja gostiju, a posebno na promicanju imidža Županije kao turističke destinacije ili područja u koje je ugodno, korisno i poželjno doći. To znači da treba otkloniti dosadašnji način gotovo autonomnog vrednovanja prirodnih resursa, geoprometnog položaja i pristupiti razvoju turizma u Županiji promišljeno i aktivno, a što je učinjeno kroz već navedeni strateški dokument za razvoj turizma u Županiji: Master plan turizma za razdoblje 2009.-2019.

5.7. Gospodarstvo Županije u međunarodnom okruženju

Mala gospodarstva, kakvo je hrvatsko, ali i virovitičko-podravsko, moraju razvijati međunarodnu suradnju ukoliko žele rasti i razvijati se u ekonomskom i društvenom smislu. Regionalna suradnja je osobito cijenjena i poticana u Europskoj uniji. Ona je cijenjena i u Hrvatskoj. Značajan razlog tome je i činjenica da održi gospodarski rast i prosperitet kako Unije, tako i Hrvatske zahtijevaju uravnoteženi razvoj svih dijelova nacionalne privrede, tj. visoko konkurentan izvozni klaster i jako lokalno gospodarstvo.

Iako međunarodna suradnja može poprimiti različite oblike, u nastavku će biti analizirana vanjskotrgovinska suradnja i izravna inozemna ulaganja u Županiju.

Vanjskotrgovinska suradnja Županije i inozemstva

Podaci o vanjskotrgovinskoj suradnji Županije u razdoblju od 2005. do 2009. godine prikazani su tablicom 5.33. Vanjskotrgovinska razmjena Županije u promatranom razdoblju bilježi kontinuirani suficit, što znači da izvoz premašuje uvoz u svim promatranim godinama. Stoga je i stopa pokrivenosti uvoza izvozom iznad 100%. To je izuzetno pozitivno i velik je uspjeh za Županiju. Usporedbe radi, saldo vanjskotrgovinske bilance Hrvatske u cijelom je tom razdoblju bio negativan, a stopa pokrivenosti uvoza izvozom manja od 50%. Ipak, vanjskotrgovinsko poslovanje u Županiji smanjilo se u 2009. godine uslijed globalne svjetske recesije i s njom povezanim smanjenjem inozemne potražnje za proizvodima i uslugama.

Tablica 5.33: Osnovni podaci o vanjskotrgovinskoj razmjeni RH i VPŽ u razdoblju 2005.-2009. godine

(u 000 USD)

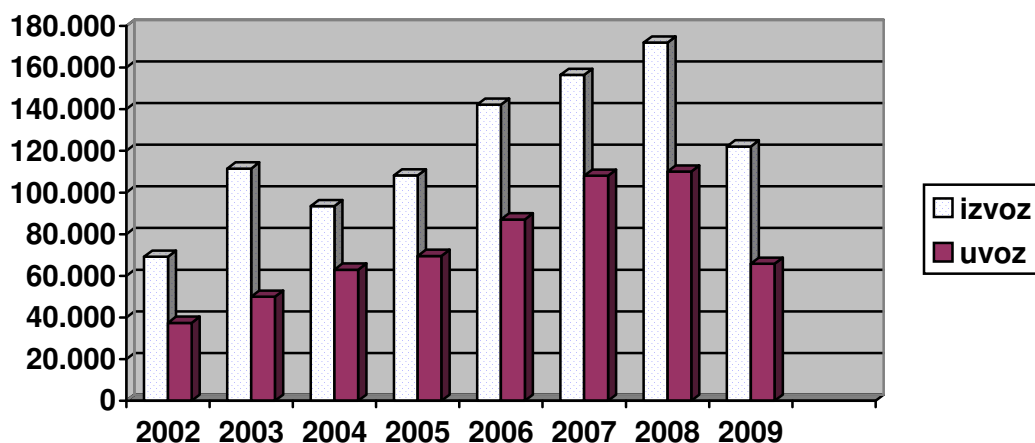
| RH | | | | | |
|--------|----------|----------|-----------|-------------|-----------------------|
| Godina | Izvoz | Uvoz | Saldo | VT razmjena | Stopa pokrivenosti, % |
| 2005. | 52282750 | 1,11E+08 | -58237476 | 162802976 | 47,31 |
| 2006. | 10376964 | 21502494 | -11125530 | 31879458 | 48,26 |
| 2007. | 12360222 | 25829461 | -13469239 | 38189683 | 47,85 |
| 2008. | 14123675 | 30726987 | -16603312 | 44850662 | 45,97 |
| 2009. | 10491835 | 21204851 | -10713016 | 31696686 | 49,48 |

| VPŽ | | | | | | Udio VPŽ u RH, % | |
|--------|--------|--------|--------|-------------|--------------------|------------------|---------|
| Godina | Izvoz | Uvoz | Saldo | VT razmjena | Stopa pokrivenosti | u izvozu | u uvozu |
| 2005. | 645362 | 414680 | 230682 | 1060042 | 155,63 | 1,23 | 0,38 |
| 2006. | 142183 | 87080 | 55103 | 229263 | 163,28 | 1,37 | 0,40 |
| 2007. | 156539 | 108029 | 48510 | 264568 | 144,90 | 1,27 | 0,42 |
| 2008. | 171983 | 110073 | 61910 | 282056 | 156,24 | 1,22 | 0,36 |
| 2009. | 122292 | 66686 | 55606 | 188978 | 183,38 | 1,17 | 0,31 |

Izvor: DZS, Priopćenje: za 2010. i 2009.: br. 4.2.2/4 od 11.02.2011.; za 2005.: br. 4.2.2/4 od 12.07.2007.; za 2006. i 2007.: br. 4.2.2/4 od 14.02.2008.; za 2008. i 2009.: br. 4.2.2/4 od 12.07. 2010.

Kretanje vanjskotrgovinske razmjene u razdoblju 2002.-2009. grafičkim putem prikazuje grafikon 5.8.

Grafikon 5.8: Kretanje izvoza i uvoza u razdoblju 2002.-2009.



Izvor: HGK - Županijska komora Virovitica: Karakteristike gospodarstva VPŽ u 2005. - 2010. godini

Ipak, i u 2010. godini, Županija je uspjela zadržati suficit u vanjskotrgovinskoj razmjeni; on je iznosio, prema podacima DZS-a, 459.309 tisuća kuna.¹⁵

Najintenzivnija vanjskotrgovinska suradnja ostvaruje se sa zemljama Europske unije (tablica 5.34). Konkurencija je u tim zemljama izrazito oštra i prisutan je stalni trend rasta broja konkurenata. Stoga je uspjeh gospodarstvenika ove Županije na tim tržištima to značajniji.

Tablica 5.34: Vanjskotrgovinska razmjena po zemljama namjene - porijekla za 2009. godinu
- mln USD-

| Zemlja namjene - porijekla | Izvoz | | Uvoz | | Saldo |
|-------------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|
| | Iznos | % | Iznos | % | |
| 1. Razvijene | 97,5 | 79,9 | 46,1 | 70,1 | 51,4 |
| 1.1. Zemlje EU | 92,7 | 75,9 | 43,3 | 65,8 | 49,4 |
| 1.2. Zemlje EFTA | 2,8 | 2,3 | 0,1 | 0,1 | 2,7 |
| 1.3. Ostale zemlje | 2,0 | 1,7 | 2,7 | 4,2 | -0,7 |
| 2. Zemlje u razvoju | 24,6 | 20,1 | 19,7 | 29,9 | 4,9 |
| UKUPNO: | 122,1 | 100,0 | 65,8 | 100,0 | 56,3 |

Izvor: HGK-ŽK Virovitica, ožujak 2010.

Industrijski proizvodi najjači su izvozni aduti Županije. Međutim, to se odnosi na prerađivačku industriju koja je u 2008. godini gotovo 50% ostvarenih prihoda (točnije 45,13%) generirala prodajom proizvoda inozemstvu i bila jedina u tome od industrijskih poduzeća (vidjeti tablicu 5.35). Prihodi od prodaje inozemstvu prerađivačke industrije iznosili su 40,02% svih ostvarenih prihoda industrijskih poduzeća.

Unutar prerađivačke industrije tri izvozno najaktivnije grane su: proizvodnja kože i srodnih proizvoda, proizvodnja namještaja, te proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda. Te tri djelatnosti više od 50% svojih ukupnih prihoda ostvaruju na inozemnom tržištu (tablica 5.35).

Ipak, uzimajući u obzir udio ostvarenih inozemnih prihoda u ukupnim prihodima ostvarenim prodajom proizvoda u inozemstvu, najizvoznije su grane definitivno proizvodnja prehrambenih proizvoda i proizvodnja namještaja. Te dvije grane generiraju zajedno oko 70% svih izvoznih prihoda. Dakle, riječ je o granama koje imaju dugu tradiciju proizvodnje u Županiji, dobru podržavajuću industriju i uslužne djelatnosti, a koje su velikim dijelom oslonjene na iskorištavanje i preradu prirodnih resursa.

Generalno, problem je s takvom izvoznom proizvodnjom što ona pripada proizvodnji niže tehnološke razine, a što je takva proizvodnja izložena oštroj globalnoj konkurenciji, kod koje su niski troškovi proizvodnje gotovo najznačajnije konkurencijsko oružje, a koje su ujedno nisko-dohodovne grane. Međutim, Županija ima u tim djelatnostima razvojnu priliku jer može i treba razviti brand o tome da je riječ o ekološki zdravim proizvodima s obzirom na sirovinsku osnovicu. Kreativni i funkcionalni dizajn može učiniti proizvode navedene grane prepoznatljivim u odnosu na konkurenciju i povećati dodanu vrijednost stvorenu u njima.

¹⁵ Izvor: DZS, Priopćenje, br. 4.2.2/4 od 11.02.2011.

Tablica 5.35: Udio prihoda od prodaje inozemstvu u 2008. godini

| Grana | Udio inozemnih prihoda od prodaje, u % | |
|---|--|--|
| | u ukupnim prihodima grane | u ukupnim izvoznim prihodima ind. poduzeća |
| Prerađivačka industrija | 45,13* | 100,00 |
| Proizvodnja prehrambenih proizvoda | 36,14 | 34,33 |
| Proizvodnja pića | 0,00 | 0,00 |
| Proizvodnja duhanskih proizvoda | 35,16 | 6,59 |
| Proizvodnja odjeće | 0,00 | 0,00 |
| Proizvodnja kože i srodnih proizvoda | 80,14 | 0,67 |
| Prerada drva i proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja proizvoda od smole i pletarskih materijala | 39,08 | 5,21 |
| Tiskanje i umnožavanje snimljenih zapisa | 0,00 | 0,00 |
| Proizvodnja proizvoda od gume i plastike | 0,74 | 0,00 |
| Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda | 55,37 | 15,66 |
| Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim strojeva i opreme | 19,91 | 2,90 |
| Proizvodnja strojeva i uređaja, d.n. | 1,56 | 0,01 |
| Proizvodnja namještaja | 72,76 | 34,61 |

Izvor podataka za izračun udjela: DZS, Statistička izvješća 1376, 2009.

Napomena: * odnosi se na udio prihoda od prodaje prerađivačke industrije ostvarenog u inozemstvu u ukupno ostvarenim prihodima te industrije

Izuzev navedenih dviju izvozno najpropulzivnijih grana, vrijedno je istaknuti i izvozne aktivnosti sljedećih grana: proizvodnje ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda, proizvodnje duhanskih proizvoda i prerade drva i proizvoda od drva i pluta.

Izravna inozemna ulaganja

Izravna inozemna ulaganja mogu imati pozitivan utjecaj na domaću proizvodnju, između ostalog kroz unaprjeđenje tehnologije, otvaranja novih tržišta i učinke prelijevanja znanja i dobre menadžerske prakse. U razdoblju od 1994. do trećeg tromjesečja 2010. godine ukupan iznos te vrste ulaganja u Županiju iznosio je 5,7 mil. eura. Najviše je pri tome ulagala u Županiju Srbija, Slovenija i Njemačka, dok je Austrija najviše povukla sredstava iz Županije. Podaci tablice 5.36 govore o tome.

Tablica 5.36: Izravna inozemna ulaganja u Županiju po godinama i zemljama u razdoblju 1994.-3.tr.2010. godine

u 000 eura

| Godina | Ukupno | Zemlja | Ukupno |
|------------------|-----------|------------------------|-----------|
| 1994. | 1.568,26 | Srbija | 14.300,94 |
| 1995. | 563,98 | Slovenija | 402,55 |
| 1996. | 622,13 | Njemačka | 173,07 |
| 1997. | -5.353,02 | Švicarska | 46,56 |
| 1998. | -2.580,37 | Bosna i Hercegovina | 37,49 |
| 2000. | -891,48 | Švedska | 10,06 |
| 2001. | 43,86 | Kina | 2,67 |
| 2002. | -386,31 | Kanada | -0,69 |
| 2003. | -3.493,97 | SAD | -2,45 |
| 2004. | 4,26 | Australija | -19,26 |
| 2005. | 197,85 | Austrija | -9.253,70 |
| 2006. | 791,25 | Ukupno | 5.697,24 |
| 2007. | 236,25 | | |
| 2008. | -24,91 | | |
| 2009. | 15,9 | | |
| 1. -3. tr. 2010. | 14.383,56 | | |
| Ukupno | 5.697,24 | | |

Izvor: HNB

Najveće ulaganje u Županiju dogodilo se u 2010. godini u djelatnosti poljoprivrede, lova i usluga povezanih s njima. Do te godine više je izvučeno sredstava iz Županije u inozemstvo, nego što je uloženo. Najatraktivnije djelatnosti, odnosno grane za izravna inozemna ulaganja su poljoprivreda, lov i usluge povezane s njima, prerada drva i proizvodnja od drva, osim namještaja te poslovanje nekretninama. Tablica 5.37 te navode argumentira statističkim podacima.

Tablica 5.37: Inozemna izravna ulaganja u Županiju po djelatnostima u razdoblju 1993.-3.tr.2010 (000 eura)

| NKD | Djelatnost | Ukupno |
|-----|---|-----------|
| 01 | Poljoprivreda, lov i usluge povezane s njima | 14.473,18 |
| 20 | Prerada drva i proizvod. od drva, osim namještaja | 610,05 |
| 70 | Poslovanje nekretninama | 525,65 |
| 45 | Građevinarstvo | 115,78 |
| 65 | Financijsko posredovanje, osim osiguravajućih i mirovinskih fondova | 26,93 |
| 50 | Trgovina motornim vozilima; popravak motornih vozila | 3,01 |
| 52 | Trgovina na malo; popravak predmeta za kućanstvo | 2,67 |
| 51 | Trgovina na veliko i posredovanje u trgovini | -0,03 |
| | vlasnička ulaganja u nekretnine | -137,95 |
| 15 | Proizvodnja hrane i pića | -9.922,05 |
| | Ukupno | 5.697,24 |

Izvor: HNB

Investicije su izuzetno važne za unaprjeđenje konkurentnosti i postizanje dobrih izvoznih rezultata. Stoga, one djelatnosti koje se nadmeću za kupce u visoko konkurentnom okruženju, a posebice inozemnom, dobro razumiju da samo suvremena, tehnološki moderna, konkurentna i inovativna proizvodnja ima u tom nadmetanju svoje ekonomske šanse. Po svojoj prirodi izravna inozemna ulaganja imaju dugoročniji karakter i nisu motivirana izvlačenjem profita u vrlo kratkom vremenu. U tom kontekstu mogu pridonijeti postizanju boljih poslovnih rezultata i učinka prelijevanja znanja, menadžerskih vještina i dobre poslovne prakse. Ipak, kada je riječ o Županiji, uočljivo je da je grana iz koje je najviše povučeno u inozemstvo proizvodnja hrane i pića (tablica 5.37); dakle, ona grana koja uz proizvodnju namještaja ostvaruje najbolje izvozne rezultate.

5.8. Uloga sektora malog gospodarstva u razvoju Županije

Pojam "malo gospodarstvo" odnosi se na gospodarstvo bazirano na pravnim i fizičkim subjektima (trgovačkim društvima, obrtnicima i ostalim) koji samostalno i trajno obavljaju dopuštene djelatnosti radi ostvarivanja dobiti, odnosno dohotka na tržištu, a koji se mogu podijeliti na mikro, male i srednje velike subjekte.¹⁶ Mikro subjekti zapošljavaju godišnje prosječno manje od 10 zaposlenih, mali subjekti manje od 50 zaposlenih, dok srednje veliki manje od 250 zaposlenih. Precizna definicija mikro, malih i srednje velikih subjekata dana je u Zakonu o poticanju razvoja malog gospodarstva (NN 29/2002.).

U strukturi poduzetnika prema veličini u Županiji dominiraju mala poduzeća, kao što je to slučaj u Hrvatskoj i inozemstvu. Njihov je udio narastao u 2009. godini na 97%. Zajedno s srednje velikim poduzećima njihov udio iznosi oko 99% (tablica 5.38).

Tablica 5.38: Broj i struktura poduzetnika prema veličini u 2002., 2005. i 2009. godini

| Status | 2002. | | 2005. | | 2009. | |
|----------------------------|-------|-------------|-------|-------------|-------|-------------|
| | Broj | Udio VPŽ, % | Broj | Udio VPŽ, % | Broj | Udio VPŽ, % |
| Veliki poduzetnici | 11 | 1,81 | 12 | 1,97 | 6 | 0,79 |
| Srednje veliki poduzetnici | 33 | 5,44 | 30 | 4,92 | 15 | 1,97 |
| Mali poduzetnici | 563 | 92,75 | 568 | 93,11 | 740 | 97,24 |
| UKUPNO | 607 | 100,00 | 610 | 100,00 | 761 | 100,00 |

Izvor: FINA, Informacija o rezultatima poslovanja poduzetnika - trgovačkih društava za 2006.-2009. godinu

Sektor malog gospodarstva ima izuzetno značajnu ulogu u suvremenim ekonomijama utemeljenim na znanju i novim tehnologijama upravo zbog svoje fleksibilnosti i sposobnosti inoviranja. Međutim, zbog sinergijskih učinaka nedostatka financijskih sredstava, otežanih uvjeta njihovog dobivanja, i nedostatka odgovarajućih tržišnih i menadžerskih znanja, njihovo

¹⁶ Prema Zakonu o poticanju razvoja malog gospodarstva, NN 29/2002.

poslovanje je manje uspješno od velikih poduzeća. Podaci tablice 5.39 ukazuju da se udio ostvarenih prihoda malog sektora kreće na razini od oko 2/3, s tim da je prisutan trend rasta prihoda malih poduzeća na štetu ostvarenih prihoda srednje velikih poduzetnika.

Tablica 5.39: Ostvareni prihodi poduzetnika po veličini u 2002., 2005. i 2009. godini
(000 kn)

| Status | 2002. | | 2005. | | 2009. | |
|------------------|-------------|---------------|-------------|---------------|-------------|---------------|
| | Broj | Udio u VPŽ, % | Broj | Udio u VPŽ, % | Broj | Udio u VPŽ, % |
| Veliki poduzet. | 1.065.148 | 32,63 | 1.855.274 | 51,65 | 1.404.379 | 34,10 |
| Srednje veliki | 1.174.007 | 35,96 | 721.984 | 20,10 | 794.441 | 19,29 |
| Mali poduzetnici | 1.025.414 | 31,41 | 1.014.933 | 28,25 | 1.918.924 | 46,59 |
| UKUPNO | 3.264.570 | 100,00 | 3.592.193 | 100,00 | 4.118.741 | 99,98 |
| HRVATSKA | 392.243.000 | | 513.170.000 | | 613.367.000 | |
| % udio Županije | 0,83 | | 0,70 | | 0,67 | |

Izvor: FINA, Informacija o rezultatima poslovanja poduzetnika - trgovačkih društava 2003-2009. godine

Mali poduzetnici su uspjeli od 2006. do 2008. godine pozitivno poslovati, da bi zbog recesije i pada platežno sposobne potražnje u 2009. godini ponovo negativno poslovali. O tome govore podaci tablice 5.40.

Tablica 5.40: Financijski rezultati poduzetnika po veličini u razdoblju 2002.-2009.

(000 kn)

| Veličina poduzetnika | 2002. | 2003. | 2004. | 2005. | 2006. | 2007. | 2008. | 2009. |
|----------------------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|--------|---------|
| Veliki | -14.392 | 56.495 | 675 | -52.092 | 98.544 | 98.459 | 30.074 | -82.294 |
| Srednje veliki | -41.621 | 12.708 | 13.343 | 2.259 | -19.432 | 5.695 | -5.790 | 30.689 |
| Mali | -23.539 | -77.852 | -34.083 | -49.856 | 47.119 | 10.730 | 10.481 | -29.796 |
| UKUPNO | -79.551 | -8.648 | -20.066 | -99.688 | 126.231 | 114.884 | 34.765 | -81.401 |
| Malo gospodarstvo | -65.160 | -65.144 | -20.740 | -47.597 | 27.687 | 16.425 | 4.691 | 893 |

Izvor: FINA - Područni centar Bjelovar: Informacija o rezultatima poslovanja poduzetnika VPŽ u 2005-2010.

Od 2006. godine sektor malog gospodarstva pozitivno posluje. Pozitivno poslovanje je zabilježeno i u recesijskoj 2009. godini. Ipak, potrebno je uočiti da je riječ o drastično manjem pozitivnom rezultatu.

5.9. Zadrugarstvo

U cilju lakšeg ostvarivanja svojih zajedničkih gospodarskih ciljeva te ravnopravnog i uspješnog sudjelovanja na tržištu, u gospodarstvu su sve više prisutne zadruge.

Zaključno s prosincem 2009. godine na području Virovitičko-podravske županije registrirano je 107 zadruga sa ukupno 431 članom-zadruugarom, a iste zapošljavaju 254 osobe. U odnosu na djelatnosti kojima se bave, od ukupnog broja zadruga 51% čine poljoprivredne zadruge, čime prate opći trend na razini Republike Hrvatske, slijede trgovina, građevinarstvo, prerada hrane i pića te ostale djelatnosti.¹⁷

Promatrajući trend razvoja zadrugarstva u razdoblju 2007. – 2009. godine (tablica 5.41) vidljivo je da broj zadruga na području Virovitičko-podravske županije raste. Po broju registriranih zadruga Virovitičko-podravska županija se nalazi na 13. mjestu u Republici Hrvatskoj.¹⁸

Tablica 5.41: Zadrugarstvo u razdoblju 2007.-2009.

| Godina | Broj zadruga | Broj zadrugara | Broj zaposlenih |
|--------|--------------|----------------|-----------------|
| 2007. | 76 | 296 | 250 |
| 2008. | 92 | 357 | 254 |
| 2009. | 107 | 431 | 254 |

Izvor: Hrvatski zadružni savez, 2010.

5.10. Zaključno o gospodarstvu Županije

Na stanje gospodarstva u Županiji najbolje ukazuju podaci o vrijednosti finalne proizvodnje, tj. BDP-a, ukupno, per capita i stopama njegovog rasta, a koji su rezultanta konkurentnosti gospodarstva i njegove poslovne efikasnosti. Ono se najbolje može ocijeniti u komparativnoj prostornoj i vremenskoj analizi gdje se postojeće stanje uspoređuje s nacionalnim, a u različitim vremenskim točkama ili razdobljima.

U 2008. godini u Županiji je bilo proizvedeno finalne proizvodnje u ukupnoj vrijednosti od 661 mil. eura, a BDP je bio na razini od 70,1 hrvatskog BDP-a. U usporedbi sa 2000. godinom, to ukazuje na smanjenje udjela županijskog BDP-a u hrvatskom, kao i na njegovo daljnje zaostajanje. Podaci o BDP-u po glavi stanovnika ilustriraju također taj jaz u razvijenosti i životnom standardu: 2008. godine BDP pc je u Županiji iznosio 7.485 eura, dok je na razini Hrvatske iznosio 10.682 eura u istoj godini. Na ispod prosječnu razvijenost ukazuje i indeks razvijenosti u čijem je izračunu uzeta u obzir stopa nezaposlenosti, dohodak i proračunski prihod po stanovniku, opće kretanje stanovništva te stopa obrazovanosti. Po svakom od tih kriterija, Županija se nalazi ispod hrvatskog prosjeka.

Jaz u razvijenosti je prisutan i unutar same Županije. Prema podacima Ministarstva regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva, najrazvijenije naselje je grad Virovitica, a najmanje razvijena općina Gradina; u razdoblju 2006.-2008. Virovitica je imala prosječni dohodak per capita za 2,3 puta veći od općine Gradina. Istovremeno je on bio na razini manjoj od Hrvatske.

¹⁷ Izvor podataka: Upravni odjel za gospodarstvo VPŽ, Izvješće za gospodarstvo VPŽ 2010.

¹⁸ Izvor podataka: Upravni odjel za gospodarstvo VPŽ, Izvješće za gospodarstvo VPŽ 2010.

Ispodprosječna razvijenost Županije posljedica je slabe konkurentnosti njezinog gospodarstva. Prema Regionalnom indeksu konkurentnosti 2007. godine, Županija je zauzela 17. mjesto među hrvatskim županijama. Takav je rang, mjeren statističkim pokazateljima, više rezultanta slabije efikasnosti poslovnog sektora (19. mjesto) od kvalitete poslovnog okruženja (17. mjesto).

Ocjena poslovne efikasnosti proizašla je u ovoj „Temeljnoj analizi“ iz analize dinamike kretanja poslovnih subjekata i praćenja financijskih pokazatelja uspješnosti poslovanja. Statistički podaci o broju poslovnih subjekata iz 2005. i 2010. ukazuju na pozitivnu tendenciju rasta broja poslovnih subjekata, rasta udjela aktivnih poslovnih subjekata u ukupnim poslovnim subjektima Županije, te brže stope rasta tih subjekata od onih na razini Hrvatske. Međutim, udio aktivnih poslovnih subjekata Županije u Hrvatskoj je manji od udjela koje imaju registrirane pravne osobe, obrti i slobodna zanimanja.

Temeljni indikatori poslovne snage županijskog gospodarstva u odnosu na nacionalno pozicioniraju Županiju pri dnu ljestvice hrvatskih županija, a u usporedbi 2004. i 2007. ukazuju po tom pitanju uglavnom ili na nepromijenjeno stanje ili čak na pogoršanje.

Značajan financijski oporavak gospodarstva Županije, započet 2006. godine, bio je potpomognut intenziviranjem vanjskotrgovinske razmjene. Međutim, oporavak gospodarstva nije dugo trajao; pozitivni financijski rezultat se smanjivao da bi 2009. godinu gospodarstvenici Županije ponovo završili s negativnim konsolidiranim financijskim rezultatom.

Posebno je zabrinjavajuća pozicija koju ima Županija s obzirom na investicije. Investicije su izvorište konkurentnosti i budućeg rasta jer poduzeća koja investiraju stvaraju sebi uvjete za povećanje produktivnosti rada i efikasnije poslovanje. Investicijska aktivnost gospodarstvenika Županije je slaba, a primjetan je i mali udio koje investicije u Županiji imaju u odnosu na investicije u Hrvatskoj.

Analiza intra-županijske gospodarske specijalizacije provedena je na temelju podataka o broju aktivnih pravnih subjekata, broja zaposlenih u okviru svake djelatnosti te ostvarene bruto dodane vrijednosti i financijske uspješnosti poslovanja. Ta je analiza ukazala, kada je riječ o aktivnim pravnim subjektima:

- prema broju aktivnih pravnih subjekata Županije dominante četiri djelatnosti su: trgovina na veliko i na malo, popravak motornih vozila i motocikla te predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo; ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti; prerađivačka industrija te poljoprivreda, lov i šumarstvo;
- odnosi strukture učešća pravnih osoba u pojedinim djelatnostima Županije ostali su nepromijenjeni u usporedbi između 2005. i 2008. godine; međutim, među prve četiri djelatnosti prema broju pravnih osoba Županije jedino su poljoprivreda, lov i šumarstvo te ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti povećale svoje učešće u promatranim godinama;
- najveći udio u ukupno aktivnim poduzećima Hrvatske ima Županija u pravnim osobama iz područja poljoprivrede, lova i šumarstva; međutim, njezin udio iskazuje blagu tendenciju opadanja.

A kada je riječ o broju zaposlenih u aktivnim pravnim subjektima, tada:

- su četiri top djelatnosti u Županiji: prerađivačka industrija, trgovina, obrazovanje i poljoprivreda;
- u usporedbi 2005. i 2008. u tim je djelatnostima, izuzev poljoprivrede, došlo do povećanja broja zaposlenih;
- znanjem su najintenzivnije četiri djelatnosti: obrazovanje, javna uprava i obrana, obvezno socijalno osiguranje te prerađivačka djelatnost;
- u usporedbi s Hrvatskom, Županija ima najveći udio zaposlenih u Hrvatskoj u djelatnosti poljoprivrede (oko 6%); sve ostale djelatnosti imaju udio manji od 2%.

Analiza bruto dodane vrijednosti i financijske uspješnosti poslovanja:

- istaknula je u prvi plan djelatnosti poljoprivrede, lova, šumarstva i ribarstva; potom slijede djelatnosti rudarstva i vađenja, prerađivačke industrije, opskrbe električnom energijom, plinom i vodom te djelatnosti koje pripadaju kvartalnom sektoru;
- ukazala je da su odnosi strukture učešća djelatnosti u stvorenoj bruto dodanoj vrijednosti VPŽ ostali nepromijenjeni u usporedbi između 2005. i 2008. godine;
- pokazuje da najveći udio u stvorenoj bruto dodanoj vrijednosti Hrvatske ima poljoprivreda, lov i šumarstvo (5,87% u 2008.); udjeli ostalih djelatnosti su manje od 1,5%;
- pokazuje ujedno da je djelatnost poljoprivreda, lov i šumarstvo uspjela ostvariti najveću pozitivnu razliku između ukupnih prihoda i rashoda u 2009. godinu, dok je prerađivačka industrija generirala najveću negativnu razliku;
- potvrđuju da je trgovina na veliko i malo bila konzistentna u stvaranju pozitivnog financijskog rezultata u 2008. i 2009.
- ukazuje da je gospodarstvo Županije sposobnije u apsorpiranju negativnih fluktuacija na parcijalnim tržištima s obzirom na stupanj gospodarske diverzifikacije.

Navedene analize ukazuju na primarnu važnost koju poljoprivreda i industrija imaju u ekonomskom rastu i društveno-ekonomskom razvoju Županije, a koju će i imati u njezinom daljnjem razvoju. Važnost poljoprivrede, lova i šumarstva proizlazi iz komparativnih prednosti koje Županija posjeduje u odnosu na mnoge druge hrvatske županije (poljoprivrednog zemljišta, obradivih površina, šume, klime, tla i sl.), a industrije upravo iz sirovinске osnovice koju primarni sektor, tj. poljoprivreda, lov i šumarstvo pružaju. Međutim, komparativne prednosti ne osiguravaju i odgovarajući ekonomski rast, životni standard i blagostanje građana; za tu svrhu je potrebna transformacija komparativnih prednosti u konkurentne. A ta transformacija ovisi o znanjima i sposobnostima, inovativnosti i kreativnosti te strateškim izborima svih sudionika petoerostruke uzvojnice. Primjerice, kada je riječ o poljoprivredi, potrebno je potaknuti organiziranje poljoprivrednih proizvođača u zadruge i udruge, urediti zemljišta, definirati vlasništvo nad njim, riješiti sustav navodnjavanja i odvodnje, potaknuti promjenu strukture sjetve i opremanje poljoprivrednih gazdinstva suvremenom poljoprivrednom opremom, i sl.

U tom smislu je dobar razvojni znak vanjskotrgovinska suradnja Županije sa inozemstvom. Županije je jedna od rijetkih hrvatskih županija koja unazad nekoliko godina bilježi pozitivni vanjskotrgovinski saldo. U izvozu prednjače proizvodi prerađivačke industrije, i to proizvodnja prehrambenih proizvoda i namještaja. Također dobre izvozne rezultate ostvaruju i sljedeće grane: proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda, proizvodnja duhana i proizvoda od drva i pluta. Generalno, problem je s takvom izvoznom proizvodnjom što ona pripada proizvodnji niže ili niže srednje tehnološke razine, a što je takva proizvodnja izložena oštroj globalnoj konkurenciji, kod koje su niski troškovi proizvodnje gotovo najznačajnije

konkurencijsko oružje, a koje su ujedno nisko-dohodovne grane. Međutim, Županija ima u tim djelatnostima razvojnu priliku jer ih može i treba kontinuirano inovirati i modernizirati te razviti brand o tome da je riječ o ekološki zdravim proizvodima s obzirom na sirovinsku osnovicu. Kreativni i funkcionalni dizajn može učiniti proizvode navedene grane prepoznatljivim u odnosu na konkurenciju i rentabilnijim.

Od 2004. do 2010. godine izravna inozemna ulaganja su bila negativna, što znači da je više povučeno financijskih sredstava iz Županije u inozemstvo nego što je uloženo. Situacija je promijenjena tek u 2010. godini zbog ulaganja u djelatnost poljoprivrede, lova i usluga povezanih s njima. Najatraktivnije djelatnosti, odnosno grane za izravna inozemna ulaganja su poljoprivreda, lov i usluge povezane s njima, prerada drva i proizvodnja od drva, osim namještaja te poslovanje nekretninama. Djelatnost, odnosno grana iz koje je najviše izvučeno u inozemstvo je proizvodnja hrane i pića.

Sektor malog gospodarstva (koji uključuje mala i srednje velika poduzeća) ima izuzetno značajnu ulogu u suvremenim ekonomijama utemeljenim na znanju i novim tehnologijama upravo zbog svoje fleksibilnosti i sposobnosti inoviranja. U Županiji se njihov udio u ukupnom broju poduzetnika kreće na razini od oko 99%. Međutim, brojčana nadmoć tog sektora ne vodi njihovoj financijskoj nadmoći. Zbog sinergijskih učinaka nedostatka financijskih sredstava, otežanih uvjeta njihovog dobivanja, i nedostatka odgovarajućih tržišnih i menadžerskih znanja, njihovo poslovanje u Županiji je ipak manje uspješno od velikih poduzeća. Taj sektor očigledno treba pomoć u svom daljnjem razvoju.

6. PROMET I KOMUNALNA INFRASTRUKTURA

Kvalitetna fizička infrastruktura, uključujući prometnu, komunalnu, informacijsko-komunikacijsku i drugu infrastrukturu, je važan preduvjet u kreiranju i održavanju poslovnog okruženja koje je poticajno za ulaganja, ekonomski rast i otvaranje novih radnih mjesta. Ona je ujedno i preduvjet za uravnotežen i održiv društveno-ekonomski razvoj Županije.

6.1. Promet

Prostorom Županije dužine 70 i širine do 58 km dominira podravski prometni koridor kojim se povezuju istočni hrvatski krajevi sa zapadnim i obrnuto. On je i prostor preko kojeg se ostvaruje veza sjevernih predjela s Jadranom zbog čega služi granični prijelaz Terezino Polje. To je prostor koji je izuzetno prometno opterećen, jer kroz Viroviticu prolazi dnevno i 10 tisuća vozila, pa su ceste nastale iz prethodnih makadamskih cesta neadekvatno osigurane i nepodobne za promet od nacionalnog i internacionalnog značaja.

Podaci o cestovnom prometu, kao i drugim vrstama prometa prikazani su tablicom 6.1.

Tablica 6.1: Promet u Županiji u nacionalnom kontekstu

| Vrste prometa | Osnovni podaci | RH | VPŽ | Udio VPŽ u HR, % |
|--|---|---------|-------|------------------|
| Cestovna mreža, 2009. | Ukupno ceste, km | 29343 | 881 | 3,00 |
| | Državne | 8057 | 181 | 2,25 |
| | Županijske | 10939 | 371 | 3,39 |
| | Lokalne | 10347 | 329 | 3,18 |
| | Gustoća cestovne mreže u metrima po km ² | 518 | 435 | |
| Registrirana cestovna motorna vozila, stanje 31.12.2009. | | 2005210 | 36169 | 1,80 |
| Cestovni prijevoz robe, t | 2005. | 58886 | 707 | 1,20 |
| | 2009. | 92847 | 1126 | 1,21 |
| Željeznički promet | Otputovali putnici, 000 | | | |
| | 2005. | 16135 | 377 | 2,34 |
| | 2009. | 16787 | 439 | 2,62 |
| | Promet robe, 000 t | | | |
| | Utovar – 2005. | 8009 | 118 | 1,47 |
| | Istovar – 2005. | 8538 | 220 | 2,58 |
| Utovar – 2009. | 7169 | 122 | 1,70 | |
| Istovar – 2009. | 6477 | 147 | 2,27 | |

Izvor: DZS, Statističke informacije, br.1410, 2010., tablice 20.1-20.4

Cestovni prometni sustav nizinskog dijela Županije cjelovitiji je i u boljem stanju od onog u bregovitim područjima koji zahtijeva ulaganja za njegovo poboljšanje.

U Županiji je u 2010. godini bilo ukupno 881 km cesta. Od toga pod državnom upravom 181, županijskih cesta ima 371 km, a lokalne ceste su duljine 329 km. To znači da je gustoća cestovne mreže značajna jer na 1000 km² površine dolazi 454 km cesta, odnosno 8,8 km na 1000 stanovnika.

Kroz cijelu Virovitičko-podravsku županiju po liniji Istok – Zapad prolazi, kroz brojna manja naselja i gradove, značajna državna cesta koja spaja Sjeveroistočnu sa Središnjom Hrvatskom tzv. Podravska magistrala. Kao takva ona predstavlja s jedne strane veliko prometno opterećenje u naseljima kroz koja prolazi, a posebno gradova Virovitice, Slatine i Orahovice, a s druge strane predstavlja smetnju u odvijanju samog prometa. Stoga je izmještanje prometa iz tih naselja izgradnjom obilaznica značajna potreba.

Županijom prolaze dvije **trase željezničkih pruga**: pravac istok-zapad Osijek - Zagreb 82 km i sjever-jug Pčelić-Banova Jaruga 10 km. One povezuju sva važnija županijska mjesta, a što je pridonijelo njihovom razvitku.

Kao i na prijelazima cesta tako i željezničkih pruga nedostaju putni prijelazi.

Riječni promet se odvija graničnom rijekom Dravom koji je stoga u međudržavnom režimu. Plovidba se odvija do Barsca (157 km) i ima dva pristaništa: Terezino Polje i Kapinci. Strategija upravljanja vodama predviđa razvoj riječnog prometa pa će Drava, kao granična rijeka, dobiti i zbog toga na značaju i korisnosti.

Zračni promet ima osnovne uvjete jer postoje tri uzletno-sletne staze moguće za prihvat malih putničkih i sportskih aviona.

Poštanski uredi su u 23 mjesta, što znači da na jednu poštu dolazi oko 4.500 stanovnika. U Županiji je vrlo razvedena fiksna i mobilna telefonska mreža, kao dio jedinstvene hrvatske mreže telekomunikacija.

Isto je takvo stanje i sa **Croapak mrežom**, posebnom telekomunikacijskom mrežom, za prijenos podataka u Republici Hrvatskoj. Ona omogućuje krajnjim korisnicima međusobno povezivanje i razmjenu podataka bez obzira na njihov način i brzinu rada kako u Republici Hrvatskoj tako i u svijetu. Croapak također omogućuje povezivanje s funkcionalnim mrežama za **prijenos podataka** i pristup telematskim uslugama kao što su videotekst, elektronička pošta i elektronički telefonski imenik.

6.2. Vodoopskrba i odvodnja

Vodoopskrba

Analizom stanja vodoopskrbe na području županije (vidjeti tablicu 6.2) zaključuje se da razvitak vodoopskrbe nije u potpunosti pratio razvitak življenja i privređivanja u ovom kraju, iako problem vodoopskrbe nije bio znatnije zapostavljen u odnosu na druga područja Republike Hrvatske. Devedesetih godina 20. stoljeća vodoopskrba se uglavnom rješavala u gradovima i općinskim središtima. U današnje doba situacija je drugačija. Veliki broj naselja ima vodovodnu mrežu, a ona koja tu mogućnost nemaju, pripremaju projektnu dokumentaciju za realizaciju vodoopskrbe. Trenutno, jedino općina Crnac nema niti jednog metra vodovodne mreže, a što treba prioritetno riješiti.

Od većih vodoopskrbnih sustava egzistiraju tri vodoopskrbna sustava: Virovitica, s crpilištem Bikana kapaciteta 390 l/s i s kapacitetom prerade od 160 l/s, zatim Slatina, koji ima crpilište u Medicima kapaciteta 70 l/s, te Orahovica, koji se bazira na tri izvora-kaptaže (Tisovac - kapaciteta 14 l/s, Toplički potok - kapaciteta 3 l/s i Fatovi - kapaciteta 21 l/s) ukupnog kapaciteta 48 l/s. Od manjih vodoopskrbnih sustava postoji: Špišić Bukovica s vodocrpilištem kapaciteta 2x10 l/s (bez obrade vode), zatim Pitomača koji se snabdijeva pitkom vodom s vodocrpilišta Lisičine, kapaciteta 25 l/s te Voćin, s kaptažom izvora (Sobunar) kapaciteta oko 17 l/s. Lokalni vodoopskrbni sustavi postoje u Gornjoj Pištani, Donjoj Pištani i Duzluku gdje je izvršena kaptaža gorskih izvora.

Voda iz javnih vodoopskrbnih sustava je redovno kontrolirana i zadovoljava sve zdravstvene kriterije.

U planu razvitka vodoopskrbe županije teži se razvitku jedinstvenog vodoopskrbnog sustava, u okviru kojeg bi se razvijali manji podsustavi.

Tablica 6.2: Stanje vodoopskrbe u 2004., 2008. i 2009. godini

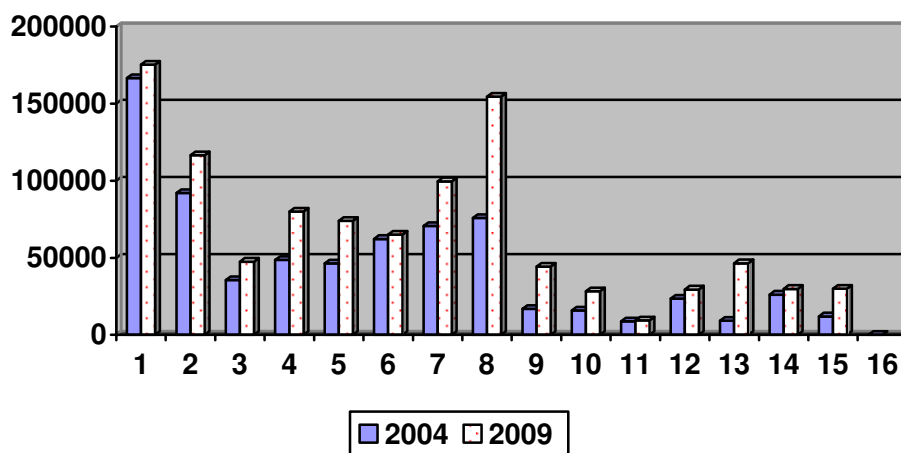
| Grad/ Općina | Izvorište/ Vodocrpilište | Nadležnost (Komunalna tvrtka) | Stanje 2004. god. | | Stanje 2008. god. | | Stanje 2009. god. | |
|--------------------|--|-------------------------------------|-----------------------------------|---------------------|------------------------|---------------------|------------------------|---------------------|
| | | | Dužina mreže (m) | Broj priključaka | Dužina mreže (m) | Broj priključaka | Dužina mreže (m) | Broj priključaka |
| Virovitica | Bikana | Virkom | 166.500 | 8.165 | 170.000 | 8.492 | 175.192 | 8.924 |
| Slatina | Medinci | Komrad | 91.972 | 5.010 | 206.874** | 5.718 | 116.460 | 5.278 |
| Orahovica | Tisovac Fatovi Toplički potok | Papuk | 35.509 | 1.833 | 47.500 | 1.976 | 47.500 | 1990 |
| Pitomača | Lisičine | Kom. Pitoma. | 48.608 | 0 | 73.000 | 180 | 80.000 | 405 |
| Špišić Bukovica | Bikana | Virkom | 46.368 | 858 | 74.000* | 887 | 74.000 | 984 |
| Lukač | Bikana | Virkom | 62.188 | 850 | 65.012* | 1.114 | 65.012 | 1.217 |
| Gradina | Bikana | Virkom | 70.668 | 849 | 99.611* | 930 | 99.611 | 1.064 |
| Suhopolje | Bikana | Virkom | 75.759 | 1.231 | 122.831 | 1.356 | 154.524 | 1.664 |
| Sopje | Medinci | Komrad | 16.902 | 138 | 13.196 | 187 | 44.282 | 231 |
| N. Bukovica | Medinci | Komrad | 15.800 | 167 | 25.394 | 161 | 28.260 | 255 |
| Mikleuš | Medinci | Komrad | 8.800 | 300 | 9.344 | 370 | 9.344 | 370 |
| Čačinci | Fatovi | Papuk | 23.465 | 422 | 29.420 | 475 | 29.420 | 475 |
| Čađavica | Medinci | Komrad | 9.200 | 27 | 30.867 | 104 | 46.415 | 177 |
| Zdenci | Fatovi | Papuk | 26.127 | 246 | 29.887 | 339 | 29.887 | 343 |
| Voćin | Sobunar | Općina i Komrad | 25.000 12.000 u funkciji | 311 | 30.000 | 313 | 30.000 | 313 |
| Crnac | nema vodovodnu mrežu | - | - | - | - | - | - | - |

Izvor: Izvješće o komunalnoj infrastrukturi na području VPŽ za 2009. god. Upravni odjel za prostorno uređenje, graditeljstvo, komunalne poslove i zaštitu okoliša

Napomena: * sustav izgrađen 100%; ** dužina na cijelom distribucijom području koje pokriva Komrad

Vodovodna mreža razvijenija je u gradskim i općinskim središtima, a što je uočljivo iz grafikona 6.1, kao i grafikona 6.2.

Grafikon 6.1: Odnos dužine vodovodne mreže u 2004. i 2009. godini

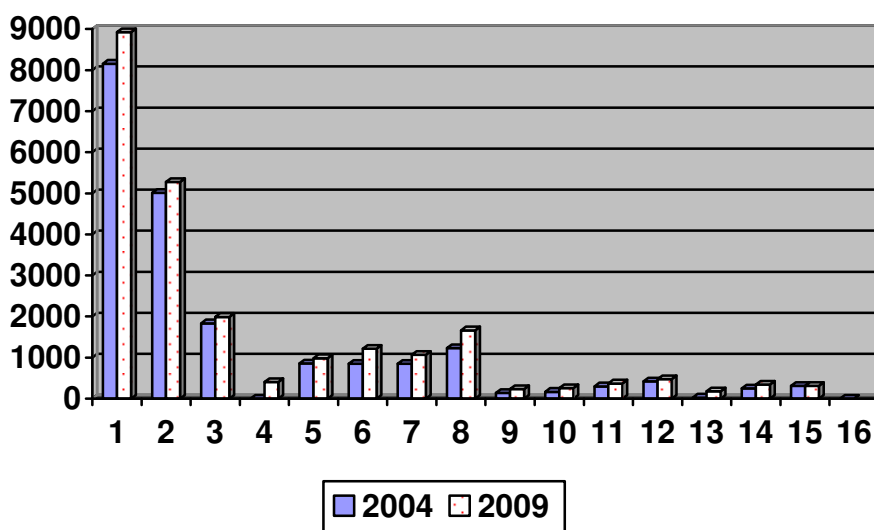


Legenda:

1. Virovitica; 2. Slatina; 3. Orahovica; 4. Pitomača; 5. Šp. Bukovica; 6. Lukač; 7. Gradina; 8. Suhopolje; 9. Sopje; 10. N. Bukovica; 11. Mikleuš; 12. Čačinci; 13. Čađavica; 14. Zdenci; 15. Voćin; 16. Crnac

Izvor: Izvješće o komunalnoj infrastrukturi na području VPŽ za 2009. god. Upravni odjel za prostorno uređenje, graditeljstvo, komunalne poslove i zaštitu okoliša

Grafikon 6.2: Odnos broja priključaka u 2004. i 2009. godini



Legenda i izvor podataka: vidjeti grafikon 6.1

Javnim vodoopskrbnim sustavom obuhvaćeno je 42 naselja od 188, što znači oko 22%, a slijedom Strategije za upravljanje vodom predviđeno je njihovo integriranje u sustav javne vodoopskrbe. U funkciji su vodoopskrbni sustavi gradova Virovitice, Slatine, Pitomače i Orahovice kao veći sustavi. Manji sustavi su u Špišić Bukovici, Mikleušu i Voćinu, a lokalni su u Gornjoj i Donjoj Pištani i Duzluku zasnovani na kaptiranim izvorima.

Jasno da stanje opskrbljenosti vodom naselja Županije nije zadovoljavajuće. Vodoopskrbnim sustavom obuhvaćeno je oko 53.000 stanovnika ili oko 51%, dok je u Hrvatskoj opskrbljenost 68% domaćinstava. Ta činjenica zahtijeva vrlo velika ulaganja u izgradnju vodoopskrbnog sustava.

Stanovnici ostalih naselja Županije vodom se opskrbljuju iz kopanih, rjeđe bušenih bunara kojima je zahvaćen prvi vodonosni horizont, a gdje je voda podložna onečišćenju s površine s obzirom na neriješenu odvodnju otpadnih i sanitarnih voda te upotrebu umjetnih preparata u poljoprivrednoj proizvodnji.

Upotreba vode za navodnjavanje obrađenih i obradivih poljoprivrednih površina je u današnje doba zanemariva. Navodnjava se samo oko 100 ha, što je u odnosu na obradive površine tek 0,9%. Osnovni preduvjet modernog navodnjavanja je okrupnjavanje poljoprivrednih čestica. To je velik problem koji je rješiv tek u dužem vremenu.

Budući da je navodnjavanje zemljišta neizostavno za poboljšanje i stabiliziranje prinosa, to se pristupilo izgradnji sustava za navodnjavanje. Za sada se pripremaju pilot projekti navodnjavanja na lokaciji Kapinci-Vaška u općini Sopje i na lokaciji Đolta u općini Špišić Bukovica. No, njihova realizacija bez sredstava državnog proračuna i drugih izvora nije moguća.

Kao što je već rečeno, potrebe u izgradnji vodoopskrbnih sustava, uključivo i navodnjavanja te sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda su enormne, kao i iznosi ulaganja. U financiranju njihove izgradnje sudjelovat će korisnici tih sustava putem cijene uzete ili ispuštene vode. Iz tog razloga bit će potrebno dinamizirati rješavanje ovih pitanja sukladno ekonomskoj snazi korisnika. Zbog toga uspješnost ovog segmenta programa treba staviti u ovisnost od socijalne prihvatljivosti ekonomske cijene vode. Naravno, sredstva europskih fondova bi mogla pomoći u tome.

Kanalizacija i odvodnja

Pokrivenost odvodnim sustavom naselja Virovitičko-podravske županije neprihvatljivo je niska jer od 188 naselja samo tri grada -Virovitica, Slatina i Orahovica i dio naselja Pitomača imaju riješenu odvodnju. Radovi na realizaciji odvodnje nastavljaju se i za naselje Čačinci, gdje je u tijeku izgradnja II. faze kanalizacijske mreže. Ta je situacija vidljiva u tablici 6.3.

Tablica 6.3: Stanje odvodnje u 2004., 2008. i 2009. godini

| Grad/Općina | Odvodnja (Kanalizacija) | Nadležnost (Komunalna tvrtka) | Stanje 2004. god. | | Stanje 2008. god. | | Stanje 2009. god. | |
|-------------|---|-------------------------------|-------------------|--|-----------------------------------|---|---|-------|
| | | | | | | | | |
| Virovitica | mješoviti sustav-grad razdjelni sustav-prigradska naselja | Virkom d.o.o. | 81.000 | 6.300 (kućanstva + svi stanovi u zgradama) | 94.234 + 10.500 kolektorske mreže | 4.827 (kućanstva + zgrade sa 1 priključkom) | 94.484 + 12.450 kolektorske mreže | 6.230 |
| Slatina | | Komrad d.o.o. | 44.752 | 2.191 | 72.653 | 2.329 | 75.578 | 2.439 |
| Orahovica | polurazdjelni sustav | Papuk d.o.o. | 35.400 | 1.288* | 41.681 | 1.200 | 41.681 | 1.210 |
| Pitomača | | Komunalno Pitomača d.o.o. | 18.600 | 278 | 19.000 | 412 | 19.400 | 420 |
| Čačinci | započela izgradnja I faze dužine 4.800 m | - | - | - | - | - | započela izgradnja II faze kanal. mreže | - |

Izvor: Izvješće o komunalnoj infrastrukturi na području VPŽ za 2009. god., Upravni odjel za prostorno uređenje, graditeljstvo, komunalne poslove i zaštitu okoliša

Odvodni sustav grada Virovitice izgrađen je kao mješovita kanalizacija u koju se ispuštaju i otpadne i oborinske vode. Prije upuštanja u recipijent – kanal Manteč, otpadna voda se pročišćava na uređaju za pročišćavanje koji ima i mehanički i biološki sustav, a nalazi se u sastavu tvornice šećera „Viro“ Virovitica.

Odvodni sustav grada Slatine, također je izgrađen kao mješovita kanalizacija, ali nema uređaja za pročišćavanje, tako da se otpadna i oborinska voda iz kolektora direktno upušta u vodotoke Javorica i Čađavica. Postoji idejno rješenje za izgradnju uređaja za pročišćavanje otpadnih voda grada Slatine.

Odvodni sustav grada Orahovice izgrađen je kao polurazdjelni. Nema uređaja za pročišćavanje otpadnih voda, tako da se otpadne vode direktno upuštaju u vodotok Vučicu.

Odvodni sustav naselja Pitomače izgrađen je kao mješoviti. Sustav sadrži pročistač otpadnih voda koji u svom sastavu ima samo mehanički dio. Nakon mehaničke obrade otpadna voda se ispušta u vodotok Vir.

U većini ostalih naselja otpadne vode rješavaju se septičkim taložnicama, dok se oborinske vode odvede otvorenim kanalima ili cestovnim jarcima u najbliže vodotoke. Većina septičkih jama je procjedna, pa se otpadna voda direktno infiltrira u podzemne slojeve.

Iz ovog proizlazi da na području Virovitičko-podravske županije odvodnja nije u zadovoljavajućoj mjeri riješena jer od 188 naselja u Županiji odvodni sustavi postoje samo u Virovitici, Slatini, Orahovici i djelomično Pitomači.

Dakako da je time standard življenja u svim drugim naseljima daleko niži, a opasnosti za onečišćenje okoliša veće jer se oborinske vode prihvaćaju otvorenim kanalima uz prometnice i vode do najbližeg recipijenta-melioracijskog kanala ili vodotoka.

Stoga je primjetna potreba izgradnje kanalizacijske mreže s uređajima za pročišćavanje otpadnih voda kao mjera zaštite zdravlja ljudi i životinja te očuvanje okoliša, posebno močvarnih staništa.

6.3. Opskrba električnom energijom

Virovitičko-podravska županija ne proizvodi energiju za vlastite potrebe i u potpunosti ovisi o nabavi električne energije, nafte i plina, premda postoje određeni izvori nafte i plina. Opskrba energentima je u djelokrugu državnih poduzeća i privatnih distributera. Izuzetak ovome je proizvodnja električne energije u Tvornici šećera za njene potrebe, s tim da se viškovi upućuju u elektromrežu HEP-a.

Virovitičko-podravska županija ima elektroenergetski potencijal rijeke Drave, za kojeg se smatra da nije iskoristiv za eksploataciju, ali i manjih vodotokova, što još nije iskorišteno. Smatra se da postoji mogućnost proizvodnje bio-energije i sunčeve energije.

Prijenosna i distributivna mreža električne energije u Županiji je razgranata, visokonaponska uglavnom omogućuje opskrbu cijelog prostora s potrebnim količinama.

Elektroenergetska mreža za prijenos električne energije sadrži samo objekte na 110 kV naponskoj razini i to:

- Trafostanice 110/35/10 kV: Virovitica i Slatina.
- Zračne 110 kV dalekovode: Našice-Slatina, Slatina-Virovitica i Daruvar-Virovitica.

Fizički pokazatelji o izgrađenosti prijenosne mreže na području Županije prikazani su u tablici 6.4.

Tablica 6.4: Izgrađenost prijenosne elektro mreže

| Napon. razina | Objekti | Jedinica mjere | Količina |
|---------------|---------|----------------|----------|
| 110 kV | T S | kom. | 2 |
| 110 kV | T S | MVA | 120 |
| 110 kV | ZDV | km | 71,8 |
| 110 KV | KDV | km | - |

Izvor: HEP-Zagreb, Direkcija za upravljanje i prijenos, 2000. godine

Distribucijska mreža obuhvaća sve distribucijske naponske razine i pokriva područje Županije. Na 35 i 10 kV naponskoj razini izgrađeni su sljedeći sadržaji prikazani tablicom 6.5.

Tablica 6.5: Izgrađenost distribucijske elektro mreže

| Napon. razina | Vrsta obj. | Jedinica mjere | Broj |
|---------------|------------|----------------|-------|
| 35 kV | T S | kom | 13 |
| 35 kV | T S | MVA | 93,0 |
| 35 kV | ZDV | km | 75,2 |
| 35 kV | KDV | km | 7,4 |
| 10 kV | T S | kom | 503 |
| 10 kV | T S | MVA | 88,5 |
| 10 kV | ZDV | km | 728,5 |
| 10 kV | KDV | km | 62,6 |

Izvor: Elektra Virovitica i Elektroslavonija Osijek, 2000. godine

* Fizički pokazatelji obuhvaćaju i industrijske trafostanice i dalekovode.

Određene teškoće u opskrbi električnom energijom nastupit će u naseljima u sjevernim dijelovima Županije jer se njihove potrebe podmiruju iz 10 kV mreže, što uskoro neće u potpunosti omogućiti isporuku kvalitetne električne energije.

Cjelokupni razvitak uz povećanje potrošnje električne energije u kućanstvima uvjetovat će i dogradnju distribucijske mreže na svim naponskim razinama.

6.4. Plinoopskrba

Na području Županije nalaze se vodovi visokotlačnog sustava veledistributera plina (50 bara), mjerno-redukcijske stanice (MRS-e) na tim vodovima, srednjetačne (3 bara) i niskotlačne (100 mbar) distribucijske mreže u naseljima uz mjerno redukcijske stanice (MRS).

Od visokotlačnih vodova dva su magistralna pravca: Budrovac-Donji Miholjac, kojim se proteže vod profila 18", te Virovitica-Kutina kojim se proteže vod profila 20". Regionalni su visokotlačni vodovi na pravcima Našice-Čačinci (6"), Suhopolje-Virovitica (10") i Pepelana-Suhopolje (8").

Mjerno-redukcijske stanice su smještene u Pitomači, Đolti, Virovitici, Suhopolju, Sladojevcima, Slatini, Čađavici, Čačincima i Orahovici. Od navedenih MRS-a one u Đolti i Sladojevcima izvedene su za priključenje velikih industrijskih potrošača direktno na magistralnu mrežu veledistributera, dok je oko svih ostalih MRS-a postojeći razvod obuhvatio široku i javnu potrošnju.

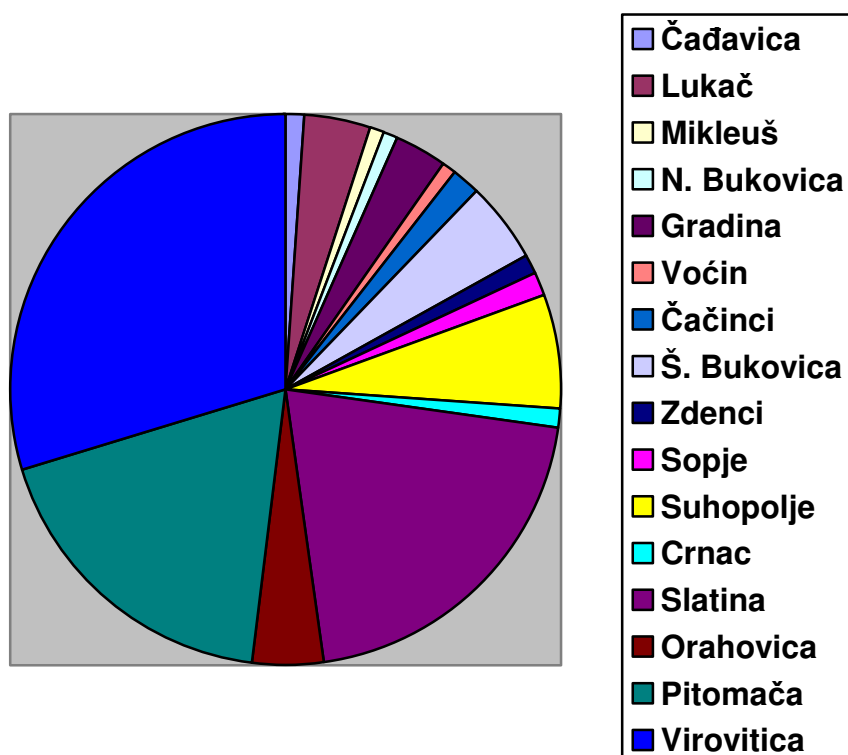
Od ukupnog broja naselja Virovitičko-podravske županije njih 29 ili 15% je plinificirano ili ima izgrađenu mrežu. Nastavak plinifikacije u bližim naseljima magistralnim vodovima je lakše ostvariti, dok će to biti teže za treću skupinu naselja koja su u brdskom dijelu. Demografski je uočljiv pad broja stanovnika u gotovo svim tim naseljima. To je najnerazvijeniji dio Županije i izgradnja plinskih sustava je vjerojatna tek u daljnjem razdoblju.

6.5. Zbrinjavanje otpada i zaštita okoliša

Prema Prostornom planu županije iz 2000. godine, Izmjenama i dopunama Prostornog plana Županije iz 2007. godine i Županijskom planu gospodarenja otpadom iz 2008. godine, za područje županije predviđena je izgradnja županijskog centra za gospodarenje otpadom u kojem bi se otpad zbrinjavao sa područja cijele Županije. Tijekom 2010. godine započele su intenzivnije aktivnosti za realizaciju ovog projekta. Izrađena je reevalucija stručne podloge za izbor lokacije centra, a od Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitosti dobivena su sredstva za istražne radove na odabranoj lokaciji. Nakon toga slijedi postupak procjene utjecaja na okoliš – izrada Studije utjecaja na okoliš, koja je uvjet za dobivanje lokacijske dozvole.

Trenutačno postoje tri legalna odlagališta otpada u Županiji: u Virovitici, Slatini i Orahovici i dogovorno odlagalište Klisa u Pitomači. Sakupljanje i odvoz otpada vrše komunalne tvrtke: Flora Vtc d.o.o. iz Virovitice, Komrad d.o.o. iz Slatine, Papuk d.o.o. iz Orahovice, Komunalno Pitomača d.o.o. iz Pitomače i koncesionari: Eko Flor Plus iz Jastrebarskog i Crnac promet d.o.o. Grafikon 6.3. prikazuje godišnje količine sakupljenog komunalnog otpada po gradovima i općinama, dok tablica 6.6 po sakupljačima u Županiji.

Grafikon 6.3: Sakupljeni komunalni otpad u Županiji, u tonama, 2008. godina



Izvor: Izvješće o provedbi Plana gospodarenja otpadom za 2009. god. Upravni odjel za prostorno uređenje, graditeljstvo, komunalne poslove i zaštitu okoliša u VPŽ

Tablica 6.6: Sakupljen otpad prema sakupljačima u 2008.

| R.br. | Sakupljač kom. otpada (Komunalna tvrtka / koncesionar) | Količina sakupljenog otpada (god/t) | Odlagalište na koje je odložen sakupljeni otpad |
|---------|--|-------------------------------------|---|
| 1. | Flora Vtc d.o.o. Virovitica | 9.672,26 | Gradsko odlagalište Virovitica |
| 2. | Komrad d.o.o. Slatina | 4.836,23 | Odlagalište u Radosavcima |
| 3. | Papuk d.o.o. Orahovica | 1.563,00 | Odlagalište Tuk u Orahovici |
| 4. | Komunalno Pitomača d.o.o. Pitomača | 3.700,00 | Odlagalište Klisa u Pitomači |
| 5. | Crnac – promet d.o.o. Crnac | 240,00 | Odlagalište Tuk u Orahovici |
| 6. | Eko – flor plus | 190,06 | Gradsko odlagalište Virovitica |
| Ukupno: | | 20.201,55 | |

Izvor: Izvješće o provedbi Plana gospodarenja otpadom za 2009. god. Upravni odjel za prostorno uređenje, graditeljstvo, komunalne poslove i zaštitu okoliša u VPŽ

Cilj provođenja mjera postupanja s otpadom je zbrinjavanje otpada sa područja Županije na jednom mjestu, u Županijskom centru za gospodarenje otpadom, uz organizaciju pratećih objekata: pretovarnih stanica (ukupno 5) i reciklažnih dvorišta (ukupno 3).

Prostornim planom su utvrđeni uvjeti za racionalno korištenje i zaštitu prostora i okoliša. Posebno se to odnosi na pitku vodu, autohtone šume, kvalitetna tla i prirodne krajobraze.

Zbrinjavanje otpada u Virovitičko-podravskoj županiji nije adekvatno riješeno. Sada egzistiraju tri velika, ali neuvjetna, odlagališta otpada za potrebe gradova i oko stotinu manjih. Uglavnom se nalaze na neodgovarajućim lokacijama i nisu izolirana od podzemnih vodnih tokova. Naime, postojeća rješenja su nezadovoljavajuća. Organizirano sakupljanje otpada putem komunalnih poduzeća je u Virovitici, Slatini, Orahovici, Pitomači, Špišić Bukovici, Lukaču, Voćinu i Čačincima te putem drugih osoba u Zdencima, Dugoj Međi, Crncu, Breštanovcima i Milanovcu. To znači da se otpad sakuplja i odvozi na odlagališta u samo oko 8% naselja.

Nisu dovoljno riješeni problemi zbrinjavanja glomaznog otpada, osim u Virovitici, Slatini i Orahovici, a drugdje je to individualno. Stoga je problem zaštite okoliša, a posebno zbrinjavanja otpada prioritetan, posebno imajući na umu eksploatiranje turizmu vrijednih lokaliteta i prostora te u svrhu zaštite voda i šuma.

Stoga je potrebno uspostaviti cjeloviti sustav gospodarenja otpadom, odrediti lokaciju za smještaj otpada, a među ostalim treba nabaviti odgovarajuću opremu za sakupljanje otpada i ostvarivati nadzor tokova otpada. Za tu svrhu Županija je osnovala tvrtku Županijski centar za gospodarenje otpadom kao trgovačko društvo sa sjedištem u Virovitici.

6.6. Zaključno o prometu i komunalnoj infrastrukturi

Postojanje kvalitetne fizičke infrastrukture nužan je preduvjet u stvaranju podržavajućeg i poticajnog poslovnog okruženja te uravnoteženog i održivog društveno-ekonomskog razvoja Županije. Fizička infrastruktura je u ovoj „Temeljnoj analizi“ analizirana s aspekta prometa, vodoopskrbe i odvodnje, opskrbe električnom energijom, plinoopskrbe, te zbrinjavanja otpada i zaštite okoliša.

Prema podacima DZS-a, u 2009. godini u Županiji je bilo ukupno 881 km cesta. Gustoća cestovne mreže (435 m/km²) je iznosila manja od iste u Hrvatskoj (518 m/km²). Udio cestovnog prometa Županije u Hrvatskoj je iznosio u 2009. godine 1,21%, što je gotovo nepromijenjeno stanje u odnosu na 2005. godinu (1,20%).

Mreža željezničkih pruga povezuje sva županijska mjesta preko dvije trase željezničkih pruga koje prolaze Županijom: Osijek – Zagreb (pravac istog-zapad) u dužini od 82 km te Pčelić-Banova Jaruga (sjever-jug) u dužini od 10 km. Svi prijelazi željezničkih pruga, kao i cesta, nisu još uvijek označeni.

Kao dio jedinstvene hrvatske mreže telekomunikacija, fiksna i mobilna telefonska mreža je razvijena, kao i mreža za prijenos podataka – Croapak mreža.

Postoje fizički preduvjeti i za ubrzaniji razvoj ostalih oblika prometa u Županiji, prije svega zračni i riječni.

Kada je riječ o stanju vodoopskrbe na području županije, može se ustvrditi kako razvitak vodoopskrbe nije u potpunosti pratio razvitak življenja i privređivanja u ovom kraju. Vodoopskrbnim sustavom obuhvaćeno je oko 53.000 stanovnika ili oko 51%, dok je u Hrvatskoj opskrbljenost 68% domaćinstava. Veliki broj naselja koji nemaju vodovodnu mrežu pripremaju projektну dokumentaciju za realizaciju vodoopskrbe. Na području Županije

postoji nekoliko vodoopskrbnih sustava, a voda iz onih javnih je redovno kontrolirana i zadovoljava sve zdravstvene kriterije. Međutim, stanovnici ostalih naselja Županije vodom se opskrbljuju iz kopanih, rjeđe bušenih bunara kojima je zahvaćen prvi vodonosni horizont, a gdje je voda podložna onečišćenju s površine s obzirom na neriješenu odvodnju otpadnih i sanitarnih voda te upotrebu umjetnih preparata u poljoprivrednoj proizvodnji.

Upotreba vode za navodnjavanje obrađenih i obradivih poljoprivrednih površina je zanemariva. Navodnjava se samo oko 100 ha, što je u odnosu na obradive površine tek 0,9%. Nadalje, pokrivenost odvodnim sustavom naselja Županije neprihvatljivo je niska jer od 188 naselja samo tri grada -Virovitica, Slatina i Orahovica i dio naselja Pitomača imaju riješenu odvodnju. Stoga su potrebe u izgradnji vodoopskrbnih sustava, uključivo i navodnjavanja te sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda enormne, kao i iznosi ulaganja. Određeni radovi u tom području su u tijeku, a pripremaju se i pilot projekti. Međutim, problem je u tome što je njihova realizacija primarno ovisna o vanjskim izvorima financiranja.

Prijenosna i distributivna mreža električne energije u Županiji je razgranata, visokonaponska uglavnom omogućuje opskrbu cijelog prostora s potrebnim količinama. Opskrba energijom je u djelokrugu državnih poduzeća i privatnih distributera. Izuzetak ovome je proizvodnja električne energije u Tvornici šećera za njene potrebe, s tim da se viškovi upućuju u elektromrežu HEP-a. Županija je potpuno ovisna o nabavi električne energije, nafte i plina, iako postoje određeni izvori nafte i plina. Određen elektroenergetski potencijal ima i rijeka Drava, kao i manji vodotokovi, a postoji i mogućnost proizvodnje bio i sunčeve energije. Očekuju se izvjesne teškoće u opskrbi električnom energijom u naseljima u sjevernim dijelovima Županije jer se njihove potrebe podmiruju iz 10 kV mreže, što uskoro neće u potpunosti omogućiti isporuku kvalitetne električne energije.

Na području Županije nalaze se vodovi visokotlačnog sustava vledistributera plina (50 bara), mjerno-redukcijske stanice (MRS-e) na tim vodovima, srednjetačne (3 bara) i niskotlačne (100 mbar) distribucijske mreže u naseljima uz MRS-e. U Županiji je 29 naselja (tj. 15%) plinificirano ili ima izgrađenu mrežu. Nastavak plinifikacije u bližim naseljima magistralnim vodovima je lakše ostvariti, dok će to biti teže za treću skupinu naselja koja su u brdskom dijelu.

U 2010. godini započele su intenzivnije aktivnosti na realizaciji projekta gospodarenja otpadom u Županiji prema kojem se predviđa zbrinjavanje otpada sa područja cijele Županije u jednom županijskom centru. To je stoga što zbrinjavanje otpada u toj Županiji nije adekvatno riješeno. Trenutačno postoje tri legalna, ali neuvjetna odlagališta u Županiji: u Virovitici, Slatini i Orahovici i dogovorno odlagalište Klisa u Pitomači. Sakupljanje i odvoz otpada organizirano je u samo oko 8% naselja, a obavlja ih šest komunalnih tvrtki. Zaključno, problem zaštite okoliša, a posebno zbrinjavanja otpada je prioritetan, kao i općenito unaprjeđenje kompletne fizičke infrastrukture, posebno imajući na umu eksploatiranje turizmu vrijednih lokaliteta i prostora te u svrhu zaštite voda i šuma.

7. DRUŠVENI RAZVOJ ŽUPANIJE

Društveni razvoj predstavlja proces organiziranja i osnaživanja ljudskih aktivnosti te njihovog dovođenja na višu razinu kako bi se realizirali sve zahtjevniji društveni ciljevi i unaprijedili produktivni kapaciteti društva. Uspjeh tog procesa ovisi o mehanizmima koji usmjeravaju i kanaliziraju energiju svih društvenih struktura i organizacija u nove i produktivnije oblike aktivnosti.

U vrednovanju društvenog razvoja Županije i razotkrivanju efikasnosti usmjeravajućih mehanizama, analitička pozornost bit će posvećena lokalnoj i područnoj samoupravi, obrazovanim strukturama, društveno-kulturnim strukturama (uključujući institucije koje pružaju zdravstvenu zaštitu i socijalnu skrb te kulturne institucije) te društvenim aspiracijama iskazanim kroz gustoću i snagu civilnog društva.

7.1. Lokalna i područna (regionalna) samouprava

U Republici Hrvatskoj jedinice lokalne samouprave su općine i gradovi, a županije jedinice područne (regionalne) samouprave. Nadležnosti županija određene su zakonom. U svom samoupravnom djelokrugu ona obavlja niz poslova od područnog značaja, kakvi su primjerice poslovi koji se odnose na obrazovanje, zdravstvo, prostorno i urbanističko planiranje, gospodarski razvoj, promet i prometnu infrastrukturu. Poslove iz svog djelokruga županija samostalno obavlja putem svojih tijela: županijske skupštine kao predstavničkog tijela i župana kao izvršnog tijela te upravnih odjela i službi osnovanih za obavljanje poslova iz samoupravnog djelokruga, kao i poslova državne uprave prenijetih na te županije.

Gradovi i općine su jedinice lokalne samouprave koje u svom djelokrugu obavljaju poslove lokalnog značenja. Tim se poslovima neposredno ostvaruju potrebe građana, a koje nisu Ustavom ili zakonom dodijeljene drugim državnim tijelima. Osobito je pri tome riječ o onima koje se odnose na uređenje naselja i stanovanje, komunalno gospodarstvo, prostorno i urbanističko planiranje, brigu o djeci, socijalnu skrb, primarnu zdravstvenu zaštitu, odgoj i osnovno obrazovanje, kulturu, tjelesnu kulturu i šport, zaštitu potrošača, zaštitu i unaprjeđenje prirodnog okoliša, protupožarnu i civilnu zaštitu, promet na svom području te ostale poslove sukladno posebnim zakonima.

Županijski proračun

Županija svoje potrebe financira iz prihoda koji joj neposredno pripadaju te iz prihoda proisteklih iz raspodjele i preraspodjele državnih prihoda. Glavni prihodi Županije su porez i prirez na dohodak, dio poreza na dohodak te potpore izravnjanja za financiranje decentraliziranih funkcija, porez na cestovna motorna vozila, prihodi od zakupa poljoprivrednog zemljišta, naknade za eksploataciju mineralnih sirovina, pomoći i donacije.

Prihodi i primici Županije u razdoblju 2007.-2009. prikazani su tablicom 7.1.

Tablica 7.1: Prihodi i primici županijskog proračuna u 2007. i 2009. godini

| Rbr. | PRIHODI I PRIMICI | 2007. | 2009. | Udio, u % | | Promjena 2009/2007, % |
|------|--|----------------------|----------------------|-----------|--------|--------------------------|
| | | | | 2007. | 2009. | |
| 1. | Porez i prirez na dohodak | 14.060.993,85 | 14.147.754,13 | 18,62 | 16,06 | 0,62 |
| 2. | Prihodi za financiranje decentraliziranih funkcija | 40.008.926,80 | 47.252.111,50 | 52,98 | 53,62 | 18,10 |
| 3. | Porez na nasljedstva i darove | 776,18 | 26.674,97 | 0,00 | 0,03 | 3336,70 |
| 4. | Porez na automate za zabavne igre | 306.000,00 | 337.000,00 | 0,41 | 0,38 | 10,13 |
| 5. | Porez na cestovna motorna vozila | 2.481.333,13 | 2.417.890,29 | 3,29 | 2,74 | -2,56 |
| 6. | Tekuće pomoći iz državnog, gradskih i općinskih proračuna | 1.193.003,02 | 6.384.953,24 | 1,58 | 7,25 | 435,20 |
| 7. | Kapitalne pomoći iz državnog, gradskih i općinskih proračuna | 7.411.740,88 | 9.024.269,29 | 9,82 | 10,24 | 21,76 |
| 8. | Prihodi od kamata | 334.464,21 | 799.959,92 | 0,44 | 0,91 | 139,18 |
| 9. | Naknade za koncesije | 97.367,41 | 134.050,67 | 0,13 | 0,15 | 37,68 |
| 10. | Prihodi od zakupa nekretnina | 75.525,52 | 82.544,94 | 0,10 | 0,09 | 9,29 |
| 11. | Prihodi od zakupa poljoprivrednog zemljišta | 3.806.921,95 | 2.898.564,66 | 5,04 | 3,29 | -23,86 |
| 12. | Naknada za eksploataciju mineralnih sirovina | 527.736,24 | 457.659,25 | 0,70 | 0,52 | -13,28 |
| 13. | Lovozakupnina | 746.488,93 | 828.322,95 | 0,99 | 0,94 | 10,96 |
| 14. | Administrativne (upravne) pristojbe | 1.303.083,47 | 1.253.821,80 | 1,73 | 1,42 | -3,78 |
| 15. | Ostali nespomenuti prihodi | 158.718,30 | 170.258,19 | 0,21 | 0,19 | 7,27 |
| 16. | Vlastiti prihodi | 1.200,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | -100,00 |
| 17. | Tekuće donacije | 2.000,00 | 40.000,00 | 0,00 | 0,05 | 1900,00 |
| 18. | Kapitalne donacije | 2.472.500,00 | 801.731,94 | 3,27 | 0,91 | -67,57 |
| 19. | Prihodi od prodaje poljoprivrednog zemljišta | 317.567,10 | 994.290,96 | 0,42 | 1,13 | 213,10 |
| 20. | Ostali prihodi od prodaje imovine | 207.000,46 | 66.980,13 | 100,00 | 100,00 | -67,64 |
| 21. | Primici (povrati depozita) | 838.828,07 | 3.102.400,15 | | | 269,85 |
| 22. | Primici od prodaje dionica i udjela u glavnici | 239.354,95 | 0,00 | | | -100,00 |
| 23. | Ostalo | 0,00 | 10,00 | | | - |
| | UKUPNI PRIHODI I PRIMICI: | 76.591.530,47 | 91.221.248,98 | | | 19,10 |

Izvor: Godišnji obračuni Proračuna Virovitičko-podravske županije za 2007., 2008. i 2009. godinu

U usporedbi s 2007. godinom, u 2009. godini su porasli prihodi i primici županijskog proračuna za 19,1% unatoč tome što su gospodarstvenici završili 2009. godinu s negativnim financijskim rezultatom. Porezi su najvažniji izvor prihoda Županije. U 2007. godini udjeli poreznih prihoda i prireza na dohodak u ukupnim prihodima iznosili su 75,3% (stavke 1-5 u tablici 7.1), dok su u 2009. godini njihovi udjeli iznosili nešto manje, 72,83%. Među poreznim prihodima najizdašniji su porezi za financiranje decentraliziranih funkcija. Ti su porezi porasli za 18,10% u 2009. u odnosu na 2007. godinu, a njihov je udio u ukupnim prihodima veći od 50%.

Ukupni rashodi i izdaci županijskog proračuna su porasli za 34% (tablica 7.2), što je više za 15 postotnih poena u odnosu na porast ukupnih prihoda i primitaka. Najveći rashodi Županije vezani su uz financiranje prosvjete (42,37%) i zdravstva (15,99%). Na njih odlazi oko 60% županijskog proračuna. Na ostale društvene djelatnosti (stavke 6, 7, 9) otpada dodatnih oko 6%.

U recesijskoj 2009. godini rashodi županijskog proračuna su smanjeni u odnosu na 2007. godinu Tajništvu, Službi za europske integracije i regionalni razvoj, gospodarstvu i poljoprivredi. Najveće povećanje je ostvarila Služba za javne financije – čak 115%. To je stoga što su državno-kapitalne pomoći jedinicama lokalne samouprave prenesene u nadležnost Službe za javne financije.

Tablica 7.2: Rashodi i izdaci županijskog proračuna u 2007. i 2009. godini

| Rbr. | RASHODI I IZDACI | 2007. | 2009. | Udio u % | | Stopa promjene 2009/2007, % |
|------|--|----------------------|----------------------|---------------|---------------|-----------------------------|
| | | | | 2007. | 2009. | |
| 1. | Tajništvo | 5.026.564,13 | 1.790.646,54 | 6,86 | 1,82 | -64,38 |
| 2. | Ured župana | 809.268,51 | 1.459.884,11 | 1,10 | 1,49 | 80,40 |
| 3. | Služba za europske integracije i regionalni razvoj | 149.338,11 | 49.171,32 | 0,20 | 0,05 | -67,07 |
| 4. | Služba za javne financije | 7.577.429,02 | 16.299.809,66 | 10,34 | 16,61 | 115,11 |
| 5. | Prosvjeta | 31.042.791,45 | 44.743.323,20 | 42,37 | 45,58 | 44,13 |
| 6. | Kultura | 1.018.000,00 | 1.651.468,98 | 1,39 | 1,68 | 62,23 |
| 7. | Šport | 669.000,00 | 811.088,00 | 0,91 | 0,83 | 21,24 |
| 8. | Zdravstvo | 12.209.238,26 | 15.696.273,03 | 16,66 | 15,99 | 28,56 |
| 9. | Socijalna skrb | 2.709.024,00 | 3.332.702,20 | 3,70 | 3,40 | 23,02 |
| 10. | Gospodarstvo | 5.308.512,90 | 4.701.873,69 | 7,25 | 4,79 | -11,43 |
| 11. | Poljoprivreda | 5.939.133,92 | 5.437.393,91 | 8,11 | 5,54 | -8,45 |
| 12. | Komunalni poslovi | 500.000,00 | 1.007.760,97 | 0,68 | 1,03 | 101,55 |
| 13. | Zaštita prirode i okoliša | 308.444,40 | 451.996,82 | 0,42 | 0,46 | 46,54 |
| 14. | Prostorno uređenje | 0,00 | 722.994,82 | 0,00 | 0,74 | 0,00 |
| | UKUPNI RASHODI I IZDACI: | 73.266.744,70 | 98.156.387,25 | 100,00 | 100,00 | 33,97 |

Izvor: Godišnji obračuni Proračuna Virovitičko-podravske županije za 2007., 2008. i 2009. godinu

Razvojna institucija i programi Županije

VIDRA-agencija za regionalni razvoj Virovitičko-podravske županije

VIDRA – Agencija za regionalni razvoj Virovitičko-podravske županije osnovana je Odlukom Skupštine Virovitičko-podravske županije od 23. lipnja 2008. godine («Službeni glasnik» br. 4/08.) kao javna ustanova. Razvojna agencija VIDRA obavlja sljedeće djelatnosti:

- pružanje tehničke i savjetodavne potpore u programima međunarodne i regionalne suradnje,
- razmjena informacija u svrhu regionalnog razvoja,
- stvaranje lokalnih, prekograničnih i međunarodnih mreža,
- promocija regije,
- potpora razvojnim programima uključujući i javno–privatna partnerstva, direktne investicije, joint –venture inicijative,
- posredovanje u suradnji sa nacionalnim i međunarodnim financijskim institucijama,
- privlačenje izravnih inozemnih ulaganja,
- izgrađivanje institucionalnih kapaciteta,
- pružanje tehničke pomoći lokalnim vlastima u izradi projektnih prijedloga za financiranje kroz pretpristupne fondove EU i dr.,
- ispitivanje tržišta i javnog mnijenja,
- izrada studije izvedivosti, poslovnih planova i investicijskih elaborata,
- pružanje tehničke i konzultativne pomoći glede programa međunarodne i međuregionalne suradnje,
- provođenje specijalističkih edukativnih programa,
- informiranje i pružanje konzalting usluga,
- savjetovanje, osim poreznog i investicijskog,
- promidžba,
- izrada programa i projekata za urbanu i ruralnu sredinu putem sustava poduzetništva,
- zastupanje inozemnih tvrtki,
- izrada i ažuriranje strateških planova.

Temeljem Zakona o regionalnom razvoju Republike Hrvatske i Pravilnika o upisniku upravnih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, agencija i drugih pravnih osoba osnovanih s ciljem učinkovite koordinacije poticanja regionalnog razvoja, VIDRA-agencija za regionalni razvoj Virovitičko-podravske županije akreditirana je kao regionalni koordinator za područje Virovitičko-podravske županije. U prvim godinama rada agencija je polučila dobre rezultate tako da je uz njenu pomoć na području Županije tijekom 2009./2010. godine u provedbi bilo 8 projekata financiranih iz pretpristupnog fonda IPA ukupne vrijednosti 1.442.881,40 Eura, a bespovratna sredstva EU iznosila su 861.246,98 Eura. Razvojna agencija VIDRA svoje usluge pruža Virovitičko-podravskoj županiji, svim općinama i gradovima u županiji, udrugama, nevladinim organizacijama, javnim ustanovama te sektoru malog gospodarstva. Razvojna agencija VIDRA zadužena je za Bazu razvojnih projekata Virovitičko-podravske županije.

Program gospodarenja poljoprivrednim zemljištem

Poljoprivredno zemljište u Virovitičko-podravskoj županiji obuhvaća 116 800 ha, od čega je 101300 ha oraničnih površina. Od ukupnog poljoprivrednog zemljišta u Virovitičko-podravskoj županiji 51.874,84 ha je u vlasništvu Republike (tj. 44,41%). Stoga je raspolaganje poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu Republike Hrvatske od osobite važnosti za razvoj poljoprivrede u Županiji. Podaci tablice 7.3 pokazuju njegovu strukturu prema vrsti zemljišta i lokaciji unutar Županije.

Tablica 7.3: Pregled raspolaganja poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu RH na području Županije u 2009. godini

| JLS | oranica | voćnjaci | vinogradi | livade | pašnjaci | vrtovi | bare, trstici | ribnjaci | ostalo | ukupno |
|-----------------|------------------|---------------|---------------|-----------------|-----------------|-------------|---------------|--------------|---------------|------------------|
| Virovitica | 2.337,27 | 3,70 | 10,38 | 142,92 | 166,09 | 0,00 | 77,09 | 0,00 | 0,00 | 2.737,46 |
| Slatina | 3.875,52 | 7,87 | 75,79 | 340,47 | 310,14 | 0,00 | 7,03 | 0,00 | 71,03 | 4.616,82 |
| Orahovica | 1.078,49 | 105,24 | 180,17 | 176,09 | 308,17 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 1.848,16 |
| Crnac | 2.252,82 | 0,59 | 0,11 | 21,51 | 14,67 | 0,00 | 86,52 | 0,00 | 0,00 | 2.376,23 |
| Čačinci | 2.546,93 | 163,08 | 10,16 | 205,29 | 403,86 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 36,40 | 3.499,77 |
| Čadavica | 3.115,12 | 0,00 | 0,00 | 106,00 | 145,89 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 3.367,00 |
| Gradina | 3.539,50 | 0,92 | 0,00 | 118,14 | 67,64 | 0,00 | 23,49 | 0,00 | 0,00 | 3.749,70 |
| Lukač | 2.356,18 | 0,22 | 0,23 | 244,09 | 113,12 | 0,00 | 40,05 | 0,00 | 0,00 | 2.753,89 |
| Mikleuš | 1.017,35 | 0,71 | 0,52 | 52,61 | 38,14 | 0,00 | 1,36 | 0,00 | 17,12 | 1.127,81 |
| Nova Bukovica | 3.295,45 | 0,78 | 12,29 | 26,32 | 14,08 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 3.348,92 |
| Pitomača | 1.699,81 | 4,49 | 2,14 | 129,21 | 72,84 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 1.908,48 |
| Sopje | 4.461,32 | 0,48 | 0,00 | 87,84 | 47,16 | 0,00 | 1,03 | 35,50 | 0,00 | 4.633,33 |
| Suhopolje | 3.607,20 | 5,32 | 31,00 | 131,00 | 571,00 | 0,00 | 90,00 | 0,00 | 0,00 | 4.435,52 |
| Špišić Bukovica | 1.576,63 | 0,26 | 20,87 | 223,35 | 83,57 | 0,00 | 19,43 | 0,00 | 0,00 | 1.924,12 |
| Voćin | 1.842,48 | 48,48 | 29,81 | 764,96 | 1.605,90 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 4.291,63 |
| Zdenci | 4.325,00 | 1,00 | 1,00 | 151,00 | 78,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 700,00 | 5.256,00 |
| UKUPNO | 42.927,09 | 343,13 | 374,47 | 2.920,80 | 4.040,26 | 0,00 | 346,01 | 35,50 | 824,55 | 51.874,84 |

Izvor: Izvješće o stanju poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu RH na području Virovitičko-podravske županija, Upravni odjel za poljoprivredu VPŽ, ožujak 2010.

Napomena: JLS = jedinice lokalne samouprave

Raspolaganje poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu Republike Hrvatske uređeno je Zakonom o poljoprivrednom zemljištu (Narodne novine br. 152/08; 21/10.) koji je stupio na snagu 1. siječnja 2009. godine. Ovim Zakonom Republika Hrvatska, kao vlasnik, raspoložuje poljoprivrednim zemljištem putem Programa raspolaganja kojeg donose jedinice lokalne samouprave uz suglasnost Ministarstva. Taj program treba sadržavati, između ostalog i površine određene za prodaju, za koncesiju za ribnjake, za dugogodišnji zakup, za zakup i površine određene za ostale namjene (maksimalno do 5% ukupne površine poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države). Poljoprivredno zemljište koje je Programom predviđeno za prodaju ili zakup može se prodati ili dati u zakup samo preko javnog natječaja koji se objavljuje putem javnih glasila i na oglasnoj ploči općine ili grada.

Zadnji natječaji za prodaju i zakup koje su većina jedinica lokalne samouprave (JLS) proveli bili su u 2009. godini, a nekoliko ih je u tijeku. Postoje i JLS koje već nekoliko godina nisu

provele natječaj ili su ga provele na malom dijelu. Važni su razlozi tome neusklađenost stanja katastra, zemljišnih knjiga sa stanjem na terenu, ali i drugih problema koji se pojavljuju prilikom raspolaganja poljoprivrednim zemljištem, a kakvi su:

- postojanje neprovedenih ugovora o zamjeni (koje su bivši industrijsko-poljoprivredni kombinati sklapali tijekom 1980-tih godina, a za koje se saznalo tek nakon sklapanja ugovora, odnosno pokušaja uvođenja u posjed);
- relativno sporo rješavanje zahtjeva za povrat oduzete imovine;
- dugo vrijeme čekanja na suglasnost nadležnog Ministarstva;
- dugo vrijeme čekanja dokumentacije državnih institucija (Hrvatske šume, Hrvatske vode);
- nedovoljan broj djelatnika koji rade na problemima zemljišta u JLS.

Poljoprivredno zemljište u onim JLS koje imaju ovakve probleme najčešće je dano u jednogodišnji zakup, odnosno prema Odluci Vlade RH o privremenom raspolaganju poljoprivrednim zemljištem (do sada 5.500 ha). Uglavnom se radi o poljoprivrednim površinama - oranicama s nesređenim imovinsko-pravnim odnosima, neusklađenim katastarskim i zemljišno-knjižnim stanjima.

Iako je Odluka Vlade o privremenom raspolaganju poljoprivrednim zemljištem na snazi bila samo do kraja 2010. godine, ipak od nekih općina dolaze prijedlozi da se pronađe rješenje za privremeno raspolaganje onim poljoprivrednim zemljištem koje ostane slobodno, bilo da se nitko nije natjecao za njega (zbog prevelike cijene zakupa u odnosu na kvalitetu) ili ako zakupci odustaju i raskidaju pravovaljane ugovore o zakupu. Model jednogodišnjeg zakupa u ovim iznimnim situacijama trebalo bi zadržati, kako zemlja do sljedećeg natječaja ne bi ostala neobrađena, odnosno pusta.

Radi što bržeg rješavanja problema nesređenosti katastarskih i zemljišno-knjižnih stanja u većini JLS te što kvalitetnijeg raspolaganja poljoprivrednim zemljištem, Županija sudjeluje u sufinanciranju katastarsko-geodetskih izmjera. Katastarske izmjere poljoprivrednog zemljišta i sređivanje vlasničkih odnosa predstavljaju prioritet u kvalitetnom upravljanju poljoprivrednim površinama u vlasništvu RH.

Programi poticanja poljoprivredne proizvodnje

Već niz godina Županija realizira različite programe usmjerene poticanju, unaprjeđenju i razvoju poljoprivredne proizvodnje. Do kraja 2010. godine je realizirano ili su u realizaciji 22 takva programa. Njima su obuhvaćeni segmenti poljoprivredne djelatnosti za koje je procijenjeno da im treba pomoć. Tablica 7.4 prikazuje o kojim namjenama i o kojim iznosima je bilo riječi u razdoblju 2006.-2010.

Tablica 7.4: Program i sredstva za poticanje poljoprivredne proizvodnje za razdoblje 2006.-2010.

| PROJEKT | 2006. | 2007. | 2008. | 2009. | 2010. |
|---|--------------|--------------|--------------|--------------|------------|
| Sufinanciranje HSC | 54.900,00 | | 0,00 | 0,00 | 0,00 |
| Poticanje govedarstva | 130.000,00 | 100.000,00 | 39.900,00 | 43.050,00 | 50.000,00 |
| Poticanje svinjogojske proizvodnje | 10.000,00 | 20.000,00 | 20.000,00 | 20.000,00 | 0,00 |
| Monitoring reprodukcijskog zdravlja kobilica | 0,00 | 30.000,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 |
| Osiguranje visoko vrijednih grla u stočarstvu | 0,00 | 55.000,00 | 59.527,89 | 48.986,93 | 50.000,00 |
| Izložba slavonskih hladnokrvnih konja | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 10.000,00 | 10.000,00 |
| Poticanje proizvodnje meda | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 200.000,00 |
| Izložba vina u Orahovici | 20.000,00 | 20.000,00 | 20.000,00 | 20.000,00 | 20.000,00 |
| Poticanje sadnje trajnih nasada | 230.000,00 | 220.000,00 | 619.880,00 | 483.895,00 | 200.000,00 |
| Poticanje ekološke proizvodnje | 60.000,00 | 60.000,00 | 90.000,00 | 115.000,00 | 0,00 |
| Sredstva za operativni rad obrane od tuče | 136.400,00 | 171.000,00 | 188.062,35 | 186.591,37 | 150.000,00 |
| Analiza tla | 100.000,00 | 100.000,00 | 129.124,80 | 105.105,00 | 0,00 |
| Poticanje proizvodnje šećerne repe | 1.355.000,00 | 1.500.000,00 | 2.038.432,40 | 2.700.000,00 | 0,00 |
| Poticanje proiz. povrća i cvijeća-plastenici | 0,00 | 120.000,00 | 255.292,96 | 260.000,00 | 200.000,00 |
| Sufinanciranje osiguranja usjeva i trajnih nasada | 400.000,00 | 500.000,00 | 699.839,65 | 0,00 | 0,00 |
| Sufinanciranje osiguranja usjeva | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 400.000,00 | 0,00 |
| Poticanje duhanske proizvodnje | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 200.000,00 |
| Mreže za obranu od tuče višegodišnjih nasada | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 72.000,00 | 50.000,00 |
| Poticanje proizvodnje krastavaca | 0,00 | 80.000,00 | 57.020,86 | 70.000,00 | 0,00 |
| Poticanje proizvodnje jagoda | 0,00 | 60.000,00 | 40.810,00 | 63.000,00 | 0,00 |
| Donacije udrugama građana iz djelatnosti poljoprivrede | 43.000,00 | 50.000,00 | 31.800,00 | 20.000,00 | 0,00 |
| Edukacija za poljoprivrednike, studijska putovanja, znanstveni skupovi i razvoj zadrugarstva, znanstvena istraživanja | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 100.000,00 | 230.000,00 |
| Poticanje razvoja zadrugarstva | 0,00 | 0,00 | 120.000,00 | 0,00 | 0,00 |
| Sufinanciranje izmjere u k.o. u JLS | 150.000,00 | 600.000,00 | 391.277,04 | 500.000,00 | 800.000,00 |
| Sufinanciranje izrade Plana navodnjavanja | 604.995,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 |
| Ispitivanje uzoraka pčelinjih zajednica na nozemozu | 20.000,00 | 20.000,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 |
| Potpoma ublažavanju posljedica uginuća pčela | 0,00 | 0,00 | 100.000,00 | 0,00 | 0,00 |
| Poticanje razvoja pčelarstva | 0,00 | 0,00 | 20.000,00 | 15.000,00 | 0,00 |
| Sufinanciranje kamata krediti 2004. | 220.000,00 | 155.000,00 | 92.925,49 | 60.000,00 | 50.000,00 |
| Sufinanciranje kamata krediti 2005. | 230.000,00 | 180.000,00 | 148.231,46 | 90.000,00 | 80.000,00 |
| Sufinanciranje kamata krediti 2006. | 25.000,00 | 100.000,00 | 118.800,15 | 105.000,00 | 120.000,00 |
| Pilot projekt navodnjavanja "Kapinci-Vaška" | 496.300,00 | 744.460,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 |
| Glavni projekt navodnjavanja Kapinci-Vaška | 0,00 | 0,00 | 499.956,00 | 990.000,00 | 715.000,00 |
| Izrada investicijske tehničke dokumentacije (HEP) | 0,00 | 0,00 | 387.045,00 | 0,00 | 0,00 |
| Sufinanciranje natjecanja orača HZPSS | | 15.000,00 | 15.000,00 | 15.000,00 | 15.000,00 |
| Nabava natjecateljskog pluga za | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 30.000,00 | 0,00 |

| | | | | | |
|--|---------------------|---------------------|---------------------|---------------------|---------------------|
| potrebe natjecanja | | | | | |
| Državno natjecanje orača | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 30.000,00 |
| Izložba voća i povrća, meda i pčelinjih proizvoda VPŽ | | 50.000,00 | 42.203,52 | 30.000,00 | 30.000,00 |
| Agro-arca-sajam inovacija u poljoprivredi | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 20.000,00 | 20.000,00 |
| Športske igre na selu - pokroviteljstvo | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 20.000,00 | 0,00 |
| Pilot projekt navodnjavanja "Novi Gradac-Detkovac" | 0,00 | 935.000,00 | 748.100,00 | 0,00 | 0,00 |
| Glavni projekt navodnjavanja Novi Gradac-Detkovac | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 500.000,00 | 100.000,00 |
| Razvoj ruralnog prostora | 0,00 | 50.000,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 |
| Sufinanciranje uređenja poljskih puteva | 0,00 | 0,00 | 500.000,00 | 0,00 | 0,00 |
| Poticanje ribolovnog turizma i natjecanja | 0,00 | 0,00 | 20.000,00 | 20.000,00 | 20.000,00 |
| Uspostavljanje laboratorija za analizu tla i biljnog mate | 0,00 | 0,00 | 200.000,00 | 0,00 | 0,00 |
| Uređenje prostora za laboratorij za analizu tla i biljnog materijala | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 300.000,00 | 0,00 |
| Opremanje poljoprivrednih praktikuma srednjih škola -traktori | 0,00 | 0,00 | 147.219,84 | 0,00 | 0,00 |
| Opremanje poljoprivrednih praktikuma srednjih škola -poljoprivredna mehanizacija | 0,00 | 0,00 | 148.871,29 | 0,00 | 0,00 |
| Ukupno | 4.285.595,00 | 5.935.460,00 | 7.989.320,70 | 7.412.628,30 | 3.340.000,00 |

Izvor: VPŽ - Upravni odjel za gospodarstvo, razvoj i poljoprivredu

Potrebno je istaknuti da se programima poticanja poljoprivredne proizvodnje nastoje ukloniti uočene manjkavosti u pojedinim područjima i segmentima te proizvodnje te na taj način ostvariti kontinuirani rast i razvoj. Taj je osmišljen pristup vidljiv, primjerice, u području pčelarstva (tablica 7.5).

Tablica 7.5: Kronologija poticaja Županije u pčelarstvu

| Godina | Program | Iznos potpore |
|--------|--|---------------|
| 2006. | Ispitivanje uzoraka pčelinjih zajednica na nozemozu | 20.000,00 |
| 2007. | Ispitivanje uzoraka pčelinjih zajednica na nozemozu | 20.000,00 |
| | Izložba meda | 15.000,00 |
| 2008. | Poticanje razvoja pčelarstva | 20.000,00 |
| | Izložba meda | 25.000,00 |
| | Potpora ublažavanja posljedica uginuća pčela | 100.000,00 |
| 2009. | Izložba meda i pčelinjih proizvoda | 48.092,01 |
| 2010. | Poticanje proizvodnje meda VPŽ (osigurano u Proračunu) | 200.000,00 |
| | Izložba meda (osigurano u proračunu) | 15.000,00 |

Izvor: Upravni odjel za gospodarstvo, razvoj i poljoprivredu, 2010.

Županija posebice potiče interesno povezivanje malih poljoprivrednih proizvođača u zadruge. Naime, interesnim povezivanjem bi se racionalizirala i bolje usmjerila njihova proizvodnja te povećao njihov dohodak. Također, Županije potiče daljnje obrazovanje poljoprivrednika kako

bi mogli racionalnije odabrati poljoprivrednu kulturu koju će uzgajati te primjenjivati suvremena saznanja u samoj proizvodnji. K tome se ističe među prioritetima gospodarenja poljoprivrednim zemljištem, rješavanje problema uređenja poljoprivrednog zemljišta, navodnjavanja i odvodnje te njegovo stavljanje u obradu putem koncesija, kao jednog prijelaznog rješenja.

Sadržaj poticajnih i drugih financijskih mjera koje provodi VPŽ, ne uzimajući u obzir iznos sredstava koje za to daje, ukazuje na shvaćanje važnosti koje poljoprivredna proizvodnja ima u razvojnom smislu za Županiju. Ipak, sredstva izdvojena za poljoprivredu iz županijskog proračuna smanjena su za 8,45% u recesijskoj 2009. godini u odnosu na 2007. godinu (vidjeti tablicu 7.2).

Programi poticanja gospodarstvenika

U 2006. godini nastavljena je realizacija programa “Lokalni projekt razvoja – poduzetnik 2004/06“. Temeljem zaključenog ugovora Županije i Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva tijekom 2007., 2008. i 2009. godine u provedbi su bili programi kreditiranja “Lokalni projekti razvoja – mikrokreditiranje“. Krajem 2009. godine sklopljen je ugovor o provođenju novog programa kreditiranja pod nazivom ”Lokalni projekti razvoja malog gospodarstva – 2009.” Realizacija ovog programa je započela u 2010. godini.

Realizacijom zaključenih ugovora o subvencioniranju kamata iz ranijih godina, te zaključivanjem novih ugovora, Županija je dala poticaj gospodarstvu pomažući postojećim poduzećima u postizanju bolje konkurentnosti na domaćem i stranom tržištu, ali i omogućila kreditiranje poduzetnika-početnika. Statistički podaci vezani uz programe i kreditiranje malog poduzetništva prikazani su tablicom 7.6.

Tablica 7.6: Programi kreditiranja malog poduzetništva

(000 kn)

| God. - Kreditni programi | Realizirano kredita | | Predviđeno zaposliti |
|--------------------------|---------------------|---------|----------------------|
| | broj | kn | |
| 2005. - LPRP - 2004/06 | | | |
| - Mladi | 9 | 6.177 | 29 |
| - Nove teh. | 14 | 10.226 | 28 |
| - Branitelji | 27 | 27.432 | 104 |
| - Žene | 20 | 12.057 | 50 |
| - Poduzetnik | 25 | 16.251 | 65 |
| - Soc. usluge | 2 | 2.200 | 11 |
| 2006. - LPRP – 2004/06 | 65 | 54.881 | 241 |
| 2007. - Mikrokrediti | 17 | 3.185 | 17 |
| 2008. - Mikrokrediti | 21 | 3.220 | 21 |
| 2009. - Mikrokrediti | 17 | 2.718 | 16 |
| Ukupno | 217 | 139.247 | 581 |

Izvor: VPŽ: Baza kredita, 2010.

Iz ovog proizlazi da se u Županiji već dugo vremena, samostalno i u suradnji s bankama i ministarstvima, ulažu znatna sredstva u pokretanje i razvoj poduzetništva i realizaciju

poduzetničkih projekata. Ipak, iz županijskog je proračuna izdvojeno 11,43% manje za gospodarstvo u 2009. godini, nego što je to učinjeno u 2007. godini (tablica 7.2).

Poduzetnička infrastruktura

Poduzetničku infrastrukturu Županije u prvom redu čine aktivnosti poduzetničkih potpornih institucija, i to: HGK – Županijske komore Virovitica, HOK – Obrtničke komore Virovitičko-podravske županije, VIDRA-e – agencije za regionalni razvoj Virovitičko-podravske županije, Poduzetničkog inkubatora Županije, kao i poduzetničkih zona.

Hrvatska gospodarska komora – Županijska komora Virovitica. HGK - Županijska komora Virovitica (<http://www.hgk.hr/wps/portal!/ut/p/.cmd/cl/.!hr>) djeluje kao dio sustava Hrvatske gospodarske komore. Gospodarsko vijeće HGK - Županijske komore Virovitica formirano je 1.4.1994. godine, a stručne službe su započele s radom 1.8.1994. godine. Komora prati gospodarsku djelatnost, povezuju gospodarske subjekte, te posreduje u uspostavljanju odnosa sa ustanovama, institucijama, agencijama i fondovima. Zastupa interese članica, organizira nastupe gospodarstvenika na sajmovima u Hrvatskoj i inozemstvu, daje informacije o gospodarstvu, povezuje članice, te izdaje niz dokumenata (certifikate „OF ORIGIN“ i „FORM A“, dozvole za međunarodni cestovni prijevoz i sl.), kao i obavlja niz drugih poslova iz sfere javnih ovlasti.

Vezano uz aktivnosti na unaprjeđenju rada i poslovanja tvrtki, Županijska komora potiče zajedničke nastupe i promotivne aktivnosti tvrtki, upravljanje kvalitetom prema nekoj od međunarodnih normi, te nominiranje za znakove „Hrvatska kvaliteta“ i „Izvorno hrvatsko“.

Hrvatska obrtnička komora – Obrtnička komora Virovitičko-podravske županije (<http://www.okvpz.hr>). Osnovana je 28.10.1994. kao izvanstranačka, stručno-poslovna organizacija utemeljena na Zakonu o obrtu i Statutu Hrvatske obrtničke komore. Obrtnička komora Županije sa četiri komorska udruženja (Komorsko udruženje Virovitica, Slatina, Orahovica i Pitomača) promiče, usklađuje, zastupa i predstavlja zajedničke interese obrtnika na području Županije. Glavne zadaće i poslovi Komore su:

- zastupanje interesa svojih članova pred tijelima lokalne i područne (regionalne) samouprave,
- organiziranje i poticanje nastupa na sajmovima, izložbama i drugim oblicima poslovne suradnje
- promicanje, organiziranje i sudjelovanje u obrazovanju za obrtništvo te dopunskoj izobrazbi kadrova
- praćenje i analiziranje stanja u obrtništvu i malom gospodarstvu
- pružanje informacija i stručne pomoći svojim članovima te ostalim osobama zainteresiranim za bavljenje obrtom.

VIDRA - agencija za regionalni razvoj Virovitičko-podravske županije s ciljem jačanja konkurentnosti poduzetnika VIDRA (<http://www.ravidra.hr>) djeluje također kao poduzetnički informacijski centar koji pruža usluge informiranja i savjetovanja poduzetnika. Također u suradnji s Ministarstvom gospodarstva, rada i poduzetništva te partnerskim institucijama organizira i sudjeluje u educiranju poduzetnika, i to kako poduzetnika početnika, tako i poduzetnika u fazi rasta i razvoja. Razvojna agencija VIDRA je certificirani koordinator regionalnog razvoja Virovitičko-podravske županije. Konkretno, kao poduzetnička potporna institucija Vidra pruža sljedeće usluge poduzetnicima:

- pisanje projektnih prijedloga za programe EU
- informacije o Programima poticanja poduzetništva i poljoprivrede
- edukacija poduzetnika: START UP za poduzetnike početnike
- primjerena edukacija i savjetovanje za poduzetnike u fazi rasta i razvoja
- primjerenu specijalističku edukaciju
- stručnu pomoć kod zatvaranja financijske konstrukcije projekata
- izrada gospodarskih programa, poslovnih planova i investicijskih studija
- konzultantske i savjetodavne usluge za malo i srednje poduzetništvo
- izdavanje vaučera (sufinanciranje konzultantskih usluga) – partner HAMAG-a.

Poduzetnički inkubator VPŽ d.o.o. Osnovan je kao tvrtka, a u pripremi je projekt izgradnje objekta za potrebe poduzetničkog inkubatora. Zamišljen je kao objekt u kojem će mladi poduzetnici moći razvijati svoje poduzetničke ideje, te je isključivo namijenjen tehnološko-inovativnim proizvodima i proizvodnima procesima, te spin off i IT tehnologijama.

U inkubator je predviđen smještaj 16 mladih poduzetnika (do 24 mjeseca rada) koji imaju potencijal rasta. Cijena poslovnog prostora će biti izuzetno povoljna – 5,00-10,00 kn/m² u prvoj godini. Poduzetnici će u njemu moći ostati maksimalno tri godine dok ne stasaju i ne postanu samostalni. Veličina prostora je od 37 do 108 m². Inkubator će pored prostora i zajedničkih usluga (knjigovodstvo, istraživanje tržišta, pomoć pri razvoju proizvoda) nuditi i stalnu poduzetničku edukaciju, start up programe za poduzetnike početnike, pa sve do stručnih edukacija.

Poduzetničke zone. Županijski plan razvoja poduzetničkih zona za razdoblje 2006.-2013. definira brojne zone gotovo u svim jedinicama lokalne samouprave. No, najdalje u izgradnji su otišli sva tri grada: Virovitica (9 zona), Slatina (5 zona) i Orahovica (2 zona). Sukladno navedenom, poduzetničke zone su relativno ravnomjerno locirane (vidjeti tablicu 7.7).

U razdoblju 2001.-2010.god. u 18 poduzetničkih zona u 10 JLS uloženo je više od 17 milijuna bespovratnih sredstava Državnog proračuna RH i preko 800.000,00 eura iz fondova EU (PHARE 2005 za poduzetničku zonu Trnovača u Slatini).

Tablica 7.7: Poduzetničke zone u VPŽ prema Planu razvoja poduzetničkih zona 2006.-2013. godine

| Redni broj | Poduzetnička zona | ha | Redni broj | Poduzetnička zona | ha |
|------------|--|--------|------------|--|-------|
| | GRAD VIROVITICA | 319,18 | | OPĆINA LUKAČ | |
| 1. | Poduzetnička zona Zapad 1 | 28,53 | 26. | Poduzetnička zona Brezik - Jug | 14,06 |
| 2. | Poduzetnička zona Zapad 2 | 77,7 | | OPĆINA MIKLEUŠ | |
| 3. | Poduzetnička zona I (Jug 1) | 40,74 | 27. | Poduzetnička zona Mikleuš | 4,6 |
| 4. | Poduzetnička zona II | 8,43 | 28. | Poduzetnička zona Gaj Mikleuš | 1,97 |
| 5. | Poduzetnička zona Sjever | 21,17 | 29. | Poduzetnička zona Borik | 0,23 |
| 6. | Poduzetnička zona Sjever 1 | 30,46 | | OPĆINA PITOMAČA | |
| 7. | Poduzetnička zona Sjever 2 | 54,39 | 30. | Poduzetnička zona Kaliko | 19,53 |
| 8. | Poduzetnička zona Antunovac | 5,8 | 31. | Poduzetnička zona Klas | 15,62 |
| 9. | Poduzetnička zona Istok 1 | 51,96 | 32. | Poduzetnička zona Rakitka I | 13,08 |
| | GRAD SLATINA | 154,78 | 33. | Poduzetnička zona Rakitka II | 3,36 |
| 10. | Poduzetnička zona Kučanica-Medinci | 24,6 | 34. | Poduzetnička zona Rakitka III | 1,98 |
| 11. | Poduzetnička zona Lipik | 30 | 35. | Poduzetnička zona Razlev I | 7,64 |
| 12. | Poduzetnička zona Mala privreda | 10,53 | | OPĆINA NOVA BUKOVICA | 29,26 |
| 13. | Poduzetnička zona Trnovača | 24 | 36. | Poduzetnička zona Toplak | 29,26 |
| 14. | Poduzetnička zona Turbina | 13 | | OPĆINA SOPJE | 21,08 |
| 15. | Poduzetnička zona Turbina 2 | 28,9 | 37. | Poduzetnička zona Gornje Predrijevo | 4,81 |
| 16. | Poduzetnička zona Turbina 3 | 23,75 | 38. | Poduzetnička zona Novaki I | 10,98 |
| | GRAD ORAHOVICA | 45,14 | 39. | Poduzetnička zona Novaki II | 5,29 |
| 17. | Poduzetnička zona Orahovica | 25,43 | | OPĆINA SUHOPOLJE | 35,23 |
| 18. | Poduzetnička zona Bjelevina Orahovička | 19,71 | 40. | Poduzetnička zona Odboj Jug | 23,24 |
| | OPĆINA CRNAC | 12,38 | 41. | Poduzetnička zona Bjeljevina - Suhopolje | 11,99 |
| 19. | Poduzetnička zona Palište | 12,38 | | OPĆINA ŠPIŠIĆ BUKOVICA | 29,11 |
| | OPĆINA ČAČINCI | 38,76 | 42. | Poduzetnička zona Špišić Bukovica | 8,3 |
| 20. | Poduzetnička zona Boćine | 25,39 | 43. | Poduzetnička zona Hrastje | 11,96 |
| 21. | Poduzetnička zona Selište | 8,37 | 44. | Poduzetnička zona Berek | 8,85 |
| 22. | Poduzetnička zona Lipovac | 5 | | OPĆINA VOĆIN | 28,68 |
| | OPĆINA ČAĐAVICA | 47,15 | 45. | Poduzetnička zona Voćin | 28,68 |
| 23. | Poduzetnička zona Čađavica | 33,67 | | OPĆINA ZDENCI | 26,65 |
| 24. | Poduzetnička zona Vraneševci | 13,48 | 46. | Poduzetnička zona Duga Međa | 26,65 |
| | OPĆINA GRADINA | 29,81 | | | |
| 25. | Poduzetnička zona Gradina | 22,17 | | | |

Sajmovi

Značajan za poticanje i razvoj poduzetništva je VIROEXPO – Međunarodni sajam gospodarstva, obrtništva i poljoprivrede u Virovitici, koji se organizira svake godine od 1996., a koji je od lokalne sajamske manifestacije prerastao u međunarodnu sajamsku instituciju. Isto tako je značajan SLAVIN - Sajam vinogradarstva, vinarstva i voćarstva u Orahovici čija prva manifestacija je bila organizirana 1993. godine.

Manje izložbe, ali ne i manje značajne za razvoj gospodarstva Županije, su Izložba voća i povrća Virovitičko-podravske županije i Sajam paprike, koja se održava od 2004. godine, te od 2006. godine Županijsko ocjenjivanje meda i pčelinjih proizvoda, a i od 2009. godine Međunarodno ocjenjivanje meda.

Od 2008. godine Udruga inovatora Hrvatske i Grad Slatina, u suradnji s Virovitičko - podravskom županijom i Hrvatskom zajednicom tehničke kulture, organizira Međunarodni sajam inovacija, novih ideja, proizvoda i tehnologija u poljoprivredi i prehrambenoj industriji „AGRO ARCA” u Slatini.

7.2. Obrazovanje

Postojanje adekvatno obrazovane radne snage je nužna pretpostavka ostvarivanja željenih stopa i kvalitete ekonomskog rasta i razvoja svakog područja. Naime, kako je već navedeno, obrazovana radna snage je ne samo sklonija uočavanju prilika, već i njezinom kreiranju; ona je fleksibilnija na promjenjive gospodarske i individualne uvjete, otvorenija na novosti, promjene i spremnija na stalno učenje i usavršavanje. Stoga je izuzetno važno da na svakom području postoji razvijena mreža raznovrsnih obrazovnih institucija i ustanova za cjeloživotno obrazovanje. Posebna pozornost pri tome bi trebala biti posvećena i cjeloživotnom obrazovanju koje treba osigurati obrazovnu ponudu u skladu s potrebama pojedinca, poslodavca i društvene zajednice.

Na području Županije razvijena je mreža ustanova u području predškolskog, osnovnoškolskog, srednješkolskog i višeg obrazovanja te obrazovanja odraslih – cjeloživotnog obrazovanja. Postojanje i aktivan rad takve mreže izuzetno je važno za Županiju jer prema podacima Državnog zavoda za statistiku (Popis stanovništva 2001.) oko trećine stanovnika Virovitičko-podravske županije je srednješkolskog obrazovanja. Od toga je dvije trećine sa stručnim usmjerenjem, dok je jedna trećina s općim, gimnazijskim i drugim stručnim srednješkolskim obrazovanjem. Tek je 2,2% stanovnika s fakultetskim obrazovanjem, odnosno 5,6% više i visoke stručne spreme, što znači da je 56,4% stanovnika s osnovnim, ili manje od toga, obrazovanjem.

Predškolsko, osnovnoškolsko i srednješkolsko obrazovanje

Na području Virovitičko-podravske županije odgoj i obrazovanje započinje obveznim polaganjem predškole, koje se ustrojava pri predškolskim organizacijama ili pri osnovnim školama gdje nije organizirano, a nastavlja se u obveznom polaganju osnovnoškolskog i prema izboru nastavka srednješkolskog obrazovanja. Kakav je prihvat djece u predškolskim ustanovama vidljivo je iz tablice 7.8.

Tablica 7.8: Predškolsko obrazovanje

| Predškolske ustanove/godina | Broj | Br. djece | Broj skupina | Br. djelatnika |
|-----------------------------|------|-----------|--------------|----------------|
| 2007./08. | 8 | 1090 | 47 | 153 |
| 2008./09 | 9 | 1097 | 47 | 153 |
| 2009./10 | 9 | 1125 | 50 | 153 |

Izvor: Upravni odjel za društvene djelatnosti Virovitičko-podravske županije

Obrazovanje na području županije odvija se u 10 srednjih škola i 19 osnovnih škola koje izvan sjedišta djelovanja imaju 64 područne škole. Organizirano je osnovno i srednjoškolsko glazbeno obrazovanje i glazbene predškolske radionice, a za učenike srednjih škola koji se školuju izvan mjesta školovanja organiziran je smještaj u Učeničkom domu Virovitica.

Prema podacima dobivenim od Upravnog odjela za društvene djelatnosti Virovitičko-podravske županije osnovno školstvo obavlja se u 19 matičnih škola i 64 područne škole. Broj učenika i razrednih odjela od školske godine 2006./2007. prikazan je tablicom 7.9.

Tablica 7.9: Kretanje broja učenika osnovnih škola po školskim godinama

| Redni broj | NAZIV OSNOVNE ŠKOLE | šk.god. 2006./2007. | | šk.god. 2007./2008. | | šk.god. 2008./2009. | | šk.god. 2009./2010. | | šk.god. 2010./2011. | |
|------------------------------|---|---------------------|-------------|---------------------|-------------|---------------------|-------------|---------------------|-------------|---------------------|-------------|
| | | Broj učenika | Broj odjela | Broj učenika | Broj odjela | Broj učenika | Broj odjela | Broj učenika | Broj odjela | Broj učenika | Broj odjela |
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 |
| 1 | OŠ A.Cesarca, Špišić Bukovica | 460 | 25 | 460 | 24 | 444 | 25 | 431 | 24 | 406 | 24 |
| 2 | OŠ A.G.Matoša, Čačinci | 267 | 16 | 262 | 16 | 261 | 16 | 256 | 16 | 242 | 16 |
| 3 | OŠ D.Trstenjaka, Čadavica | 289 | 18 | 275 | 18 | 246 | 18 | 240 | 16 | 240 | 17 |
| 4 | OŠ E.Kumičića, Slatina | 808 | 41 | 795 | 41 | 762 | 41 | 732 | 41 | 687 | 40 |
| 5 | OŠ Gradina, Gradina | 410 | 23 | 398 | 23 | 380 | 23 | 375 | 23 | 350 | 22 |
| 6 | OŠ I.B.Mažuranić, Orahovica | 474 | 23 | 478 | 23 | 462 | 23 | 464 | 24 | 443 | 23 |
| 7 | OŠ I.G.Kovačića, Gornje Bazje | 336 | 22 | 339 | 23 | 314 | 23 | 298 | 23 | 269 | 22 |
| 8 | OŠ I.G.Kovačića, Zdenci | 343 | 17 | 324 | 16 | 327 | 16 | 322 | 16 | 309 | 16 |
| 9 | OŠ J.Kozarca, Slatina | 787 | 37 | 769 | 37 | 741 | 37 | 712 | 36 | 702 | 36 |
| 10 | OŠ Mikleuš, Mikleuš | 161 | 10 | 159 | 10 | 158 | 10 | 156 | 10 | 152 | 10 |
| 11 | OŠ Suhopolje, Suhopolje | 644 | 32 | 613 | 31 | 563 | 31 | 543 | 31 | 538 | 32 |
| 12 | OŠ P.Preradovića, Pitomača | 1.062 | 52 | 1.038 | 53 | 1.017 | 54 | 981 | 56 | 964 | 56 |
| 13 | OŠ V.Nazora, Nova Bukovica | 157 | 10 | 150 | 10 | 132 | 10 | 149 | 10 | 147 | 10 |
| 14 | OŠ Voćin, Voćin | 382 | 18 | 373 | 18 | 353 | 18 | 344 | 18 | 332 | 18 |
| 15 | Osnovna glazbena škola Slatina | 176 | 14 | 187 | 14 | 231 | 16 | 294 | 20 | 248 | 20 |
| 16 | OŠ I.B. Mažuranić, Virovitica | 1.069 | 46 | 1.067 | 46 | 1.046 | 46 | 1.004 | 46 | 971 | 45 |
| 17 | OŠ Vladimir Nazor, Virovitica | 1.041 | 44 | 1.015 | 43 | 961 | 43 | 917 | 43 | 878 | 43 |
| 18 | Osnovna škola Virovitica | 92 | 14 | 88 | 14 | 102 | 15 | 102 | 15 | 120 | 15 |
| 19 | Osnovna glazbena škola Jan Vlašimsky Virovitica | 222 | 16 | 243 | 18 | 339 | 27 | 316 | 31 | 274 | 30 |
| UKUPNO ŽUPANIJA/GRAD: | | 9.180 | 478 | 9.033 | 478 | 8.839 | 492 | 8.636 | 499 | 8.272 | 495 |

Izvor: Upravni odjel za društvene djelatnosti Virovitičko-podravske županije,2010.

Analiza podatka koji se odnose na broj učenika i razrednih odjela pokazuje da je u istom broju škola došlo do povećanja broja razrednih odjela, iako je znatno smanjen broj učenika u osnovnim i srednjim školama redovitog odgojno-obrazovnog sustava. Broj učenika u razrednom odjelu formira se sukladno Državnom pedagoškom standardu kao i Pravilniku o broju učenika u redovitom i kombiniranom razrednom odjelu.

Srednje obrazovanje u Županiji, kao i u RH, uključuje četverogodišnje programe općeg srednjeg obrazovanja u gimnazijama i strukovno obrazovanje. Programi općeg srednjeg obrazovanja pripremaju učenike za upis na visoka učilišta. Strukovno obrazovanje u Hrvatskoj obuhvaća programe u trajanju od jedne do četiri godine. Nakon njihovog uspješnog apsolviranja, učenik stječe zanimanje/profesiju. Naravno, on ima mogućnost napredovanja kroz majstorske ispite, praksu i stručno usavršavanje.

Prema podacima DZS-a¹⁹, u školskoj godini 2008./2009. u nastavni je proces Županije bilo uključeno 476 nastavnika (što čini 2,04% od ukupnog broja hrvatskih nastavnika), a uspješno je završilo srednju školu ukupno 1007 učenika (što je 2,10% od svih hrvatskih učenika koji su završili srednju školu).

Broj učenika srednjih škola po školskim godinama prikazan je tablicom 7.10. Srednjoškolsko obrazovanje ima istu razvojnu tendenciju kao i osnovnoškolsko obrazovanje: smanjenje broja učenika i povećanje broja razrednih odjela.

Tablica 7.10: Kretanje broja učenika u srednjim školama po školskim godinama

| Redni broj | NAZIV SREDNJE ŠKOLE | šk.god. 2006./2007. | | šk.god. 2007./2008. | | šk.god. 2008./2009. | | šk.god. 2009./2010. | | šk.god. 2010./2011. | |
|------------------------------|---|---------------------|-------------|---------------------|-------------|---------------------|-------------|---------------------|-------------|---------------------|-------------|
| | | Broj učenika | Broj odjela | Broj učenika | Broj odjela | Broj učenika | Broj odjela | Broj učenika | Broj odjela | Broj učenika | Broj odjela |
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 |
| 1 | Gimnazija P.Preradovića Virovitica | 504 | 16 | 482 | 16 | 466 | 16 | 465 | 16 | 466 | 17 |
| 2 | SŠ M.Marulića Slatina | 1.085 | 39 | 1.014 | 39 | 576 | 21 | 587 | 22 | 594 | 23 |
| 3 | Industrijsko-obrtnička škola Slatina | | | | | 438 | 19 | 414 | 20 | 411 | 21 |
| 4 | SŠ S.Ivšić, Orahovica | 392 | 17 | 370 | 17 | 340 | 16 | 324 | 16 | 346 | 16 |
| 5 | Industrijsko-obrtnička škola Virovitica | 403 | 21 | 377 | 19 | 373 | 20 | 355 | 20 | 331 | 20 |
| 6 | Tehnička škola Virovitica | 541 | 21 | 552 | 22 | 542 | 23 | 543 | 23 | 514 | 21 |
| 7 | Strukovna škola Virovitica | 680 | 24 | 687 | 24 | 722 | 24 | 704 | 25 | 668 | 25 |
| 8 | Srednja škola Pitomača | 287 | 12 | 300 | 13 | 282 | 16 | 296 | 14 | 294 | 14 |
| 9 | Katolička klasična gimnazija s pravom javnosti u Virovitici | | | 15 | 1 | 44 | 2 | 67 | 3 | 85 | 4 |
| 10 | Glazbena škola Jan Vlašimsky Virovitica | | | | | | | 8 | 1 | 18 | 3 |
| UKUPNO ŽUPANIJA/GRAD: | | 3.892 | 150 | 3.797 | 151 | 3.783 | 157 | 3.763 | 160 | 3.727 | 164 |

Izvor: Upravni odjel za društvene djelatnosti Virovitičko-podravske županije, 2010

¹⁹ Državni zavod za statistiku, Priopćenje, br. 8.1.3. od 23.04.2010.

Za obrazovanje djece i mladeži s teškoćama u razvoju u Županiji postoje dvije osnovne škole sa 21 razrednim odjelom i 144 učenika te dvije srednje škole sa 6 razreda i ukupno 72 učenika koji nastavljaju obrazovanje u pomoćničkim zanimanjima.

Umjetničko obrazovanje provodi se u dvije glazbene škole od čega je jedna ustrojena kao srednja škola. Glazbena škola Jan Vlašimsky Virovitica ima upisano 18 učenika u program srednjeg obrazovanja.

Osim toga, u Županiji je organiziran smještaj učenika u Učenički dom u Virovitici. Obzirom da sadašnji prostor Učeničkog doma ne odgovara, nužno je izgraditi novi prostor sa svom potrebnom opremom. Iskorištenost učeničkog doma pokazuju sljedeći podaci sadržani u tablici 7.11.

Tablica 7.11: Broj učenika i djelatnika u Učeničkom domu Virovitica

| Ustanove/godina | Broj | Broj učenika | Br. djelatnika |
|---------------------|------|--------------|----------------|
| Učenički dom | | | |
| 2007./08. | 1 | 112 | 19 |
| 2008./09. | 1 | 112 | 19 |
| 2009./10. | 1 | 112 | 18 |

Izvor: Upravni odjel za društvene djelatnosti 2010. god.

U postojećim prostorima školskih objekata potrebno je nabaviti suvremenu didaktičku opremu kako bi se ostvarili željeni ishodi učenja. Ponekad se u rješenje tog problema uključuju i gospodarske tvrtke; međutim, to nije dovoljno.

Kako bi se podigla kvaliteta obrazovanja, Županija je u svom Planu postavila kao prioritetno ulaganje u školstvo, i to ne samo u građenju i rekonstrukciji nego i u opremanje. U planu kapitalne izgradnje i investicijskog održavanja osnovnog školstva potrebno je još obnoviti nekoliko školskih objekata, i to: PŠ Lukač, PŠ Levinovac, PŠ St. Marof, PŠ G. Miholjac, PŠ Žlebina, PŠ Hum, PŠ Budakovac PŠ Okrugljaču, ali pod uvjetom postojanja minimalnog broja učenika za nesmetano odvijanje nastavnog procesa. Isto tako, za potrebe odvijanja nastave u srednjim školama primjenjujući odredbe DPS-a za srednje škole, potrebno je predvidjeti izgradnju nove Industrijsko-obrtničke škole kao i Gimnazije u Slatini te već započetog projekta srednje škole u Pitomači. Sredstva iz županijskog proračuna povećana su u 2009. godini u odnosu na 2007. godinu za 44,13% (vidjeti tablicu 7.2).

Visoko obrazovanje i cjeloživotno obrazovanje

Visoko obrazovanje u Hrvatskoj nalazi se od 2001. godine u procesu reforme motivirane željom za pridruživanjem RH Europskom području visokog obrazovanja i Bolonjskim procesom. U skladu s Bolonjskim procesom, visoko obrazovanje provodi se kroz sveučilišne i stručne studije. Sveučilišni studiji provode se na sveučilištu, dok se stručni studiji, u pravilu, provode na visokoj školi ili veleučilištu. Sveučilišni studij osposobljava studente za obavljanje poslova u znanosti i visokom obrazovanju, u poslovnom svijetu, javnom sektoru i društvu općenito te ih osposobljava za razvoj i primjenu znanstvenih i stručnih dostignuća. Stručni studij pruža studentima razinu znanja i vještina koje omogućavaju obavljanje stručnih zanimanja i osposobljava ih za neposredno uključivanje u radni proces.

Na području Županije ne djeluje niti jedno sveučilište. S obzirom na smještaj te povijesno i sadašnje značenje Virovitice u središnjoj Hrvatskoj, kao i potrebe za nastavkom obrazovanja, osnovana je u 2007. godini Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici. Nadalje, u narednom razdoblju planira se otvaranje veleučilišta s novim programima. U akademskoj godini 2009./10. na visokoj je školi bilo zaposleno ukupno 18 nastavnika, od toga 6 nastavnika, 4 asistenta i 8 ostalih zaposlenika u dekanatu i stručnim službama, odnosno 5 magistara znanosti i 2 magistra specijalista. Za potrebe Veleučilišta u rekonstrukciji je postojeći prostor bivše vojarnje kako bi se stvorili uvjeti za organiziranje visokoškolskog obrazovanja na području Županije.

Osim Visoke škole za menadžment u turizmu i informatici ustrojen je dislocirani stručni studij Drvne tehnologije Šumarskog fakulteta iz Zagreba, a tijekom 2011/12 godini se planira ustrojiti dislocirani studij Poljoprivrednog fakulteta iz Osijeka. Nadalje, u tijeku je ishodenje dopusnice za Visoku zdravstvenu školu. Vjeruje se da bi ishodenje, kao i pokretanje ovih studijskih programa ubrzalo podizanje stupnja obrazovanosti, kao i broj više i visoko obrazovanih osoba.

Ustanove za obrazovanje odraslih provode programe za stjecanje prve kvalifikacije, dokvalifikacije, stručnog usavršavanja i prekvalifikacije. Zakonom o obrazovanju odraslih (NN, 17/07) iz 2007. godine, obrazovanja odraslih je integrirano u hrvatski obrazovni sustav kao nezavisni podsustav strateški jednako važan kao i podsustavi osnovnog, srednjeg i tercijarnog obrazovanja. Prema navedenom Zakonu, obrazovanje odraslih može se provoditi kao formalno, neformalno, informalno i/ili samousmjereno učenje. Formalno obrazovanje provodi se na temelju programa koje je odobrilo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa s ciljem stjecanja strukovnih znanja, vještina i sposobnosti. Rezultira stjecanjem javne isprave, a uključuje osnovno obrazovanje odraslih, srednje obrazovanje odraslih (uključuje stjecanje srednje stručne spreme ili kvalifikacije, kvalifikacije za jednostavna zanimanja, prekvalifikaciju, osposobljavanje i dokvalifikaciju), kao i visoko obrazovanje odraslih. U Županiji se ono provodi u okviru otvorenih učilišta, osnovnih škola, srednjih škola, visoke škole, škola stranih jezika, ustanova za skrb o osobama s posebnim potrebama i invaliditetom, popravnih i ostalih ustanova, ako zadovoljavaju preduvjete navedene Zakonom. Primjerice, provodi se u okviru: Informatičkog obrazovnog učilišta, Slatina, Pučkog otvorenog učilišta Slatina, Slatina, Osnovne škole Gradina, Gradina, Srednja škola Stjepan Ivšić Orahovica, Orahovica, Pučko otvoreno učilište Aspekt, Virovitica.

Neformalno obrazovanje odnosi se na organizirane procese učenja tijekom kojih se odrasle osobe osposobljavaju za rad, za različite socijalne aktivnosti te za osobni razvoj. Ono ne rezultira stjecanjem javne isprave. U Županiji provodi se u ustanovama za obrazovanje odraslih, trgovačkim društvima, Vidri, nevladinim organizacijama, sindikatima, političkim strankama, športskim udruženjima, raznim centrima, itd. Neformalno obrazovanje pokriva širok spektar različitih područja; npr. učenje stranih jezika, poslovnih i menadžerskih vještina te programa računalne pismenosti. Informalno učenje odraslih odnosi se na aktivnosti putem kojih odrasla osoba stječe i razvija svoja znanja i vještine kroz iskustveno učenje (svoje ili iz okruženja), dok se samousmjereno učenje odraslih odnosi na aktivnosti u kojima odrasla osoba samostalno odlučuje o svom procesu učenja.

7.3. Zdravstvo i socijalna skrb

Zdravstvo

Sustav zdravstvene skrbi u Županiji, kao i u cjelokupnoj Hrvatskoj, obuhvaća sustav državnih, skupnih i individualnih mjera za unapređenje, čuvanje i vraćanje zdravlja. Zakonom o obveznom zdravstvenom osiguranju (NN 150/08), koji je stupio na snagu 1. siječnja 2009. godine, utvrđeno je osnovno (obvezno) osiguranje koje provodi Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje (HZZO). Ono je obvezno zdravstveno osiguranje kojim su obuhvaćene sve osobe s prebivalištem u Republici Hrvatskoj i koje provodi Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje. Postoji i dopunsko zdravstveno osiguranje koje je jedan od oblika dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja. Pružaju ga privatne osiguravateljske kuće te Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, kao jedina državna osiguravateljska kuća u zdravstvu. Polica dopuskog zdravstvenog osiguranja HZZO-a pokriva participaciju za određene zdravstvene usluge, ali ne i za trošak participacije za lijekove s dopunske liste lijekova.

Privatno zdravstveno osiguranje mogu ugovoriti osobe koje već imaju osnovno zdravstveno osiguranje sa osiguravateljem. Ono uključuje specijalističke i preventivne preglede, dijagnostičke i laboratorijske pretrage, operacijske zahvate te bolji bolnički smještaj.

O zdravlju stanovnika Virovitičko-podravske županije brinu: Zavod za javno zdravstvo “Sveti Rok” Virovitičko-podravske županije koji obavlja preventivne mjere i aktivnosti zdravstvene zaštite unutar epidemiološke, mikrobiološke i ekološke, školske, zdravstvene zaštite mentalnog zdravlja i suzbijanja bolesti ovisnosti i javnog zdravstva; Opća bolnica u Virovitici te Dom zdravlja Virovitičko-podravske županije sa ispostavama u Virovitici, Slatini i Orahovici koji trajno obavljaju zdravstvene djelatnosti primarne zdravstvene zaštite, hitne medicinske pomoći, sanitetskog prijevoza te određene oblike specijalističke zdravstvene zaštite.

Na temelju Pravilnika o uvjetima za razvrstavanje bolničkih zdravstvenih ustanova u RH (NN, br. 95/2010.) te postavljenih kriterija: ugovorene djelatnosti, broja liječnika i medicinskih sestara po postelji, razine pružanja usluga, opsega pružanja usluga, ugovorene postelje, gravitacije bolesnika, broja bolnica u županiji, nacionalnih programa, sveučilišne nastavne baze, nastavne baze stručnog studija, te nacionalnog referentnog centra, bolnice u Hrvatskoj se mogu kategorizirati u četiri kategorije: I. nacionalne bolnice; II. županijske bolnice regionalnog značenja; III. županijske bolnice i IV. lokalne bolnice. Bolnice prve tri kategorije mogu biti akutne (podkategorija A), kronične (podkategorija B) i specijalne (podkategorija C), dok lokalne bolnice mogu biti kategorizirane u gradske bolnice (A) i bolnice od posebnog državnog interesa. Opća bolnica Virovitica nalazi se u III.A kategoriji.

Uz to, primarna zdravstvena zaštita sukladno mreži odobrene od strane Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi organizirana je putem ambulanti lociranih u svakom općinskom središtu i većem naselju. Od 2010. godine, primarna zdravstvena zaštita djelomično je dana u koncesije, tako da od 134 mjesta – timova u mreži, 86 timova ima koncesiju na obavljanje djelatnosti. Budući da je 145 naselja s 500 i manje stanovnika, a do 1000 ima 30 naselja, to znači da je zdravstvena zaštita građana dovoljno sveobuhvatna i dostupna.

U tijeku je osnivanje županijskog Zavoda za hitnu medicinsku pomoć sukladno zakonskim propisima, kao i prema prijedlogu mreže hitne medicinske pomoći koji bi imao timove na

punktovima, dežurstva i pripravnosti. Prostori Doma zdravlja opremaju se opremom kojom se zadovoljavaju uvjeti pristupačnosti osobama s invaliditetom.

Zdravstvena zaštita u Županija suočena je s istim problemima s kojima se suočavaju i druge županije. Posebice bi se mogli istaći sljedeći problemi:

- nedovoljna opremljenost prostorom i suvremenom opremom – dio tog problema Opće bolnice u Virovitici 2010. godine je riješen otvaranjem novog bolničkog prostora; međutim, prostori ambulanti također traže obnovu i suvremeniju opremu, a posebice ambulante u Zdencima i Gradini;
- nedovoljno kvalitetnih i specijaliziranih liječnika i medicinskog osoblja u manjim naseljima, preopterećenost liječnika, nemotiviranost za rad kako u primarnoj zaštiti, tako i u bolničkoj;
- prekomjerna centralizacija, slab sustav kontrole kvalitete i posljedično nedostupnost iste kvalitete i cjelokupnog liječenja svim građanima; primjerice, za mnoge liječničke zahvate potrebno je otići u kliničke centre i bolnice;
- nedostatak financijskih sredstava i problem financiranja;
- slaba informatizacija sustava;
- netransparentna podjela državnog i privatnog.

Županija nastoji kontinuirano podizati kvalitetu zdravstvene zaštite u Županiji. O tome govori i podatak da su iz Županijskog proračuna povećani izdaci za zdravstvo za 28,56% u recesijskoj 2009. godini u odnosu na 2007. godinu (tablica 7.2).

Socijalna skrb

Djelatnost socijalne skrbi obavljaju centri za socijalnu skrb i to: Centar za socijalnu skrb Virovitica s podružnicom u Pitomači, te Centar za socijalnu skrb Slatina s podružnicom u Orahovici. Sukladno mreži domova, kao i onima izvan mreže, na području Županije djeluje i Dom za psihički bolesne odrasle osobe „Borova“ te tri doma za starije i nemoćne u privatnom vlasništvu (Slatina i Pitomača, Orahovica), kao i šest obiteljskih domova (Borova, Špišić Bukovica, Virovitica i Pitomača), te Dnevni boravak za stare i nemoćne u Virovitici, koji je u nadležnosti Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.

Iako je broj korisnika stalne socijalne skrbi u Županiji, prema podacima Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, pokazalo smanjenje u 2010. godini u odnosu na 2005. godinu (vidjeti tablicu 7.12), potrebno je istaknuti:

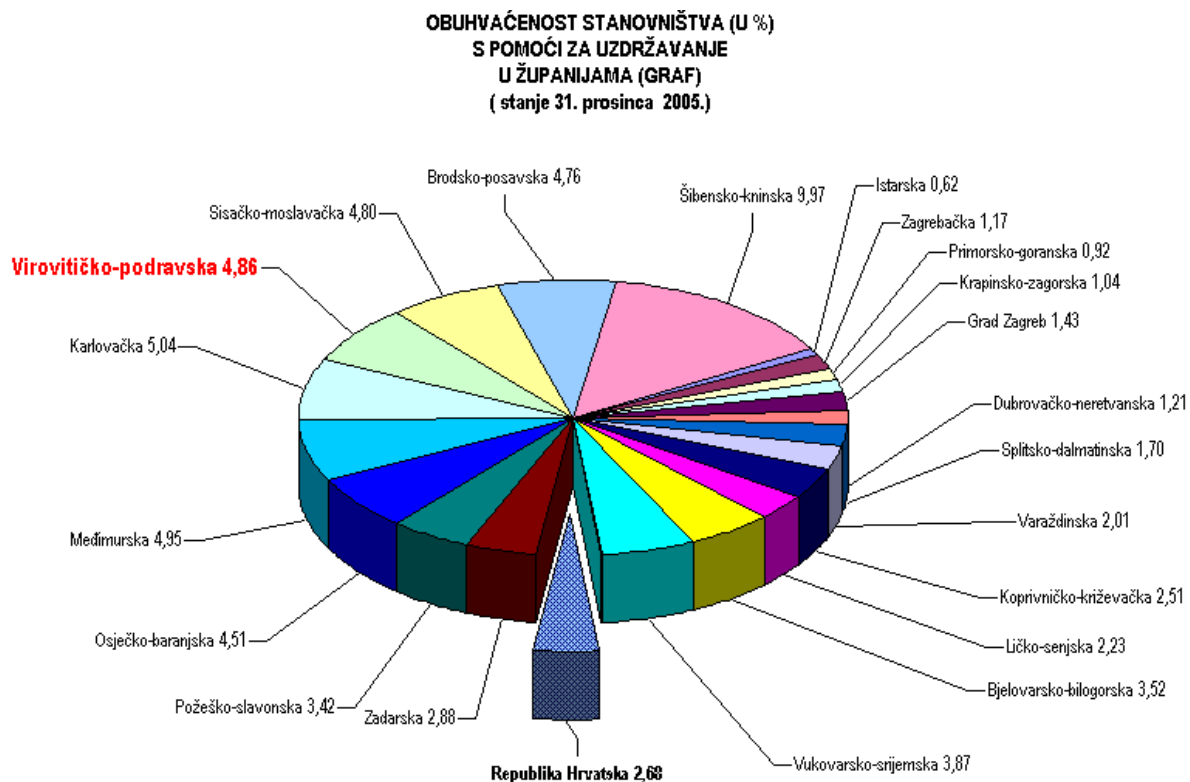
- kako se u Županiji nalazio gotovo dvostruko veći broj osoba korisnika te pomoći nego u Hrvatskoj;
- kako se prema broju korisnika pomoći Županija nalazila na 18. mjestu u Hrvatskoj u 2010. godini, odnosno na 19. mjestu u 2005. godini (grafikon 7.1).

Tablica 7.12: Obuhvaćenost stanovništva sa stalnom pomoći, stanje 31.12.

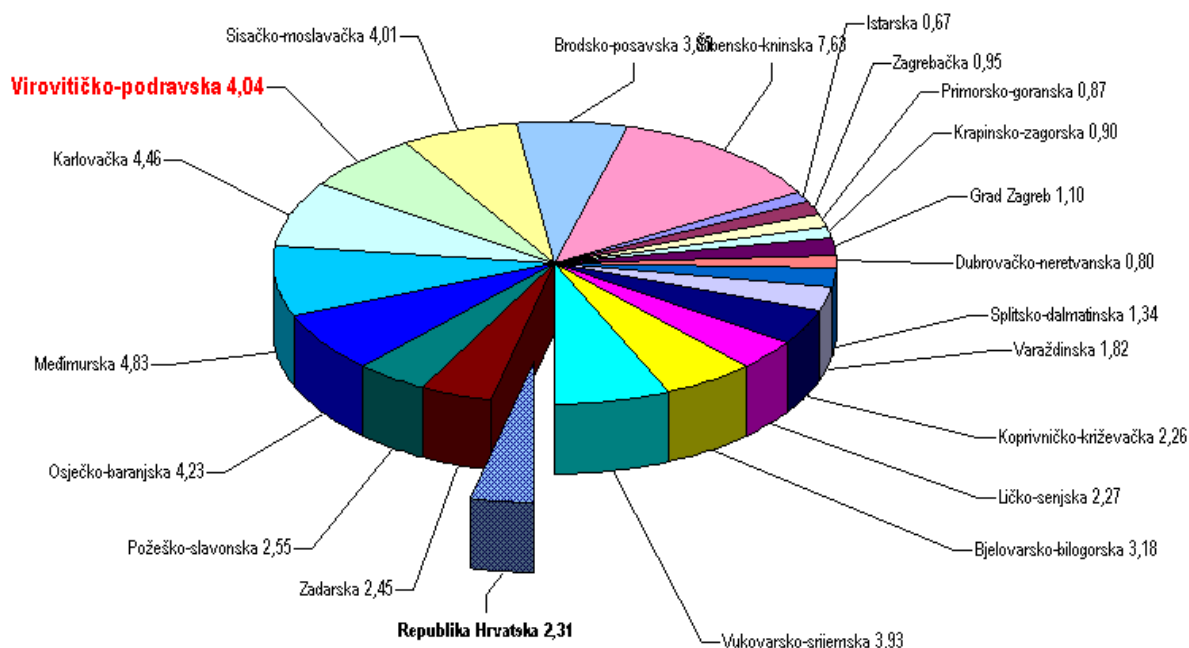
| | Broj stanovnika | Broj osoba korisnika stalne pomoći | Udio broja osoba korisnika stalne pomoći u broju stanovnika, u % |
|--------------------|-----------------|------------------------------------|--|
| RH | | | |
| 2005. | 4.437.460 | 118943 | 2,68 |
| 2010. | 4.437.460 | 102.477 | 2,3 |
| VPŽ – 2005. ukupno | 93389 | 4539 | 4,86 |
| Slatina | 26181 | 2158 | 8,24 |
| - Orahovica | 13107 | 553 | 4,22 |
| Virovitica | 43636 | 1470 | 3,37 |
| - Pitomača | 10465 | 358 | 3,42 |
| VPŽ – 2010. ukupno | 93389 | 3772 | 4,04 |
| Slatina | 26181 | 1644 | 6,28 |
| - Orahovica | 13107 | 351 | 2,68 |
| Virovitica | 43636 | 1376 | 3,15 |
| - Pitomača | 10465 | 401 | 3,83 |

Izvor: Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, Mjesečno izvješće, prosinac 2005. i prosinac 2010.

Grafikon 7.1: Obuhvaćenost stanovništva s pomoći za uzdržavanje u županijama na dan 31.12.2005. i 2010. (u %)



**OBUHAČENOST STANOVNIŠTVA (U %)
SA STALNOM POMOĆI
U ŽUPANIJAMA (GRAF)
(stanje 31. prosinca 2010.)**



Izvor: Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, Mjesečno izvješće, prosinac 2005. i prosinac 2010.

Podaci tablica 7.13 i 7.14 pružaju uvid u korisnike socijalne pomoći.

Tablica 7.13: Broj korisnika socijalne skrbi u Županiji u 2008. i 2009. godini

| | Osnova socijalne skrbi | 2008. | 2009. |
|----|---|-------|-------|
| 1. | Osobe koje nemaju dovoljno sredstava za život | 1495 | 1515 |
| 2. | Osobe koje nemaju dovoljno prihoda za održavanje | 4397 | 4425 |
| 3. | Osobe društveno neprihvatljivog ponašanja | 67 | 86 |
| 4. | Tjelesno ili mentalno oštećene osobe | 1627 | 1609 |
| 5. | Psihički bolesne osobe i ovisnici | 163 | 156 |
| 6. | Odrasle osobe u stanju različitih potreba socijalne skrbi | 2998 | 2946 |
| | Prava usluge i mjere – SVI | | |
| 1. | Skrbnništvo i posvojenje | 183 | 173 |
| 2. | Skrb izvan vlastite obitelji | 247 | 238 |
| 3. | Odgojene mjere zaštite i sigurnosti | 63 | 55 |
| 4. | Novčane pomoći i drugi materijalni oblici pomoći | 2243 | 2445 |
| 5. | Ostali oblici skrbi i usluge | 1165 | 1123 |

Izvor: CZSS Virovitica

Izvjesno je da potreba za pomoći proizlazi u Županiji primarno zbog nedostatnih sredstava za život, odnosno uzdržavanje, a što je posljedica niskog životnog standarda, odnosno ekonomske nerazvijenosti županije. Sukladno tome, ugroženom stanovništvu se najviše pomaže kroz novčanu pomoć i druge materijalne oblike pomoći.

Kada je riječ o maloljetnim korisnicima pomoći (vidjeti tablicu 7.14), njihov se broj smanjio u 2009. godini u usporedbi s 2008. godini. Tablica 7.14 pruža uvid u razloge primanja te pomoći.

Tablica 7.14: Maloljetni korisnici prema kategorijama u 2008. i 2009. godini

| | 2008. | 2009. |
|---|-------|-------|
| Djeca i mladež prema kojima je primijenjena mjera obiteljsko-pravne zaštite | 392 | 372 |
| Djeca i mladež društveno neprihvatljivog ponašanja | 375 | 373 |
| Tjelesno ili mentalno oštećena djelca i mladež | 361 | 343 |
| Psihički bolesna djela i mladež, te ovisnici | 149 | 120 |
| Djeca i mladež u stanju različitih potreba socijalne skrbi | 240 | 232 |

Izvor: CZSS Virovitica, 2009.

Uočljiv je velik udio djece i mladeži kojima je primijenjena mjera obiteljsko pravne zaštite, koja su neprihvatljivog ponašanja te tjelesno ili mentalno oštećena.

U Županiji djeluju udruge osoba s invaliditetom Virovitica i Slatina, kao i gradske organizacije Crvenog križa koje obavljaju humanitarne djelatnosti: distribuciju hrane, higijenskih proizvoda i odjeće socijalno ugroženim osobama te pomažu u socijalnim programima kao što je dobrovoljno davanje krvi.

Ova društva i institucije imaju humanitarni karakter u kojima se provode socijalni programi, dobrovoljna davanja krvi i aktivnosti prve pomoći.

Socijalna skrb provodi se u koordinaciji Upravnog odjela za društvene djelatnosti Županije. Smatra se da, u uvjetima skromnih proračunskih sredstava, zadovoljava uključenost i zainteresiranost lokalne zajednice u rješavanju problema socijalno ugroženih osoba, kao i sve veća suradnja s nevladinim organizacijama. Ipak, to je daleko od zadovoljavanja sadržajnijih potreba osoba socijalne skrbi. Stoga će trebati pojačati aktivnosti i povećati sredstva za te svrhe uz pažnju da svi transferi dolaze u prave ruke.

7.4. Kultura

Kultura, kao prevladavajući sustav materijalnih i duhovnih vrijednosti i normi ponašanja koje su razvili njezini pripadnici, određuje način i kakvoću življenja u nekom društvu, pa i u Županiji. Daje joj identitet i odražava njezinu dušu. Rezultat je ljudskih aktivnosti i ponašanja, ali se istovremeno te iste aktivnosti obavljaju pod njezinim utjecajem. Dakle,

kultura utječe na sve ljudske aktivnosti i na način na koji se radi te oblikuje ljudsko ponašanje. Kultura se neprestano razvija.

U užem smislu, kulturom se opisuju različite aktivnosti u području umjetnosti, književnosti, glazbe i sličnih područja. U nastavku će pozornost biti pridana aktivnostima u području, tj. djelatnosti „umjetnost, zabava i rekreacija“. Riječ je o djelatnosti koja je prema NKD-u 2007. posebno označena i izdvojena, dok je prema staroj NKD-2002. pripadala djelatnosti „ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti“.

U ovoj je analizi već istaknut značaj koji te djelatnosti imaju u razvoju Županije. Naime, ustanovljeno je kako:

1. Udio aktivnih poduzeća koji se bave ostalim društvenim, socijalnim i osobnim uslužnim djelatnostima iznosi oko 20%; sukladno tom udjelu:
 - poduzeća u toj djelatnosti se, prema brojnosti, nalaze na 2. mjestu u Županiji;
 - poduzeća u toj djelatnosti imaju veći udio nego što to imaju poduzeća u istoj djelatnosti na razini Hrvatske;
 - prisutan je trend rasta broja poduzeća u toj djelatnosti, kao i broja zaposlenih.
2. Poduzeća iz te djelatnosti (umjetnost, zabava i rekreacija) ostvarili su negativni financijski rezultat u 2008. i 2009. godini.
3. Na dan 31.12.2010. u djelatnosti „umjetnost, zabava i rekreacija“ djelovalo je 131 aktivno poduzeće, što je udio od 8,66% od svih aktivnih poduzeća Županije. Potrebno je naglasiti da je to gotovo dvostruko veći udio od udjela poduzeća u toj djelatnosti u Hrvatskoj (4,79%).²⁰ Što se tiče broja zaposlenih, na dan 31.04.2009. ta je djelatnost zapošljavala samo 97 djelatnika, što je udio od tek 0,62% u svim zaposlenima na taj dan.

Izuzetno je važno postojanje pozitivnog trenda porasta zaposlenosti u kulturi. Suvremena saznanja ukazuju da broj zaposlenih u umjetničkim i kreativnim djelatnostima odražava dimenzije kreativnog kapitala, da gradovi s bogatim kulturnim zbivanjima i značajnom koncentracijom zaposlenih u tim zanimanjima stvaraju pozitivnu energiju za inovacije i gospodarski rast te da takvi gradovi privlače visoko obrazovane ljude, talente i intenziviraju aktivnosti utemeljene na visokoj tehnologiji i znanju.

Bogatstvo kulture može se iščitati i iz brojnih izložbi u muzejima i galerijama, knjižnicama, pogledati u kazališnim predstavama ili manifestacijama. U nastavku je sintetizirana raspoloživa infrastruktura u području kulture u Županiji.

1. Muzeji. Na području Virovitičko-podravske županije smješteni su:

- Gradski muzej Virovitica. Osnovan je 1953. godine i smješten u barokno-klasicističkom dvorcu Pejačević u Virovitici. Raspolaze s četiri stalne zbirke (arheološka, etnografska, povijesna i likovna), a organizira i povremene izložbe.
- Stalna muzejska izložba o životu i djelu velikog hrvatskog pjesnika Petra Preradovića u Grabrovnici. Izložba je smještena u rodnoj kući velikog hrvatskog pjesnika (općina Pitomača).
- Zavičajni muzej Slatina. Muzej djeluje u sastavu Centra za kulturu Slatina.

²⁰ Izvor: DZS, Statističko izvješće, br. 1419, 2010.

- Zavičajna zbirka Grada Orahovice. Zbirka je privremeno smještena u Gradskoj knjižnici u Orahovici. Sastoji se od povijesnih, arheoloških, umjetničkih i etnografskih predmeta iz bliže i dalje povijesti Orahovice.
 - Nesređena zbirka nalaza sa Ružice grada. Zbirka je pod nadzorom Uprave za zaštitu prirodne i kulturne baštine u Osijeku.
2. Knjižnice. Na području Virovitičko-podravske županije postoji pet knjižnica (Pitomača, Virovitica, Suhopolje, Slatina, Orahovica).
- Gradska biblioteka i čitaonica Virovitica. Raspolaže s knjižnim fondom od 32.000 svezaka. Prerasta u matičnu knjižnicu za područje cijele Županije.
 - Knjižnica Franjevačkog samostana u Virovitici. Raspolaže bogatim fondom vrijednih knjiga.
 - Centar za kulturu Slatina. Ustanova je koja se bavi različitim vidovima kulturnog djelovanja (bibliotečna, muzejska, izložbeno-galerijska, glazbeno-scenska, kinoprikazivačka, videotečna djelatnost).
 - Gradska knjižnica Orahovica. Raspolaže s preko 13.000 knjiga i nositelj je niza kulturnih manifestacija na orahovačkom području.
3. Kazalište. U Virovitici je smješteno Kazalište Virovitica. Organizira i prikazuje godišnje šest premijera i oko 200 predstava u sezoni. Polovica predstava odigra se u Virovitici gdje, statistički gledano, svaki građanin barem jednom godišnje pogleda predstavu, a ostatak izvedbi odigra se u svim ostalim dijelovima Hrvatske, a često i izvan nje. Kod odabira premijernih naslova, kako to ističu u kazalištu, jednaka pažnja posvećuje se djeci i odraslima. U Kazalištu djeluje deset glumaca i jedan redatelja. Nastupi virovitičkoga kazališta posljednjih godina zapaženi su, dobro ocijenjeni od eminentnih hrvatskih kazališnih stručnjaka i kritičara te višestruko nagrađivani. O tome svjedoče i brojne osvojene nagrade.

Potrebno je istaknuti i kako u Županiji djeluju brojne udruge kulturno-umjetničkog amaterizma. U tablici 7.15 su prikazani podaci o njima.

Tablica 7.15: Osnovni podaci o kulturno-umjetničkim udrugama u 2009./2010.

| | Udruge | | Članovi udruga i plaćeno osoblje | | | Priredbe |
|-----|--------|--------------------------|----------------------------------|---------|-----------------|----------|
| | Ukupno | Sekcije u sastavu udruga | Ukupno | Članovi | Plaćeno osoblje | |
| RH | 965 | 2 620 | 67 726 | 66208 | 1518 | 13237 |
| VPŽ | 37 | 85 | 1 834 | 1826 | 481 | 295 |

Izvor: DZS, Priopćenje, br. 8.3.5. od 28.2.2011.

4. Manifestacije. U Virovitičko-podravskoj županiji održavaju se brojne kulturne manifestacije. Neke od njih su postale tradicionalne, a i prekoračile su lokalne okvire. Među najpoznatije ubrajaju se:
- Viroexpo (siječanj, Virovitica). Riječ je o tradicionalnom međunarodnom sajmu gospodarstva, obrtništva i poljoprivrede.
 - Dani Milka Kelemena (svibanj, Slatina). Dani su međunarodna glazbena

manifestacija koja se održava u čast poznatog skladatelja suvremene glazbe, rođenog u Slatini.

- Orahovačko proljeće (lipanj, Orahovica). To je kulturno-turistička manifestacija koja promiče i predstavlja kulturno, umjetničko i etnološko blago orahovačkog kraja.
- Festival Pjesme Podravine i Podravlja (lipanj, Pitomača). Riječ je o glazbenoj manifestaciji koja već tradicionalno okuplja najjemenitiju umjetničku tamburašku glazbu, te podravske riječi i pjesme.
- Rokovo (kolovoz, Virovitica). Riječ je o višednevnom mozaiku manifestacija posvećenom blagdanu Sv. Roka, Dan grada Virovitice.

Županijska vlast podržava i potiče razvoj kulture. Tome u prilog govore i podaci iz županijskog proračuna (tablica 7.2). Naime, izdaci za kulturu, iako nedostadni, ipak su povećani u 2009. godini za 62,23% u odnosu na 2007. godinu. Izgradnja i promocija kulturnog identiteta, dakle skupa osobina koji izdvajaju Županiju od ostalih dijelova Hrvatske, ne smije se zaboraviti, važan je element izgradnje konkurentskih prednosti Županije. Stoga, jedinice lokalne uprave i samouprave, poduzeća u toj djelatnosti, kao i cjelokupna javnost imaju važan zadatak ne samo očuvati one dijelove koji su povezani s prošlošću Županije i baštinom koju su naslijedili, već dati toj baštini novu, suvremeniju dimenziju koja će moći biti i turistički adekvatno valorizirana.

7.5. Civilno društvo

Civilno društvo, primarno kroz različite nevladine neprofitne organizacije, suvremeni je izraz ostvarivanja demokratskih prava građana na samoorganiziranje s ciljem preuzimanja aktivne uloge u zadovoljavanju ili doprinosu rješenjima za zadovoljavanje svih društvenih potreba. Civilno je društvo zapravo prenosnica koja omogućuje interakcije 'običnih' ljudi i vlasti u cjelini preko nevladinog, tj. trećeg sektora. Istraživanja u razvijenim zemljama pokazuju da gustoća i opseg lokalnih organizacija civilnog društva imaju ključnu ulogu u širenju socijalnog kapitala i to postavljanjem temelja za poboljšanje povjerenja u društvu i širenjem informacija koje pomažu pri stvaranju uvjeta za učinkovito upravljanje i ekonomski razvoj. A socijalni kapital, kroz sve svoje dimenzije – povjerenje, umrežavanje i poštivanje normi – ima, uz ljudski kapital, ključnu ulogu u razvoju, posebice na nižim administrativno-teritorijalnim razinama.

U Hrvatskoj u novije vrijeme ima značajnih pomaka u razvoju civilnog društva i socijalnog kapitala na regionalnim razinama. Od sredine 1990-ih godina civilno se društvo prihvaća kao specifična vrsta društvenog djelovanja i komunikacije, u kojoj nevladine instance pokušavaju ostvariti svoje interese kroz širok spektar udruga i organizacija. Te organizacije promoviraju vlastite privatne interese, ali i javno dobro na općenitijoj razini. Sam naziv 'organizacije civilnog društva' upućuje na udruge, zaklade, društveno korisne tvrtke s privatnim statusom, neprofitne, profesionalizirane nevladine udruge orijentirane prema uslugama, društvene pokrete i sindikate. Broj takvih formalnih udruženja građana i njihova aktivnost često se tretiraju kao indikator civilnosti. A istraživanja pokazuju da je stupanj civilnosti konzistentan stupnju razvijenosti.

Na području Virovitičko-podravske županije registrirano je oko 1.200 različitih neprofitnih organizacija. Tablica 7.16 prikazuje njihov broj u rujnu 2001. i 2009. godine.

Tablica 7.16: Registrirane neprofitne organizacije u VPŽ i Hrvatskoj u rujnu 2001. i 2009. godine

| | Rujan 2001. | | | Rujan 2009. | | | Stopa rasta, % |
|-----|-------------------------|---------------------|--------------|-------------------------|---------------------|--------------|----------------|
| | Neprofitne organizacije | | | Neprofitne organizacije | | | |
| | Broj | na 10000 stanovnika | Udio u RH, % | Broj | na 10000 stanovnika | Udio u RH, % | |
| VPŽ | 896 | 95.94 | 2.42 | 1231 | 131.81 | 2.18 | 37.39 |
| RH | 36970 | 83.31 | 100.00 | 56341 | 126.97 | 100.00 | 52.40 |

Izvor podataka: DZS, Priopćenje, studeni 10., 2001; studeni 14., 2009

Napomena: broj neprofitnih organizacija na 10.000 stanovnika je izračunat na temelju broja stanovnika iz Popisa 2001.

Iako rezultati istraživanja ukazuju da su organizacije civilnog društva u Hrvatskoj još uvijek relativno urbani fenomen te da su njihove aktivnosti najvidljivije u najvećim hrvatskim gradovima Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku i pripadajućim županijama, u Županiji je zabilježena veća gustoća neprofitnih organizacije od Hrvatske. Međutim, stopa njihovog rasta je manja od hrvatskog prosjeka.

Nadalje, u neprofitne organizacije Županije ulaze različiti tradicionalni načini udruživanja građana u društva kao što su kulturno-umjetnička, sportska, lovačka, ribolovna, udruga pčelara, zatim strukovne udruge, udruge humanitarnog karaktera i sl. Međutim, manji je broj građana Županije uključen u udruge novijih sadržaja djelovanja, tzv. nevladine organizacije. Od ovih većina udruga nema dovoljan broj aktivno uključenih članova, iako te udruge imaju veliki broj korisnika njihovih usluga. Često poteškoće s kojima se udruge susreću u radu rezultiraju padom motivacije za aktivno djelovanje u zajednici, narušavanjem povjerenja zbog nedostatne podrške i razumijevanja okoline, te smanjenjem broja aktivnih pojedinaca koji stvarnim i konkretnim akcijama žele utjecati na boljitak u budućnosti.

Vodstvo i upravljanje udrugama je u rukama nekolicine aktivnih pojedinaca, koji često nemaju dovoljnog znanja iz neprofitnog menadžmenta. Profesionalno zapošljavanje građana u udrugama je rijetkost. Sve navedeno govori o većoj potrebi razvoja kulture civilnog društva prepoznavanjem onih programa koji izravno uključuju građane u donošenje odluka važnih za cijelu zajednicu.

Osnivanje udruga je jednostavno. Županijski ured za opću upravu vodi registar udruga, pomaže stručnim savjetima kod njihovog osnivanja pa i djelovanja. Djelovanje netradicionalnih udruga civilnog društva u pravilu nije isplanirano. Ono ne poznaje suvremene metode društvenog rada, javnog zagovaranja, akcijskog planiranja i jače promocije svojeg rada u zajednici, pa je potrebna pomoć u promociji i načinu djelovanja ustanova civilnog društva.

Gotovo sve udruge su ovisne o financijskim sredstvima iz javnog sektora što nije dovoljno za obavljanje svih njihovih djelatnosti. Većina jedinica lokalne samouprave, kao i Županija, raspisuje natječaje za dodjelu sredstava udrugama, a primjećuje se da kriteriji dodjele nisu jasni i transparentni, odnosno ne postoji sustav vrednovanja programa rada udruga. U financiranju tih udruga poslovni sektor je nedovoljno angažiran. To je posljedica neosposobljenosti udruga za nezavisno pribavljanje sredstava, posebno izvan neposrednog okruženja, a da se i ne govori o inozemnim donatorima.

Preporučuje se povezivanje udruga na području Županije, ali i povezivanje s udrugama u drugim dijelovima Hrvatske putem koordinacija, koalicija, mreža, čime bi se ostvarilo obrazovanje razmjenom iskustava, planiranjem djelovanja, promidžbom i angažiranjem članstva.

7.6. Zaključno o društvenom razvoju Županije

Društveni razvoj predstavlja proces organiziranja i osnaživanja ljudskih aktivnosti te njihovog dovođenja na višu razinu kako bi se realizirali sve zahtjevniji društveni ciljevi i unaprijedili produktivni kapaciteti. Uspjeh tog procesa ovisi o mehanizmima koji usmjeravaju i kanaliziraju energiju svih društvenih struktura i organizacija u nove i produktivnije oblike aktivnosti.

U vrednovanju društvenog razvoja Županije i razotkrivanju efikasnosti usmjeravajućih mehanizama, analitička pozornost je bila posvećena lokalnoj i područnoj samoupravi, obrazovanim strukturama, društveno-kulturnim strukturama (uključujući institucije koje pružaju zdravstvenu zaštitu i socijalnu skrb te kulturne institucije) te društvenim aspiracijama iskazanim kroz gustoću i snagu civilnog društva.

Nadležnosti lokalne i područne (regionalne) samouprave određeni su zakonskom regulativom. Poslove iz svog djelokruga, a kojima se žele zadovoljiti svakodnevni životni interesi i potrebe građana, Županija samostalno obavlja putem svojih tijela: županijske skupštine kao predstavničkog tijela i župana kao izvršnog tijela te upravnih odjela i službi osnovanih za obavljanje poslova iz samoupravnog djelokruga, kao i poslova državne uprave prenijetih na Županiju.

Kako bi ubrzala gospodarski, a potom i unaprijedila društveni razvoj Županije, županijska vlast je osmislila i implementirala različite programe; primjerice, programe poticanja poljoprivredne proizvodnje, programe kreditiranja gospodarstvenika, osnovala i stavila u funkciju 46 poduzetničkih zona, i sl. Nastoji stvoriti poticajno poslovno okruženje, a njezin se uspjeh u tome može vrednovati i po relativno dobrim ocjenama kvalitete poslovnog okruženja (vidjeti Regionalni indeks konkurentnosti iz 2007.). Naravno, uspjeh u tome je ovisan, između ostalog, o kvaliteti upravljačke strukture Županije, o kvaliteti zaposlenika organizacija koje su po svojoj prirodi nalaze u funkciji razvoja Županije (a kakve su, primjerice, Vidra – Agencije za razvoj VPŽ, Županijska komora VPŽ), ali i o prihodima s kojima Županija raspolaže.

Financiranje poslova, tj. rashodnih stavki, iz nadležnosti područne samouprave ostvaruje se sredstvima prikupljenim u proračunu. Glavni prihodi proračuna (oko 2/3) ostvaruju se iz prihoda za financiranje decentraliziranih funkcija te prikupljenih poreza i prireza na dohodak. Oko 80% prikupljenih prihoda odlazi na financiranje prosvjete, zdravstva i Službi za javne financije koja ih dalje raspoređuje. U recesijskoj 2009. godini smanjeni su jedino izdaci za gospodarstvo i poljoprivredu, te za Tajništvo i Službu za europske integracije.

Iako je u Županiji, kao i u cijeloj Hrvatskoj, osnovno i srednjoškolsko obrazovanje obvezno, te u tom pogledu razvijena mreža tih institucija, nedostatak obrazovanog, a posebice visokoobrazovanog stanovništva je ključni razvojni problem županije. Tome pridonose i neadekvatni prostori te nedostatak suvremenih nastavno-pedagoških pomagala i opreme.

Također se osjeća nedostatak ustanova, kao i kvalitetnih programa za obrazovanje odraslih, tj. stručno usavršavanje i prekvalifikacije. Ali, sudeći prema broju uključenih polaznika u različite tečajeve, seminare i radionice koje organiziraju institucije za obrazovanje odraslih, postoji i nedostatak interesa, motiva i inicijativa odraslih osoba za uključivanje u postojeće programe ili za sudjelovanje, kao i poduzeća svih oblika i vrsta, u sukreiranju novih programa. Pozitivne inicijative za poboljšanje postojeće situaciju u tom pogledu postoje; aktivnosti Vidre - Agencija za razvoj Županije, Visoke škole za menadžment u turizmu i informatici, samo su primjeri takvih pozitivnih aktivnosti.

U zdravstvenoj zaštiti u Županiji brinu: Zavod za javno zdravstvo "Sveti Rok" Virovitičko-podravske županije koji obavlja preventivne mjere i aktivnosti zdravstvene zaštite unutar epidemiološke, mikrobiološke i ekološke, školske, zdravstvene zaštite mentalnog zdravlja i suzbijanja bolesti ovisnosti i javnog zdravstva; Opća bolnica u Virovitici te Dom zdravlja Virovitičko-podravske županije sa ispostavama u Virovitici, Slatini i Orahovici koji trajno obavljaju zdravstvene djelatnosti primarne zdravstvene zaštite, hitne medicinske pomoći, sanitetskog prijevoza te određene oblike specijalističke zdravstvene zaštite. Zdravstvo u Županiji opterećeno je svim problemima od kojih pati zdravstvo u Hrvatskoj; nedostatak prostora, suvremene opreme, liječnika i medicinskog osoblja, financijskih sredstava samo su neki od njih.

O socijalno skrbi brinu Centar za socijalnu skrb Virovitica s podružnicom u Pitomači, te Centar za socijalnu skrb Slatina s podružnicom u Orahovici. Sukladno mreži domova, kao i onima izvan mreže, na području VPŽ djeluje i Dom za psihički bolesne odrasle osobe „Borova“ te tri doma za starije i nemoćne u privatnom vlasništvu (Slatina i Pitomača, Orahovica), kao i šest obiteljskih domova (Borova, Špišić Bukovica, Virovitica i Pitomača), te Dnevni boravak za stare i nemoćne u Virovitici, koji je u nadležnosti Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti. Iako podaci ukazuju na gotovo dvostruko veći broj korisnika stalne pomoći u Županiji u odnosu na Hrvatsku, u 2009. je zabilježen pad broja korisnika u odnosu na 2005. godinu. Među korisnicima stalne pomoći najviše je onih koji nemaju dovoljno sredstava za život ili dovoljno prihoda za uzdržavanje.

U području kulture u Županiji djeluju brojni poslovni subjekti; njihov udio u ukupnim aktivnim poslovnim subjektima iznosi gotovo 9%, što je više od udjela takvih subjekata u Hrvatskoj. Brojni zaposlenici rade u tim poduzećima, a što je jako dobro. Suvremena istraživanja ukazuju da broj zaposlenih u umjetničkim i kreativnim djelatnostima odražava dimenzije kreativnog kapitala, da gradovi sa bogatim kulturnim zbivanjima i značajnom koncentracijom zaposlenih u tim zanimanjima stvaraju pozitivnu energiju za inovacije i gospodarski rast te da takvi gradovi privlače visoko obrazovane ljude, talente i intenziviraju aktivnosti utemeljene na visokoj tehnologiji i znanju. Međutim, poduzeća u toj djelatnosti su udvostručila negativni financijski rezultat u 2009. godini u odnosu na 2008. godinu.

Civilno društvo, primarno kroz različite nevladine neprofitne organizacije, suvremeni je izraz ostvarivanja demokratskih prava građana na samoorganiziranje s ciljem preuzimanja aktivne uloge u zadovoljavanju ili doprinosu rješenjima za zadovoljavanje svih društvenih potreba. Civilno je društvo zapravo prenosnica koja omogućuje interakcije 'običnih' ljudi i vlasti u cjelini preko nevladinog, tj. trećeg sektora. Na području Virovitičko-podravske županije registrirano je oko 1.200 različitih neprofitnih organizacija. Međutim, stopa njihovog rasta je manja od hrvatskog prosjeka, a prevladavaju – ako se analizira njihova struktura - tradicionalne udruge građana, dok je samo manji broj njih uključen u udruge novijih sadržaja djelovanja – nevladine organizacije. Rad postojećih nevladinih udruga opterećen

je brojnim problemima; primjerice, nepoznavanje suvremenih metoda društvenog rada, javnog zagovaranja i akcijskog planiranja.

Potrebno je ukazati da BDP, a niti BDP per capita, ne ukazuje u potpunosti na kvalitetu življenja i općenito blagostanje nekog području. Ipak, zbog nedostatka sintetičkih pokazatelja o tome na županijskoj razini, podaci o BDP-u i BDP-u per capita, kao i indeksi razvijenosti i konkurentnosti se mogu upotrijebiti kao indikativni i za ocjenu društvenog razvoja. A sudeći prema njima, društveni razvoj Virovitičko-podravske županije je ispod prosjeka Hrvatske. Sukladno njima, treba intenzivno djelovati na osmišljavanju novih programa, te na poticanju i usklađivanju aktivnosti svih subjekata peterostruke uzvojnice kako bi se proces društvenog razvoja ubrzao, osnažio i ravnomjerno razvijao. Međutim, treba voditi računa da razvojna strategija treba potaknuti i osloboditi inicijative svih subjekata te uzvojnice, ali da ona ne može biti supstitut za njih.

8. ZAKLJUČAK

Ultimativni cilj kojem zajednice, kakva je Virovitičko-podravska županija, obično teže je ostvarenje blagostanja, uz zdravlje i sigurnost za sve građane koje žive na njezinom području. A ostvarenje tog ultimativnog cilja zahtijeva stvaranje vibrantne, inovativne i prosperitetne zajednice u kojoj svi subjekti peterostruke uzvojnice međusobno surađuju u njezinu korist, vodeći pri tome računa o očuvanju njezinog okoliša, zdravlja ljudi, kulturnog, povijesnog, prirodnog i graditeljskog naslijeđa te njihove budućnosti i budućnosti njihovih potomaka. Pri tome se vrijednosti poput sigurnosti, povjerenja, odgovornosti i održivosti nalaze u temelju svega.

Nadalje, ostvarenje ultimativnog cilja zahtijeva dobro poznavanje prirode, strukture i karakteristika županijske ekonomije, njezinih razvojnih snaga i potencijala, posebice onih na kojima može graditi svoju budućnost, tendencija i čimbenika koje su je dovele do postojećeg stanja, novih razvojnih tendencija te interno i eksterno generiranih pokretačkih snaga koje će utjecati na življenje i poslovanje u njoj.

Rezultati ove „Temeljne analize“ ukazuju da Virovitičko-podravska županija raspolaže određenim resursima, tj. znanjima, vještinama, kapacitetima i vrijednostima koje su njezina imovina i koje predstavljaju njezin razvojni potencijal i motornu snagu za brži razvoj. Pri tome je u prvom redu riječ o naslijeđenoj imovini, ali i o stvorenoj imovini čija je baza upravo naslijeđena imovina. Prije svega, riječ je o prostoru, vodama, okolišu, brojnim vrijednostima prirodne, povijesne, kulturne i graditeljske baštine, a koji su preduvjeti razvoju različitih oblika turizma i na njima podržanih djelatnosti. Zatim je tu kvalitetno poljoprivredno zemljište, šume i minerali koji pogoduju razvoju poljoprivredne proizvodnje i na komercijalnom valoriziranju tih prirodnih resursa razvijene industrije, primarno prehrambene, drvne i proizvoda za graditeljstvo. Ipak, ključni je razvojni potencijal Županije njezino stanovništvo. Naime, sve može postati vrijednim resursom i imovinom samo kada ljudi spoznaju mogućnost njegovog korištenja i učine ga takvim. Naslijeđena imovina ne garantira uspjeh i ostvarenje blagostanja za sve građane. Taj uspjeh garantiraju ljudi koji transformiraju postojeće komparativne prednosti sadržane u naslijeđenoj imovini u konkurentnu i održivu imovinu te stvaraju i razvijaju novu razvojnu imovinu.

Na putu te transformacije i stvaranja nove razvojne imovine stoje brojni problemi koji ju usporavaju ili ograničavaju, a u pojedinim segmentima i onemogućavaju ili prolongiraju za neko buduće vremensko razdoblje. Prije svega je riječ o stanovništvu Županije, tj. o nedostatku znanja i vještina o tome kako upravljati tim procesima na svim razinama (osobnoj, poslovnoj, javnoj ili nevladinoj). Stanovništvo Županije nalazi se u dubokoj starosti, niže je obrazovne razine od prosjeka Hrvatske, poduzetnički je neaktivnije i ne pokazuje veliku motiviranost za uključivanjem u programe cjeloživotnog obrazovanja te u rad nevladinih organizacija. Ostala razvojna ograničenja i nepovoljne tendencije koje se otvaraju zbog njih sintetizirana su u sljedećoj tablici. Ona prikazuje također i snage Županije i uočene povoljne tendencije.

9. REZULTATI PROVOĐENJA PRIJAŠNJIH STRATEGIJA

9.1. Razvojni programi i planovi Virovitičko-podravske županije

Virovitičko-podravska županija tijekom 2004. godine je započela je proces izrade Regionalnog operativnog programa, da bi na 10. sjednici Županijske skupštine 24. 10. 2006. godine usvojila Županijsku razvojnu strategiju Virovitičko-podravske županije za razdoblje 2007.-2013. godine. Ovaj strateški dokument izrađen je sukladno Smjernicama za razvoj županija i širih regija te predstavlja temeljni dokument s ciljevima i mjerama gospodarskog i društvenog razvoja Virovitičko-podravske županije do 2030. godine, izrađen kao preduvjet korištenja sredstava Europske unije.

Pored navedenih strateških dokumenata, za područje Virovitičko-podravske županije, ističemo sljedeće:

- □ Prostorni plan Virovitičko-podravske županije s izmjenama i dopunama
- Strateški program razvoja malog i srednjeg poduzetništva u Virovitičko-podravskoj županiji, 2002.
- Županijska razvojna strategija 2007.-2013.
- Master plan turizma Virovitičko-podravske županije 2009.-2019.
- Studija gospodarenja mineralnim i energetskim sirovinama na području Virovitičko-podravske županije, 2010.
- Izvješće o stanju okoliša (2004-2008)
- Plan intervencija u zaštiti okoliša, 2005. s izmjenama i dopunama (2006, 2009)
- Plan gospodarenja otpadom, 2007.
- Program zaštite okoliša, 2003.
- Plan intervencija u zaštiti okoliša, 2005.
- Plan socijalnih usluga 2010.-2012. za Virovitičko-podravsku županiju, 2010. prijedlog;
- Plan navodnjavanja Virovitičko-podravske županije
- Plan razvoja poduzetničkih zona na području Virovitičko-podravske županije 2006.-2013.

Opisi i ocjene stanja razvoja, prioriteta i predviđenih mjera definirani su navedenom Županijskom razvojnom strategijom, zatim u Programima ukupnog razvoja (PUR) i Strateškim programima gospodarskog razvoja na razini jedinica lokalne/regionalne samouprave. Usvojene razvojne strategije odnose se na višegodišnje razdoblje od 2003. do 2013, dok je Master plan turizma Virovitičko-podravske županije izrađen za razdoblje 2009.-2019.

Tijekom procesa prikupljanja potrebnih informacija za temeljnu analizu, razgovora s predstavnicima općina, predstavnicima pojedinih sektora, proizašao je zaključak da su dosadašnje strategije djelomično korisne, ali nije posvećena posebna pažnja detaljnijoj analizi njihove provedbe i usklađenosti s nacionalnim dokumentima.

9.2. Županijska razvojna strategija Virovitičko-podravske županije 2007.- 2013.

Proces izrade ovog dokumenta krenuo je kao Ex ante evaluacija prvotno načinjenog Regionalnog operativnog programa Virovitičko-podravske županije kojeg je u razdoblju 2004/05 godine, samostalno izrađivala imenovana radna skupina u Županiji. Dokument kao takav nije dobio prolaznu ocjenu kod resornog ministarstva za regionalni razvoj (Ministarstvo mora, prometa, turizma i prometa) te se pristupilo Ex ante evaluaciji dokumenta, a potom izradi novog ROP-a. Kako je u to vrijeme već bio pokrenut proces izrade nacrtu Strategije regionalnog razvoja RH, temeljem Smjernica za razvoj županija i širih regija, ovaj je dokument prerastao u Županijsku razvojnu strategiju. Dokument kao takav, već je svojim donošenjem bio sinergijski povezan s nacrtom Strategije regionalnog razvoja RH, a sadržavao je i neka poglavlja koje ROP-ovi nisu imali, uz popis projektnih prijedloga za financiranje putem Županijske razvojne strategije. Proces izrade vodio je uži stručni tim stručnjaka iz Županije, uz pomoć dodijeljenih konzultanata. Ovaj dokument je predstavljao nov koncept što je uzrokovalo brojne poteškoće kod njegova donošenja jer nije bilo institucionalnog okvira. Slabi unutarnji kapaciteti nisu dozvoljavali formiranje Jedinice za provedbu projekata, nego se strateški planiralo oformiti županijsku razvojnu agenciju. Prema usvojenom dokumentu, županijska razvojna agencija transformirana iz Županijskog centra za poduzetništvo i razvoj d.o.o. trebala je voditi daljnji proces razvoja županije, međutim radi nedostatka stručnjaka, to nije bilo moguće, stoga je sva aktivnost provedbe Županijske razvojne strategije ostala na nivou upravnih tijela u županiji (UO za gospodarstvo, graditeljstvo i komunalne poslove).

U razdoblju od 2007. pa do kraja 2010. godine ukupno je bilo 3 javna poziva za prijavu projektnih prijedloga u Županijsku razvojnu strategiju.

Prvi javni poziv je bio u svibnju 2006. godine, znači prije samog donošenja strateškog dokumenta, po kojem je prikupljeno 195 različitih projektnih ideja u 11 različitih sektorskih područja, ukupne vrijednosti preko 1.129.959.000,00 kn. Većina ovih projektnih ideja je bila u početnoj fazi, tek se manji broj realizirao tijekom narednih godina, dok se za neke od njih intenzivnije radilo na izradi projektne dokumentacije.

Uspostavljanjem pretpristupnog fonda IPA, objavljen je drugi javni poziv u studenom 2008. godine po kojemu su projektni prijedlozi bili usuglašeni s ciljevima i programskim komponentama IPA fonda. Na ovaj javni poziv ukupno je stiglo 132 prijave ukupne vrijednosti 2.045.734,86 kn po sljedećim područjima: poljoprivreda, poduzetnička infrastruktura, komunalna infrastruktura, poduzetništvo, turizam, obrazovanje, sport i kultura, zdravstvo i socijalna skrb i zaštita okoliša. Većina i ovih projekata je bila tek u fazi projektne ideje.

Treći javni poziv objavljen je u rujnu 2010. godine i bio je otvoren samo za jedinice lokalne samouprave iz razloga što su neke jedinice planirale prijavu projekta na IPA IIIC BRI, a njihovi projekti nisu bili navedeni u Županijskoj razvojnoj strategiji.

Po navedenom javnom pozivu ukupno je stiglo 46 projekatnih prijedloga ukupne vrijednosti 1.295.110.000,00 kn.

Popis projekata po navedenim javnim pozivima ukazuje na veliku zastupljenost infrastrukturnih projekata. Osim što svjedoči o postojanju velike potrebe za ovakvim investicijskim zahvatima ovakva podjela svjedoči i o činjenici da je interes za druge vrste projekata relativno mali. Naime, investicijski zahvati predstavljaju realne potrebe lokalne zajednice, ali ne i projektne prijedloge. Također je potrebno napomenuti da pretpristupni i drugi međunarodni fondovi ovakav tip projekata financiraju u vrlo ograničenom omjeru.

Na osnovu iskustava stečenih kroz javne pozive za prikupljanje ideja te kroz samu provedbu

Županijske razvojne strategije Virovitičko-podravske županije, kreiran je i poseban obrazac za prikupljanje projektnih ideja, koji je korišten i za prikupljanje projekata za Akcijski plan uz ovu revidiranu i ažuriranu Županijsku razvojnu strategiju Virovitičko-podravske županije 2011.-2013.

Županijska razvojna strategija Virovitičko-podravske županije za razdoblje 2007.-2013. godine, kao srednjoročni strateški dokument, svakako je zahtijevala i ažuriranje i vrednovanje iste na polovici provedbenog razdoblja. Sukladno Strategiji Regionalnog razvoja RH, dokument se ažurira i planira za razdoblje 2011.-2013. godine.

Procjena postojeće ŽRS-e pokazala je:

- zastarjelost statističkih podataka;
- rijetko su vidljivi trendovi (vremenski nizovi podataka);
- često nedostaje usporedba s ostalim županijama, RH;
- vizija je često predugačka i preširoka;
- nema posebnog osvrta i pristupa lokalnim posebnostima;
- nedostaju poveznice s izvorima financiranja;
- nije posve jasan utjecaj partnerskih konzultacija na cijeli proces izrade ŽRS;
- Nedostaju mjerljivi pokazatelji učinaka strateških prioriteta i mjera.

9.3. Strateški programi razvoja jedinica lokalne samouprave

Program ukupnog razvoja/Strateški program gospodarskog razvoja je temeljni strateški dokument koji definira optimalne razvojne pravce lokalnog područja odnosno mikro regije, uzimajući u obzir obilježja, prednosti i ograničenja promatranog područja i njegovog okruženja. Program ukupnog razvoja (PUR) omogućuje jedinicama lokalne samouprave planiranje, provedbu, kontrolu i evaluaciju gospodarskog razvitka u razdoblju od 5 godina, potencijalnim investitorima daje uvid u strategiju mikro regije u koju žele ulagati, dok je za donatore osnovni dokument na temelju kojeg odlučuju o raspodjeli bespovratnih sredstava.

Program ukupnog razvoja mora imati definirane razvojne projekte koji će imati utjecaja na razvoj mikro regije. Međunarodna sredstva i pretpriступni i strukturni fondovi EU, bespovratna i kreditna sredstva iz hrvatskih ministarstava i hrvatskih institucija te iz Europskih fondova moći će se angažirati za pojedini projekt JLS-e ako je taj projekt pravilno definiran i naveden u Projektu ukupnog razvoja JLS i ako se nalazi u bazi projekata ŽRS-e.

Sve jedinice lokalne samouprave imaju svoje Programe ukupnog razvoja, koji su sada već zastarjeli i nisu polučili željene rezultate. Osnovni je razlog tomu što ih je većina i donijela, ne iz osnovne strateške potrebe za planiranjem mikro regije ili lokalne zajednice, već na neki način što je to bilo sugerirano i sufinancirano bilo od ministarstava ili od konzultanata.

Prilike za ujednačeni razvoj se vide u klasifikaciji općina prema indeksu razvijenosti u smislu većeg priliva sredstava kroz EU fondove ili preraspodjele sredstava na nacionalnoj razini. Prema Uredbi o indeksu razvijenosti Virovitičko-podravska županija pripada prvoj skupini.

Većina razvojnih projekata jedinica lokalne samouprave, prijavljena je u Županijsku razvojnu strategiju. Međutim, preambiciozno su postavljeni veliki infrastrukturni projekti s nejasnim financijskim izvorima za njihovu provedbu, uglavnom u sektoru komunalne i društvene infrastrukture. Projekti koji se odnose na društvenu nadgradnju u nadležnosti jedinica lokalne samouprave (društveni domovi, dječja igrališta), također su zastupljeni u lokalnim strategijama, ali je zanemariv broj bio spreman za apliciranje na pozive iz EU fondova.

Najčešći razlog za izostajanje i nezainteresiranost jedinica lokalne samouprave za natječaje iz EU fondova su:

- neriješeni imovinsko-pravni odnosi,
- nedostajuća projektna dokumentacija (tek u fazi idejnog projekta i manje),

- nedostatak financijskih sredstava za sufinanciranje i predfinanciranje (IPA CBC HU-HR, IPARD 301),
- neusklađenost projekata sa zahtjevima natječaja (preveliki/premali projekti za IPA III C BRI; IPARD 301);
- nerazumijevanje procedura i nedostatak ljudskih resursa u JLS za provedbu projekata.

Iz svega gore navedenog, potrebno je osigurati bolju tehničku pomoć i izgradnju sposobnosti na svim administrativnim razinama. Značaj koordinacije i umreženost između dionika radi pravovremenog i kvalitetnog rada zahtjeva opsežne i jasne protoke informacija s naglaskom na međusobno razumijevanje zadataka, rokova i međusobnih ekonomskih ovisnosti, i to na svim nivoima.

Iskustvo stečeno kroz dosadašnju provedu programa i projekata EU pomoći na razini RH ukazuje na činjenicu da relativno skromne administrativne apsorpcijske sposobnosti unutar lokalne i državne uprave smanjuju učinkovitost EU pomoći, iako se situacija značajno poboljšava što je utjecaj rada na županijom nivou, prije svega županijskih razvojnih agencija koje predstavljaju najvažniju kariku u planiranju ujednačenog regionalnog razvoja.

9.4. Glavni razvojni projekti Virovitičko-podravske županije

Razvojni projekti Virovitičko-podravske županije poslani su Ministarstvu gospodarstva, rada i poduzetništva kao investicijski projekti od interesa za Republiku Hrvatsku, a koji su predloženi za prijavu i na Strukturne fondove EU. Svi projekti su upisani u Bazu razvojnih projekata Virovitičko-podravske županije koju vodi VIDRA-agencija za regionalni razvoj Virovitičko-podravske županije, sukladno Zakonu o regionalnom razvoju i napatku resornog Ministarstva regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva.

Samo dva projekta s područja zaštite okoliša prihvaćena su u OP za zaštitu okoliša 2012.-2014. godine, tzv. 39 razvojnih projekata RH za koje je osigurana tehnička pomoć pri izradi potrebne dokumentacije, a financirat će se iz Strukturnih fondova - Uređenje odvodnje i pročišćivač grada Virovitice i Odvodnja otpadnih voda na području općine Pitomača. Nedostatak pravovremenih informacija od resornih institucija te nedostatak objedinjavanja projekata iz zaštite okoliša u veće projekte više JLS, većih vrijednosti koje podržavaju Strukturni fondovi, umanjio je mogućnost realizacije ostalih manjih projekata a koji su u zadnjoj fazi projektiranja.

II. STRATEGIJA RAZVOJA

10. SWOT ANALIZA VIROVITIČKO-PODRAVSKE ŽUPANIJE

Gledano iz perspektive budućeg razvoja, bilo je potrebno izdvojiti ona bitna obilježja utvrđena Temeljnom analizom koja predstavljaju osnovne snage, odnosno slabosti razvoja, i isto tako prepoznati osnovne razvojne prilike kao i prijetnje daljnjem gospodarskom i društvenom razvoju županije.

Drugim riječima, u SWOT analizi su utvrđene:

- 1) snage, kojih moramo biti svjesni i koristiti ih na najbolji mogući način
- 2) slabosti, o kojima treba voditi računa, te ih prevladati kad god je to moguće
- 3) prilike, koje treba iskoristiti i radi jačanja postojećih snaga i umanjivanja utvrđenih slabosti; te
- 4) prijetnje, o kojima također treba voditi računa, te ih nastojati umanjiti gdje i kad god JE moguće, kako ne bi ugrožavale postojeće snage ili dodatno naglašavale prisutne slabosti.

Nalazi i podaci Temeljne analize, kao i svi relevantni strateški dokumenti i planovi poslužili su kao osnova za izradu SWOT analize, tj. za definiranje osnovnih snaga, slabosti, mogućnosti i prijetnji koje obilježavaju Županiju.

Tijekom siječnja 2011. održavani su sastanci - radionice s Tematskim radnim skupinama, tijekom kojih su članovi skupina postigli konsenzus oko osnovnih elemenata SWOT analize te izradili predloženu inačicu SWOT analize.

Kroz SWOT analizu vrednovane su sljedeće kategorije razvoja:

- prirodni resursi i infrastruktura
- gospodarstvo (poljoprivreda, poduzetništvo, turizam, industrija)
- ljudski resursi i institucije

Tablica 10.1.: Sinteza društveno-ekonomskog razvoja VPŽ kroz SWOT analizu

| SNAGE | SLABOSTI |
|---|--|
| <p><u>Geoprometni položaj i prirodni resursi</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • prostor – njegova geografska, geostrateška i prirodna obilježja, najkraći put od sjeverne Europe do Jadrana • Nalazišta mineralnih sirovina, vode i geotermalni izvori kao potencijal razvoja turizma i objekata OIE • Čist okoliš te prirodno, povijesno i kulturno naslijeđe • Klimatski uvjeti i pogodna struktura zemljišta pogodna za dobivanje sirovinke osnove jedinstvene kvalitete • krajobrazna i biološka raznolikost • akumulacije kao potencijal za razvoj turizma i zaštita od voda <p><u>Gospodarstvo i konkurentnost</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tradicija industrijske proizvodnje sa visokim stupnjem dodane vrijednosti (drvena, prehrambena, metalna, nemetali).. • Snažne izvozno orijentirana industrija • Tradicija obrtništva i sajmov • Postojeće izgrađene poduzetničke zone u Virovitici, Slatini i Orahovici | <p><u>Geoprometni položaj i prirodni resursi</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nedostatak brzih i auto cesta do glavnih središta regije • Velika zastupljenost ekstenzivne poljoprivredne proizvodnje (orijentacija na nisko rentabilne ratarske kulture) • Necjeloviti sustavi zaštite okoliša i gospodarenja otpadom • nerazvijena svijest o energetske učinkovitosti i OIE <p><u>Gospodarstvo i konkurentnost</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • slaba poduzetnička klima i nemotiviranost poduzetnika za daljnu edukaciju • nespремnost županijskih poduzetnika za inovacije i povezivanje s istraživačkim sektorom • Usitnjenost poljoprivrednog zemljišta i nerazumijevanje za proces raspolaganja zemljištem • Industrija je niže i srednje tehnološke razine <p><u>Ljudski resursi</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nedostatak visoko educirane radne snage |

| | |
|--|---|
| <ul style="list-style-type: none"> • Prekogranična suradnja sa Mađarskom • Postojeći klasteri u Županiji • Poduzetnički inkubator VPŽ kao potencijal razvoja malih poduzetnika • LAG-ovi za područje Orahovice i Slatine • Sustav navodnjavanja Kapinci-Vaška kao potencijal za razvoj ekološke poljoprivredne proizvodnje <p>Ljudski resursi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Multikulturalnost društva • velik broj organizacija civilnog društva i uspostavljen institucionalni mehanizam suradnje javnog i civilnog sektora (povelja) • Programi prekvalifikacije nezaposlene radne snage • Spremnost lokalne uprave na poticanje razvoja • VIDRA-agencija za regionalni razvoj Virovitičko-podravske županije jedina potporna institucija registrirana u županiji za razvoj gospodarstva, privlačenje investicija i EU fondove • Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici sa novim studijskim programima u pripremi <p>Infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> • Razgranata cestovna mreža u Županiji • Glavni željeznički pravac-Osijek-Virovitica-Koprivnica-Zagreb • povećani kapaciteti zdravstvenog sustava • kvalitetna vodoopskrbna infrastruktura • kvalitetna obrazovna infrastruktura | <p>(„odljev mozgova“)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Natprosječna stopa nezaposlenosti i visok udiodugoročno nezaposlenih • Ispodprosječna stopa zaposlenosti radno sposobnog stanovništva (u odnosu na RH i EU) • Nepostojanje razvojno-istraživačkih institucija • Nepovoljna obrazovna struktura stanovništva (nizak udio visokoobrazovanih) • Visok udio osoba starije dobi u ukupnoj strukturi stanovništva • Visoka razina socijalne isključenosti u ruralnim područjima Županije te velik broj ekonomski pasivnog stanovništva • nedovoljna institucionalna briga za stare i nemoćne • Nedovoljna ulaganja u inovacije i razvoj novih proizvoda • Slaba povezanost obrazovnog i istraživačkog sektora sa gospodarstvom • nezainteresiranost mladih za aktivno sudjelovanje u razvoju zajednice • nedovoljna briga za stambeno zbrinjavanje mladih • slaba promocija zdravog načina života • nedovoljna educiranost civilnog sektora za projektno planiranje • sporost administracije na svim nivoima <p>Infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> • nerazvijen sustav za odvodnju otpadnih voda u županiji • veliki promet Podravskom magistralom uslijed kojeg dolazi do uništenja prometnica, zagađenja okoliša i velikog broja poginulih |
| <p>PRILIKE</p> | <p>PRIJETNJE</p> |
| <p>Geoprometni položaj i prirodni resursi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dolaskom brzih i auto cesta mogućnost za razvoj logističkih usluga u regiji • Regionalni park Mura-Drava-Dunav <p>Gospodarstvo i konkurentnost</p> <ul style="list-style-type: none"> • Razvoj elektroničke i komunikacijske infrastrukture • Blizina Mađarske za prekograničnu suradnju i spremnost za podjelu iskustva u EU fondovima • Trend rasta ruralnog turizma i rast potražnje svih vidova turističke potrošnje • Kvalitetno zemljište kao bitan preduvjet za povećanje konkurentnosti u poljoprivrednoj proizvodnji prehrambenoj • Približavanje velikom tržištu EU • Rast potražnje ekološki proizvedenih proizvoda • Velika dostupnost radne snage tehničkih struka sa iskustvom • Omogućen pristup fondovima EU za | <p>Geoprometni položaj i prirodni resursi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opasnost od elementarnih nepogoda – poplava • Ljudske djelatnosti i zahvati neprihvatljivi za okoliš • Zagađenje okoliša zbog intenziviranja prometa (priroda, zrak, vode) • Klimatske promjene <p>Gospodarstvo i konkurentnost</p> <ul style="list-style-type: none"> • Velika konkurencija na globalnom tržištu • Financijski sektor nedovoljno prati rast i razvoj gospodarstva • globalna kretanja posebno krize • Nedovoljno stimulativan izvoz na nivou države • izostanak strategije za privlačenje investicija • visoka cijena kapitala za gospodarstvo • niska cijena proizvodnje na istočnim tržištima Europe i Azije |

| | |
|--|---|
| <p>regionalni razvoj</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vođenje moderne politike regionalnog razvoja koja potiče suradnju županija te pripremu i provedbu kvalitetnih razvojnih projekata <p><u>Ljudski resursi</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Razvoj programa cjeloživotnog učenja kroz povezivanje s potrebama tržišta rada • Potencijal/kompetencije radno sposobnog stanovništva <p><u>Infrastruktura</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • U planu izgradnja autoceste Zagreb-Vrbovec-Bjelovar-Virovitica-Terezino polje- Republika Mađarska i brze ceste Zagreb – Virovitica – Slatina – Našice – Osijek – Vukovar – Ilok • Povezivanje projekata infrastrukture za fondove EU | <p><u>Ljudski resursi</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Migracija mladih i obrazovanih osoba • depopulacijski procesi - kontinuitet negativnog prirodnog prirasta, emigracijski procesi • društveno-ekonomsko zaostajanje Županije • Neprilagođenost obrazovnog sustava/programa aktualnom gospodarskom stanju i trendovima • Gubitak kompetencija neangažirane radne snage • Nedovoljne poticajne mjere populacijske politike <p><u>Infrastruktura</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Visoka stopa prometa po podravskoj magistrali prijeti uništavanjem postojećih cesta, zagađenja okoliša i velik broj • Visoka ulaganja u održavanje postojeće infrastrukture • povećanje razlika u razvijenosti unutar Županije |
|--|---|

Temeljni problemi i posljedice neadekvatnih znanja, vještina, nerazvijenog socijalnog kapitala te nepoduzetničkog mentaliteta i nesklonosti ka inoviranju i moderniziranju su intenziviranje razlika u društveno-ekonomskoj razvijenosti unutar Županije te Županije unutar Hrvatske.

Postojeće razvojne mogućnosti Županije realno je ostvarivati preorijentacijom s tradicionalne poljoprivredne proizvodnje na ekološku proizvodnju i druge netradicionalne poljoprivredne proizvode koji apsorbiraju više rada, daju veću dodanu vrijednost te time omogućuju zapošljavanje seoskog stanovništva uz rast dohotka i poboljšanje kvalitete života. Ista je stvar i s prerađivačkom industrijom. Zatim, razvojne se mogućnosti iskazuju i kroz aktiviranje prirodnih bogatstava, naslijeđenih znanja i iskustva, kulturnih i povijesnih vrijednosti u turističke svrhe. Razvojne mogućnosti predstavlja i razvoj djelatnosti koje ne zahtijevaju prirodne resurse, a koje su primarno znanjem intenzivni. Naravno, za sve to su potrebna dodatna i nova konkurentna znanja kao i za proizvodnju za druga tržišta, a što je pretpostavka razvitku sektora malog gospodarstva.

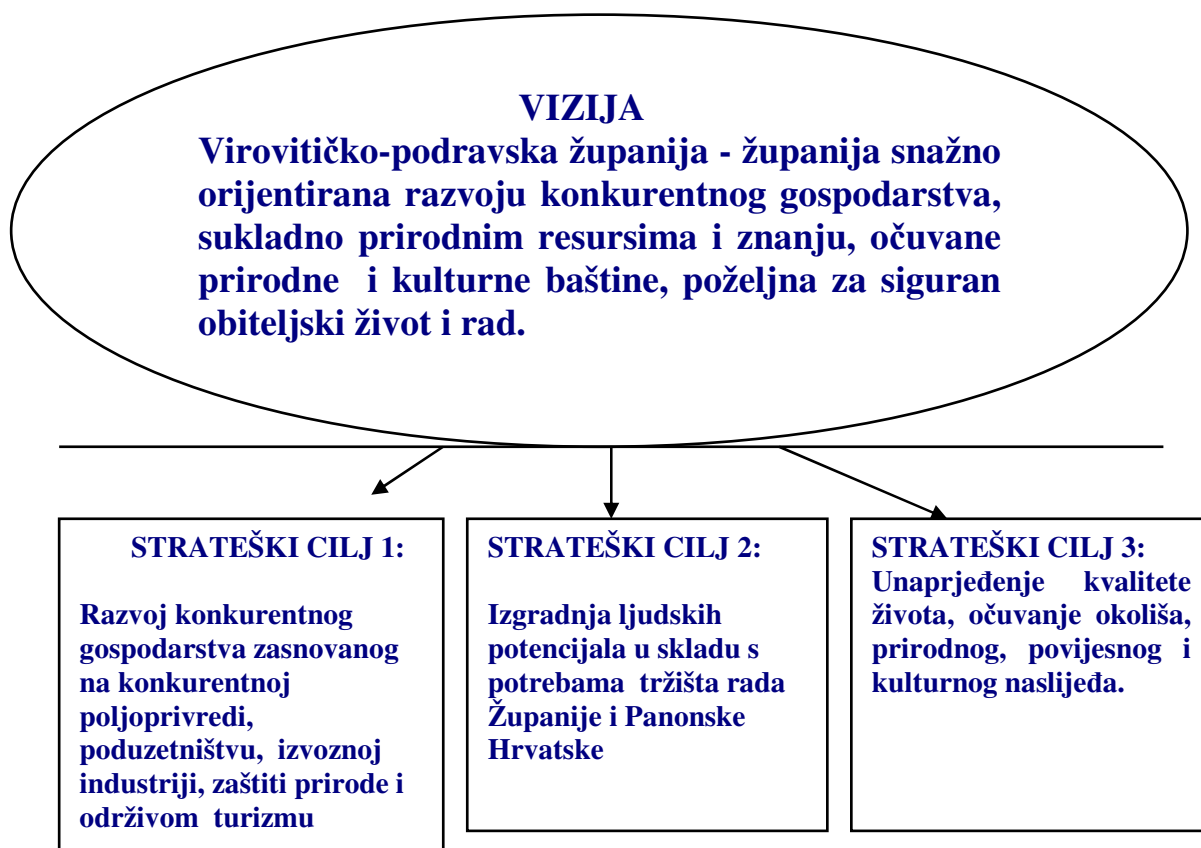
Razvojne mogućnosti Županije proizlaze i iz bogatih menadžerskih iskustava gospodarstvenika u organiziranju poslovanja i proizvodnje za inozemna tržišta i korištenje tim putem stvorenih komunikacijskih mreža. Mogućnosti za razvoj Županije mogu se pronaći i u osnivanju drvnog, prehrambenog i turističkog klastera te njihovih umrežavanja u međuregionalne.

Bitna pretpostavka za ostvarenje navedenih, ali i niza novih mogućnosti je osnaživanje obrazovnog sustava, njegovo povezivanje s gospodarstvom, dostupnost financijskih sredstava za realizaciju poduzetničkih ideja, pomoć njima u tome, dosljednost u provedbi razvojnog programa i sl. Drugim riječima, nužno je usklađeno djelovanje svih subjekata peterostruke uzvojnice sa znanjem i inovacijama i njihovim stavljanjem u funkciju ostvarenja održivog razvoja i socijalne ekologije.

11. VIZIJA I STRATEŠKI CILJEVI RAZVOJA VIROVITIČKO-PODRAVSKE ŽUPANIJE

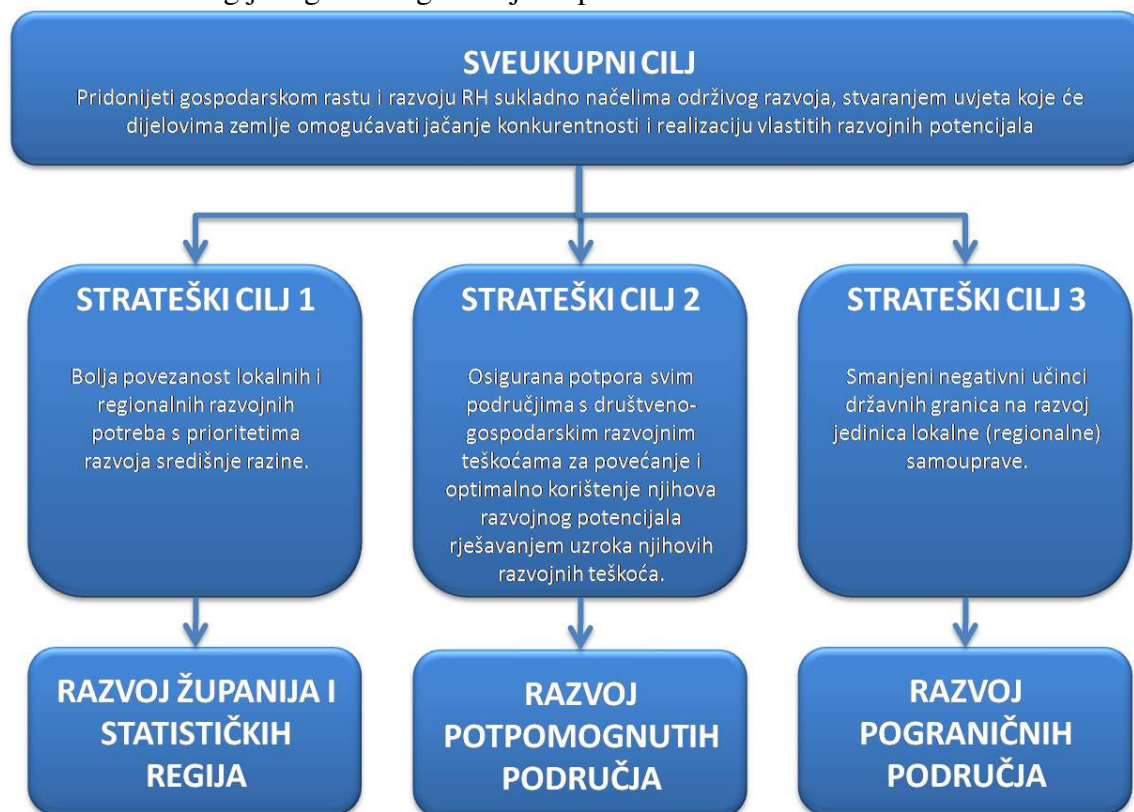
Županija sutra - vizija 2013. godine

Krajnje ciljeve Strategije razvoja sažeto izražava vizija budućega sveukupnog društvenog i gospodarskog stanja u Županiji. Imajući u vidu nalaz temeljne analize, prepoznate potencijale Županije, njene slabosti i okolnosti u kojima se ostvaruju razvojni ciljevi, Županijsko partnerstvo smatra da je Županiji primjereno je do 2013. ostvarenje sljedeće vizije.



11.1. Usklađenost ciljeva županijske razvojne strategije Virovitičko-podravske županije sa strategijom regionalnog razvoja Republike Hrvatske

Slika 11.1. Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske



Izvor: Strategija regionalnog razvoja RH 2010.-2013., str. 53.

Slika 11.2. Prioriteti razvoja Središnje i Istočne (Panonske Hrvatske)



Izvor: Idem, str. 59

Iz navedenog međusobnog odnosa Strateških ciljeva razvoja Virovitičko-podravske županije vidljiva je međusobna usklađenost istih s ciljevima zadanim kroz Strategiju regionalnog razvoja Republike Hrvatske i Prioritete razvoja Središnje i Istočne (Panonske Hrvatske) iz istog dokumenta, a za sva tri navedena strateška cilja. Sinergijsko povezivanje odnosi se i na ostale razvojne dokumente Republike Hrvatske:

- Strateški okvir za razvoj 2006.-2014.
- Strategija održivog razvitka RH
- Strategija i program prostornog urenenja RH
- Strategija gospodarenja otpadom u RH
- Nacionalna strategija za provedbu Okvirne konvencija UN-a o promjeni klime i Kyotskog protokola s planom djelovanja
- Strategija približavanja EU u području zaštite okoliša
- Strategija zaštite okoliša
- Plan zaštite i poboljšanja kakvoće zraka u RH za razdoblje 2008.-2011.
- Nacionalni planovi upravljanja vodama
- Planovi Nacionalnog vijeća za konkurentnost RH
- Strategija razvoja hrvatskog turizma do 2010.
- Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005.-2010.
- Strategija i akcijski plan obrazovanja odraslih
- Strategija razvitka zdravstva 2006.-2011.
- Zajednički memorandum o prioritetima politike zapošljavanja RH
- Nacionalni plan za poticanje zapošljavanja za 2009. i 2010.
- Nacionalni program za mlade od 2009. do 2013.
- Nacionalni strateški referentni okvir 2011.-2014.

11.2. Strateški ciljevi razvoja Virovitičko-podravske županije

STRATEŠKI CILJ 1. - Razvoj konkurentnog gospodarstva zasnovanog na konkurentnoj poljoprivredi, poduzetništvu, izvoznoj industriji, zaštiti prirode i održivom turizmu,

CILJ 1.

Razvoj konkurentnog gospodarstva zasnovanog na konkurentnoj poljoprivredi, poduzetništvu, izvoznoj industriji, zaštiti prirode i održivom turizmu

1P1

Stvaranje uvjeta za razvoj profitabilnije i održive poljoprivrede

1P2

Stvaranje uvjeta za razvoj konkurentnog poduzetništva i izvozne industrije na osnovi lokalnih prirodnih potencijala, znanja i iskustva usklađenih sa principima održivog razvoja i očuvanja biološke i krajobrazne raznolikosti

1P3

Stvaranje uvjeta za razvoj ruralnog prostora i održivog turizma

| STRATEŠKI CILJ 1 | PRIORITETI | MJERE |
|------------------|---|---|
| | <p><u>1 Prioritet 1.</u> Stvaranje uvjeta za razvoj profitabilnije i održive poljoprivrede</p> | <p>Mjera 1.1.1. Specijalizacija poljoprivredne proizvodnje u Županiji Mjera 1.1.2. Poticanje profitabilnijih vidova poljoprivredne proizvodnje, Mjera 1.1.3. Poticanje integrirane i ekološke poljoprivredne proizvodnje, usklađene sa principima očuvanja biološke i krajobrazne raznolikosti Mjera 1.1.4. Razvoj suvremenih oblika povezivanja u poljoprivredu osnivanjem zadruga, udruga i klastera</p> |

| | | |
|---|---|---|
| <p>Razvoj konkurentnog gospodarstva zasnovanog na konkurentnoj poljoprivredi, poduzetništvu, izveznoj industriji, zaštiti prirode i održivom turizmu</p> | <p><u>1 Prioritet 2.</u> Stvaranje uvjeta za razvoj konkurentnog poduzetništva i izvozne industrije na osnovi lokalnih prirodnih potencijala, znanja i iskustva usklađenih sa principima održivog razvoja i očuvanja biološke i krajobrazne raznolikosti</p> | <p>Mjera 1.2.1. Institucionalna podrška u cilju rasta i razvoja poduzetništva županije Mjera 1.2.2. Izgradnja poduzetničkih zona, klastera, inkubatora i tehnološkog parka, te inicijativa javno-privatnog partnerstva, Mjera 1.2.3. Privlačenje investicija u Županiju temeljenih na visokim tehnologijama i inovativnim proizvodima Mjera 1.2.4. Marketing u funkciji razvoja brendova i osvajanja novih tržišta, Mjera 1.2.5 Održivo korištenje mineralnih sirovina i ostalih prirodnih resursa, Mjera 1.2.6. Razvoj međuregionalne, prekogranične i međužupanijska suradnje Mjera 1.2.7. Poticanje i razvoj OIE za razvoj gospodarstva Mjera 1.2.8 Poticanje društveno odgovornog poslovanja usklađenog sa principima održivog razvoja i očuvanja biološke i krajobrazne raznolikosti Mjera 1.2.9. Poticanje socijalnog poduzetništva</p> |
|---|---|---|

| | | |
|--|--|--|
| | <p>1 Prioritet 3. Stvaranje uvjeta za razvoj prostora i održivog turizma</p> | <p>Mjera 1.3.1. Stvaranje imagea Županije kao mirnog i privlačnog odredišta za odmor, očuvanog okoliša i zaštićenih prirodnih vrijednosti Mjera 1.3.2. Poticanje razvoja ruralnog područja diverzifikacijom gospodarskih aktivnosti i podrškom za LEADER program Mjera 1.3.3. Poticanje razvoja selektivnih turističkih proizvoda Mjera 1.3.4. Poticanje razvoja i očuvanje tradicionalnih obrta Mjera 1.3.5. Poticanje izgradnje i poboljšanje ukupnih turističkih kapaciteta Mjera 1.3.6. Obnova i zaštita povijesnog, prirodnog i tradicijskog naslijeđa.</p> |
|--|--|--|

STRATEŠKI CILJ 2. - Izgradnja ljudskih potencijala u skladu s potrebama tržišta rada Županije i Panonske Hrvatske

CILJ 2.

Izgradnja ljudskih potencijala u skladu s potrebama tržišta rada Županije i Panonske Hrvatske

2P1

Jačanje ljudskih resursa u funkciji tržišta rada županije Županije i Panonske Hrvatske

2P2

Kompetentne javne službe na usluzi gospodarstvu

2P3

Unaprjeđenje socijalne i zdravstvene infrastrukture i usluga

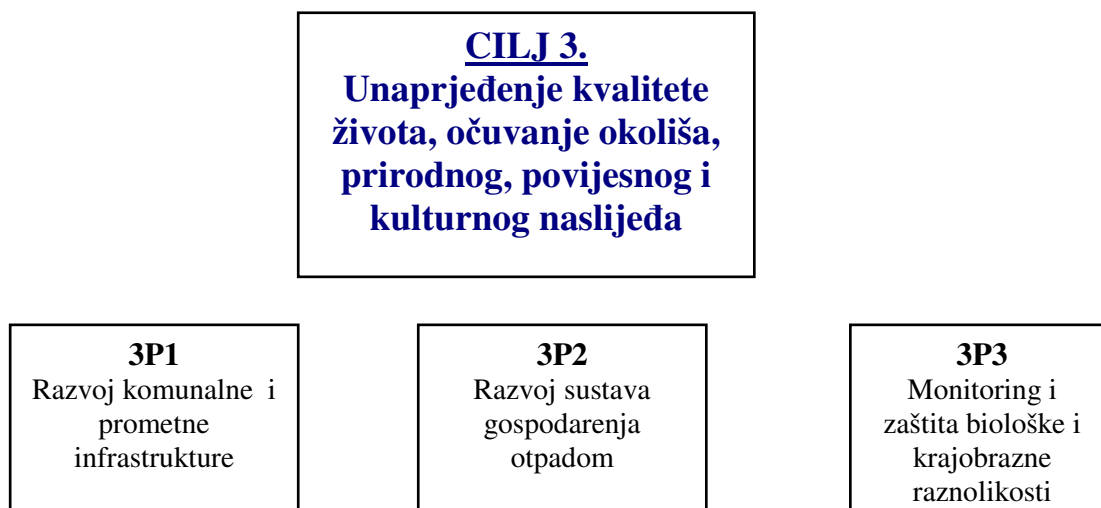
2P4

Jačanje uloge civilnog sektora u razvoju društva

| STRATEŠKI CILJ 2 | PRIORITETI | MJERE |
|---|---|---|
| <p>Izgradnja ljudskih potencijala u skladu s potrebama tržišta rada Županije i Panonske Hrvatske</p> | <p><u>2 Prioritet 1.</u></p> <p>Jačanje ljudskih resursa u funkciji tržišta rada Županije i Panonske Hrvatske</p> | <p>Mjera 2.1.1. Doškoloavanje, prekvalifikacija i stručno usavršavanje nezaposlenih i drugih osoba</p> <p>Mjera 2.1.2. Poticanje stalnog poduzetničkog i menadžerskog usavršavanja</p> <p>Mjera 2.1.3. Promocija i poticanje koncepta cjeloživotnog učenja</p> <p>Mjera 2.1.4. Stvaranje uvjeta za prilagodbu školskih programa potrebama tržišta rada županije</p> <p>Mjera 2.1.5. Poticanje informiranosti i osposobljenosti lokalnih razvojnih dionika za korištenje razvojnih fondova EU</p> <p>Mjera 2.1.6. Povećanje informatičke pismenosti, stručnih znanja i vještina i poboljšanje informatičke infrastrukture</p> <p>Mjera 2.1.7 Razvoj visokoškolskih programa u Županiji</p> <p>Mjere 2.1.8. Povezivanje i umrežavanje visoko obrazovnih ustanova Panonske Hrvatske s gospodarskim subjektima Županije i regije Panonske</p> |
| | <p><u>2 Prioritet 2.</u></p> <p>Kompetentni javni sektor na usluzi gospodarstvu</p> | <p>Mjera 2.2.1. Jačanje institucionalnih kapaciteta za poticanje regionalnog razvoja</p> <p>Mjera 2.2.2. Poticanje međusektorske, međužupanijske i međuregionalne suradnje i promicanje primjera dobre prakse</p> |

| | | |
|--|--|---|
| | <p><u>2 Prioritet 3.</u></p> <p>Unaprjeđenje socijalne i zdravstvene infrastrukture i usluga</p> | <p>Mjera 2.3.1. Izgradnja, obnova i opremanje obrazovnih, zdravstvenih i ustanova koje pružaju socijalnu skrb za ranjive skupine društva</p> <p>Mjera 2.3.2. Poticanje novih oblika socijalnih usluga</p> |
| | <p><u>2 Prioritet 4.</u></p> <p>Jačanje uloge civilnog sektora u razvoju društva</p> | <p>Mjera 2.4.1. Poticanje partnerstva organizacija civilnog društva i JLP(R)S</p> <p>Mjera 2.4.2. Poticanje umrežavanja organizacija civilnog društva</p> <p>Mjera 2.4.3. Promicanje i poticanje volonterskog rada</p> <p>Mjera 2.4.4. Izgradnja novih i bolje korištenje postojećih mehanizama za suradnju organizacija civilnog društva i JLP(R)S</p> |

STRATEŠKI CILJ 3. Unaprjeđenje kvalitete života, očuvanje okoliša, prirodnog, povijesnog i kulturnog naslijeđa



| STRATEŠKI CILJ 3 | PRIORITETI | MJERE |
|--|--|---|
| <p>Unaprjeđenje kvalitete života, očuvanje okoliša, prirodnog, povijesnog i kulturnog naslijeđa</p> | <p><u>3 Prioritet 1.</u></p> <p>Razvoj komunalne i prometne infrastrukture</p> | <p>Mjera 3.1.1. Poboljšati prometnu infrastrukturu</p> <p>Mjera 3.1.2. Unaprijediti sustav vodoopskrbe i odvodnje, te pročišćavanja otpadnih voda</p> <p>Mjera 3.1.3. Poboljšati energetske sigurnost i povećati energetske učinkovitost</p> <p>Mjera 3.1.4. Poboljšati sustave zaštite od poplava, suša, požara i tuča</p> |
| | <p><u>3 Prioritet 2.</u></p> <p>Razvoj sustava gospodarenja otpadom</p> | <p>Mjera 3.2.1. Saniranje postojećih odlagališta komunalnog otpada i izgradnja Županijskog centra za gospodarenje otpadom,</p> <p>Mjera 3.2.2. Izgradnja sustava gospodarenja otpadom (recikliranje, razvrstavanje, pretovarne stanice) i proizvodnja energije</p> <p>Mjera 3.2.3. Poticati izgradnju i korištenje obnovljivih izvora energije</p> <p>Mjera 3.2.4. Edukacija o održivom razvoju</p> |
| | <p><u>3 Prioritet 3.</u></p> <p>Monitoring i zaštita biološke i krajobrazne raznolikosti</p> | <p>Mjera 3.3.1. Podrška razminiranju zemljišta</p> <p>Mjera 3.3.2. Poboljšanje i poticanje daljnje zaštite prirodnih vrijednosti VPŽ</p> <p>Mjera 3.3.3. Edukacija i senzibiliziranje javnosti o vrijednosti i važnosti biološke i krajobrazne raznolikosti</p> <p>Mjera 3.3.4. Vrednovanje i promocija zaštićenih prirodnih vrijednosti</p> |

11. 3. Prioriteti razvoja

Prethodno utvrđeni prioritetna područja intervencije, proizašla su iz ocjene svoje svrhovitosti što znači da se njima u najvećoj mjeri vidi njihova svrha, cilj koji se želi postići te korisnici, tj. kome su namijenjeni.

Prioriteti definirani kroz Strateški cilj 1:

Razvoj konkurentnog gospodarstva zasnovanog na konkurentnoj poljoprivredi, poduzetništvu, izvoznjoj industriji, zaštiti prirode i održivom turizmu

| | |
|------------------------------------|---|
| 1 PRIORITET 1. | Stvaranje uvjeta za razvoj profitabilnije i održive poljoprivrede |
| SVRHA PRIORITETA | Povećati konkurentnost poljoprivredne djelatnosti kroz profitabilnije oblike poljoprivredne proizvodnje, a naročito kroz integriranu i ekološku proizvodnju. Povećati dohodak poljoprivrednog stanovništva i poboljšanje uvjeta življenja u selu. |
| CILJEVI PRIORITETA | Povećati proizvodnju dohodovnijih i tržišno prihvatljivih proizvoda Utvrđivanje regionalnih krugova poljoprivrednih djelatnosti Usvajanje novih tehnoloških rješenja Promovirati ekološku i integriranu poljoprivrednu proizvodnju Edukacija ciljnih grupa za suvremenu poljoprivrednu proizvodnju Ostvariti udruživanje proizvođača u zadruge i udruge Provesti Program raspolaganja poljoprivrednim zemljištem Ostvariti Program uređenja poljoprivrednog zemljišta Poticati proces umrežavanja poljoprivrednih gospodarstva u aktivne zadruge i klastere |
| NOSITELJI PRIORITETA | Županija, JLS, RA VIDRA, udruženja poljoprivrednih proizvođača, PK, HGK, HOK. |
| RAZLOG INTERVENCIJE | Povećanje konkurentnosti i profitabilnosti poljoprivredne proizvodnje Županije. |
| CILJNA GRUPA | Poljoprivredna gospodarstva, prehrambena industrija, općine, gradovi, Županija, |
| RAZVOJNI UČINAK | Provođenje prioriteta će omogućiti unaprjeđenje već započetih procesa specijalizacije i jačanja komercijalnih i nekomercijalnih proizvođača u poljoprivredi, u proizvodnji radno-intenzivnih kultura, osobito u stočarstvu (uključujući i pčelarstvo). Razvijeni oblici udruživanja (klasteri, zadruge, itd).. će stvoriti preduvjete za ostvarivanje boljih prinosa u poljoprivredi. |
| OKVIRNA FINACIJSKA SREDSTVA | U sljedeće tri godine predviđena su sredstva u iznosu: 60.000.000,00 kn |
| IZVORI FINANCIRANJA | Županijski proračun, JLS, državni proračun, fondovi EU |
| RAZDOBLJE PROVEDBE | 2011.-2013. |
| POKAZATELJI | Povećan broj poljoprivrednih proizvođača u ekološkoj i integriranoj proizvodnji, povećani prihodi županijskog proračuna i proračuna JLS, povećan plasman domaćih proizvoda, povećani udjeli na tržištu, investicije u proizvodnju i tehnologiju. |

| | |
|------------------------------------|--|
| 1 PRIORITET 2. | Stvaranje uvjeta za razvoj konkurentnog poduzetništva i izvozne industrije na osnovi lokalnih prirodnih potencijala, znanja i iskustva usklađenih sa principima održivog razvoja i očuvanja biološke i krajobrazne raznolikosti |
| SVRHA PRIORITETA | Jačati poduzetničku klimu u županiji, razvoj malih i srednjih poduzetnika i obrtnika, efikasnije i učinkovnije korištenje prirodnih potencijala, znanja i iskustva. |
| CILJEVI PRIORITETA | Povećati broj poduzetnika i zaposlenih Povećati raznovrsnost županijske proizvodnje Povećati konkurentnost županijskog gospodarstva Poboljšati popunjenost poduzetničkih zona Proaktivniji pristup investitorima u županiju Poboljšati poduzetnička i managerska znanja i vještine Povećati dostupnost i poboljšati uvjete financiranja za male i srednje poduzetnike, posebno početnike. Poboljšati i pokrenuti i nove programe za potporu poduzetnicima, Povećati proizvodnju s većom dodanom vrijednošću, Povećati nova inovativna i tehnološka rješenja u proizvodnji Povećati izvoznu industriju i poduzetnike s potencijalima rasta i razvoja Razvoj socijalnog poduzetništva i društveno odgovornog poslovanja poduzetnika |
| NOSITELJI PRIORITETA | Županija, JLS, RA VIDRA, klasteri, HGK, HOK. |
| RAZLOG INTERVENCIJE | Iako velika poduzeća u županiji imaju najveći udio u proizvodnji, zapošljavanju i izvozu, potrebno je poticati mala i srednja poduzeća koja su tržišno fleksibilnija a mogu se dodano vezati uz proizvodnju velikih. |
| CILJNA GRUPA | Mali i srednji poduzetnici, obrtnici, klasteri, JLS, Županija, RA VIDRA, HGK i HOK. |
| RAZVOJNI UČINAK | Povećana učinkovitost rada poduzetnika, povećan intelektualni kapital u proizvodnji, uvedeni proizvodi s većom dodanom vrijednosti, povećana vrijednost proizvodnje i izvoza, poboljšana kvaliteta života. |
| OKVIRNA FINACIJSKA SREDSTVA | U sljedeće tri godine predviđena su sredstva u iznosu: 55.000.000,00 kn |
| IZVORI FINANCIRANJA | Županijski proračun, JLS, državni proračun, fondovi EU |
| RAZDOBLJE PROVEDBE | 2011.-2013. |
| POKAZATELJI | Povećan broj aktivnih malih i srednjih poduzetnika, povećani prihodi poduzetnika, povećani BDP županije, povećana stopa zapošljivosti, povećani udio proizvoda na tržištu, povećan broj investicija i vrijednost novih tehnologija, razvijeni novi proizvodi s većom dodanom vrijednošću. |

| | |
|------------------------------------|--|
| 1 PRIORITET 3. | Stvaranje uvjeta za razvoj ruralnog prostora i održivog turizma |
| SVRHA PRIORITETA | Razvoj turističkih proizvoda zasnovanih na naslijeđenim prirodnim i kulturnim vrijednostima, tradicionalnim obrtima te stvorenim turističkim atrakcijama u cilju povećanja ukupnih prihoda građana, poduzetnike i lokalne/regionalne samouprave |
| CILJEVI PRIORITETA | Promovirati županiju kao ugodnu turističku destinaciju Povećati raznovrsnost gospodarskih djelatnosti Povećati broj turističkih usluga i proizvoda, a posebno starih zanata Aktivirati seoska domaćinstva u davanju usluga seoskog turizma Povećati mogućnost zapošljavanja i stjecanja dodatnog dohotka iz turizma Educirati za ruralni turizam potencijalne pružatelje turističkih usluga, poduzetnike, jedinice lokalne samouprave |
| NOSITELJI PRIORITETA | Županija, JLS, TZ VPŽ, RA VIDRA, VSMTI. |
| RAZLOZI INTERVENCIJE | Pokretanje i unaprjeđenje turizma kao gospodarske grane od značaja za razvoj Županije. |
| CILJNA GRUPA | Seoska gospodarstva u turizmu, mali poduzetnici, obrtnici, klasteri, JLS, Županija, TZ VPŽ, ostale TZ, RA VIDRA, LAG-ovi, muzeji, KUD-ovi, udruge građana. |
| RAZVOJNI UČINAK | Turizam u ruralnim područjima kao dodatna aktivnost može značajno doprinijeti razvoju lokalne zajednice i samih pružatelja turističkih usluga. |
| OKVIRNA FINACIJSKA SREDSTVA | U sljedeće tri godine predviđena su sredstva u iznosu: 9.000.000,00 kn |
| IZVORI FINANCIRANJA | Županijski proračun, JLS, državni proračun, fondovi EU |
| RAZDOBLJE PROVEDBE | 2011.-2013. |
| POKAZATELJI | Povećan broj pružatelja turističkih usluga – seoskih domaćinstava, broj dolazaka i noćenja turista, povećani prihodi poduzetnika, povećani BDP županije. |

Prioriteti definirani kroz Strateški cilj 2:

Izgradnja ljudskih potencijala u skladu s potrebama tržišta rada Županije i Panonske Hrvatske

| | |
|-----------------------------|---|
| 2 PRIORITET 1. | Jačanje ljudskih kapaciteta u skladu s potrebama tržišta rada Županije i Panonske Hrvatske |
| SVRHA PRIORITETA | Usklađivanje obrazovnih programa s potrebama tržišta rada Povećanje mogućnost stjecanja specifičnih znanja kroz program cjeloživotnog učenja |
| CILJEVI PRIORITETA | Osposobiti nezaposlene sukladno potrebama tržišta rada kao i poticati ih na mobilnost na tržištu rada Razviti programe za stjecanje specifičnih znanja od značaja za tržište rada Županije Dodatno educirati za potrebna poduzetnička znanja i vještine Poticati visokoškolsko obrazovanje osnivanjem veleučilišta te povezivanje s ostalim visokoškolskim ustanovama u regiji |
| NOSITELJI PRIORITETA | Županija, JLS, HZZ, Pučko učilište, Lokalno partnerstvo za |

| | |
|------------------------------------|--|
| | zapošljavanje, obrazovne ustanove, VSMTI, RA VIDRA, HGK, HOK. |
| RAZLOZI INTERVENCIJE | Promijenjene potrebe tržišta rada na koje ljudski resursi sa sadašnjim znanjima i vještinama ne mogu odgovoriti. |
| CILJNA GRUPA | Nezaposlene osobe, obrazovne ustanove, VSMTI, Županija, RA VIDRA, poslodavci. |
| RAZVOJNI UČINAK | Razvijanje ključnih kompetencija u skladu s potrebama tržišta rada. |
| OKVIRNA FINACIJSKA SREDSTVA | U sljedeće tri godine predviđena su sredstva u iznosu: 10.000.000,00 |
| IZVORI FINANCIRANJA | Županijski proračun, JLS, državni proračun, fondovi EU |
| RAZDOBLJE PROVEDBE | 2011.-2013. |
| POKAZATELJI | Usporedba upisnih kvota obrazovnih institucija s interesom polaznika, % smanjenja strukturalne nezaposlenosti, vrijeme provedeno u evidenciji HZZ-a prije pronalaska prvog zaposlenja, zadovoljstvo poslodavaca kompetencijama novih zaposlenika, broj novih programa/zvanja |

| | |
|------------------------------------|--|
| 2 PRIORITET 2. | Kompetentne javne službe na usluzi gospodarstvu |
| SVRHA PRIORITETA | Poboljšati kompetencije ljudskih potencijala u javnom sektoru |
| CILJEVI PRIORITETA | Omogućiti brzo i učinkovito rješavanje svih usluga poduzetnicima i investitorima Usavršavanje ljudskih resursa kroz sustav cjeloživotnog učenja u javnom sektoru Jačati institucionalne kapacitete za provođenje regionalnog razvoja Uvođenje e-businessa u poslovanje Povećati stupanj institucionalne spremnosti za povlačenje sredstava EU Povezati institucionalne kapacitete u regiji i prekograničnim ustanovama, te potaknuti na učenje kroz primjere dobre prakse |
| NOSITELJI PRIORITETA | Uredi državne uprave, Županija, JLS, RA VIDRA, HGK, HOK. |
| RAZLOZI INTERVENCIJE | 1. Pojednostavljenje procedura i povećanje efikasnosti svih dionika u procesu servisiranja potencijalnog investitora na području Županije |
| CILJNA GRUPA | Uredi državne uprave, Županija, JLS, RA VIDRA, HZZ, HGK, HOK. |
| RAZVOJNI UČINAK | Poboljšana investicijska klima i povećan broj investitora u Županiju |
| OKVIRNA FINACIJSKA SREDSTVA | U sljedeće tri godine predviđena su sredstva u iznosu: 5.000.000,00 kn |
| IZVORI FINANCIRANJA | Županijski proračun, državni proračun, fondovi EU |
| RAZDOBLJE PROVEDBE | 2011.-2013. |
| POKAZATELJI | Broj novih investicija, broj novih projekata, smanjenje stope nezaposlenosti, povećani prihodi. |

| | |
|---------------------------|---|
| 2 PRIORITET 3. | Unaprjeđenje socijalne i zdravstvene infrastrukture i usluga |
| SVRHA PRIORITETA | Omogućiti jednake mogućnosti zdravstvene i socijalne skrbi trebaju biti dostupne svim slojevima društva u široj zajednici |
| CILJEVI PRIORITETA | Unaprijediti zdravstvenu i socijalnu infrastrukturu u Županiji, |

| | |
|------------------------------------|---|
| | Poticati nove oblike socijalnih inovativnih usluga Poticati socijalne zadruge i nove programe Poticati izvaninstitucionalnu skrb za ranjive skupine društva |
| NOSITELJI PRIORITETA | Županija, JLS, zdravstvene ustanove u Županiji, centri za socijalnu skrb, poduzetnici, |
| RAZLOZI INTERVENCIJE | Specifične potrebe na području Županije zahtjevaju unaprijeđenje socijalne i zdravstvene infrastrukture i usluga, jer veliki broj pasivnog i starog stanovništva zahtjeva dodatnu brigu i skrb, kao i stvaranje dodatnih usluga i socijalne infrastrukture. |
| CILJNA GRUPA | Pasivno i staro stanovništvo, ranjive skupine društva, nezaposleni, udruge građana |
| RAZVOJNI UČINAK | Poboljšana kvaliteta života ranjivih skupina društva, razvijena specifična i sada nedostajuća infrastruktura. |
| OKVIRNA FINACIJSKA SREDSTVA | U sljedeće tri godine predviđena su sredstva u iznosu: 15.000.000,00 kn |
| IZVORI FINANCIRANJA | Županijski proračun, državni proračun, fondovi EU |
| RAZDOBLJE PROVEDBE | 2011.-2013. |
| POKAZATELJI | Stupanj opremljenosti zdravstvenih ustanova, postotak stanovništva kojemu su poboljšani socijalni uvjeti života, broj novonastalih poduzetnika za socijalnu skrb. |

| | |
|------------------------------------|--|
| 2 PRIORITET 4. | Jačanje uloge civilnog sektora u razvoju društva |
| SVRHA PRIORITETA | Značajnije uključivanje udruga civilnog društva u aktivno kreiranje razvoja. |
| CILJEVI PRIORITETA | Potaknuti i povećati sudjelovanje civilnog društva u regionalnom i lokalnom razvoju zajednice partnerskim odnosom i međusektorskim povezivanjem Poboljšati uključenost ranjivih skupina društva u aktivni život zajednice Unaprijediti sustav financiranja udruga civilnog društva, korištenjem donatorskih sredstava i fondova EU |
| NOSITELJI PRIORITETA | Udruge civilnog društva, Županija, JLS |
| RAZLOZI INTERVENCIJE | Brojnost udruga na županiji koje su većinom neaktivne i nedovoljno educirane o suvremenim procesima razvoja zajednice i nemotivirane za povlačenje sredstava iz drugih izvora, osim županijskih i lokalnih proračuna. |
| CILJNA GRUPA | Udruge civilnog društva |
| RAZVOJNI UČINAK | Ojačane udruge civilnog društva postat će aktivni dionik razvoja u skladu s javnim sektorom i gospodarstvom (Triple Helix). |
| OKVIRNA FINACIJSKA SREDSTVA | U sljedeće tri godine predviđena su sredstva u iznosu: 1.000.000,00 kn |
| IZVORI FINANCIRANJA | Županijski proračun, JLS, državni proračun, fondovi EU |
| RAZDOBLJE PROVEDBE | 2011.-2013. |
| POKAZATELJI | Broj projekata udruga civilnog društva. |

Prioriteti definirani kroz strateški cilj 3.

Unaprjeđenje kvalitete života, očuvanje okoliša, prirodnog, povijesnog i kulturnog naslijeđa

| 3 PRIORITET 1. | Razvoj komunalne i prometne infrastrukture |
|------------------------------------|--|
| SVRHA PRIORITETA | Stvaranje komunalnih i prometnih infrastrukturnih preduvjeta za povećanje kvalitete života u županiji i time doprinijeti smanjenju migracija, odnosno stvoriti osnovne infrastrukturne preduvjete za razvoj gospodarstva i dolazak investitora. |
| CILJEVI PRIORITETA | Povećati povezanost županije s ostalim regijama Zaštita od elementarnih nepogoda i time smanjenje gubitaka dohotka i šteta. Poticati energetske učinkovitost i korištenje obnovljivih izvora energije. |
| NOSITELJI PRIORITETA | Županija, JLS, komunalna poduzeća |
| RAZLOZI INTERVENCIJE | 2. Povećanje kvalitete života kroz bolju prometnu povezanost Županije Povećanje kvalitete života kroz dostupnost kvalitetne pitke vode svim žiteljima Županije. Smanjiti štetne posljedice od poplava, suša i požara po građane i gospodarske subjekte. |
| CILJNA GRUPA | Stanovništvo Županije, komunalna poduzeća, JLS |
| RAZVOJNI UČINAK | Poboljšanjem komunalne i prometne infrastrukture stvorit će se osnovni uvjeti za rad i život na području Županije. |
| OKVIRNA FINACIJSKA SREDSTVA | U sljedeće tri godine predviđena su sredstva u iznosu: 300.000.000,00 kn |
| IZVORI FINANCIRANJA | Županijski proračun, JLS, državni proračun, fondovi EU |
| RAZDOBLJE PROVEDBE | 2011.-2013. |
| POKAZATELJI | km izgrađenih brzih cesta, broj novih priključaka na vodoopskrbnu mrežu, visina investicija u sustav obrane od poplava, suša i požara. |

| 3 PRIORITET 2. | Razvoj sustava gospodarenja otpadom |
|------------------------------------|---|
| SVRHA PRIORITETA | Zaštita okoliša. Održivi razvoj i povećanje kvalitete života. |
| CILJEVI PRIORITETA | Izgraditi cjeloviti sustav gospodarenja otpadom |
| NOSITELJI PRIORITETA | Županija, JLS, komunalna poduzeća, Centar za gospodarenje otpadom VPŽ |
| RAZLOZI INTERVENCIJE | Zaštita i očuvanje okoliša i prirodnih resursa značajnih za zdravlje građana i gospodarski napredak Županije. |
| CILJNA GRUPA | Stanovništvo Županije, komunalna poduzeća, JLS |
| RAZVOJNI UČINAK | Cjelovit sustav za gospodarenje otpadom doprinijet će održivom razvoju Županije. |
| OKVIRNA FINACIJSKA SREDSTVA | U sljedeće tri godine predviđena su sredstva u iznosu: 200.000.000,00 kn |
| IZVORI FINANCIRANJA | Županijski proračun, državni proračun, fondovi EU |
| RAZDOBLJE PROVEDBE | 2011.-2013. |
| POKAZATELJI | Poboljšana infrastruktura gospodarenje otpadom |

| | |
|------------------------------------|---|
| 3 PRIORITET 3. | Monitoring i zaštita biološke i krajobrazne raznolikosti |
| SVRHA PRIORITETA | Zaštita okoliša, biološke i krajobrazne raznolikosti s ciljem povećanja kvalitete života u Županiji. |
| CILJEVI PRIORITETA | Poticati i promovirati daljnju zaštitu prirodnih vrijednosti u Županiji Pružiti podršku razminiranju preostalih dijelova, koji su većim dijelom u zaštićenim prirodnim dijelovima Županije (Papuk) |
| NOSITELJI PRIORITETA | Županija, JLS, JU za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima VPŽ |
| RAZLOZI INTERVENCIJE | Županije ima brojne definirane zaštićene dijelove prirode koje je potrebno stalno nadgledati te pružiti trajnu zaštitu u svrhu održivog razvoja |
| CILJNA GRUPA | Stanovništvo Županije, komunalna poduzeća, JLS, JU za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima VPŽ, udruge civilnog društva |
| RAZVOJNI UČINAK | Očuvanje prirodnih vrijednosti okoliša kao stalni doprinos održivom razvoju i kvaliteti života Županije |
| OKVIRNA FINACIJSKA SREDSTVA | U sljedeće tri godine predviđena su sredstva u iznosu: 5.000.000,00 |
| IZVORI FINANCIRANJA | Županijski proračun, državni proračun, fondovi EU |
| RAZDOBLJE PROVEDBE | 2011.-2013. |
| POKAZATELJI | Veličina i vrijednost zaštićenih dijelova prirode, broj projekata za zaštitu prirode |

11.4. Prioriteti i njihove mjere

Mjere su načini djelovanja u svrhu ostvarivanja ciljeva u području prioritetnih intervencija, prioriteta. One nisu projekti. Projekt je operacionalizacija mjere. Za ostvarenje jedne mjere može trebati i više od jednog projekta.

Županijska strategija razvoja definirala je ukupno 47 mjera po 10 različitih prioriteta a u svrhu ostvarivanja 3 strateška cilja, to su sljedeće mjere:

Da bi se doprinijelo ostvarenju prvog cilja koji se odnosi na razvoj konkurentnog gospodarstva temeljem razvoja konkurentne poljoprivrede, poduzetništva i izvozne industrije a uz očuvanje prirodnog okoliša, definirani su sljedeći prioriteti i njima pripadajuće mjere:

1 Prioritet 1. Stvaranje uvjeta za razvoj profitabilnije i održive poljoprivrede

Mjera 1.1.1. Specijalizacija poljoprivredne proizvodnje u Županiji

Mjera 1.1.2. Poticanje profitabilnijih vidova poljoprivredne proizvodnje

Mjera 1.1.3. Poticanje integrirane i ekološke poljoprivredne proizvodnje, usklađene sa principima očuvanja biološke i krajobrazne raznolikosti

Mjera 1.1.4. Razvoj suvremenih oblika povezivanja u poljoprivredi osnivanjem zadruga, udruga i klastera

1 Prioritet 2. Stvaranje uvjeta za razvoj konkurentnog poduzetništva i izvozne industrije na osnovi lokalnih prirodnih potencijala, znanja i iskustva usklađenih sa principima održivog razvoja i očuvanja biološke i krajobrazne raznolikosti, sa svrhom privlačenja investicija u Županiju

Mjera 1.2.1. Institucionalna podrška u cilju rasta i razvoja poduzetništva županije

- Mjera 1.2.2. Izgradnja poduzetničkih zona, klatera, inkubatora i tehnološkog parka, te inicijativa javno-privatnog partnerstva,
- Mjera 1.2.3. Privlačenje investicija u Županiju temeljenih na visokim tehnologijama i inovativnim proizvodima
- Mjera 1.2.4. Marketing u funkciji razvoja brendova i osvajanja novih tržišta
- Mjera 1.2.5. Održivo korištenje mineralnih sirovina i ostalih prirodnih resursa
- Mjera 1.2.6. Razvoj međuregionalne, prekogranične i međužupanijske suradnje
- Mjera 1.2.7. Poticanje i razvoj OIE za razvoj gospodarstva
- Mjera 1.2.8. Poticanje društveno odgovornog poslovanja usklađenog sa principima održivog razvoja i očuvanja biološke i krajobrazne raznolikosti
- Mjera 1.2.9. Poticanje socijalnog poduzetništva

1 Prioritet 3. Stvaranje uvjeta za razvoj ruralnog prostora i održivog turizma

- Mjera 1.3.1. Stvaranje imagea Županije kao mirnog i privlačnog odredišta za odmor, očuvanog okoliša i zaštićenih prirodnih vrijednosti
- Mjera 1.3.2. Poticanje razvoja ruralnog područja diverzifikacijom gospodarskih aktivnosti i podrškom za LEADER program
- Mjera 1.3.3. Poticanje razvoja selektivnih oblika turističke ponude
- Mjera 1.3.4. Poticanje razvoja i očuvanje tradicionalnih obrta
- Mjera 1.3.5. Poticanje izgradnje i poboljšanje ukupnih turističkih kapaciteta
- Mjera 1.3.6. Obnova i zaštita povijesnog, prirodnog i tradicijskog naslijeđa.

U svrhu ostvarenja drugog cilja koji se odnosi na izgradnju a ljudskih potencijala u skladu s potrebama tržišta rada Županije i Panonske Hrvatske, razvijeni su sljedeći prioriteti i njima pripadajuće mjere:

2 Prioritet 1. Razvoj ljudskih potencijala u funkciji tržišta rada županije Županije i Panonske Hrvatske

- Mjera 2.1.1. Doškovanje, prekvalifikacija i stručno usavršavanje nezaposlenih i drugih osoba
- Mjera 2.1.2. Poticanje stalnog poduzetničkog i menadžerskog usavršavanja
- Mjera 2.1.3. Promocija i poticanje koncepta cjeloživotnog učenja
- Mjera 2.1.4. Stvaranje uvjeta za prilagodbu školskih programa potrebama tržišta rada županije
- Mjera 2.1.5. Poticanje informiranosti i osposobljenosti lokalnih razvojnih dionika za korištenje razvojnih fondova EU
- Mjera 2.1.6. Povećanje informatičke pismenosti, stručnih znanja i vještina i poboljšanje informatičke infrastrukture
- Mjera 2.1.7. Razvoj visokoškolskih programa u Županiji
- Mjere 2.1.8. Povezivanje i umrežavanje visoko obrazovnih ustanova Panonske Hrvatske s gospodarskim subjektima Županije i regije Panonske

2 Prioritet 2. Kompetentne javne službe na usluzi gospodarstvu

- Mjera 2.2.1. Jačanje institucionalnih kapaciteta za poticanje regionalnog razvoja
- Mjera 2.2.2. Poticanje međusektorske, međužupanijske i međuregionalne suradnje i promicanje primjera dobre prakse

2 Prioritet 3. Unaprjeđenje socijalne i zdravstvene infrastrukture i usluga

Mjera 2.3.1. Izgradnja, obnova i opremanje obrazovnih, zdravstvenih i ustanova koje pružaju socijalnu skrb za ranjive skupine društva

Mjera 2.3.2. Poticanje novih oblika socijalnih usluga

2 Prioritet 4. Jačanje uloge civilnog sektora u razvoju društva

Mjera 2.4.1. Poticanje partnerstva organizacija civilnog društva i JLP(R)S

Mjera 2.4.2. Poticanje umrežavanja organizacija civilnog društva

Mjera 2.4.3. Promicanje i poticanje volonterskog rada

Mjera 2.4.4. Izgradnja novih i bolje korištenje postojećih institucionalnih mehanizama za suradnju organizacija civilnog društva i JLP(R)S

Za ostvarenje trećeg cilja koji se odnosi na poboljšanje kvalitete života te očuvanje okoliša, prirodnog, povijesnog i kulturnog naslijeđa, potrebno je raditi na sljedećim prioritetima i mjerama:

3 Prioritet 1. Razvoj komunalne i prometne infrastrukture

Mjera 3.1.1. Poboljšati prometnu infrastrukturu

Mjera 3.1.2. Unaprijediti sustav vodoopskrbe i odvodnje, te pročišćavanja otpadnih voda

Mjera 3.1.3. Poboljšati energetske sigurnost i povećati energetske učinkovitost

Mjera 3.1.4. Poboljšati sustave zaštite od poplava, suša, požara i tuča

3 Prioritet 2. Razvoj sustava gospodarenja otpadom

Mjera 3.2.1. Saniranje postojećih odlagališta komunalnog otpada i izgradnja županijskog centra za gospodarenje otpadom

Mjera 3.2.2. Izgradnja sustava gospodarenja otpadom (recikliranje, razvrstavanje, pretovarne stanice) i proizvodnja energije

Mjera 3.2.3. Poticati izgradnju i korištenje obnovljivih izvora energije

Mjera 3.2.4. Edukacija o održivom razvoju

3 Prioritet 3. Monitoring i zaštita biološke i krajobrazne raznolikosti

Mjera 3.3.1. Podrška razminiranju zemljišta

Mjera 3.3.2. Poboljšanje i poticanje daljnje zaštite prirodnih vrijednosti VPŽ

Mjera 3.3.3. Edukacija i senzibiliziranje javnosti o vrijednosti i važnosti biološke i krajobrazne raznolikosti

Mjera 3.3.4. Vrednovanje i promocija zaštićenih prirodnih vrijednosti

11. 5. Razvojni učinak mjera

Detaljni učinak realizacije ovih mjera na razvoj pokazati će podaci iz praćenja i vrednovanja ostvarenja projekata koji će proizlaziti iz mjera. No, razvojni učinak se može sagledati i općenito, bez numeričkih i drugih pokazatelja.

Uvid u mjere upućuje da su one usmjerene na ostvarenja napretka stanja i okolnosti u nekoliko sektora. U **segmentu gospodarstva** riječ je o popravljaju okolnosti za bolje korištenje i efektivnije korištenje svih resursa, razvoj industrijskih i poduzetničkih aktivnosti, zatim u **segmentu obrazovanja** za **konkurentnije ljudske resurse** za tržište rada, te **očuvanja prirodnog i stvorenog naslijeđa** radi vlastitih i gospodarskih interesa.

Preciznije, mjere u **sektoru poljoprivrede** trebaju rezultirati poljoprivrednom proizvodnjom i prenamjenom iste za suvremenu i proizvodnju veće dodane vrijednosti. Mjere upućuju na radnje razvoja sela na razinu prostora koji je uvjetima blizak gradskim naseljima, a to znači da se očekuje proširenje djelatnosti u njima posebno u dijelu bavljenja ruralnim turizmom kao dodatnom djelatnošću.

U **sektoru industrije i poduzetničkih aktivnosti** omogućilo bi se povećanje i proširenje spektra tih djelatnosti, kako u proizvodnom tako i u uslužnom, posebno u tehnološkom dijelu. Namjere su i povećati znanja o marketingu, poduzetništvu i stvaranje povoljnih uvjeta za ulaganja investicija u županiju, ne samo izgradnjom poduzetničkih zona nego i međunarodnom suradnjom.

Stvaranje imagea Županije kao ugodnog i sadržajnog prostora za posjete i boravak turista temeljna je mjera za razvoj turizma. Nju prati namjera izgradnje različitih turističkih kapaciteta, specifične turističke ponude usluga i proizvoda te ponuda obilja povijesnog i tradicijskog naslijeđa.

Obrazovanje, s obzirom na nedovoljnu razinu i strukturu, pretpostavlja brojne mjere i projekte od doškoloovanja, prekvalifikacije, ostvarivanja visokog postotka informatički pismenih građana pa do stvaranja mogućnosti u vlastitoj sredini stjecanja višeg stupnja obrazovanja.

Postojeće **stanje komunalne infrastrukture** pretpostavlja dosezanje stanja riješenosti problema plinifikacije, vodoopskrbe, zbrinjavanja otpada i otpadnih voda te poboljšanje zaštite od poplava i drugih elementarnih nepogoda, a naročito **prometne povezanosti** Županije.

Značajno mjesto imaju i **mjere monitoringa** i zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti te s tim u svezi ekološka edukacija, pomoć i **jačanje civilnog sektora** i njegovih aktivnosti.

Pojednostavljeno, prethodno rečeno izražava temeljnu intenciju ove Strategije, a ona je ostvariti učinke koji će rezultirati da će Virovitičko-podravska županija biti snažno orijentirana razvoju poduzetništva, uz očuvanje prirodne i kulturne baštine i kao takva poželjna za siguran obiteljski život i rad.

12. POLITIKA ŽUPANIJE PREMA POSEBNIM PODRUČJIMA

12.1. Ruralna područja

Sukladno kriterijima Organizacije za gospodarsku suradnju i razvoj (OECD) u Strategiji ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2008. - 2013. Virovitičko-podravska županija okarakterizirana je kao pretežito ruralno područje. Kriteriji se temelje na gustoći naseljenosti, pri čemu su značajno ruralna područja ona gdje od 15 - 50% stanovništva živi u ruralnom području. Virovitičko-podravska županija, iako je pokrenula proces izrade Strategije ruralnog razvitka ona ipak nije napravljena iz razloga očekivanja posebnih mjera za razvoj ruralnih područja sukladno LEADER programu EU. No, unatoč nedostatku Strategije ruralnog razvitka, Županija kroz svoj proračun izdvajanjem značajnih sredstava za razvoj ruralnog područja, naročito u sektoru obrazovanja i poticanja poljoprivredne proizvodnje, vodila je računa o ujednačenom ruralnom razvoju.

12.2. Pogranična područja

Virovitičko-podravska županija cijelom dužinom rijeke Drave graniči s Republikom Mađarskom. Njenih šest općina sa 13 naselja su granična područja. To su općine Pitomača, Špišić Bukovica, Lukač, Gradina, Sopje i Čađavica.

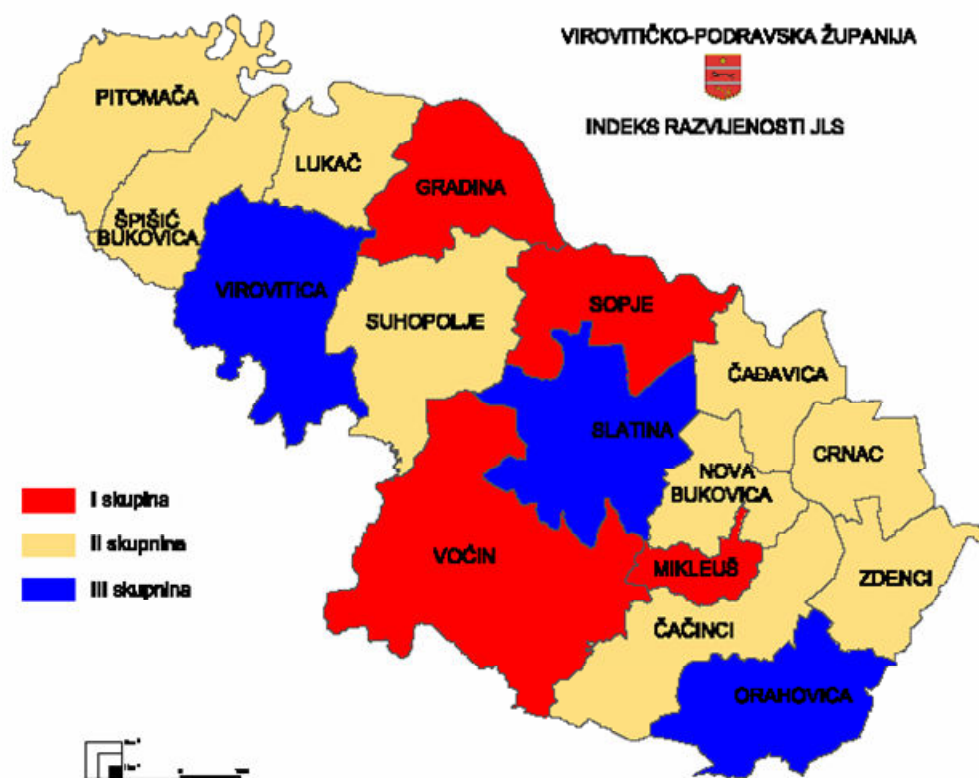
U kontekstu prihvatljivosti prijavitelja za prijavu na natječaje za dodjelu sredstava iz IPA prekograničnih programa Mađarska-Hrvatska, cijela Virovitičko-podravska županija pripada u prihvatljivo pogranično područje. Među najslabije je naseljenim njenim prostorima. Ima samo oko 4.000 stanovnika, što je 4,3% stanovništva Županije. To upućuje na potrebu posebnih mjera razvojne prirode koje bi provodila Županija. One bi se trebale odnositi na poticaje sudionicima u razvoju da zajedno s odgovarajućim prekograničnim partnerima sudjeluju u razvojnim činidbama i prevladavanju razvojnih nedostataka. Naime, kao dio Hrvatske i Virovitičko-podravska županija prisiljena je svoj razvoj tražiti i u poslovnom i gospodarskom povezivanju sa susjednim prekograničnim regijama. Prioritetno je to u brizi za zajednički riječni sliv rijeke Drave i potrebu rješavanja problematike površinskih i podzemnih voda a što će biti posebno i regulirano kroz proglašeni Regionalni park prirode Mura-Drava ali i kroz Krovni plan razvoja turizma u pograničnom području Drave kojeg financira IPA CBC HU-HR 2007.-2013. program, a koji treba biti usvojen 2011. godine.

Suradnja između hrvatskih i mađarskih institucija je uspostavljena između Slatine, Orahovice, Virovitice, Pitomače i ostalih institucija s mađarskim partnerima, najvećim dijelom kroz projekte INTERREG-a, a naročito IPA CBC HU-HR 2007.-2013. program.

12.3. Potpomognuta područja

Prema Odluci o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti iz 2010. godine, Virovitičko-podravska županija pripada u skupinu od 10 potpomognutih županija I. kategorije u Republici Hrvatskoj s indeksom razvijenosti 20,51% <75%. Isto tako jedinice lokalne samouprave su svrstane u sljedeće skupine:

- IV. skupinu jedinica lokalne samouprave čija je vrijednost indeksa razvijenosti manja od 50% prosjeka Republike Hrvatske: općine Gradina, Mikleuš, Sopje i Voćin
- V. skupinu jedinica lokalne samouprave čija je vrijednost indeksa razvijenosti između 50% i 75% prosjeka Republike Hrvatske: općine Crnac, Čačinci, Čađavica, Lukač, Nova Bukovica, Pitomača, Suhopolje, Špišić Bukovica, Zdenci,
- VI. skupinu jedinica lokalne samouprave čija je vrijednost indeksa razvijenosti između 75% i 100% prosjeka Republike Hrvatske: Gradovi Orahovica, Slatina, Virovitica.
- VII. skupinu jedinica lokalne samouprave čija je vrijednost indeksa razvijenosti između 100% i 125% prosjeka Republike Hrvatske;
- VIII. skupinu jedinica lokalne samouprave čija je vrijednost indeksa razvijenosti veća od 125% prosjeka Republike Hrvatske;



Slika 12.1: JLS VPŽ prema Indeksu razvijenosti
Autor: Zavod za prostorno uređenje VPŽ, 2011.

Županija zastupa decentralizirani pristup razvoju odnosno razvoj županije kao cjeline, a ne pojedinih (centralnih) dijelova. Radom i postupanjem upravnih odjela i službi Županije usklađuju se interesi jedinica lokalne samouprave i poduzimaju aktivnosti radi ravnomjernog gospodarskog i društvenog razvitka općina i gradova u sastavu županije i županije kao cjeline. Nadalje, usklađuju se programi razvoja komunalne infrastrukture, prometne infrastrukture i programi zaštite okoliša te se osigurava cjeloviti pristup prostoru, njegovom planiranju i zaštiti.

13. FINANCIJSKI PLAN

Osiguranje i privlačenje financijskih sredstava kao i upravljanje tim sredstvima i praćenje njihova korištenja važan su aspekt provedbe županijske razvojne strategije. U ovom dijelu dokumenta nalazi se okvirni prikaz potrebnih sredstava, razrađen po mjerama, ali i po izvorima sredstava i razdobljima provedbe Strategije. Okvirni financijski plan izrađen je temeljem informacija iz županijskog i proračuna jedinica lokalne samouprave, procjene privlačenja sredstava iz državnog proračuna, dostupnih sredstava iz pretpristupnih i ostalih fondova EU, međunarodnih izvora (EIB, EBRD, ...), kao i ostalih izvora financiranja. Planirano je da se provedba županijske razvojne strategije financira iz sljedećih izvora:

Lokalni izvori – proračuni jedinica lokalne samouprave planirani su većinom za kapitalna ulaganja i manjim dijelom za kulturu i projekte civilnog društva.

Županijski proračun – većina sredstava planirana je za projekte poticanja održivog gospodarskog razvoja, projekte u obrazovanju, programe zapošljavanja, unaprjeđenje zdravstvene zaštite, socijalnu infrastrukturu, jačanje civilnog društva, za potrebe u kulturi, zaštitu prirode i gospodarenje otpadom, infrastrukturu (vode, promet), energetske učinkovitost i upravljanje regionalnim razvojem. Iz proračuna su u manjem dijelu planirana i sredstva za provedbu ostalih mjera, ali i za sufinanciranje projekata financiranih iz EU fondova i ostalih izvora financiranja.

Sredstva iz državnog proračuna, tj. proračuna resornih ministarstava pojavljuju se u obliku decentraliziranih sredstava i planirana su u županijskom i proračunima JLS, ali su procijenjena i temeljem planiranih ili projekata koji su odobreni ili se već provode (za gospodarske zone, tehnološku infrastrukturu, obrazovanje i zdravstvo, socijalnu infrastrukturu, kulturu, značajnija sredstva za zaštitu vodenih resursa nešto manja sredstva za zaštitu prirode i regionalni razvoj).

Kao izvor značajnih sredstava za provedbu projekata planirani su i fondovi EU, kako pretpristupni program IPA, tako i ostali programi u kojima su prihvatljivi prijavitelji i korisnici iz Hrvatske. Od ostalih izvora predviđaju se i privatni (koji uključuju tvrtke, ali i fizičke osobe kao financijere i donatore) te u vrlo malom obimu i ostali izvori sredstava (nevladine organizacije).

Strateškim planom definiraju se pravci djelovanja, dok se Proračunom definiraju programi, potprogrami i projekti te osiguravaju sredstva za provedbu istih. Budući da je strateški plan nemoguće provesti bez sredstava, programe u proračunu bilo je potrebno povezati s ciljevima iz Županijske razvojne strategije. Sredstva dobivena iz fondova EU i programi koji se iz istih financiraju, sastavni su dio Proračuna Virovitičko-podravske županije. U narednom razdoblju ta će sredstva imati sve značajniji udio u financiranju javnih potreba, zbog čega ih trebamo promatrati cjelovito s dijelom koji se financira iz izvornih proračunskih prihoda. Uz navedena sredstva, moguće je koristiti i sve druge raspoložive izvore financiranja drugih razvojnih institucija, te sredstva od zaduživanja Proračuna.

Mjere i prioriteti razrađeni u ovoj Županijskog razvojnoj strategiji bit će uvršteni u Proračun Virovitičko-podravske županije sukladno raspoloživim sredstvima, i to za tekuću godinu na trećoj razini računskog plana proračuna, a projekcije za naredne dvije godine na drugoj razini. U financijskom planu prioriteti će biti razvrstani u programe, potprograme i projekte, uz koje će biti navedeni i izvori financiranja.

Sve promjene u odnosu na financijski plan ažurirat će se i u Akcijskom planu. Financijski okvir mjera će se svake godine nadopunjavati financijskim iznosima koji će se usklađivati s Proračunom Virovitičko-podravske županije.

Plan provedbe sukladno navedenim prioritetima za razdoblje 2011.-2013. a vezano za proračunska sredstva Županijskog proračuna i lokalnih proračuna, ali su obuhvaćena i decentralizirana sredstva kao i donacije iz Proračuna RH:

Cilj I Prioritet 1: Stvaranje uvjeta za razvoj profitabilnije i održive poljoprivrede

Planirana financijska sredstva za razdoblje 2011.-2013. iznose: 60.000.000,00 kn.

Cilj I Prioritet 2: Stvaranje uvjeta za razvoj konkurentnog poduzetništva i izvozne industrije na osnovi lokalnih prirodnih potencijala, znanja i iskustva usklađenih sa principima održivog razvoja i očuvanja biološke i krajobrazne raznolikosti

Planirana financijska sredstva za razdoblje 2011.-2013. iznose: 55.000.000,00 kn.

Cilj I Prioritet 3: Stvaranje uvjeta za razvoj ruralnog prostora i održivog turizma

Planirana financijska sredstva za razdoblje 2011.-2013. iznose: 9.000.000,00 kn.

Cilj II Prioritet 1: Jačanje ljudskih kapaciteta u skladu s potrebama tržišta rada Županije i Panonske Hrvatske

Planirana financijska sredstva za razdoblje 2011.-2013. iznose: 10.000.000,00 kn.

Cilj II Prioritet 2: Kompetentne javne službe na usluzi gospodarstvu

Planirana financijska sredstva za razdoblje 2011.-2013. iznose: 5.000.000,00 kn.

Cilj II Prioritet 3: Unaprjeđenje socijalne i zdravstvene infrastrukture i usluga

Planirana financijska sredstva za razdoblje 2011.-2013. iznose: 15.000.000,00 kn.

Cilj II Prioritet 4: Jačanje uloge civilnog sektora u razvoju društva

Planirana financijska sredstva za razdoblje 2011.-2013. iznose: 1.000.000,00 kn.

Cilj III Prioritet 1: Razvoj komunalne i prometne infrastrukture

Planirana financijska sredstva za razdoblje 2011.-2013. iznose: 300.000.000,00 kn.

Cilj III Prioritet 2: Razvoj sustava gospodarenja otpadom

Planirana financijska sredstva za razdoblje 2011.-2013. iznose: 10.000.000,00 kn.

Cilj III Prioritet 3: Monitoring i zaštita biološke i krajobrazne raznolikosti

Planirana financijska sredstva za razdoblje 2011.-2013. iznose: 5.000.000,00 kn.

Po svim prioritetima, ukupna planirana financijska sredstva iznose: **470.000.000,00 kn**, a ovdje nisu obuhvaćena sredstva fondova EU za koje će se županija i njene institucije natjecati.

III. PLAN PROVEDBE

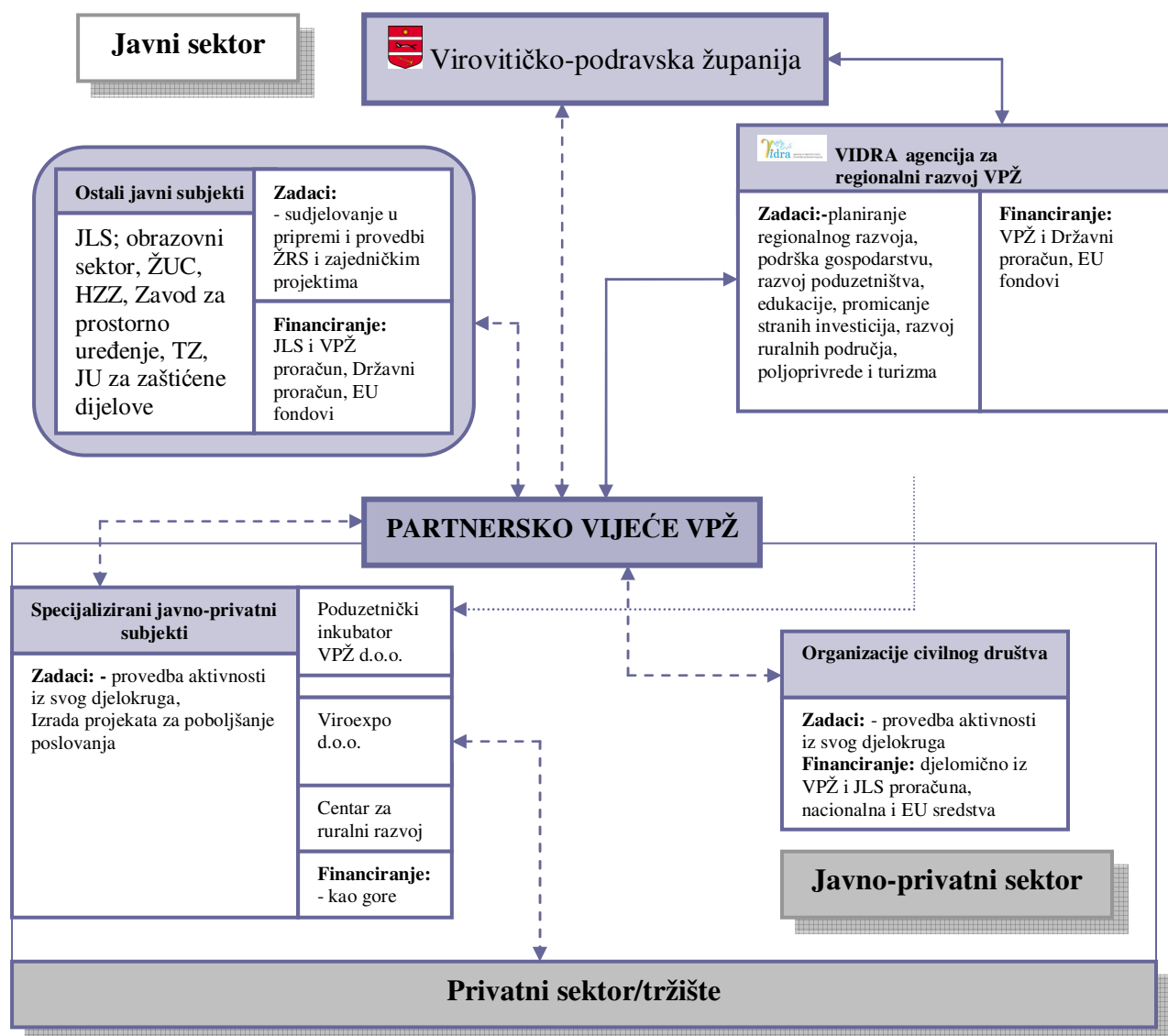
14. PROVEDBA STRATEGIJE

Zakonom o regionalnom razvoju Republike Hrvatske određeni su nositelji politike regionalnog razvoja, gdje je županijska razvojna strategija ključni alat. Planiranje i provedba regionalne razvojne politike organizira se na više razina javne vlasti. Prva je razina središnjih tijela državne uprave usmjerenih na poticanje razvoja, a druga jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Središnja je razina odgovorna za sveukupnu viziju razvoja i aktivno vođenje u ostvarenju ciljeva regionalnog razvoja. Županijska razina pak samostalno usmjerava vlastiti razvoj prema ostvarivanju vlastitih specifičnih ciljeva, ali i sveukupnih ciljeva razvojne politike Republike Hrvatske. Kako bi se uspješno provela županijska razvojna strategija, odnosno kako bi se postigli postavljeni strateški ciljevi, bitno je postići suradnju središnje i županijske razine, ali isto tako i suradnju različitih institucija i drugih dionika na županijskoj razini. U nastavku će biti prikazan institucionalni okvir za provedbu županijske razvojne strategije te odgovornosti pojedinih skupina dionika.

Institucionalni okvir za provedbu županijske razvojne strategije

Institucionalni okvir sadrži kratki popis svih uključenih dionika, opis njihovih uloga i zadaća vezano uz provedbu i praćenja provedbe ŽRS-a, kao i način njihove komunikacije i koordinacije. Odnos dionika u provedbi ŽRS-a prikazan je na donjoj slici.

Slika 14.1. Institucionalni okvir za provedbu Županijske razvojne strategije Virovitičko-podravske županije 2011. – 2013.



Autor: Zavod za prostorno uređenje VPŽ, 2011.

14.1. Virovitičko-podravska županija

Ključnu ulogu u provedbi Strategije ima Županija, odnosno njezina upravna tijela.

Skupština Virovitičko-podravske županije usvaja Strategiju, te nakon usvajanja redovito, razmatrajući godišnja i druga izvješća, prati njezinu provedbu. Planskim dokumentima koje donosi osigurava njezinu provedbu te poduzima mjere iz svoje nadležnosti usmjerene poboljšanju provedbe. O provedbi Strategije, Županija je dužna informirati resorno Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva.

Župan usklađuje aktivnosti svih županijskih tijela i drugih dionika provedbe Strategije donošenjem provedbenih akata, predlaganjem mjera njezine provedbe, nadzorom nad izvršenjem tih mjera, sudjelovanjem u postupku odabira razvojnih projekata te izvještavanjem Skupštine o provedbi i rezultatima provedbe.

U okviru svoga djelokruga **upravna tijela Županije** prate provedbu, pripremaju i provode županijske razvojne projekte te obavljaju i druge poslove od važnosti za provedbu ŽRS koji su im propisima ili aktima županijskih tijela povjereni.

Partnersko vijeće Županije na županijskoj razini je savjetodavno tijelo putem kojega se ostvaruje partnerstvo u fazi izrade i provedbe Strategije. Partnersko vijeće djeluje kao forum za dijalog i postizanje konsenzusa između različitih skupina dionika i ima savjetodavnu ulogu kako u izradi tako i u provedbi planskih dokumenata politike regionalnog razvoja. Partnersko vijeće imat će ključnu ulogu koja se neće očitovati samo u koordinaciji, već bi trebala pridonijeti i jačoj prepoznatljivosti Strategije kao referentnog dokumenta u planiranju aktivnosti na razini cijele županije među svim dionicima. Partnersko vijeće je formirano od aktivnih sudionika koji su bili uključeni u proces izrade Strategije, s mogućnosti uključivanja novih predstavnika sektora.

14.2. VIDRA-agencija za regionalni razvoj Virovitičko-podravske županije

Regionalni je koordinator za područje Virovitičko-podravske županije, sukladno članku 4. *Pravilnika o opisniku upravnih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, agencija i drugih pravnih osoba osnovanih s ciljem učinkovite koordinacije i poticanja regionalnog razvoja*, osim koordiniranja izrade i pripreme Strategije, u procesu provedbe Razvojna agencija VIDRA obavlja sljedeće poslove: izrada akcijskog plana; praćenje provedbe; koordinacija poslova vezanih uz središnju elektroničku bazu razvojnih projekata; koordinacija aktivnosti jedinica lokalne samouprave vezanih uz regionalni razvoj; sudjelovanje u aktivnostima vezanim uz razvoj potpomognutih područja. Nadalje Razvojna agencija VIDRA ima i sljedeće zadatke: sudjelovanje u radu Partnerskih vijeća statističkih regija; poticanje zajedničkih razvojnih projekata s drugim jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave te kroz međuregionalnu i prekograničnu suradnju; sudjelovanje u izradi razvojnih projekata statističke regije; suradnja s drugim regionalnim koordinatorima radi stvaranja i provedbe zajedničkih projekata; prikupljanje i obrada prispjelih razvojnih projekata i drugi poslovi vezane uz provedbu koje joj povjeri župan. Uz aktivnosti povezane sa Strategijom, Razvojna agencija VIDRA provodi i niz drugih aktivnosti u području promicanja ulaganja, podrške poduzetništvu i poticanja ruralnog razvoja.

14.3. Javni sektor

Javni sektor u ovom kontekstu uključuje jedinice lokalne samouprave i niz institucija i organizacija iz javnog sektora (osnovne i srednje škole, Visoku školu za management u turizmu i informatici u Virovitici, Zavod za prostorno uređenje, Županijska uprava za ceste, Hrvatski zavod za zapošljavanje, turističke zajednice, JU za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima, jedinice lokalne samouprave) s područja Virovitičko-podravske županije. Dionici iz javnog sektora imaju ključnu ulogu u pripremi i provedbi projekata iz područja svojeg djelovanja

14.4. Civilni sektor

Organizacije civilnog društva (OCD) pokazale su se kao značajan sudionik u izradi razvojne strategije. OCD imaju posebno značajnu ulogu u područjima zaštite prirodne i kulturne baštine te razvoja ljudskih resursa. OCD ujedno mogu aktivno utjecati na dotok dodatnih sredstava iz nacionalnih i EU fondova u županiju za financiranje inicijativa koje ne pokrivaju ostali dionici u regionalnom razvoju.

14.5. Privatni sektor

Privatni sektor je glavni pokretač stvaranja blagostanja i radnih mjesta. Svrha je ŽRS-a, između ostalog, stvoriti preduvjete za što kvalitetnije djelovanje privatnog sektora. Ovo će se prije svega ostvarivati djelovanjem javnog sektora (obrazovnog sustava, sustava tržišta rada, podršku kroz razne programe edukacije i poticaja, osiguravanje infrastrukture itd.). Iz tog razloga sudjelovanje dionika iz privatnog sektora u pripremi i provedbi ŽRS-a od izrazite je važnosti. Na taj način djelovanje javnog sektora može se kontinuirano usklađivati s potrebama privatnog sektora, naravno, vodeći računa o postavkama održivog razvoja.

14.6. Odgovornosti za provedbu

U nastavku su prikazane uloge i odgovornosti pojedinih organizacija i skupina u provedbi županijske razvojne strategije. Uloge su podijeljene u četiri skupine: *donošenje odluka, nadzor, praćenje i izvještavanje te provođenje aktivnosti unutar mjera.*

| ORGANIZACIJA/SKUPI NA | ULOGA | ODGOVORNOST |
|---|---|--|
| ŽUPANIJSKA SKUPŠTINA | Donošenje odluka | Usvajanje prijedloga ŽRS VPŽ; Godišnja odluka o uspješnosti provedbe temeljem izvješća regionalnog koordinatora i župana. |
| PARTNERSKO VIJEĆE | Nadzor provedbe | Prati i nadzire provedbu kontinuirano temeljem izvješća regionalnog koordinatora. Savjetuje i korigira. Odlučuje o prioritetnim projektima. |
| ŽUPAN | Nadzor provedbe | Pružna podršku nositeljima provedbe aktivnosti/projekata unutar mjera. U suradnji s regionalnim koordinatorom kontinuirano nadzire uspješnost provedbe te u ime Županije izvještava Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnoga gospodarstva o godišnjim rezultatima provedbe. |
| VIROVITIČKO-PODRAVSKA ŽUPANIJA | Praćenje i izvještavanje | Prikuplja informacije o pokazateljima u skladu s mjerama od nositelja provedbe s kojima izravno surađuje. Informacije prosljeđuje regionalnom koordinatoru. |
| | Provođenje aktivnosti unutar mjera | Provodi aktivnosti i projekte iz svog djelokruga rada, a unutar mjera u kojima je određena nositeljem. |
| Razvojna agencija VIDRA (regionalni koordinator) | Praćenje i izvještavanje | Kao regionalni koordinator zadužena za izradu ŽRS, prikupljanje baze projekata, koordinaciju i praćenje provedbe (prikupljanje informacija o pokazateljima u skladu s mjerama od nositelja provedbe) te redovito izvještavanje o rezultatima. |
| | Provođenje aktivnosti unutar mjera | Provodi aktivnosti i projekte iz svog djelokruga rada, a unutar mjera u kojima je određena nositeljem. |
| JAVNI SEKTOR | | |
| Jedinice samouprave | lokalne Provođenje aktivnosti unutar mjera | Provode aktivnosti i projekte iz svog djelokruga rada, a unutar mjera u kojima su određene nositeljem. |
| Javne institucije (poduzeća, ustanove) | Provođenje aktivnosti unutar mjera | Provode aktivnosti i projekte iz svog djelokruga rada, a unutar mjera u kojima su određene nositeljem. |

| | | |
|------------------------|------------------------------------|---|
| CIVILNI SEKTOR | Provođenje aktivnosti unutar mjera | Provodi aktivnosti i projekte iz svog djelokruga rada, a unutar mjera u kojima je određen nositelj. |
| PRIVATNI SEKTOR | Provođenje aktivnosti unutar mjera | Provodi aktivnosti i projekte iz svog djelokruga rada, a unutar mjera u kojima je određen nositelj. |

Radi što boljeg planiranja provedbe županijske razvojne strategije, predviđena je priprema akcijskih planova na godišnjoj razini gdje su detaljno prikazane aktivnosti odnosno zadade, njihovi nositelji, rokovi i pokazatelji izvršenja. Osim toga, budući da razvojna strategija određuje viziju Virovitičko-podravske županije te predstavlja dokument od ključne važnosti za razvoj, za uspješnost provedbe iznimno je bitno da s njome bude upoznat što širi krug dionika. Ciljne skupine, aktivnosti i alati informiranja određeni su *Komunikacijskom strategijom i akcijskim planom* u Dodatku 2.

15. PRAĆENJE I IZVJEŠTAVANJE

Uspostavljanjem sustava praćenja, vrednovanja i izvještavanja o provedbi županijske razvojne strategije omogućava se njezina efikasna i transparentna provedba. Glavni ciljevi praćenja i vrednovanja su sljedeći:

- *opravdanost* - provjera postoji li potreba za određenim programom;
- *efikasnost* - sigurnost da su dostupni resursi optimalno iskorišteni;
- *odgovornost* - potvrda do koje mjere su ciljevi određenog programa ostvareni;
- *provedba* - dobra i efikasna provedba i upravljanje;
- *stvaranje novog znanja* - povećanje razumijevanja o tome što funkcionira u i kojim uvjetima i kako poboljšati učinke različitih mjera i programa.

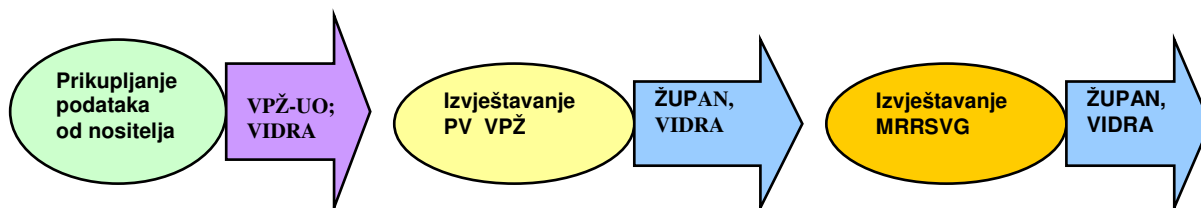
U okviru sustava praćenja provedbe zadužuje se VIDRA-agencija za regionalni razvoj Virovitičko-podravske županije za koordinaciju i skupljanje, obradu, analizu i pohranu informacija, podataka, pokazatelja i izrađuje ocjene realizacije ciljeva, prioriteta i mjera te uspješnosti upravljanja provedbom. Osim Razvojne agencije VIDRA, veliku ulogu u provedbi ŽRS-a imat će i Virovitičko-podravska županija, čiji upravni odjeli će aktivno sudjelovati u prikupljanju informacija od provoditelja projekata i ostalih aktera regionalnog razvoja, dok će župan biti uključen u izvještavanje partnerskog vijeća i MRRŠVG o provedbi ŽRS-a. U tu svrhu uspostaviti će se odgovarajući informacijski sustav (softverski alat) koji će sadržavati detaljne podatke o strateškim ciljevima, prioritetima, mjerama i razvojnim projektima. REDEA će pratiti sljedeće skupine pokazatelja:

- stupanj ostvarenja utvrđenih ciljeva prioriteta i mjera,
- ostvarene rezultate i učinke na razvoj,
- učinkovitost i uspješnost u korištenju financijskih sredstava,
- ostvarenje prema utvrđenom financijskom okviru.

Osim tih pokazatelja, pratit će se i sudjelovanje i doprinos partnerstva, učinkovitost rukovođenja i organizacije provedbe, te vidljivost Strategije u javnosti. Praćenje provedbe ŽRS-a bit će kontinuirano tijekom čitavog razdoblja provedbe. U svrhu što bolje i transparentnije provedbe Strategije, imenovano je Partnersko vijeće Virovitičko-podravske županije koje će imati savjetodavnu i korektivnu ulogu te će zajedno s VIDRA-om biti aktivno uključeno u evaluaciju projekata predloženih za financiranje.

Praćenje provedbe ŽRS bit će kontinuirano tijekom čitavog razdoblja provedbe kao što je prikazano na donjoj slici.

Slika 15.1. Praćenje provedbe i izvještavanje ŽRS



Izrada: autor

D O D A C I

Dodatak 1.

1. REZULTATI KONZULTACIJA S RADNIM SKUPINAMA

Temeljem prethodnog iskustva rada sa Županijskim partnerstvom, koje je imalo niz manjkavosti u smislu nedovoljne zainteresiranosti svih članova Županijskog partnerstva za aktivan rad, upućenog poziva subjektima javnog, civilnog i gospodarskog sektora od 1. listopada 2010., a sukladno članku 6. stavak 2. i članku 14. stavak 2. Zakona o regionalnom razvoju (NN RH br. 153/09) i članku 36. Statuta Virovitičko-podravske županije («Službenik glasnik» br. 8/01, 6/06, 1/07, 6/09, 10/09 i 3/10), te zaprimljenih nominacija, Župan Virovitičko-podravske županije donio je Odluku o osnivanju i imenovanju Partnerskog vijeća Virovitičko-podravske županije za evaluaciju Županijske razvojne strategije 2007.-2013. godine 12. listopada 2010. godine.

U Partnersko vijeće Virovitičko-podravske županije imenovani su:

TEMATSKA RADNA SKUPINA: PODUZETNIŠTVO I POLJOPRIVREDA

1. Željko Jurkin - Eurovoće Orahovica
2. Nikola Nemčević - Jan Spider Pitomača
3. Mladen Balić - Obrt Tehno hit Pitomača
4. Antun Srbić - Obrt Asel Slatina
5. Ksenija Plantak - PZ Ergela Višnjica
6. Miroslav Filipović - predsjednik Udruge proizvođača povrća VPŽ
7. Željko Vrbos - predsjednik Udruge profesionalnih pčelara VPŽ
8. Branko Oremuš - Europeintejeri Slatina
9. Danijel Smiljanić - Pan Parket Orahovica
10. Gordana Gregorić- Domogradnja Virovitica
11. Mate Vukušić - Silosi Virovitica

TEMATSKA RADNA SKUPINA: CIVILNI SEKTOR I RAZVOJ Ljudskih RESURSA

1. Desa Kolesarić – S.O.S. telefon Virovitica
2. Zagorka Kulišić – Ekološko društvo Virovitica
3. Jasna Razlog Grlica – Prirodoslovno društvo Drava Virovitica
4. Božica Majhen - Društvo Naša djeca, Slatina
5. Jasenka Plantak - Krik Slatina
6. Igor Hozić - Infor Orahovica
7. Lahorka Weiss - HZZ Virovitica
8. Vesna Bedeković- VŠMTI
9. Danijela Fabric Fabijanac- Pučko otvoreno učilište Slatina

TEMATSKA RADNA SKUPINA: JAVNI SEKTOR

1. Ivica Kirin, Gradonačelnik Virovitice;
2. Ivan Roštaš, Gradonačelnik Slatine;
3. Josip Nemeč, Gradonačelnik Orahovice;
4. Željko Grgačić, načelnik Pitomače
5. Mirko Rončević, načelnik Čadavice
6. Đuro Bukvić, načelnik Lukača
7. Mirko Mališ, načelnik Čačinaca

8. Mato Barukčić, načelnik Zdenaca
9. Predrag Filić, načelnik Voćina

Također Župan Virovitičko-podravske županije, 12. listopada 2010. godine, donio je Odluku o osnivanju i imenovanju Glavnog županijskog tima za evaluaciju Županijske razvojne strategije 2007.-2013. godine, po kojoj

Glavni županijski tim čine:

1. Tomislav Tolušić, župan
2. Zdravko Dijaković, zamjenik župana
3. Josip Novogradec, predsjednik Skupštine
4. Igor Andrović, pomoćnik Pročelnika UO za gospodarstvo, razvoj i poljoprivredu
5. Dubravka Repić, stručni suradnik

Također, Župan Virovitičko-podravske županije 12. listopada 2010. Odluku o osnivanju i imenovanju Županijske radne skupine za evaluaciju Županijske razvojne strategije 2007.-2013. godine.

Županijsku radnu skupinu čine voditelji UO, Službi i ustanova Virovitičko-podravske županije:

1. Mario Čajkulić, pročelnik Upravnog odjela za gospodarstvo, razvoj i poljoprivredu
2. Iva Šarić-Srzić, pročelnica Upravnog odjela za prostorno uređenje, graditeljstvo, komunalne poslove i zaštitu okoliša,
3. Vesna Šerepac, pročelnica Upravnog odjela za društvene djelatnosti
4. Melita Sirovica, pročelnica Ureda župana
5. Ankica Garaj, pročelnica Službe za javne financije
6. Ivan Horvat, tajnik Županijske skupštine
7. Jasna Baranjec-Keserica, ravnateljica Zavoda za prostorno uređenje VPŽ
8. Tatjana Arnold-Sabo, ravnateljica Javne ustanove za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima VPŽ
9. Martina Jakelić, direktorica Turističke zajednice VPŽ

U nastavku je prikazan način i dinamika kontaktiranja s članovima radnih skupina:

- 17. studenog 2010. održan prvi radni sastanak Glavnog tima i Županijske radne skupine o procesu ažuriranja Županijske radne strategije te o zadacima potrebnim za ažuriranje Temeljne i SWOT analize- dan rok do 29.11.2010.;
- 18. studenog 2010. poslano priopćenje za javnost o procesu ažuriranja ŽRS VPŽ;
- 29. studenog 2010. godine održan drugi radni sastanak Glavnog tima i Županijske radne skupine o procesu ažuriranja Županijske radne strategije na temu prikupljanja i ažuriranja podataka. Kako su neki podaci bili nedostupni, produžen je rok do 3. prosinca 2010. godine.
- 7. prosinca 2010. godine održana je **Prva konferencija** u procesu evaluacije Županijske razvojne strategije za razdoblje 2011-2013. za imenovano Partnersko vijeće Virovitičko-podravske županije, sa sljedećim dnevnim redom:

- Značaj Partnerskog vijeća za razvoj regije s osvrtom na Pravilnik o radu Partnerskog vijeća Virovitičko-podravske županije – *Igor Andrović, pomoćnik Pročelnika UO za gospodarstvo, razvoj i poljoprivredu;*
- Izbor Predsjednika i zamjenika predsjednika Partnerskog vijeća Virovitičko-podravske Županije – *Igor Andrović, pomoćnik Pročelnika za gospodarstvo, razvoj i poljoprivredu*
- Razvrstavanje JLP(R)S prema Indeksu razvijenosti – *Sanja Bošnjak, ravnateljica Razvojne agencije VIDRA*
- Proces srednjoročnog vrednovanja Županijske razvojne strategije za razdoblje 2011.-2013. – *Sanja Bošnjak, ravnateljica Razvojne agencije VIDRA*
- Prezentacija temeljne analize i SWOT analize – *Sanja Bošnjak, ravnateljica Razvojne agencije VIDRA*

Sjednici su bili nazočni svi članovi imenovanog Partnerskog vijeća, Županijskog glavnog tima i radne skupine uz nazočnost novinara. Predstavnici Partnerskog vijeća izrazili želju da strateški dio rade kroz Tematske radne skupine.

- 10. prosinca Temeljna i SWOT analiza u radnoj verziji poslana u IMO
- 14. prosinca 2010. godine održan sastanak Tematske radne skupine: Civilni sektor i razvoj ljudskih resursa sa članovima Partnerskog vijeća i članovima radne skupine, te su definirani ciljevi, prioriteti i mjere razvoja Županijske razvojne strategije 2011-2013. godine; proces konzultacija u nastavku išao e-mailom.
- 15. prosinca 2010. godine održan sastanak Tematske radne skupine: Poduzetništvo i poljoprivreda sa članovima Partnerskog vijeća i članovima radne skupine, te su definirani ciljevi, prioriteti i mjere razvoja Županijske razvojne strategije 2011-2013. godine; proces konzultacija u nastavku išao e-mailom.
- 16. prosinca 2010. godine održan sastanak Tematske radne skupine: Javni sektor sa članovima Partnerskog vijeća i članovima radne skupine, te su definirani ciljevi, prioriteti i mjere razvoja Županijske razvojne strategije 2011-2013. godine; proces konzultacija u nastavku išao e-mailom.
- 14. veljače 2011. prvo ex-ante izvješće na temu Temeljne analize kojom je IMO tražio doradu iste.
- 15. veljače 2011. održan radni sastanak s članovima Glavnog tima i Županijske radne skupine u vezi izvješća i još traženih podataka za Temeljnu analizu.
- 25. veljače 2011. objavljen javni poziv za prikupljanje projektnih prijedloga s popisom ciljeva, prioriteta i mjera za Akcijski plan u Županijsku razvojnu strategiju 2011.-2013. prema JLS, civilnom sektoru i gospodarstvu s rokom 15. ožujka 2011. godine.
- Budući je ex ante nalaz Temeljne analize tražio izrazito znanstveni pristup, 5. ožujka 2011. godine sklopili smo ugovor o djelu s dr.sc. Đulom Borozan, redovnom profesoricom Makroekonomije i ostalih kolegija na Ekonomskom fakultetu u Osijeku, koja je proces dorade Temeljne analize završila sukladno nalogu IMO.
- 12. travnja 2011. godine ponovo poslana Temeljna analiza sa strateškim dijelom dokumenta u IMO.
- 2. svibnja 2011. stigao je odgovor IMO da je Temeljna i SWOT analizu u redu. Također su stigle primjedbe na strateški dio dokumenta.
- 19. svibnja 2011. druga konferencija za donošenje Županijske razvojne strategije 2011.-2013. od Partnerskog vijeća VPŽ.

Osim navedenih službenih kontakata, komunikacija s članovima tematskih radnih skupina odvijala se kontinuirano putem elektroničke pošte i telefonom, te je javnost putem priopćenja za medije bila obaviještena, nakon svakog koraka.

Komentari i informacije primljene od članova radnih skupina uključivani su u tijeku izrade osnovne analize te razrade prioriteta i mjera.

U suradnji s navedenim dionicima, proces ažuriranja i koristeći Županijsku razvojnu strategiju 2007.-2013. koju je izradio Inženjerski biro d.d. Zagreb, sukladno stavku II Odluke o osnivanju i imenovanju Županijske radne skupine za evaluaciju Županijske razvojne strategije 2007.-2013. godine, izradila je VIDRA-agencija za regionalni razvoj Virovitičko-podravske županije, sa stručnim timom:

1. Sanja Bošnjak, univ.spec.oec – Strateški dio dokumenta, Dodaci
2. prof.dr.sc. Đula Borozan, Ekonomski fakultet u Osijeku, vanjski suradnik
Razvojne agencije VIDRA, zadužena za Temeljnu analizu i SWOT analizu

Ex ante evaluaciju vodio Institut za međunarodne odnose Zagreb, dr.sc. Jakša Puljiz i suradnici.

2. Poslovnik o radu Partnerskog vijeća

PARTNERSKO VIJEĆE VIROVITIČKO-PODRAVSKE ŽUPANIJE

Poslovnik Partnerskog vijeća
Virovitičko-podravske županije

Uvod

Očekuje se kako će se Hrvatska priključiti EU u narednim godinama. Ulasku Hrvatske u EU treba prethoditi pripremno razdoblje tijekom kojeg će hrvatske vlasti pripremiti svoju unutarnju organizaciju i ojačati kapacitete potrebne za uspješno uključivanje u politike EU, kao i za uspješnu suradnju s institucijama Zajednice.

Jedno od najvažnijih poglavlja u pregovorima između Hrvatske vlade i Europske unije odnosi se na regionalnu politiku. Trenutačno na regionalnu politiku odlazi više od 30% ukupnog proračuna EU te se kao takva smatra glavnim instrumentom za promicanje bolje ekonomske i društvene kohezije na teritoriju Unije.

Izrada programa na temelju kojih se povlače sredstva iz Strukturnih fondova (pa tako i onih za područje regionalne politike), kao i njihovo provođenje zahtijeva dobru administrativnu organizaciju koja uključuje suradnju među različitim institucijama javnog i privatnog sektora. Za buduće uspješno korištenje sredstava iz Strukturnih fondova od presudne je važnosti da Hrvatska od samog početka pripreme ojača svoju sposobnost za njihovo korištenje tj. da radi na jačanju tzv. apsorpcijskog kapaciteta. To podrazumijeva postojanje dobrih administrativnih sustava i procedura, na svim razinama, zatim suradnju društveno-ekonomskih institucija u čitavoj zemlji s ciljem identifikacije i usuglašavanja prioriteta te pripreme kvalitetnih razvojnih projekata za njihove ostvarivanje.

Takva suradnja među svim sudionicima razvoja ostvaruje se putem **partnerstva**. U tom smislu partnerstvo teži uključivanju svih društveno-ekonomskih partnera u proces izrade i donošenja strateških razvojnih dokumenata, kao što su Županijske razvojne strategije, te proces praćenja njihove provedbe.

Virovitičko-podravska županija u tijeku je evaluacije Županijske razvojne strategije za razdoblje 2011.-2013., koja je u nadležnosti UO za gospodarstvo, razvoj i poljoprivredu uz pomoć ostalih Upravnih odjela u županiji, te u suradnji s lokalnim interesnim skupinama i čimbenicima, što je proces koji treba i biti će nastavljen u provedbenoj fazi.

U cilju izrade programskog dokumenta koji je kompatibilan sa Strategijom regionalnog razvoja Republike Hrvatske, ŽRS zahtijeva jasno definirane prioritete razvojnih ciljeva kao i jasno predviđenu godišnju raspodjelu sredstava za njihovo dostizanje. Upravo za te potrebe nužno je konzultirati partnerstvo, kako u procesu izrade tako i u procesu provedbe. Ono treba pomoći u identifikaciji stvarnih prioriteta, ciljeva koji se namjeravaju ostvariti pomoću financijske potpore od strane državnih fondova (izvora financiranja), Europske unije te drugih

međunarodnih donatora, te također pri osmišljavanju aktivnosti (u obliku projekata) koje će se poduzeti radi ostvarivanja identificiranih ciljeva.

Ovaj dokument prijedlog je ustroja i djelovanja Partnerskog vijeća (PV) Virovitičko-podravske županije.

Prijedlog Pravilnika se sastoji od slijedećih poglavlja:

Poglavlje 1. Opće odredbe,

Poglavlje 2. Sastav Partnerskog vijeća,

Poglavlje 3. Glavne zadaće Partnerskog vijeća,

Poglavlje 4. Organizacija rada Partnerskog vijeća i Tematskih radnih skupina u fazi provedbe ŽRS,

Poglavlje 5. Završne odredbe.

3. PRAVILNIK PARTNERSKOG VIJEĆA VIROVITIČKO-PODRAVSKE ŽUPANIJE

Poglavlje I – Opće odredbe

Čl. 1 – Osnivanje Partnerskog vijeća

Čl. 1. Osnivanje

(1) S ciljem izrade i provedbe, te evaluacije ŽRS u skladu s principima i standardima Europske unije, osniva se Partnersko vijeće (PV) u Virovitičko-podravskoj županiji.

Njegova zadaća je sljedeća:

- (1.1) Okuplja privatni i javni sektor s područja županije te jača njihovu međusobnu suradnju radi definiranja i ostvarivanja zajedničke vizije budućnosti u županiji.
- (1.2) Sudjeluje u izradi ŽRS kao konzultativno tijelo.
- (1.3) Sudjeluje u provedbi ŽRS kao konzultativno i nadzorno tijelo.

(2) U fazi izrade ŽRS nadležno tijelo Županije osniva PV kao jedno jedinstveno tijelo. Glavni županijski tim i Županijska radna skupina (na operativnoj razini zaduženi za izradu ŽRS) konzultiraju PV tijekom svih glavnih faza izrade ŽRS: izrade osnovne analize, razvojne strategije, određivanja prioriteta, mjera kao i proračuna.

(3) U fazi provedbe ŽRS, PV će djelovati putem plenarnih konferencija, a može po potrebi osnovati Tematske radne skupine. Razvojna agencija županije služi kao tehničko tajništvo PV.

4) Članovi PV-a biraju se s područja županije.

(5) Članovi PV-a ne primaju nikakvu financijsku naknadu za svoj rad.

(6) Sastanci PV-a su javni.

Čl. 2 – Uloga PV-a

Partnersko vijeće županije (PV) ima savjetodavnu ulogu. Njegove se preporuke trebaju uvažiti tijekom svih aktivnosti/projekata iz ŽRS, sufinanciranih od strane Europske unije (ili drugih međunarodnih donatora u okviru ŽRS). Izrada, revizija ili bilo kakvo ažuriranje ŽRS treba biti ostvareno kroz savjetovanje s Partnerskim vijećem.

Poglavlje II – Sastav PV-a

Čl. 3. Sastav PV-a

(1) PV se zasniva na načelu jednakosti. Nitko nije vlasnik Partnerstva i niti jedna organizacija ne smije se nametnuti kao dominantna. Članovi Partnerstva smatraju se jednakima u sudjelovanju, jednaki utjecaj na donošenje odluka te, općenito su jednakopravni u Partnerstvu.

(2) Sukladno gore navedenom načelu, **Partnersko vijeće** će se sastojati od 29 članova iz tri interesne skupine: Poduzetništvo i poljoprivreda, Civilni sektor i razvoj ljudskih resursa i javni sektor.

Članovi PV-a su prepoznati kao aktivni članovi interesnih skupina i nominirani za rad u PV i predstavljaju slijedeće institucije:

PODUZETNIŠTVO I POLJOPRIVREDA

1. Željko Jurkin – Eurovoće Orahovica
2. Nikola Nemčević – Jan Spider Pitomača
3. Mladen Balić – Obrt Tehno hit Pitomača
4. Antun Srbić – Obrt Asel Slatina
5. Ksenija Plantak - PZ Ergela Višnjica
6. Miroslav Filipović, predsjednik Udruge proizvođača povrća VPŽ
7. Željko Vrbos, predsjednik Udruge profesionalnih pčelara VPŽ
8. Branko Oremuš, Europejter Slatina
9. Danijel Smiljanić – Pan Parket Orahovica
10. Gordana Gregorić- Domogradnja Virovitica
11. Mate Vukušić, Silosi Virovitica

CIVILNI SEKTOR I RAZVOJ LJUDSKIH RESURSA

1. Desa Kolesarić – SOS telefon Virovitica
2. Zagorka Kulišić– Ekološko društvo Virovitica
3. Jasna Razlog Grlica –Prirodoslovno društvo Drava Virovitica
4. Božica Majhen, Društvo Naša djeca, Slatina
5. Jasenka Plantak- Krik Slatina
6. Igor Hozić, Infor Orahovica
7. Lahorka Weiss - HZZ Virovitica
8. Vesna Bedeković- VŠMTI
9. Danijela Fabric Fabijanac- Pučko otvoreno učilište Slatina

JAVNI SEKTOR:

1. Ivica Kirin, Gradonačelnik Virovitice;
2. Ivan Roštaš, Gradonačelnik Slatine;
3. Josip Nemeč, Gradonačelnik Orahovice;
4. Željko Grgačić, načelnik Pitomače
5. Mirko Rončević, načelnik Čađavice
6. Đuro Bukvić, načelnik Lukača
7. Mirko Mališ, načelnik Čačinaca
8. Mato Barukčić, načelnik Zdenaca
9. Predrag Filić, načelnik Voćina

(3) Predsjednika PV-a i njegovog zamjenika izabiru među sobom članovi PV-a, a potvrđuje ih nadležno tijelo Županije. Predsjednik (i njegov zamjenik) izabire se konsenzusom, a ako to nije moguće, bira se glasovanjem.

(4) Sastav institucija/organizacija koje su predstavljene u PV-u može se promijeniti. Svaka promjena treba biti izvršena u skladu s odredbama Poglavlja V ovog Pravilnika.

(5) U fazi izrade ŽRS tehničku će podršku dati Županija, Glavni županijski tim i Županijska radna skupina za pripremu i provedbu ŽRS. U fazi provedbe ŽRS- nadležna županijska razvojna agencija će djelovati kao Tajništvo PV-a -tehnička podrška.

Čl. 4 Faza provedbe ŽRS - Formiranje i sastav Tematskih radnih skupina (TRS)

(1) Početkom faze provedbe ŽRS, ukoliko PV odluči formirati Tematske radne skupine (po potrebi), svaka TRS treba uključivati sve partnere vezane uz tematiku o kojoj se raspravlja na sastancima. PV će sastaviti i predstaviti popis dionika koji su iskazali spremnost biti uključenim u svaku od pojedinih TRS, a one će među sobom odrediti predsjednika TRS. Ako TRS u svom radu zatreba stručnu pomoć za specifične probleme, moguće je da se u rad TRS-a uključi neki od priznatih stručnjaka na određenom području.

(2) Rad Tehničkog tajništva TRS-a osigurat će županijska razvojna agencija.

Poglavlje III – Glavne zadaće PV-a

Čl. 5 Odgovornosti PV-a u fazama izrade (programiranju) i provedbe PV-a

(1) Odgovornosti PV u fazi izrade su sljedeće:

- a) Usvaja nacrt programskih dokumenata pripremljenih od Glavnog županijskog tima, Županijske radne skupine i angažiranih konzultanata i to u svim fazama izrade ŽRS: osnovne analize, razvojne strategije, prioritete, mjera, akcijskog plana i komunikacijske strategije;
- b) Podnosi županu listu definiranih prioriteta koji se trebaju izabrati te ciljeva koji se trebaju ostvariti radi provedbe (ili izmjena) ŽRS-a;
- c) Predlaže županu mjere koje će biti uključene u ŽRS;
- d) Obrazlaže i brani svoje prijedloge.

(2) Odgovornosti PV-a u fazi provedbe su sljedeće:

- a) Predlaže županu projekte koji se trebaju financirati i tzv. grant sheme koje se trebaju provesti;
- b) Nadzire provedbu financiranog programa (svih projekata i grant shema koje se u okviru njega provode).

Svi službeni prijedlozi Partnerskog vijeća moraju biti argumentirani u pismenom obliku.

Čl. 6. Odgovornosti Predsjednika PV-a

- a) U dogovoru s Glavnim županijskim timom priprema dnevni red i saziva sastanke.
- b) Predsjedava i vodi sastanke te promovira konsenzus u procesu odlučivanja.
- c) Potpisuje dokumente izrađene od strane PV-a te ovjerava bilješke s održanih sastanaka.

Čl. 7. Odgovornosti tehničkog tajništva PV-a

- a) Priprema i distribuira dokumente i materijale potrebne za sazivanje sastanaka PV-a i TRS-a;
- b) Sudjeluje na sastancima PV-a i TRS-a;
- c) Objedinjuje i distribuira prijedloge i komentare članova PV-a i TRS-a ;
- d) Priprema bilješke sa sastanaka;
- e) Dostavlja bilješke sa sastanaka svim članovima na usuglašavanje.

Poglavlje IV - Organizacija rada PV-A i TRS-a u fazi provedbe ŽRS

Čl. 8. Organizacija rada

Sve detaljne operativne aktivnosti vezane uz djelovanje PV-a i TRS-a – kao što su učestalost održavanja sastanaka, natpolovična većina, kvorum, izostanci i drugo – definirat će članovi PV-a i tehničkog tajništva tijekom svojeg prvog ili nekog od sljedećih sastanaka.

Tehničko tajništvo će biti zaduženo za pripremanje i slanje poziva, pripremanje dnevnog reda kao i bilješki sa sastanaka.

Poglavlje V - Završne odredbe

Čl. 9. Donošenje i izmjene Pravilnika

(1) Pravilnik se donosi dvotrećinskom većinom glasova svih članova PV-a. Broj glasača jednak je broju institucija i organizacija koje su imenovale predstavnika u PV-a za njegov prvi saziv.

(2) Bilo koje izmjene usvojenog Pravilnika trebaju biti donijete kvalificiranom većinom glasova (2/3 svih članova PV s pravom glasa). Broj glasača jednak je broju institucija i

Dodatak 2.

Akcijski plan projekata Županijske razvojne strategije 2011.-2013.

Javni poziv za prijavu projektnih ideja ili projekata za Akcijski plan projekata Županijske razvojne strategije 2011.-2013. godine poslan je 25. veljače 2011. s rokom dostave 15. ožujka 2011. godine. Pored dolje navedenog obrasca prijave, poslana je shema ciljeva, prioriteta i mjera, s naznakom da će Akcijski plan provedbe strategije obuhvatiti sve projekte koji će se moći i izrealizirati u navedenom razdoblju, kako iz nacionalnih tako i EU fondova. Akcijski plan će obuhvatiti samo realne (zrele) projekte za koje postoji realna osnova da se i financijski zatvore, a naročito da imaju svu dokumentaciju (minimalno na nivou lokacijske dozvole).

U navedenom roku, primljeno je 79 projekata ukupne vrijednosti 1.208.438.944,97 kn (v.dodatak 2.1.)

Tablica D2: Obrazac prijave projektne ideje ili projekta u Akcijski plan projekata za ŽRS 2011.-2013.

| | |
|--|---|
| 1. NAZIV PROJEKTA | <hr/> <hr/> <i>Upisati puni naziv projekta</i> |
| 2. POVEZANOST PROJEKTA SA ŽRS-om | |
| 2.1. Na koji je cilj ŽRS-e vezan projekt (vidi popis ciljeva u prilogu) | <hr/> <i>Upisati broj cilja iz ŽRS-e</i> <hr/> <hr/> <i>Upisati puni naziv cilja iz ŽRS-e</i> |
| 2.2. Na koji je prioritet iz ŽRS-e vezan projekt (vidi popis prioriteta u prilogu) | <hr/> <i>Upisati broj prioriteta iz ŽRS-e</i> <hr/> <hr/> <i>Upisati puni naziv prioriteta iz ŽRS-e</i> |
| 2.3. Na koju je mjeru iz ŽRS-e vezan projekt (vidi popis mjera u prilogu) | <hr/> <i>Upisati broj mjere iz ŽRS-e</i> <hr/> <hr/> <i>Upisati puni naziv mjere iz ŽRS-e</i> |
| 3. PODNOSITELJ PRIJAVE/PREDLAGAČ PROJEKTA | <hr/> <i>Upisati naziv podnositelja</i> <hr/> <i>Upisati koje je vrste predlagač (uprava, javna institucija/poduzeće, udruga i dr.)</i> <hr/> <i>Adresa</i> <hr/> <i>Telefon, e-mail, fax</i> <hr/> |

| | |
|--|--|
| | <i>Ime i prezime nadležne osobe, funkcija</i> |
| 4. OPIS PROJEKTA | |
| 4.1. Svrha projekta | <i>Opisati koji je smisao projekta? Zašto je pokrenut projekt?</i> |
| 4.2. Ciljevi projekta | <i>Opisati što se želi projektom postići? Koji su konkretni koraci da se postigne svrha projekta?</i> |
| 4.3. Rezultati projekta | <i>Opisati što je to što će projekt dati korisnicima? Što je učinak projekta za korisnike?</i> |
| 5. CILJNA GRUPA | <u>Broj korisnika</u> <i>Opisati korisnike, tko su korisnici, glavne grupe.</i> |
| 6. PODRUČJE NA KOJEM SE IZVODI PROJEKT | <i>Navesti mjesto na kojem se izvodi projekt.</i> |
| 7. SEKTOR I VRSTA PROJEKTA | <u>Opisati sektor na pr. industrija, poljoprivreda, obrazovanje, okoliš i dr.</u> <u>Opisati vrstu projekta npr. proizvodni, infrastrukturni, prijenos znanja, i dr.</u> |
| 8. U KOJOJ JE FAZI PREDLOŽENI PROJEKT | x priprema projektne dokumentacije x projekt spreman za provedbu, ali nema dovoljne izvore financiranja x projekt spreman za provedbu, a financijska sredstva su osigurana <i>Zaokružite jednog od navedenih x.</i> |
| 9. MOGUĆI POČETAK IZVEDBE PROJEKTA | <u>Mjesec, godina</u> |
| 10. PROCJENA UKUPNOG VREMENA TRAJANJA: a) pripreme projekta, b) izvedbe projekta. | a) <u>Broj mjeseci</u> b) <u>Broj mjeseci</u> |
| 11. KOJI JE UKUPAN PRORAČUN PROJEKTA a) izrada projekta, b) izvedba projekta, c) ukupno. 1 Eur=7,4 kn | a) <u>Kn/Eura</u> b) <u>Kn/Eura</u> c) <u>Kn/Eura</u> |
| 12. STRUKTURA FINANCIRANJA PROJEKTA | <u> %</u> vlastitih (od predlagača) sredstava <u> %</u> sredstva drugih izvora u Županiji <u> %</u> sredstva iz državnog proračuna i državnih ustanova <u> %</u> sredstva iz programa EU <u> %</u> sredstva drugih inozemnih izvora <u> %</u> sredstva kredita <u> %</u> privatna sredstva <u> %</u> ostali izvori (navesti koji) <i>Za projekte koji su u izvedbi, a imaju ko-financiranje priložiti potvrdu. Za projekte koji su u pripremi navesti moguće prijedloge.</i> |
| 13. VLASNIČKA PITANJA | <u>Navesti da li su svi vlasnički problemi riješeni ako projekt obuhvaća i građenje. Priložiti pismenu potvrdu u prilogu.</u> |
| 14. LOKACIJSKE DOZVOLE/ POTVRDE GLAVNOG PROJEKTA | <u>Navesti da li su sve lokacijske dozvole/potvrde na glavni projekt dozvole za projekt pribavljene. Priložiti pismenu potvrdu u prilogu.</u> <u>Ukoliko nisu, navesti se mogu dozvole koje se realno mogu dobiti u roku od 6 mjeseci.</u> |

| | |
|---|--|
| <p>15. TEHNIČKA DOKUMENTACIJA</p> | <p>_____</p> <p>Navesti da li je sva tehnička dokumentacija (dizajn, planovi, specifikacije opreme) na raspolaganju za projekt. Priložiti pismene potvrde u prilogu.</p> <p>_____</p> <p>Ukoliko nije, navesti može li se realno očekivati da će tehnička dokumentacija biti pripremljena u roku od 6 mjeseci.</p> |
| <p>16. ANALIZE ZA PROJEKT</p> | <p>_____</p> <p>Navesti da li su izrađene neke od analiza i koje, npr. predinvesticijske, cost-benefit, utjecaj na okoliš i dr.</p> |
| <p>17. PODRŠKA NADLEŽNIH INSTITUCIJA</p> | <p>_____</p> <p>Navesti da li postoji podrška nadležne institucije i koje. Priložite pismenu potvrdu u prilogu.</p> |
| <p>18. POVEZANOST PROJEKTA S DRUGIM RAZVOJNIM PROGRAMIMA/ STRATEGIJAMA</p> | <p>_____</p> <p>_____</p> <p>Navedite da li je projekt povezan s nekim razvojnim programom, sektorskim ili područnim (npr. Strategija razvoja poljoprivrede ili Razvojni plan općine i sl.) i ime tog programa.</p> |
| <p>19. ZAJEDNIČKI PROJEKT VIŠE JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE</p> | <p>_____</p> <p>_____</p> <p>Navedite koji su to jedinice lokalne samouprave.</p> |
| <p>20. MEĐUŽUPANIJSKI PROJEKT</p> | <p>_____</p> <p>Navedite koji su to županije.</p> |
| <p>21. PREKOGRANIČNI PROJEKT</p> | <p>_____</p> <p>Navedite koji su to inozemne regije.</p> |
| <p>22. PROVEDBENA ORGANIZACIJA I PARTNERI</p> | <p>_____</p> <p>Ime provedbene organizacije.</p> <p>_____</p> <p>Ime partnera provedbene organizacije.</p> |
| <p>23. BILO KAKVI DODATNI PODATAK ILI INFORMACIJA VAŽNA ZA PROJEKT</p> | <p>_____</p> |
| <p>24. MJESTO I DATUM</p> | <p>_____</p> |
| <p>25. POTPIS I FUNKCIJA PREDLAGAČA</p> | <p>_____</p> <p>Ime, prezime, funkcija</p> |
| <p>26. Šifra projekta</p> | <p>_____</p> <p>Popunjava Virovitičko-podravska županija</p> |

Dodatak 3.

KOMUNIKACIJSKA STRATEGIJA

Županijske razvojne strategije Virovitičko-podravske županije 2011.-2013.

1. UVOD

Županijska razvojna strategija temeljni je planski dokument za održivi društveno-gospodarski razvoj svake županije i predstavlja nastavak već izrađene Županijske razvojne strategije za razdoblje 2007.-2013. godine te njeno ažuriranje i usklađivanje sa Strategijom regionalnog razvoja Republike Hrvatske. Uključivanje što većeg broja dionika iz što različitijih područja djelovanja od velike je važnosti kako bi se interdisciplinarnim pristupom polučili najbolji rezultati, odnosno dobili najkvalitetniji uvid u postojeće stanje, te buduću željenu društvenu, političku i gospodarsku poziciju Županije u užem i širem okruženju. Važnost izrade županijske razvojne strategije, osim kvalitetnog usmjeravanja razvoja, leži i u usklađivanju s mogućnostima korištenja pretpristupnih fondova EU. Posebno je naglašena potreba za usklađivanjem strategije razvoja Virovitičko-podravske županije sa *Strategijom regionalnog razvoja Republike Hrvatske*, a prioriteta i mjera s ekvivalentima za NUTS II razini Istočne i središnje (Panonske) Hrvatske. Komunikacijska strategija počela se provoditi već tijekom 2010. godine, kroz aktivnosti upoznavanja krajnjih korisnika s ciljevima i pripremama za korištenje sredstava iz EU fondova. Komuniciranje Županijske razvojne strategije Virovitičko-podravske županije 2011.-2013. od iznimne je važnosti za razvoj, iz razloga što je direktno ili indirektno zainteresirane strane potrebno upoznati sa snagama, slabostima, prilikama i prijetnjama koje predstoje te realnim mogućnostima za rast i razvoj, u svim sferama.

2. TEMELJNA NAČELA

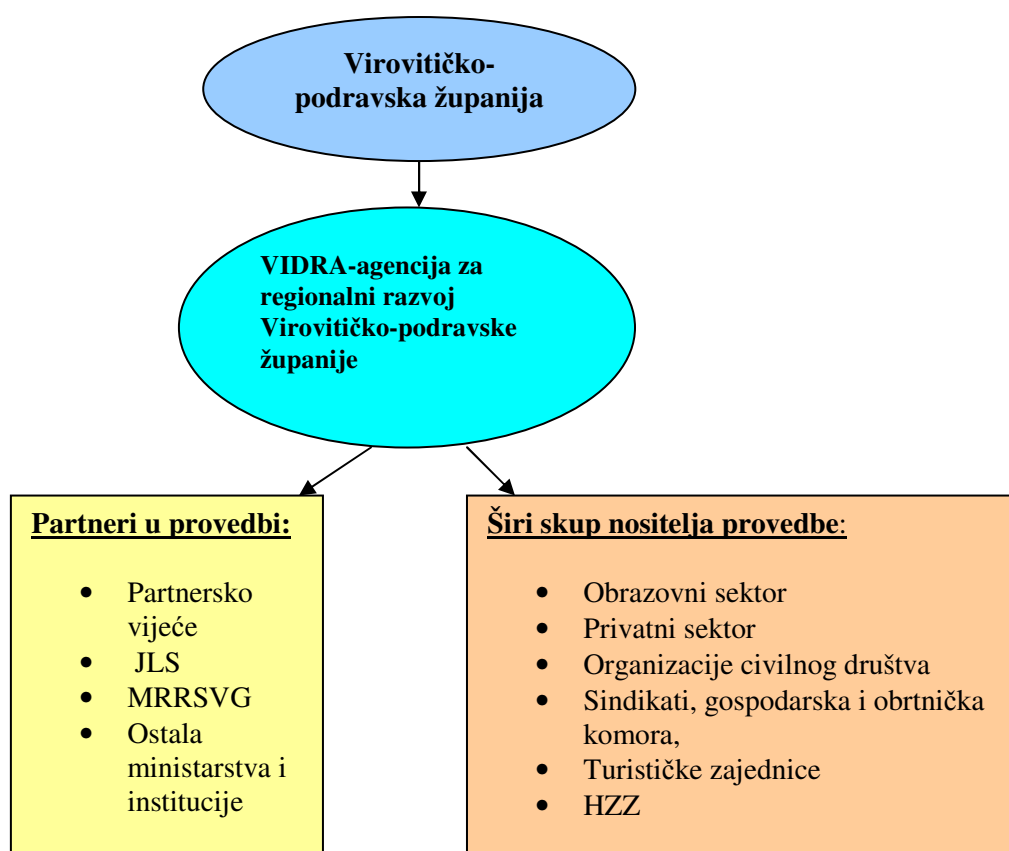
Aktivnosti u sklopu komunikacijske strategije koje će se poduzimati, bit će usklađene sa sljedećim načelima:

- Informacije će biti prezentirane u transparentnom i razumljivom obliku, a aktivnosti će biti međusobno komplementarne;
- Aktivnosti će se usmjeravati ka ciljnim skupinama;
- Ciljne skupine bit će uzete u obzir prilikom razvijanja i korištenja metoda komunikacije;
- Uspostavit će se sistem kontrole, ažuriranja i evaluacije informacija, s ciljem pravovremenog i adekvatnog informiranja ciljnih skupina.

3. NOSITELJI I PROVEDBA

Nositelji Komunikacijske strategije, kao i ukupne razvojne strategije Virovitičko-podravske županije su Virovitičko-podravska županija, jedinice lokalne samouprave (općine i gradovi) te VIDRA-agencija za regionalni razvoj Virovitičko-podravske županije, kao koordinator cjelokupne strategije. Provedba će slijediti temeljne ciljeve i smjernice strategije, a realizirat će se sukladno raspoloživim resursima u suradnji s partnerskim institucijama i organizacijama.

Slika 3D3.1. Interesno-utjecajne skupine (dionici) uključene u provedbu Komunikacijske strategije



Izvor: izrada autora

4. CILJEVI

Opći cilj komuniciranja *Županijske razvojne strategije Virovitičko-podravske županije 2011.-2013.* uključuje sljedeće:

- informacije učiniti dostupnima svim dionicima razvoja,
- ukazati na važnost strategije i strateškog promišljanja, te
- na jasan i jezgrovit način prikazati ciljeve, prioritete i mjere za željeni razvoj Županije, u skladu s postavljenom vizijom.

Glavni cilj ove komunikacijske strategije je informirati interesno-utjecajne skupine na nacionalnoj i lokalnoj razini, lokalnu zajednicu, i širu javnost o aktivnostima i dostignućima tijekom provedbe *Županijske razvojne strategije Virovitičko-podravske županije 2011.-2013.* kako bi se postigla njihova predanost postizanju vizije i postavljenih strateških ciljeva.

Specifični ciljevi komunikacijske strategije jesu:

- Usklađeno i prilagođeno prema posebnim ciljevima komunikacijske strategije *Strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske*;
- Razviti identitet i imidž *Županijske razvojne strategije Virovitičko-podravske županije 2011.-2013.*;
- Informirati javnost o ulozi *Županijske razvojne strategije Virovitičko-podravske županije 2011.-2013.*; u ostvarivanju ciljeva razvoja Županije;
- Osigurati stalnu transparentnost provedbe *Županijske razvojne strategije Virovitičko-podravske županije 2011.-2013.*;
- Osigurati jednakost u mogućnosti pristupa informacijama, i to pomoću različitih oblika i metoda komunikacije;
- Uspostaviti suradnju i dijalog između ciljnih skupina;
- Promovirati sudjelovanje i aktiviranje šire javnosti u razvojnim procesima.

5. CILJNE SKUPINE

Analize i aktivnosti te ciljevi, prioriteti i mjere određene dokumentom ŽRS odnose na široki krug dionika, te se upravo iz tog razloga sljedećim ciljnim skupinama nastoji obuhvatiti što je moguće veći broj zainteresiranih strana.

Ciljne skupine označene su svojstvima internog i eksternog, odnosno različitog pristupa informacijama.

Interni pristup informacijama

- Partneri u provedbi *Županijske razvojne strategije Virovitičko-podravske županije 2011.-2013.*;
- Virovitičko-podravska županija, JLS;
- Partnersko vijeće osnovano kao savjetodavno tijelo u provedbi radi procjene i određivanja prioritetnih razvojnih projekata;
- Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva;
- Druga tijela državne uprave i javna tijela koja svojim djelovanjem pridonose ostvarivanju ciljeva politike regionalnog razvoja.

Eksterni pristup

Širi skup nositelja provedbe:

- Privatni sektor – proizvodni i uslužni;
- Organizacije kao što su gospodarske i obrtničke komore, turističke zajednice, itd;
- Sindikati;

- Organizacije civilnog društva;
- Obrazovni sektor;
- Šira javnost

Porast spoznaja javnosti i lokalne zajednice od iznimne je važnosti zbog toga što su upravo građani nositelji održivog razvoja, a integralni su dio prije navedenih ciljnih skupina.

Mediji

Mediji su, posebice zahvaljujući napretku informacijsko-komunikacijskih tehnologija, postali jedno od najznačajnijih sredstava i alata prenošenja informacija, a njihova prevalencija u opsegu i načinima oblikovanja javnog mnijenja neupitna je.

6. KOMUNIKACIJSKI ALATI

Aktivnosti u okviru komunikacijske strategije uključuju korištenje sljedećih alata i metoda prenošenja informacija krajnjim korisnicima, odnosno ciljnim skupinama:

- Internetske stranice Virovitičko-podravske županije gdje će biti dostupan cjelokupni dokument strategije s poveznicom na interaktivni internetski portal posvećen ŽRS;
- Internetske stranice VIDRA-e – agencije za regionalni razvoj Virovitičko-podravske županije, kao regionalnog koordinatora gdje su dostupne informacije o dosadašnjem napretku izrade ŽRS, a gdje će biti dostupan i cijeli dokument te će biti postavljena poveznica na interaktivni portal;

- Publikacija dokumenta *Županijske razvojne strategije Virovitičko-podravske županije 2011.-2013.*; (u elektronskom obliku, dostupnom na internetskim stranicama nositelja);
- Publikacija sažetka dokumenta *Županijske razvojne strategije Virovitičko-podravske županije 2011.-2013.*; (u tiskanom obliku);
- Konferencija za novinare (predstavljanje finalnog dokumenta);
- Predstavljanje strategije na lokalnim televizijskim i radijskim postajama;
- Priopćenja za tisak;
- Članci u novinama.

Aktivnosti komunikacijske strategije opisane su u donjoj tablici koja prikazuje komunikacijski akcijski plan.

7. FINANCIRANJE AKTIVNOSTI KOMUNIKACIJSKE STRATEGIJE

Planirane aktivnosti u provedbi komunikacijske strategije bit će financirane pretežno iz proračuna Virovitičko-podravske županije i VIDRA-e-agencije za regionalni razvoj Virovitičko-podravske županije.

8. KONTROLA, IZVJEŠTAVANJE, EVALUACIJA

Kontrola, izvještavanje i evaluacija provedbe akcijskog plana izvršit će se krajem svake godine, kada de se ocjenjivati po kriteriju planirano/učinjeno. Također, koristit će se usporedna kontrola, koja će konačnu godišnju evaluaciju učiniti jednostavnijom i točnijom.

DODATAK 3.1.: KOMUNIKACIJSKI AKCIJSKI PLAN ZA 2011. GODINU

| Veljača –prosinac 2011 | | | | | | |
|--|----------------------------|--|-------------------------|----------------|---|--|
| Cilj aktivnosti | Ciljna skupina | Aktivnost | Odgovorno tijelo | Partner | Vrijeme izvršenja | Rezultati |
| Postaviti komunikacijsku strukturu, koja će pridonijeti širenju i dostupnosti informacija vezanih uz ŽRS VPŽ | Interne skupine | Jasna komunikacija aktivnosti provedbe ŽRS putem internetske stranice VIDRA-e i VPŽ Imenovanje kontakt osobe za sve upite vezane uz promociju i komunikaciju | VIDRA | VPŽ JLS | Kontinuirano | Pravovremene i svrsishodne informacije na internetskim stranicama; Reakcija (odgovor) na upite upućene elektroničkom poštom u roku dva radna dana |
| Pobuditi svijest o važnosti ŽRS VPŽ | Interne i eksterne skupine | Kreirati identitet ŽRS MŽ i razviti imidž u svijesti ciljnih skupina; Izraditi i podijeliti promotivne materijale vezane uz Strategiju (roll-up, promo materijali, publikacija sažetka) | VIDRA | VPŽ | Travanj/svibanj 2011. (vizualni identitet, promotivni materijali) Kontinuirano (imidž) | Razvijen imidž Razni promotivni materijali izrađeni i podijeljeni. |
| Postići upoznatost s vizijom, ciljevima, prioritetima i mjerama ŽRS VPŽ | Interne i eksterne skupine | Javna prezentacija ŽRS; Konferencija za medije | VPŽ | VIDRA | Veljača/ožujak 2011. | Medijska popraćenost na lokalnoj i regionalnoj razini; Broj događanja vezanih uz predstavljanje ŽRS. Broj sudionika |

| | | | | | | |
|--|--|---|--|--|--|---|
| Kontrola i evaluacija provedbe aktivnosti ŽRS i komunikacijsk e strategije | | Kontinuirano praćenje uspješnosti aktivnosti, korištenih alata i metoda | | | Kontrola i praćenje (kontinuiran o) | na događanjima Broj korisnika portala VIDRA i VPŽ Broj primljenih komentara i prijedloga korisnika |
|--|--|---|--|--|--|---|

POPIS TABLICA

| Broj | Naziv tablice | Str. |
|--|--|------|
| 1. dio: UVOD | | |
| 1.1. | Kretanje BDP-a u razdoblju 2000.-2008. u Županiji i RH | 13 |
| 2. dio: POLOŽAJ, ZNAČAJ I POSEBNOSTI ŽUPANIJSKOG PODRUČJA U ODNOSU NA PROSTOR | | |
| 2.1. | Površina i broj stanovnika u gradovima i općinama u 2001. godini | 20 |
| 2.2. | Naselja i stanovništvo Županije u nacionalnom kontekstu u 2001. godini | 21 |
| 2.3. | Koncentracija stanovništva po naseljima u 2001. godini | 22 |
| 2.4. | Razvojna funkcija naselja s više od 1.000 stanovnika | 23 |
| 2.5. | Kategorizacija lokalnih jedinica prema indeksu razvijenosti | 25 |
| 2.6. | Reljef prostora Županije | 28 |
| 3. dio: PRIRODNI POTENCIJALI ŽUPANIJE I KORIŠTENJE RESURSA | | |
| 3.1. | Struktura zemljišnih površina | 32 |
| 3.2. | Namjena obradivih površina zemljišta | 32 |
| 3.3. | Veličina posjeda kućanstava i broj parcela u 2003. godini | 33 |
| 3.4. | Kretanje broja gospodarstava prema veličini u razdoblju 2005. – 2010. | 34 |
| 4. dio: STANOVNIŠTVO ŽUPANIJE | | |
| 4.1. | Pokazatelji fizičkih karakteristika stanovništva Županije i RH u razdoblju 2005.-2009. | 39 |
| 4.2. | Dobna struktura stanovništva Županije i RH u 2001. i 2009. godini | 40 |
| 4.3. | Stanovništvo Županije i RH prema nekim osnovnim pokazateljima obrazovne strukture i spolu u 2001. godini | 42 |
| 4.4. | Stanovništvo Županije i RH staro 15 i više godina prema spolu i završenoj školi u 2001. godini | 42 |
| 4.5. | Broj učenika, odnosno studenata uključenih u obrazovanje u šk.g. 2005./2006. i 2009./2010. | 44 |
| 4.6. | Stanovništvo Županije i RH prema aktivnosti u 2001. godini | 46 |
| 4.7. | Aktivno stanovništvo u Županiji i RH prema administrativnim izvorima | 47 |
| 4.8. | Kvalifikacijska struktura nezaposlenih, stanje 31.1.2010. | 48 |
| 4.9. | Nezaposlenost po starosti i radnom stažu, stanje 31.3.2010. | 48 |
| 5. dio: GOSPODARSTVO ŽUPANIJE | | |
| 5.1. | Poslovni subjekti u Županiji i RH u 2005. i 2010. godini na dan 31.12. | 52 |
| 5.2. | Rangovi pokazatelja poslovne snage županijskog gospodarstva u nacionalnom kontekstu | 53 |
| 5.3. | Pokazatelji uspješnosti poslovanja Županije i RH u 2004. i 2008. godini | 54 |
| 5.4. | Investicije u dugotrajnu imovinu prema sjedištu investitora i lokaciji investicijskih objekata u 2008. u Županiji i RH | 55 |
| 5.5. | Gospodarstvenici koji su poslovali s dobitkom i gubitkom u razdoblju 2006.-2009. | 55 |
| 5.6. | Osnovni financijski rezultati poduzetnika u razdoblju 2002.-2009. | 56 |
| 5.7. | Sredstva i izvori sredstava poduzetnika u razdoblju 2002.-2009. | 57 |

| | | |
|--|--|-----|
| 5.8. | Broj aktivnih pravnih osoba u Županiji i RH prema aktivnosti i područjima NKD-a 2002., stanje 31.12. | 59 |
| 5.9. | Aktivne pravne osobe u Županiji i RH prema NKD-u 2007, stanje 31.12.2010. | 62 |
| 5.10. | Zaposleni u pravnim osobama u Županiji i RH prema NKD-u 2007., stanje 31.04.2009. | 64 |
| 5.11. | Zaposleni u pravnim osobama prema NKD-u 2007. i stupnju stručnog obrazovanja u VPŽ, stanje 31.3.2009. godine | 66 |
| 5.12. | Bruto dodana vrijednost po djelatnostima NKD-a 2002. u 2005. i 2008. | 67 |
| 5.13. | Razina diverzificiranosti gospodarstva u 2005. i 2008. godini | 68 |
| 5.14. | Podaci o broju poduzetnika i razlici ukupnih prihoda i rashoda prema djelatnosti u 2008. i 2009. godini | 69 |
| 5.15. | Polazne veličine u poljoprivredi, Popis poljoprivrede 2003. godine | 70 |
| 5.16. | Broj gospodarstava prema tipu na području Županije | 71 |
| 5.17. | Struktura gospodarstva i zemljišta u posjedu u 2009. godini u Županiji i RH | 72 |
| 5.18. | Korištenje oraničnih površina u Županiji i RH, stanje 1.06.2005. i 2007. | 73 |
| 5.19. | Proizvodnja važnijih usjeva u Županiji i RH u 2005. i 2007. godini | 74 |
| 5.20. | Stoka i perad u 2003. i 2005. godini | 76 |
| 5.21. | Goveda – odnos RH i VPŽ u 2006. i 2008. godini | 76 |
| 5.22. | Svinjogojstvo – odnos RH i VPŽ u 2006. i 2008. godini | 77 |
| 5.23. | Perad i proizvodnja kokošnjih jaja – odnos RH i VPŽ u 2006. i 2008. godini | 78 |
| 5.24. | Proizvodnja slatkovodne ribe u ribnjacima pravnih osoba u 2006. i 2007. g. | 79 |
| 5.25. | Industrijska i neindustrijska poduzeća prema Registru poslovnih subjekata koja imaju industrijsku proizvodnju 2008. godini | 81 |
| 5.26. | Poduzeća iz prerađivačke djelatnosti prema Registru poslovnih subjekata koja imaju industrijsku proizvodnju u 2008. godini | 82 |
| 5.27. | Klasifikacija industrijskih grana prema tehnološkoj razini u 2008. godini | 83 |
| 5.28. | Kretanje broja obrta i zaposlenih u razdoblju 2002.-2009. | 84 |
| 5.29. | Struktura obrtničkih djelatnosti u 2008. i 2009. | 85 |
| 5.30. | Obrtništvo Županije u nacionalnom kontekstu | 85 |
| 5.31. | Dolasci i noćenja turista na području Županije u 2009. godini | 86 |
| 5.32. | Udjeli Županije u RH u dolascima i odlascima u 2005. i 2009. godini | 87 |
| 5.33. | Osnovni podaci o vanjskotrgovinskoj razmjeni Županije i RH u razdoblju 2005.-2009. godine | 89 |
| 5.34. | Vanjskotrgovinska razmjena po zemljama namjene - porijekla za 2009. godinu | 90 |
| 5.35. | Udio prihoda od prodaje proizvoda inozemstvu u 2008. godini | 91 |
| 5.36. | Izravna inozemna ulaganja u Županiju po godinama i zemljama u razdoblju 1994.-3.tr.2010. godine | 91 |
| 5.37. | Inozemna izravna ulaganja u Županiju po djelatnostima u razdoblju 1993.-3.tr.2010 | 92 |
| 5.38. | Broj i struktura poduzetnika prema veličini u 2002., 2005. i 2009. godini | 93 |
| 5.39. | Ostvareni prihodi poduzetnika po veličini u 2002., 2005. i 2009. godini | 94 |
| 5.40. | Financijski rezultati poduzetnika po veličini u razdoblju 2002.-2009. | 94 |
| 5.41. | Zadrugarstvo u razdoblju 2007.-2009. | 95 |
| 6. dio: PROMET I KOMUNALNA INFRASTRUKTURA | | |
| 6.1. | Promet u Županiji u nacionalnom kontekstu | 99 |
| 6.2. | Stanje vodoopskrbe u 2004., 2008. i 2009. godini | 102 |
| 6.3. | Stanje odvodnje u 2004., 2008. i 2009. godini | 105 |
| 6.4. | Izgrađenost prijenosne elektro mreže | 107 |
| 6.5. | Izgrađenost distribucijske elektro mreže | 107 |

| | | |
|--|--|-----|
| 6.6. | Sakupljen otpad prema sakupljačima | 109 |
| 7. dio: DRUŠTVENI RAZVOJ ŽUPANIJE | | |
| 7.1. | Prihodi i primici županijskog proračuna u 2007. i 2009. godini | 113 |
| 7.2. | Rashodi i izdaci županijskog proračuna u 2007. i 2009. godini | 114 |
| 7.3. | Pregled raspolaganja poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu RH na području Županije u godini 2009. godini | 116 |
| 7.4. | Program i sredstva za poticanje poljoprivredne proizvodnje za razdoblje 2006.-2010. | 118 |
| 7.5. | Kronologija poticaja Županije u pčelarstvu | 119 |
| 7.6. | Programi kreditiranja malog poduzetništva | 120 |
| 7.7. | Poduzetničke zone u VPŽ prema planu razvoja poduzetničkih zona 2006.-2013. | 123 |
| 7.8. | Predškolsko obrazovanje | 125 |
| 7.9. | Kretanje broja učenika osnovnih škola po školskim godinama | 125 |
| 7.10. | Kretanje broja učenika u srednjim školama po školskim godinama | 126 |
| 7.11. | Broj učenika i djelatnika u Učeničkom domu Virovitica | 127 |
| 7.12. | Obuhvaćenost stanovništva sa stalnom pomoći, stanje 31.12. | 131 |
| 7.13. | Broj korisnika socijalne skrbi u Županiji u 2008. i 2009. godini | 132 |
| 7.14. | Maloljetni korisnici prema kategorijama u 2008. i 2009. godini | 133 |
| 7.15. | Osnovni podaci o kulturno-umjetničkim udrugama u 2009./2010. | 135 |
| 7.16. | Registrirane neprofitne organizacije u VPŽ i Hrvatskoj u rujnu 2001. i 2009. g. | 137 |

POPIS KARTI

| Broj | Naziv karte | Str. |
|--|--|------|
| 2. dio: POLOŽAJ, ZNAČAJ I POSEBNOSTI ŽUPANIJSKOG PODRUČJA U ODNOSU NA PROSTOR | | |
| 2.1. | Položaj Virovitičko-podravske županije u Hrvatskoj | 16 |
| 2.2. | Prostorni obuhvat Virovitičko-podravske županije | 17 |
| 2.3. | Glavni prometni pravci za Hrvatsku | 18 |
| 2.4. | Glavni cestovni pravci za Virovitičko-podravsku županiju | 19 |
| 2.5. | Teritorijalna podjela Virovitičko-podravske županije | 20 |

POPIS GRAFIKONA

| Broj | Naziv grafikona | Str. |
|--|--|------|
| 4. dio: STANOVNIŠTVO ŽUPANIJE | | |
| 4.1. | Kretanje stanovništva Županije prema Popisima | 38 |
| 5. dio: GOSPODARSTVO ŽUPANIJE | | |
| 5.1. | Profil konkurentnosti Županije, 2007. i 2010. godina | 51 |
| 5.2. | Osnovni financijski rezultati poduzetnika | 55 |
| 5.3. | Financijski rezultat poslovanja gospodarstvenika Županije u razdoblju 2002.-2009. | 56 |
| 5.4. | Promjene u broju aktivnih pravnih osoba u Županiji na dan 31.12.2008. i 2005. | 61 |
| 5.5. | Promjene u zaposlenosti kod pravnih osoba prema NKD-u 2002. na dan 31.4.2008. i 2005. | 63 |
| 5.6. | Struktura industrije prema zaposlenima, ukupnim prihodima i broju poduzeća | 80 |
| 5.7. | Kretanje dolazaka i noćenja u Županiji u razdoblju 2004.-2009. | 87 |
| 5.8. | Kretanje izvoza i uvoza u razdoblju 2002.-2009. | 89 |
| 6. dio: PROMET I KOMUNALNA INFRASTRUKTURA | | |
| 6.1. | Odnos dužine vodovodne mreže u 2004. i 2009. godini | 103 |
| 6.2. | Odnos broja priključaka u 2004. i 2009. godini | 103 |
| 6.3. | Sakupljeni komunalni otpad u Županiji u 2008.godini | 109 |
| 7. dio: DRUŠTVENI RAZVOJ ŽUPANIJE | | |
| 7.1. | Obuhvaćenost stanovništva s pomoći za održavanje u županijama na dan 31.12.2005. i 2010. | 131 |

POPIS SLIKA

| Broj | Naziv slike | Str. |
|---|---|------|
| 11. dio: VIZIJA I STRATEŠKI CILJEVI RAZVOJA VIROVITIČKO-PODRAVSKE ŽUPANIJE | | |
| 11.1. | Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske | 152 |
| 11.2. | Prioriteti razvoja Središnje i Istočne (Panonske Hrvatske) | 152 |
| 12. dio: POLITIKA ŽUPANIJE PREMA POSEBNIM PODRUČJIMA | | |
| 12.1. | JLS VPŽ prema Indeksu razvijenosti | 173 |
| 14. dio: PROVEDBA STRATEGIJE | | |
| 14.1. | Institucionalni okvir za provedbu Županijske razvojne strategije Virovitičko-podravske županije 2011. – 2013. | 178 |
| 15. dio: PRAĆENJE I IZVJEŠTAVANJE | | |
| 15.1. | Praćenje provedbe i izvještavanje ŽRS | 184 |